

GRAMMATYKA FRANCUZKA

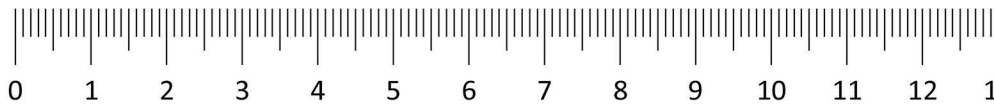
dla

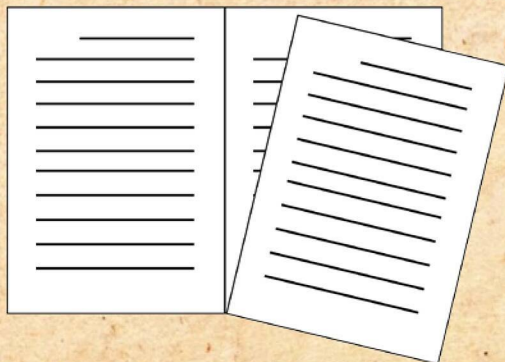
Polaków.

GRAMMAIRE FRANÇAISE

à l'usage

des Polonais.

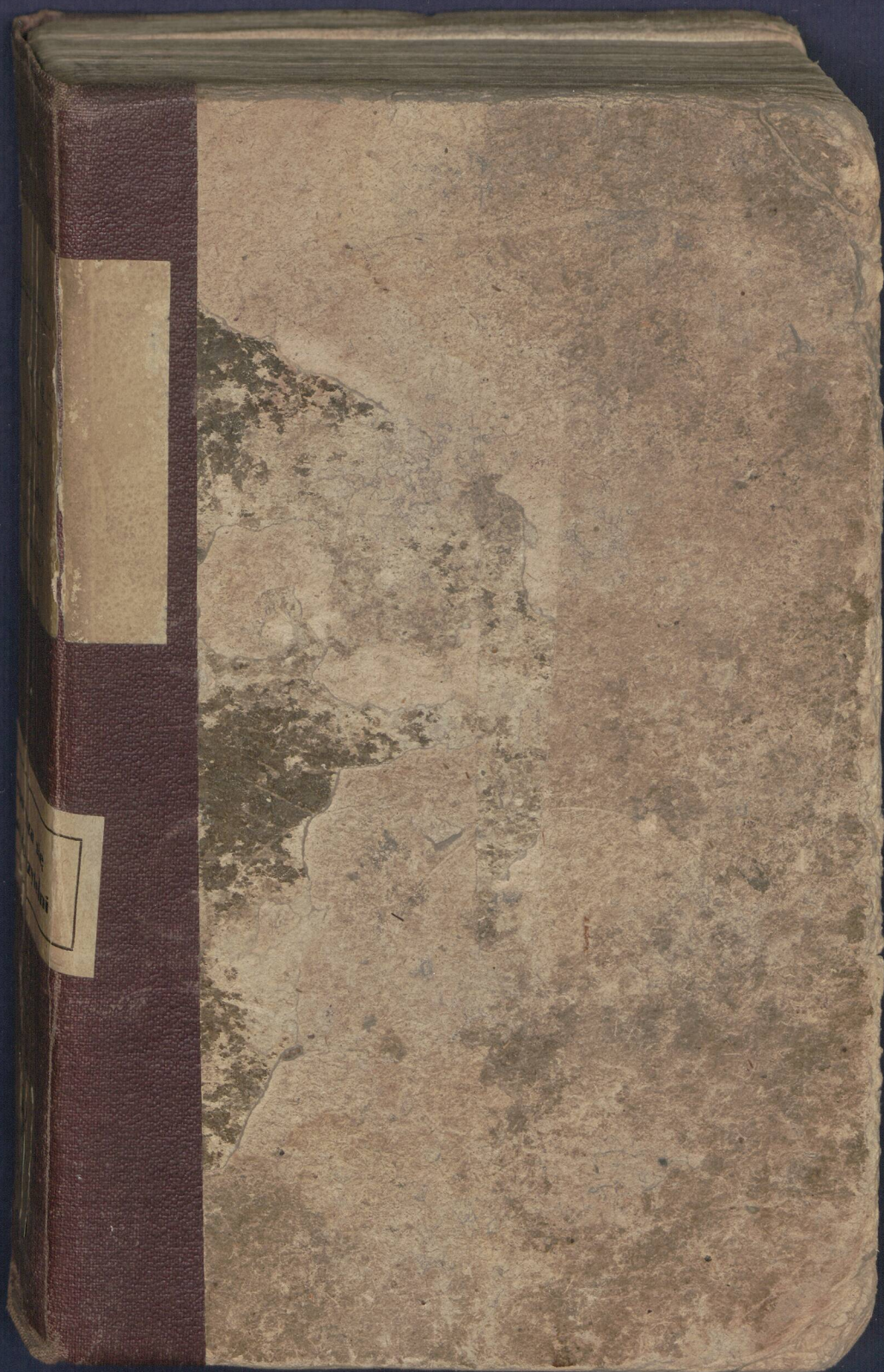

W woluminie kolejno współprawne sygnatury:

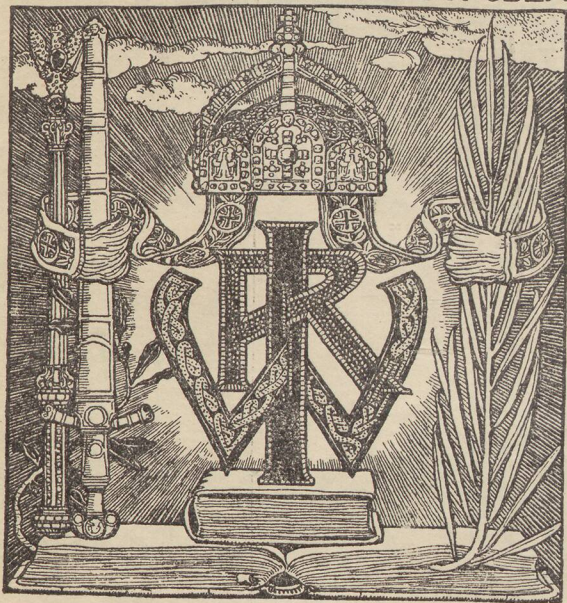
Qo 949 /1

Qo 949 /2

00

KAISER·WILHELM·BIBLIOTHEK·POSEN

GRAMMATAE FRANCICAE
POLONICIS
Grammatyka Francuzka

dla

Polaków.

Grammaire française

à l'usage

des Polonais.

GRAMMAIRE FRANÇAISE

THÉORIQUE ET PRATIQUE

1892.943. à l'usage des Polonais,

composée

d'après les meilleurs Grammairiens

dans laquelle

on donne règles en français et en polonais, avec
des exemples dans ces deux langues, et avec des
thèmes polonais pour traduire en français,

avec un

R e c u e i l

de meilleures anecdotes, contes, fables, proverbes, et
lettres françaises, avec des mots polonais, les plus diffi-
ciles et avec des thèmes polonais pour traduire en fran-
çais, ainsi qu'avec des dialogues les plus nécessaires

pour

apprendre et enseigner plus facilement à comprendre, à parler,
et à écrire le français

par

THOMAS SZUMSKI,

Professeur au Gymnase de Posen.

Rawicz 1813.

Teoryczna i praktyczna
Grammatyka francuzka
dla Polaków,

ułożona podług naylepszych Grammatyków,

w którey

prawidła są po francuzku i polsku objaśnione,
z przykładami w tych obadwoch językach,
z polskimi zadaniami do tłumaczenia na francuzkie;
i z Wypisami francuzkiemi,

które zawierają

wyborne francuzkie anekdoty, powieści, bayki, listy i
przysłowia, z wyrazami objaśniającemi, z polskimi
zadaniami do tłumaczenia na francuzkie, oraz z naypo-
trzebniejszymi wokabułami i rozmowami, celem łatwiey-
szego uczenia i nauczania się rozumieć, mówić i pisać
po francuzku,

przez

Tomasza Szumskiego,

Nauczyciela przy Gimnazyum Poznańskiem.

1898.949

w Rawiczu 1813.

P r é f a c e

avec une méthode d'enseigner ou d'apprendre la langue française d'après cette Grammaire.

Quoique il existe déjà un grand nombre de Grammaires françaises à l'usage des Polonais, entre lesquelles il s'en trouve plusieurs, qui sont très bonnes, et dont j'ai profité avec reconnaissance. Je n'en connais cependant aucune, où les règles données soient premièrement suivies d'exemples français, et en suite de thèmes polonais pour traduire en français, afin que l'on puisse joindre la pratique à la théorie dans l'étude de la langue française. Je ne connais aussi aucune Grammaire, qui contienne un bon recueil de matériaux français pour traduire en polonais, avec des thèmes polonais pour traduire en français, qui puissent être utiles pour la vie commune, et qui contiennent des dialogues et les mots les plus nécessaires. Je ne sais pas non plus, qu'il existe un livre, c'est à dire une Grammaire et un tel recueil, dont le prix soit modique. Je crois qu'un tel livre pourrait être utile à la jeunesse; je me suis donc proposé d'écrire et de faire imprimer la Grammaire, que j'offre aujourd'hui au Public.

Mon dessein en l'écrivant a donc été, de donner un livre à la jeunesse, à l'aide du quel elle pût apprendre du français ce, dont on a besoin dans la vie commune, et quelle pût l'apprendre facilement, en peu de temps et sans beaucoup de dépenses.

Mais afin que le but proposé soit plus certainement atteint, voici la méthode, que je propose à ceux, qui voudraient enseigner ou apprendre le français à l'aide de cette Grammaire. (*)

*) Si une grande personne sachant sa langue maternelle par principes, veut apprendre le français par elle même, elle le pourra facilement, pourvu qu'elle apprenne de quelqu'un à lire le français. Il lui suffira de prendre dans le commencement, et pendant quelques mois, deux leçons par semaine, afin d'avoir du maître des éclaircissemens sur les choses, dont elle douterait, ou l'explication de ce qu'elle ne comprendrait pas. Au reste je conseillerais à celui qui apprend sans le secours d'un Maître, de suivre aussi la méthode d'enseignement, que j'ai tracée, en y faisant les changemens, que son état pourrait exiger.

Przedmowa

wraz z sposobem uczenia albo nauczania się sam
po francuzku podług tey Grammatyki.

*L*ubo się już wiele Grammatyk francuzkich znajduje dla Polaków, między którymi jest też kilka dobrych, i z tych ia z wdzięcznością korzystam. Nie znalazłem jednak jeszcze żadney takiej, gdzieby do reguł danych były przyłączone w przód przykłady francuzkie, a potem zaraz i wszędzie zadania polskie do tłumaczenia na francuzkie, aby tym sposobem można się po francuzku teorycznie i praktycznie nauczyć; nie znam też żadney Grammatyki takiej, któraby miała oraz Wypisy francuzkie do tłumaczenia na francuzkie, i aby materye te były stosowne do potrzeb pospolitego życia obywatelskiego, a do tych, aby były najpotrzebniejsze rozmowy i wokabuły przyłączone; nie wiem też, aby gdzie całą takową książkę, to jest: Grammatykę i Wypisy razem można kupić za cenę tanią. Gdy rozumiem, iżby książka takowa dla młodzieży mogła być użyteczną, przedsięwziąłem więc sobie ułożyć i wydać niniejszą Grammatykę dla użytku Publiczności.

Zamiarem moim było więc przy wydaniu tey Grammatyki: aby młodzież taką książkę miała, z którejby łatwo, prędko i tanio tyle się po francuzku nauczyć mogła, ile do pospolitego życia obywatelskiego potrzeba.

Aby jednak cel nadmieniony tem pewniey osiągnąć można, podałę tu w proiekcie następujący sposób uczenia albo nauczania się samemu po francuzku za pomocą tey Grammatyki. *)

*) Jeśliby kto już dorodny, znający swój oyczysty ięzyk grammatycznie, chciał sam nauczyć się po francuzku, może to łatwo wykonać, ieśli tylko od kogokolwiek po francuzku czytać nauczy się. Można tylko z początku przez kilka miesięcy po parę wziąć lekcyi na tydzień, aby od swego Nauczyciela mieć objaśnienie, gdzieby była iaka wątpliwość, albo gdzieby sam czego nie mógł zrozumieć. Zresztą radziłbym i samemu też tak postępować, iak sposob uczenia się w powyższych punktach jest przedstawiony, chociaż z niekimi odmianami, iakichby osobiste okoliczności wymagały.

I. Apprendre les règles de la prononciation; qui se trouvent depuis la première page jusqu'à la huitième, et les parcourir plusieurs fois. Le commençant doit chercher à bien fixer dans sa mémoire celles de ces règles, qui sont particulières à la langue française.

Il faut tâcher ici d'apprendre à ses écoliers à bien épeler et à bien prononcer, sur tout les dyptongues, p. e. *eu, oeu*, etc. Afin que ces règles se fixent par la pratique plus fortement dans leur mémoire, il faut leur faire lire ou les exemples des premiers chapitres de la Grammaire, sans leur parler des règles; ou les dialogues les plus faciles du *Recueil* depuis le 1er jusqu'au 18me; et en les lisant faire une attention particulière à la prononciation. Il faut que les écoliers épèlent et prononcent plusieurs fois le mots, dont la prononciation est difficile.

Si l'on enseigne le français à des écoliers très jeunes, et si l'on veut, qu'ils puissent le parler bientôt, il faut leur faire lire les dialogues, jusqu'à ce qu'ils les sachent presque par coeur.

II. Parcourir pour la *première fois* les autres règles; on expliquera pendant la leçon une règle aux écoliers; on leur en fera voir l'application dans l'exemple français, qui est joint à chaque règle; on analysera cet exemple. Ceci ne doit s'entendre, que des mots, qui font partie de l'exemple joint à la règle pour lui servir d'explication.

La traduction polonoise des exemples français, qui est à côté, et que l'on a rendue littérale, autant qu'il était possible, épargnera le temps que l'on mettrait à chercher les mots dans le dictionnaire; elle contribuera à fixer dans la mémoire les règles, les exemples, les mots, qu'elles renferment, ainsi que leur orthographe.

Pour la leçon suivante on pourra faire apprendre par coeur aux écoliers les règles, qu'on a expliquées, avec leurs exemples, qu'on aura analysés avec eux, et enfin les leur faire écrire en polonais et en français, en chacune de ces langues, dans un cahier à part.

Dans la leçon suivante on fera des questions aux écoliers sur les règles qu'on leur avait prescrit d'apprendre; on leur fera ensuite analyser les mots qui concernent ces règles, et enfin on leur fera traduire d'après leur cahiers, plusieurs fois du français en polonais et du polonais en français.

On pourra encore dans la même leçon, tandis que la règle est encore présente à la mémoire, traduire avec les écoliers, (mais pendant ce premier cours, seulement de vive voix), les thèmes polonais, qui sont joints aux exemples français.

I. Zaczniemy najprzód od prawideł wymawiania (od k. 1. do 8), i przejdź je kilka razy. Te prawidła, które językowi francuzkiemu są właściwemi, powinien uczeń szczególniej sobie uważać i pamiętać.

Tu trzeba też swym uczniom sposob syllabizowania francuzkiego i należyte wymawianie samogłosek złożonych, np. eu, oeu, i t. d. wpoić. Aby te prawidła przez praktyczne ich wykonywanie tém bardziej w pamięć weszły, trzeba kazać uczniom czytać, albo przykłady kilku Rozdziałów Grammatyki, bez względu na ich prawidła, albo też najpierwsze, łatwiejsze rozmowy od 1szej do 18stej, będące w Wypisach do teyże Grammatyki należących, i przytem ściśle na należyte wymawianie uważać. Te wyrazy, gdzie się właściwe francuzkie wymawianie i akcentowanie znajduje, trzeba kazać uczniom często syllabizować i wymawiać.

Mając do czynienia z uczniami bardzo młodem, i chcąc ich prędko wzwyczyć w rozmawianie francuzkie, trzeba kazać im często wszystkie rozmowy czytać, tak, że się ich prawie na pamięć nauczą.

II. Teraz przejdź po pierwszy raz i inne prawidła powoli. A to tak: objaśnij uczniom pod czas lekcyi jakie prawidło, i pokaż im przystosowanie tegoż prawidła rozbierając przykłady francuzkie do tego prawidła należące. Samo przez się rozumie, że tu trzeba tylko te wyrazy rozbierać, o których prawidła uczniom już są wiadome.

To tłumaczenie polskie, które się obok przykładów francuzkich znajduje i jest, ile można było, słowo w słowo podług francuzczyzny uszykowane, oszczędzi ten czas, któryby na szukanie wokabul w Słowniku obrócono, ułatwi zatrzymanie w pamięci tak prawideł, iako też przykładów i wokabul, które się w nich znajdują, wespół z ich ortografią.

Na następującą lekcyą można kazać uczniom tak prawidła iako i przykłady, które były objaśnione, na pamięć się nauczyć, a ostatnie przepisać po polsku i po francuzku, każde osobno.

W następującej lekcyi wyezaminowawszy uczniów z reguł, których się mieli nauczyć, trzeba kazać im wyrazy należące do tych reguł rozbierać, a potem kilka razy z francuzkiego na polskie i przeciwnie, podług ich szternów przepisanych tłumaczyć.

Zaraz potem, ieszcze w tey samey lekcyi, póki prawidło dane jest świeżo i mocno w pamięci, trzeba zadania polskie, pod przykładami stojące, z uczniami wspólnie na francuzki język tłumaczyć, ale przy tym pierwszym kursie, tylko ustnie.

Pour mettre quelque variété dans l'étude, on pourra toutes les semaines faire apprendre par coeur aux écoliers une partie d'un dialogue et quelques uns des mots, qui sont à la fin du Recueil. De cette manière le commencement approche de plusieurs buts à la fois: les règles se fixent dans sa mémoire, il apprend l'orthographe, beaucoup de mots en peu de temps et sans peine, et il se prépare à parler.

Les commençans, qui seraient très jeunes, et qui ne sauraient pas encore bien écrire, ou bien les grandes personnes, qui n'auraient pas de temps, ou aux quelles il importerait plus de savoir les mots que l'orthographe, pourraient se dispenser d'écrire les exemples: elles couvriraient seulement d'un papier le polonais, quand elles traduiront verbalement du français en polonais et réciproquement.

III. Une méthode, qui exercerait beaucoup et peut-être plus que tout autre, les écoliers à parler et à écrire le français, serait, qu'après avoir parcouru cette Grammaire, pour la première fois, on la parcourût pour la seconde fois, en expliquant les règles en français, en les questionnant et en exigeant d'eux, qu'ils répondissent en même langue, ce qui leur sera d'autant plus facile, que toutes les règles et remarques de cette Grammaire sont expliquées en français et en polonais. (*)

Les écoliers un peu plus forts pourraient pendant ce second cours traduire par écrit les thèmes polonais, placés sous les exemples français tandis que les plus faibles ne le feraient que de vive voix; ce qui est de même facile à exécuter, puisque ces thèmes sont formés des mots, qui se trouvent dans les exemples, sans autres changements, que ceux, qu' exigeait l'application des règles. Ces traductions ne contribueront pas peu à faire apprendre les règles, les mots et leur orthographe, et joindront la pratique à la théorie, deux choses, qui, à ce qu'il me semble, conduisent par la voie la plus naturelle à la connaissance de la langue, dont traite cette Grammaire.

Dans ce second cours les écoliers pourraient finir d'apprendre par coeur les dialogues et les mots qui se trouvent à la fin du recueil.

*) Cet arrangement sera commode pour les maîtres et les gouvernantes, qui ne sachant pas la langue de leurs élèves ne pourraient sans cela leur expliquer clairement les règles de la Grammaire française.

Dla odmiany można co tydzień raz zadać uczniom do nauczenia się na pamięć kawałek z łatwiejszych rozmów i kilka wokabuł, które na końcu Wypisów stoją.

Tym sposobem przybliży się uczyący do kilku celów razem: zatrzymi się tém mocniej w pamięci prawidła i ortografią, naucza się prędko i łatwo wiele wokabuł i gotuje się do rozmawiania.

Uczniowie bardzo młodzi, którzyby jeszcze nie umieli dobrze pisać, albo osoby dorosłe, któreby albo czasu nie miały, albo którymby więcej na francuzkim rozmawianiu niż na ortografii zawisło, nie potrzebującale przykładów przepisywać, lecz mogą tylko, gdy się przykładów na pamięć nauczyły, kawałkiem papieru przykryć polskie tłumaczenie przykładów, kiedy chcą francuzkie przykłady ustnie tłumaczyć na polskie, i tak też robić przeciwnie.

III. Bardzo wiele może najbardziej, i to się przyłoży do francuzkiego mówienia i pisania, jeżeli się Grammatykę, po pierwszym kursie, dopiero jeszcze drugi raz przechodzić, i prawidła swym uczniom po francuzku objaśniać, i pytania do nich w tej mierze po francuzku czynić się będzie, na co uczniowie też po francuzku odpowiadać musieliby. Że prawidła w Grammatyce są też i po francuzku objaśnione, *) nie może być to więc rzeczą trudną dla uczniów.

Przy tym drugim przebiegu mogą uczniowie dojrzałsi na piśmie tłumaczyć te polskie zadania na język francuzki, które się pod przykładami znajdują; uczniowie zaś bardzo młodzi mogą, i tą razą tylko ustnie tłumaczyć. Oboje to może zapewne łatwo i dobrze być wykonanem, bo zadania te są zrobione z tych wyrazów, które się w przykładach znajdują, i są one tylko tyle odmienione, ile przystosowanie prawideł wymaga. Przy tém tłumaczeniu wpaią się jeszcze bardziej w pamięć tak prawidła jako i wokabuły wraz z ortografią.

Tym sposobem każde prawidło bywa teoretycznie poznane, i zaraz praktycznie wykonane: zdani się, że tylko to oboje prowadzi sposobem najłatwiejszym do tego stopnia doskonałości, który celowi tej Grammatyki jest zamierzony.

Przy tym drugim kursie mogą uczniowie dokończyć nauczenie się na pamięć rozmów i wokabuł, które na końcu Wypisów stoją.

*) Urządzenie to może szczególnie być użytecznem dla tych Nauczycieli i Guwernantek, którzy polskiego języka nie rozumieją, a z tym i uczniom swym prawideł dobrze objaśnić nie mogą.

IV. Après avoir parcouru de cette manière pour la seconde fois la Grammaire, il sera facile de traduire en polonais les matériaux français du Recueil, qui est joint à cette Grammaire, et de traduire en français les thèmes polonais, qui se trouvent après chaque pièce, et pendant ce cours on pourra donner les leçons en langue française.

Les matériaux français, quand on les aura analysés tant à l'égard des règles de l'Étymologie que de celles de la Syntaxe, pourront être traduits en polonais par les écoliers, et dans la leçon suivante, on les fera traduire de vive voix en français. Pendant cette répétition on pourra faire des questions aux écoliers sur les règles les plus difficiles, qui concernent cet exercice, et s'ils les avaient oubliées, il faudrait le leur faire chercher dans la Grammaire et les leur expliquer de nouveau.

Lorsque les écoliers auront traduit des thèmes du polonais en français, il faut leur faire des questions sur chaque mot, en particulier, et leur faire dire la raison: pourquoi ils l'ont employé ainsi et non autrement.

On peut aussi faire raconter en français les anecdotes, lorsqu'on les aura traduites de vive voix en polonais.

Ces deux moyens donnent une plus grande facilité à parler et à raconter. Les anecdotes, les contes, les fables, les proverbes et les lettres du dit Recueil, intéresseront la jeunesse et contribueront à remplir le but de cet ouvrage, puisque ce Recueil renferme toutes les expressions, qu'on emploie habituellement dans les conversations.

Après avoir parcouru ainsi le Recueil, on pourra avec beaucoup plus d'avantage lire et traduire des ouvrages entiers, ou des recueils plus considérables, tels que celui de Mr. Gedike, le manuel de littérature française de Mrs. Jdeler et Nolte, ou les leçons de littérature et de morale de Mr. Noël &c. &c.

Quelques peines que je me sois données pour que cette Grammaire remplisse le but, que je me suis proposé en l'écrivant, je suis bien loin de la croire à l'abri de toute critique, et je serai très reconnaissant envers ceux, qui voudront me faire part de leurs remarques.

Il n'y a d'ailleurs aucune langue, ou les Grammairiens, surtout ceux, qui ont écrit les règles de la langue française pour les étrangers, soient moins d'accord.

IV. Tym sposobem i powtornie przeszedłszy Grammatykę można po-
sem bardzo łatwo materyały francuzkie, będące w Wypisach francuzkich
do tej Grammatyki należących, na polskie tłumaczyć, i będące na spo-
dzie zadania polskie tłumaczyć na francuzkie; a przy tem można już
zawsze naukę swoją francuzkim ięzykiem wykładać. Francuzkie kowalki
rozebrawszy wprzód je wspólnie z uczniami co do reguł etymologicznych
i syntaktycznych, można kazać uczniom przekładać po polsku w domu
na piśmie, a w następney lekcyi ustnie nazad z polskiego na francuzkie
tłumaczyć, i przytem kazać im wudnieysze prawidła do tego kowalka
przypadające opowiedzieć, a gdyby je byli zapomnieli, na miycu nale-
żytem zaraz poszukać i powtorzyć. Podobnież kiedy uczniowie polskie za-
dania przetłumaczyli na francuzkie, trzeba się ich dokładnie wypytwać,
czemu każdy wyraz tak a nie inaczej napisali.

Można też anekdoty, przetłumaczywszy je dobrze ustnie na polskie,
kazać uczniom, aby je opowiadali.

Oba te sposoby wpaiają tem lepiej wokabuły w głowę i nadają za-
twość do mówienia i opowiadania. Anekdoty, powiesci, bayki i listy
będące w nadmienionych Wypisach, są dla młodzieży nie tylko intersui-
ce, lecz też prowadzą iak nayprościey do wyż nadmienionego celu; bo
we wszystkich materyach, które się w tych Wypisach zawierają, znajduie
się naywięcey takich wyrazów, których się często w pospolitem życiu po-
trzebuie.

Tym sposobem przeszedłszy i Wypisy można teraz z wielką korzyścią
przystąpić do czytania i tłumaczenia albo całych Autorów, albo też Wy-
pisów wyższych francuzkich p. Gedikę, albo dzieła podporęcznego lite-
ratury francuzkiej p. PP. Iseler i Nolte, albo Lekcyi literatury i mo-
ralności p. Noël, albo etc. etc.

Lubo sobie wszelką pracę zadalem, abym ninieyszą Grammatykę uło-
żył tak dokładnie, ile cel iey wymaga; wiem iednak, że nie ieden to i
owo hrykować, albo ieszcze czegoś życzyć sobie będzie. Każdą sprawie-
dliwą uwagę, która mi w tej mierze udzieloną będzie, przyjmę z wdzię-
cznością.

En composant cette Grammaire j'ai voulu être utile aux Allemands, ainsi qu'aux Polonais, mes Compatriotes; ce qui m'a forcé dans la partie française à choisir, autant qu'il m'a été possible, des mots et des tournures de phrases, qu'on pût traduire mot pour mot en polonais et en français; et ce rapprochement de trois langues si différentes a causé çà et là quelques faiblesses de style. Cependant on n'apprend dans les Grammaires que les règles du discours; les langues mêmes s'apprennent en lisant les Auteurs; on trouvera dans le dit Recueil des extraits choisis des Auteurs français,

Comme l'imprimerie de Posen a toujours été occupée par le Gouvernement et le militaire, j'ai été obligé de faire imprimer cet ouvrage à Rawicz, à 14 milles d'ici, ce qui a rendu les corrections d'épreuves beaucoup plus difficiles, et malgré tous mes soins, il s'y est encore glissé quelques fautes, que je prie d'excuser.

Posen le 1 Decembre 1812.

L'Auteur.

Ale nadmieniam tu jeszcze, iż żadnego języka nie znam; gdzieby Grammatyce byli tak niezgodni, iak w języku francuzkim, mianowicie ci, którzy go dla cudzoziemców przedstawiali.

Przy ułożeniu niniejszey Grammatyki pragnąłem stać się razem użytecznym tak dla Polaków, współziomków moich, iak i dla Niemców: dla tego musiałem wyrazy francuzkie, przy wykładaniu prawideł tak dobierać i czykować, aby ie można też, ile możności, słownie na niemieckie iak i na polskie przetłumaczyć. Naturalnie to iest, i zapobiedz temu nie można było, aby przy zbliżeniu trzech tak różnych między sobą języków, niejakie słabości stylu nie wyniknęły były. Ale wszak z Grammatyki tylko prawideł, języka zaś samego z Autorów nauczyć się można, z których dobre wyciątki w Wypisach tej Grammatyki znajduią się.

Ponieważ tuteysza Drukarnia ustawicznie iest zatrudnioną pismarz rządowemi i woyskowemi; zmuszony więc byłem kazać tę Grammatykę drukować w Rawiczu, ią mił ztąd odległym: to sprawiło wiele trudności z korekturami, i dla tego, po mimo wszelkich zabiegów i staranności, niektóre omyłki drukarskie wkradły się, które przebaczyć proszę.

w Poznaniu 1go Grudnia 1812.

Autor.

Przedaje się u Autora w Poznaniu i we wszystkich
dobrych księgarniach, Grammatyka po 4 Zł. i Wypisy
francuzkie do niej należące podobnie po 4 Zł. Ale
Wypisy wyidą z druku najdaley w Marcu 1813. Nau-
czyciele chcący używać tych książek, gdy się do same-
go Autora udadzą, będą mogli dostać je za cenę po-
mniejszą, jeśli wezmą wiele exemplarzy razem.

Table des Manières.

	Pag.
Introduction	1
Première Partie de la Grammaire.	
<i>Etimologie.</i>	
Chapitre 1er. Des lettres, de leur prononciation, des accens, et des autres signes orthographiques	1-8
Chap. 2de. De la di- vision des mots en par- ties du discours	8
Chap. 3ème. Des Interje- ctions	9
Chap. 4ème. Des Conjon- ctions	9
Chap. 5ème. Des Préposi- tions	10
Chap. 6ème. Des Adver- bes	11

Reiestr treści.

	Karta.
Wstęp	1
Część pierwsza Gram- matyki.	
<i>Etymologia.</i>	
Rozdział 1szy. O głoskach, ich wymawianiu, o ak- centach i innych zna- kach ortograficznych	1-8
Rozd. 2gi. O podziale wy- razów na części mo- wy	8
Rozd. 3ci. O Wykrzykai- kach	9
Rozd. 4ty. O Spojni- kach	9
Rozd. 5ty. O Przedim- kach	10
Rozd. 6ty. O Przysłów- kach	11

	Pag.		Karta
Comparaisons des Adverbes	11	Stopniowanie Przysłówek	11
Chap. 7ème. Des Articles	13	Rozd. 7my. O Artykułach	13
Chap. 8ème. Des Substantifs	16	Rozd. 8my. O Rzeczownikach	16
Les Français n'ont que deux genres v. §. 3.	16	Francuzi mają tylko dwa rodzaje p. §. 3. na k.	16
Des Substantifs, qui sont du genre Masculin, v.	17	O Rzeczownikach, które są rodzaju męskiego, p. na k.	17
— — qui sont du féminin		— — które są żeńskiego	18
Chap. 9ème. Des Déclinaisons avec l' article défini	21	Rozd. 9ty. O Przypadkowanin z Artykułem pewnym	21
Chap. 10ème. De la formation du Pluriel pour les Substantifs et pour les Adjectifs ;	24	Rozd. 10ty. O formowaniu liczby mnogiej u Rzeczowników i Przymiotników	24
Chap. 11ème. Contenant les exemples avec l' article défini	27	Rozd. 11ty. Zawierający przykłady z Artykułem pewnym,	27
Chap. 12ème. Autres ré-		Rozd. 12ty. Obszerniejsze	

11		page
	gles sur l'usage de l'article défini	32
13		
	Chap. 13ième. Déclinaisons avec l'article indéfini	33
16		
	Chap. 14ième. Règles plus détaillées sur l'usage de l'article indéfini	35
16		
	Chap. 15ième. Déclinaisons avec l'Article d'unité	37
17		
18		
	Chap. 16ième. Déclinaison avec l'Article partitif	39
21		
	Chap. 17ième. Des Adjectifs	43
	Chap. 18ième. Des Noms de nombres	48
24		
	Chap. 19ième. Des Pronoms	53
27		
	Chap. 20ième. Des Verbes en général	74

	prawa o używaniu artykułu pewnego	32
	Rozd. 13ty. Formy przypadkowania z Artykułem niepewnym	33
	Rozd. 14ty. Obszerniejsze prawa o używaniu Artykułu niepewnego	35
	Rozd. 15ty. Formy przypadkowania z Artykułem iednotliwym	37
	Rozd. 16ty. Formy przypadkowania z Artykułem dzielącym	39
	Rozd. 17ty. O Przysiotnikach	43
	Rozd. 18ty. O Imionach liczbowych	48
	Rozd. 19ty. O Zaimkach	53
	Rozd. 20ty. O Słowach w ogólnosci	74

	Page	Karta
Chap. 21ième. Conjugaisons des Verbes auxiliaires avoir et être .	80	Rozd. 21szy. Formy czasowania Słów posiłkowych avoir, mieć i être, byćdż 80
Chap. 22ième. Quatre formes de Conjugaisons pour les Verbes réguliers	90	Rozd. 22gi. Cztery Formy czasowania Słów regularnych 90
Chap. 23ième. Contenant quelques remarques importantes sur quelques personnes et la manière de les écrire	96	Rozd. 23ci. Zawierający rozmaite ważne uwagi dotyczące się formawania niektórych osób i ortografii onych 96
Chap. 24ième. Des quatre manières d'employer les Verbes et de placer les Pronoms le, la, les, en, y, avec les Verbes	98	Rozd. 24ty. O czworakim sposobie używania Słów i oszykowaniu Zaimków le, la, les, en, y, przy Słowach. 98
Chap. 25ième. Conteneut des exemples et de thèmes pour tous les modes et pour tous les temps, avec les règles sur l'usage des modes et des temps, ainsi que sur l'accord des temps du Conjonctif avec des temps des Verbes précédans	101	Rozd. 25ty. Zawierający przykłady i zadania dla wszystkich Konjugacyi trybów i czasów, wraz z prawidłami o używaniu trybów i czasów, i o z godzie czasów trybu Łączącego z czasami Słów poprzedzających 101

arta	Page	Karta
	Chap. 24ième. De sous- divisions des Conjugai- sons 112	Rozd. 26ty. Opobocznych formach czasowania . . . 113
80	Chap. 27ième. Des racines dans les Verbes dont on forme tous les temps . . . 115	Rozdz. 27my. O źródłach Słów, z których się wszystkie czasy formują . . . 115
90	Chap. 28ième. Des Verbes passifs 117	Rozdz. 28my. O słowach biernych. 117
96	Chap. 29ième. Des Verbes irréguliers 126	Rozdz. 29ty O Słowach nieforemnych. 126
	Chap. 30ième. Des Parti- cipes 140	Rozdz. 30ty. O Imiesło- wach 148
98	Seconde partie de la Grammaire <i>contenant la Syntaxe</i>	Część druga Gram- matyki <i>zawierająca Składnia</i>
	Introduction.	Wstęp.
	Chap. 1ière Des phrases et de leurs membres . . . 150	Rozdz. 1szy. O okresach i członkach ich . . . 150
	Chap. 2da. de l' orde de mots 158	Rozdz. 2gi. O szyku wy- razów 158
101	Chap. 3ième. De l'accord des mots. 169	Rozdz. 3ci. O zgodzie wy- razów 169

VI

	Page		Karta
Chap. 4ième. De Régime des mots	170	Rozdz. 4ty. O rządzie wy- razów	170
Chap. 5ième. De la Sinta- xe de l' Infinitif	202	Rozdz. 5ty. O Składni Trybu bezokolicznego	202
Chap. 6ième. De la Synta- xe des Participes	203	Rozdz. 6ty. O Składni Imiesłowów	203
Chap. 7ième. De la Synta- xe des Gérondifs	209	Rozdz. 7my. O Składni Gerundiów	209
Chap. 8ième. Des négá- tions de la langue fran- çaise	211	Rozdz. 8my. O prze- czniach ięzyka francuz- kiego	211
Chap. 9ième. De la Synxe de degrés de Comparai- sons	214	Rozdz. 9ty. O składni stopniów porównywa- nia	214
Chap. 10ième. De l' usage du Conjonctif.	217	Rozdz. 10ty. O używaniu trybu łączącego	217
Chap. 11ième. De la répé- tition de quelques mots	224	Rozdz. 11ty. O powtarza- niu niektórych wyrazów	224
Chap. 12ième. De la déri- vation des mots	228	Rozdz. 12ty. O pochodzeniu wyrazów iednych z drugich	228

Introduction.

La Grammaire est un recueil systématique des règles d'une langue. Les règles d'une langue sont ou générales ou particulières, p. e. c'est une règle générale, que les lettres de chaque langue se divisent en Voyelles et en Consonnes; mais c'est une règle particulière, que deux ou trois Voyelles sont prononcées dans quelques langues comme une, p. e. on prononce dans la langue française *au* comme *o*.

Les Grammaires, qui ne contiennent que des règles générales, s'appellent Grammaires générales; et celles, qui ne contiennent que des règles particulières, s'appellent Grammaires particulières. Celle-ci contient, et les règles générales, qui sont partout nécessaires, et les règles de la langue française.

Les règles des langues se divisent en deux parties, en *Ethymologie* et en *Syntaxe*. La première contient les élémens de la langue, comme les règles de la lecture, des Comparaisons, des Declinaisons et des Conjugaisons des mots seuls; la seconde contient les règles de l'arrangement de divers mots dans quelques pensées, de la manière prescrite par la raison et par la coutume nationale.

Première partie de la Grammaire.

ETIMOLOGIE.

Chapitre premier.

Des lettres, de leur prononciation, des accens, et des autres signes orthographiques.

Afin qu'on puisse mieux comprendre la prononciation de ces

Wstęp.

Grammatyka jest to porządnym zbiorem prawideł języka. Prawidła języka są albo powszechne, albo szczególne, n. p. to jest prawidło powszechne, że w każdym języku głoski dzielą się na Samogłoski i Spółgłoski; a to zaś jest prawidło szczególne, że w niektórych językach kilka Samogłosek albo Spółgłosek wymawiają się iak jedna głoska, n. p. *au* w francuzkim iak *o*.

Takie Grammatyki, które same tylko powszechne prawidła zawierają, nazywają się Grammatyki powszechne; takie zaś, które zawierają tylko same szczególne prawidła, nazywają się Grammatyki szczególne. Nimiejsza Grammatyka zawiera i powszechne prawidła, które koniecznie wiedzieć potrzeba, i szczególne języka francuzkiego.

Prawidła języka dzielą się na dwie części, na *Ethymologią* i *Syntaxis*. Pierwsza zawiera początki języka, iako to: reguły czytania, stopniowania, przypadkowania i czasowania pojedynczych wyrazów; druga zaś zawiera prawidła szykowania rozmaitych wyrazów w myśli iakiekolwiek, sposobem przez rozum i zwyczaj narodowy przepisany.

Część pierwsza Grammatyki.

ETIMOLOGIA.

Rozdział pierwszy.

O głoskach, ich wymawianiu, o akcentach i innych znakach ortograficznych.

Aby tém łatwiej można zrozumieć wymawianie tych wyrazów

mots français, qui seront joints ici aux lettres, à cause de l'explication de leur prononciation, il faut savoir auparavant ce qui suit.

§. 1. Les Français ont trois accens: celui-ci [˘], qui s'appelle aigu, ou fermé; ils le mettent sur é, pour marquer, qu'il se prononce bref, distinctement et avec la bouche fermée et peu ouverte au milieu, p. e. sévérité, égalité, vérité;

Le second celui-ci ^{˘˘}, qui s'appelle accent grave, et on le met sur à, é, ù, pour marquer, qu'on les prononce aussi bref, mais avec la bouche plus ouverte, p. e. à Rome, à parler, le père, la mère, où;

Le troisième celui-ci ^{˘˘˘}, qui s'appelle circonflexe; on le met sur â, ê, î, ô, û, pour marquer, qu'on les prononce ouvertement et long, en traînant un peu, p. e. la pâte, être, le gîte, apôtre, sûr.

Remarque. Quoique on prononce ouvertement chaque Voyelle, qui a l'accent grave, ces Voyelles sont pourtant plus longues, qui se trouvent dans les syllabes penultièmes de ces mots, qui finissent en e inaccentué, que dans celles, qui finissent en une Consonne, p. e. é est plus long dans le père, la mère, que dans succès, procès.

§. 2. Les Voyelles françaises, comme nous l'avons vu, outre qu'elles sont ou aiguës, p. e. vérité, ou ouvertes, et ensemble brèves, p. e. le succès, le procès, ou ouvertes et ensemble longues, p. e. la pâte; elles sont encore ou brèves, quand il suit après elles deux consonnes égales, p. e. la patte, mettre, difficile, sotté, la butte, ou toujours médiocrement longues

franzuzkich, które tu niżej do głosek, dla objaśnienia ich dźwięku są przyłączone, trzeba wprzód wiedzieć co tu następnie.

§. 1. Francuzi mają trzy akcenta (accens), jeden taki [˘], który nazywa się ostry (aigu); albo ściśniony (fermé); kładą go nad é, dla oznaczenia, że się wymawia krótko, wyraźnie i przez usta ściśnione, a mało co w środku otwarte, n. p. sévérité, ostrość, égalité, równość, vérité, prawda;

Drugi taki ^{˘˘}, który nazywa się ciężki (grave), kładzie się nad à, é, ù, dla oznaczenia, że się wymawia też krótko w prawdzie, ale ustami bardziej otwartymi, niby ciężko, n. p. là, tam, à Rome, w Rzymie, à parler, do mówienia, le père, oyciec, la mère, matka, où, gdzie;

Trzeci taki ^{˘˘˘}, który nazywa się złożony (circonflexe) albo daszek, kładzie się nad â, ê, î, ô, û, i oznacza, że się one mają wymawiać otwarcie i długo, niby przeciągając trochę; n. p. la pâte, ciasto, être, bydź, le gîte, nocleg, apôtre, apostoł, sûr, pewny.

Uwaga. Lubo każda samogłoska mająca nad sobą akcent otwarty (grave) wymawia się otwarcie; iednak Samogłoski będące w przedostatnich Syllabach tych wyrazów, które się kończą na e nieakcentowane, wymawiają się dłużej niż w tych, które się kończą na spółgłoskę iaką, n. p. é jest dłuższe w le pere, la mère, niż w le succès, wypadek, le procès, proces.

§. 2. Samogłoski francuzkie, oprócz tego (jak teraz widzieliśmy) że są albo ściśnione, n. p. vérité, albo otwarte, a razem i krótkie, n. p. le succès, le procès, albo otwarte, a razem i długie, n. p. la pâte; są jeszcze albo krótkie, gdy po nich dwie Spółgłoski iednakowe następują, la patte, łapa, mettre, położyć, difficile, trudny, sotté, głupia, la butte, pagórek; albo zawsze średnio-długie, i ma-

et peu ouvertes ensemble, quand elles sont dans les syllabes penultièmes, p. e. avare, je cesse, la rose, les vivres, la ruse, le styl.

Pourtant on prononce les Voyelles avec l'accent circonflexe plus long, que celles, qui ne l'ont pas, dans les syllabes pénultièmes, p. e. *a* est plus long dans la pâte, que dans l'avare *).

§. 3. Les Français ont aussi le signe " suivant qui s'appelle tréma et ils les mettent sur *ë, î, ü*, pour marquer, qu'on prononce ces Voyelles à part, sans les joindre avec les précédentes, p. e. arguër, Moïse, Saül.

§. 4. Les Français ont encore celui-ci ' , qui s'appelle apostrophe, et signifie, qu'un *e* ou *a* est omis à la fin d'un mot, p. e. l'âme, au lieu de la âme; l'été, au lieu de le été; l'habit, au lieu de le habit.

§. 5. Il y a dans la langue française le signe suivant, qui s'appelle cédille, on le met sous le *c*, afin qu'on le prononce comme *s*, p. e. garçon, comça.

§. 6. Les Français se servent aussi de ce signe - qui s'appelle le tiret, que l'on met au milieu de deux mots, quand on en fait un seul mot, p. e. la grand-mère.

to przytem otwarte, gdy są w przedostatnich sylabach, n. p. avare, chciwy, je cesse, przestaję, la rose, róża, les vivres, żywność, la ruse, chytróść, le style, styl.

Jednak Samogłoski z daszkiem dłużey wymawiają się niż Samogłoski bez daszka w przedostatnich sylabach będące, n. p. *a* jest dłuższe w la pâte, niż w avare *).

§. 3. Mają też Francuzi taki znak " , nazywa się on rozdzielnik (tréma) kładzie się nad *ë, î, ü*, oznacza on, że te Samogłoski wymawiają się osobno, nie łącząc ich z poprzedzającemi, n. p. arguër (argu-e) Moïse, (Mo-iz) Moyżesz, Saül, (Sa-ul) Saul.

§. 4. Mają Francuzi znak taki ' , który nazywa się odcinek (apostrophe), i oznacza że *e* albo *a* na końcu wyrazu jest opuszczone, n. p. l'ame (lam) dusza, zamiast la ame; l'été (lete) lato, zamiast le été; l'habit (labi) zamiast le habit.

§. 5. Jest w francuzkim igrzysku znak taki , który się nazywa ogonek (cedille) i kładzie się pod *c* aby się wymawiało jak *s*, n. p. garçon (garsą) chłópiec, comça (Kamsa) tak.

§. 6. Używaią też Francuzi takiego znaku - który nazywa się Łącznik (le tiret) i kładzie w środku dwóch wyrazów, gdy z nich robi się jeden, n. p. la grand-mère, babka.

*) En apprenant à lire le français faites bien attention sur les accents, et prononcez, comme il faut les Voyelles, sur les quelles ils sont mis; regardez aussi où se trouvent les Voyelles brèves, et où elles sont longues, car c'est sur elles, que sont fondées et cette beauté melodique et l'Orthographe de la langue française.

*) Ucząc się czytać po francuzku uważaj dobrze na akcenta i wymawiaj należycie samogłoski nad którymi one się znajdują; iakoż uważaj, gdzie są samogłoski krótkie a gdzie długie, bo na tem i owa melodyna piękność głosów igrzyska francuzkiego, i jego ortografia są ufundowane.

§. 7. Au reste les Français se servent des mêmes signes orthographiques, que les Polonais, qu'ils écrivent et appellent ainsi:

- , la virgule,
- . le point,
- : le point-double,
- ; le point-virgule,
- ? l'interrogatif,
- ! l'exclamatif,
- () la parenthèse,
- ” les guillemets *).

Remarque. A l'égard des grandes lettres, les Français les écrivent au commencement de chaque écriture, de chaque période et de chaque vers; de même qu'au commencement des noms propres, comme de villes, de pays, d'hommes, de dieux, d'emplois, de sciences etc. p. e. Paris, la France, Nelson, Michel, Général, Dieu, Jupiter, Mathématique, etc. du reste les Français écrivent de petites.

§. 8. L'alphabet françois consiste dans les 25 lettres simples suivantes:

a b c d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v x y z.

Mais de ces lettres simples les Français font divers sons composés, comme nous le verrons ci-dessous.

§. 9. Les lettres a e i o u y s'appellent Voyelles, parcequ'on peut les prononcer toutes seules; et toutes les autres lettres, c'est à dire: b c d f g h j k l m n p q r s t v x z s'appellent Consonnes, parcequ'on ne peut pas les prononcer toutes seules; on entend toujours après elles la Voyelles e p. e. b d c etc.

§. 10. Les Français, comme nous le verrons ci-dessous, prononcent souvent plusieurs Voyelles comme

*) En lisant de bons livres il faut faire attention, quand on met la virgule, le point etc.

§. 7. Z resztą używają Francużi tych samych znaków ortograficznych iak i Polacy, które tak się piszą i nazywają:

- przecinek albo koma.
- kropka albo punkt.
- dwókperek.
- średnik.
- znak pytania.
- wykrzyknik.
- nawias.
- cudzysłów *).

Uwaga. Co się tyce wielkich głosek, piszą ie Francużi, na początku każdego pisma, peryodu i wiersza poetycznego; iakoż na początku imion właściwych, iako to: miast, krajów, ludzi, bogów, urzędów, nauk i t. d. n. p. Paris, Paryż, la France, Francya, Nelson, Nelson, Michel, Michał, Général, Jenerał, Dieu, Bóg, Jupiter, Jowisz, Mathématique, Mathematyka i t. d. z resztą piszą Francużi zawsze małe głoski.

§. 8. Alfabet francużki składa się z następujących 25 głosek prostych:

a b c d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v x y z.

Ale z tych prostych głosek składają Francużi rozmaite głosy złożone, iak to niżej zobaczymy.

§. 9. Głoski a e i o u y nazywają się Samogłoski (Voyelles) dla tego, że się dają same iedne wymawiać, a wszystkie inne głoski, to iest: b c d f g h j (żet) k l m n p q r s t v x z nazywają się Spółgłoski (Consonnes) dla tego, że one nie dają się same iedne wymówić, lecz przy nich zawsze samogłoska e dać się słyżeć, n. p. b d c i t. d.

§. 10. Często, iak niżej zobaczymy, wymawiają Francużi kilka samogłosek iak iedną, n. p. la

*) Aby wiedzieć, kiedy się przecinek, kiedy kropka i t. d. pisze, trzeba uważać na to czytając dobre książki.

une, p. e. la maison, (mésou),
l'eau, (lo).

§. 11. Les Français ordinairement ne prononcent pas la Consonne, qui se trouve à la fin d'un mot, et quelque fois ils omettent même plusieurs lettres finales, p. e. parler (parlé), elles parlaient (el parlé).

§. 12. Quelque fois les Français omettent la même lettre finale, p. e. parler, (parlé) et quelque fois ils la prononcent, p. e. finir, (finir).

§. 13. Quelques lettres francaises ont un son double, p. e. la con corde, ici.

§. 14. La lettre finale se joint ordinairement dans la prononciation avec le mot suivant, quand il commence par une Voyelle, ou par un h muet, p. e. donnez aux pauvres (donné zopovr), bel homme (belomme).

§. 15. Description de la prononciation des lettres simples et des sons composés, qui suivent en ordre alphabetique, afin qu'on puisse mieux appercevoir *).

A, jak polskie a, n. p. la table (tabl) stół.

ai, jak e francuzkie, n. p. aider (édé) pomagać. Te głoski, które po ai następują, i są na końcu wyrazów, nie wymawiają się, n. p. ils parlaient (il parlé), oni mówili.

aill, tak miękko jak al polskie n. p. la bataille (batal) bitwa.

aim, jak e polskie, trochę przez nos, n. p. la faim (fé) głód.

ain, jak e polskie, trochę przez nos, n. p. le pain (pé) chleb.

am, jak an polskie, ale trochę przez nos, n. p. ample obszerny.

an, jak an polskie, ale trochę przez nos, n. p. l'an, rok.

au, jak o, n. p. il faut, (fo) trzeba.

aux, jak o, n. p. les faux, (fo) fałszywi.

maison (la meza) dom, l'eau (lo) woda.

§. 11. Pospolicie Francuzi ostatnią Spółgłoskę na końcu wyrazu będącą, a czasem i kilka nawet głosek ostatnich nie wymawiają, n. p. parler (parlé) mówić, elles parlaient (el parlé) one mówiły.

§. 12. Te same głoski na końcu wyrazów będące czasem Francuzi opuszczają, n. p. parler (parlé), a czasem wymawiają n. p. finir (finir) kończyć.

§. 13. Niektóre głoski francuzkie mają dwoiakie brzmienie, n. p. la con corde (karkord) zgoda, ici (isi) tutaj.

§. 14. Pospolicie Spółgłoska na końcu wyrazu będąca łączy się w wymawianiu z następującym wyrazem, gdy ten się od samogłoski albo od niemego h zaczyna, n. p. donnez aux pauvres (donne zo pawr) day ubogim; bel homme (belom) piękny człowiek.

§. 15. Opisanie wymawiania głosek pojedynczych i głosów złożonych, które dla lepszego przejrzenia, alfabetycznym porządkiem tu następują *).

*) La description complete de toutes les règles de la prononciation française exigerait un grand Volume: et pourtant, personne même n'en apprendrait pas néanmoins à bien lire: ainsi il sera mieux d'apprendre de son maître les autres règles de la prononciation, peu significantes, qui ne sont pas jointes ici.

*) Opisanie dokładne wszystkich reguł wymawiania francuzkiego, wymagałoby dużej książki: i jednak nikthby sam jeden nie nauczył się z niej czytać. Najlepiej więc można będzie nauczyć się od swego Nauczyciela reszty drobnych reguł wymawiania, które tu nie są przytoczone.

- ay iak gdyby były dwa ii, jedno łączy się z poprzedzającym a, i czyni tak mało francuzkiego, a drugie łączy się z następującą samogłoską, n. p. payer (pae) zapłacić, essayer (ésséie) próbować, erayon (kreiá), ołówek, ayons (eia), miemy.
- B, iak polskie b, n. p. la bible, (bibl), biblia.
- C, iak k, oprócz gdy albo e, i następnie, albo gdy ma ogonek, w tenczas iak s, n. p. caractere (karakter) charakter, commode (komod) wygodny, il a vecu (wekiu) on żył; cecité (sesite), ślepotą, garçon (garsá), chłopiec, il a resu (resiu), on odebrał.
- ch, iak polskie sz, n. p. chercher (szersze), szukać. — Rzadko kiedy iak k n. p. le chretien (krętie), chrześcianin.
- ct, iak k t n. p. respecter (respecte), szanować. — Na końcu nie wymawia się, n. p. le respect (respe) uszanowanie.
- D, iak d, n. p. la dame, (dam) dama.
- d, iak t, gdy stoi na końcu i łączy się z następującym wyrazem, który się od samogłoski zaczyna, n. p. quand arriverez-vous? (kan tarriverre wu)? kiedy przyedziesz Wac Pan?
- E, Gdy jest nieakcentowane iak polskie e, ale bardzo krótko i ustami tak mało otwartymi, że czasem się wydaie, iakby się cale nie wymawiało, n. p. premier (premie) pierwszy, second (ska) drugi, demander (dmande) pytać się, me, mnie, te, ciebie, se, się, na końcu zaś wyrazów e nie akcentowane cale nie wymawia się, n. p. la table (tabl) stół, riche (risz) bogat.
- é, è, ê, iak się wymawiają, jest już wyżey w ście iwszym powiedziano.
- ei, iak e, polskie albo lepiej iak é francuzkie, n. p. la reine (reine) krolowa.
- ein, iak polskie e, n. p. peint (pe), malowany.
- em, en, iak polskie an, ale trochę przez nos, n. p. embellir (anbellir), upięknić, rendre (randr), oddać.
- eu, iak e, ale scisnionemi ustami i na końcu prędko i krótko na u zwrocić n. p. le feu, ogień, peu, mało.
- eu, w niektórych czasach słowa avoir, mieć, wymawia się iak francuzkie u, n. p. j'eu, ja miałem, tu us, ty miałes, il eut, on miał, i t, d.
- F, iak f polskie, n. p. la fable, (fabl) bajka.
- G, iak g polskie, ale tylko przed a, o, u, n. p. la garde (gard) warta, le gozier (gozie) gardło, arguer (argine) ganić; a zaś przed e, i, iak z polskie, n. p. gager (gaze) zakładać się, gigote (zigot) ndzisty.
- gue, iak ge w polskim, n. p. guerir (gerir) leczyć.
- gui, iak gi w polskim, n. p. le guide (gid) przewodnik.
- gea, iak za w polskim, n. p. il gageat, (gaza) on założył się.
- geo, iak zo w polskim, n. p. le bourgeois (burzoa) mieszczanin.
- gen, iak zin w polskim, n. p. la gageure (gaziur) zakład.
- gn, iak n w polskim, n. p. la cigogne (sigon) bocian, gagner (ganie) zyskać, wygrać.
- H, pospolicie gdy jest na początku wyrazów, nie wymawia się, i w tenczas nazywa się h nieme (müet) n. p. l'homme (lom) człowiek, Phabit (labi) suknia. W wielu zaś w razach wymawia się iak polskie h, n. p. la honte (hat) wstyd, les heros (hero) bohater.
- I, iak i polskie, n. p. la mine (min) mina.
- im, in, iak polskie e, n. p. imperatif (eperatif) rozkazujący, la fin (fi) koniec.
- imm, iak im polskie, n. p. immobile (immobil) nieruchomy.

- inn, iak in polskie, n. p. inné (inne) wrodzony.
J (zot) iak z w polskim, n. p. le jardin, (zarde) ogród.
K, iak k w polskim, ale go Francuzi używają tylko w wyrazach, które są z obcych języków przyjęte, n. p. Kabak, Kan.
L, iak l w polskim, ale trochę twardziej, n. p. le lard (lar) słonina.
ll, iak l polskie, zupełnie tak miękko, n. p. l'oreille ucho.
M, iak m w polskim, n. p. la mine (min) mina.
N, iak n w polskim, n. p. donné (donne) dany.
O iak o w polskim, n. p. ordonner rozkazać.
oi, iak oa w polskim, n. p. le Roi (roa) Król.
ois, oit, oient, iak e w polskim albo lepiej jak é francuzkie, n. p. je parlois (parle) mówiłem, il parloit (parle) on mówił, ils parloient (parle) oni mówili. Pospolicie piszą Francuzi teraz tam, gdzie oi brzmi iak e, n. p. je parlai, ia mówiłem, il parlait, on mówił, ils parlaient, oni mówili. Ten sposób pisanja ułatwia też bardzo nauczenie się czytania po francuzku.
om; on, iak a w polskim, trochę przez nos, n. p. l'ombre (ląbr) cień, la conte (kąt) powieść.
ou, iak u w polskim, n. p. mou (mu) miękki, fou (fa) głupi.
oeu, prawia iak o, w niemieckim, trochę podobne do polskiego e, ale na końcu daie się trochę słyszeć u, n. p. la soeur siostra, les mœurs, obyczaje.
P, iak p w polskim, n. p. le Pape (pap) Papież.
ph, iak f w polskim, n. p. le Philosophie (Filozof) Filozof.
Qu, iak k w polskim, n. p. qui? (ki) kto? quel (kel) który?
R, iak r w polskim, n. p. rare (rar) rzadki. Na końcu wyrazów nacyzęsciej opuszcza się, n. p. parler (parle) mówić, oprocz w zakończeniach na ir, eur, ér, or, our, tu się zawsze wymawia, n. p. finir, kończyć, le malheur, nieszczęście, le fer żelazo, l'or złoto, l'our niedźwiedź.
S, na początku wyrazów iak s w polskim, a między dwiema samogłoskami, iak z polskie, n. p. le savoir (savoir) wiedzieć, desirer (dezire) żądać, vous avez (vu zawe) wy macie.
ss, zawsze iak s w polskim, n. p. le dessein, (desse) zamiar, rysunek.
T, iak t w polskim, n. p. la tête (tet) głowa.
ti, czasem iak polskie si, a czasem iak polskie ti, n. p. la nation (nasia) naród, je tiens (tie) ia trzymam.
U, mało otwartemi, ściśnionemi ustami, niby iak polskie iu, ale i nie daie się słyszeć la justice (ziustis) sprawiedliwość.
un, um, iak polskie e, n. p. un soldat (e solda) ieden żołnierz, le parfum (parfe) perfuma.
V, iak w w polskim, n. p. la vi (vi) życie.
W, iak w w polskim, ale używają go Francuzi tylko w obcych wyrazach, Worms, Worms.
X, iak x w polskim, gdy stoi na początku wyrazów, n. p. Xerxes, Xerxes, (król Perski).
x, iak z w polskim, gdy stoi między dwoma samogłoskami, albo na końcu, i gdy łączy się z następującym wyrazem, n. p. dixième (dziem) dziesiąty, aux animeaux utiles, (o zanimo ziutil) zwierzętom użytecznym.
x, iak s polskie, w wyrazach six (sis) sześć, dix (dis) dziesięć, soixante (soasant) sześćdziesiąt.
Y, iak i w polskim, n. p. le style (stil) styl.
Z, iak z, n. p. le zèle (zel) gorliwość.

Chapitre second.

Comme les Economes pour l'ordre, et pour mieux reconnoître leur grain et en faire usage, le partagent en diverses sortes, p. e. en seigle, en froment, en pois etc., de même les Grammairiens divisent les mots en plusieurs espèces, qu'ils appellent parties du discours. Chaque partie du discours a ses propres marques, qui la distinguent des autres, p. e. les Substantif, se changent par les cas, et les Verbes par les temps, les personnes etc. Il y a dans la langue française onze parties du discours, que voici :

1. l'Interjection,
2. la Conjonction,
3. la Préposition,
4. l'Adverbe,
5. l'Article,
6. le Substantif,
7. l'Adjectif, *)

*) Puisque les Substantif ne changent que par le cas, et qu'outre cela les Adjectifs se changent encore par les degrés de Comparaisons; c'est la raison pour la quelle je fais deux parties du Discours d'une, que l'on appelle le Nom, et qu'on divise cependant ordinairement en Nom Substantif et Nom Adjectif.

Aussi puisque les Adjectifs changent par les degrés de Comparaisons, et que les noms de nombres ne changent jamais par les degrés, c'est la raison pourquoi j'ai pris les Adjectifs et les noms de nombres comme une partie séparée du discours, et c'est pourquoi je ne les ai pas mêlés avec les Adjectifs.

Rozdział drugi.

Jak dla porządku i łatwiejszego rozpoznania i używania do swych potrzeb, gospodarze dzielą zboże na rozmaite gatunki, n. p. na żyto, pszenicę, groch, i t. d. tak też Grammatycy dzielą wyrazy na rozmaite gatunki, które częściami mowy nazywają. Każda część mowy ma swoje właściwe znamiona, przez które ją od innych rozróżniają, n. p. Rzeczowniki odmieniają się przez przypadki, a Słowa zaś przez czasy i osoby i t. d. W Francuzkim języku jest 11 następujących części mowy:

- Wykrzyknik.
Spownik.
Przedimek.
Przysłówek.
Artykuł.
Rzeczownik.
Przymiotnik *).

*) Ponieważ Rzeczowniki odmieniają się tylko przez przypadki, a Przymiotniki zaś odmieniają się jeszcze i przez stopnie: dla tego przyjąłem ja każdą za osobną część mowy, a nie za jedną pod nazwiskiem Imię, a które przecie znowu rozdziela się na Imię Rzeczowne i Imię Przymiotne.

Jakoż ponieważ Przymiotniki odmieniają się przez Stopnie, a Liczowniki (imiiona Liczebne) nigdy się przez Stopnie nie odmieniają; dla tego też Liczowniki wzięłem za osobną część mowy, i dla czego nie pomieszałem ich z Przymiotnikami.

8. le Pronom,
9. le Nom de nombre,
10. le Verbe,
11. le Participe,

Nous traiterons aprésent de chacune de ces parties en particulier, en commençant par les plus faciles.

Chapitre troisième.

Des Interjections.

On donne le Nom d'Interjection aux mots, qu'on prononce plus haut, que les autres, et qui expriment certains mouvemens vifs et momentanés de l'âme, comme ceux de douleur, p. e. Ah!

de regrêt, p. e. hélas!

de honte, p. e. fi donc!

de crainte, p. e. au feu!

d'étonnement, p. e. grand Dieu!

d'encouragement, p. e. allons! courage!

Chapitre quatrième.

Des Conjunctions.

On donne le Nom de Conjunction aux mots, qui servent à joindre plusieurs pensées en une seule, p. e.

si vous voulez, qu'on vous regarde, pensez bien, et parlez peu.

Il y a ici trois pensées, la première: vouloir être estimé, la seconde: pensez bien, la troisième: parlez peu, qui sont jointes par la Conjunction si, et par la Conjunction et.

Zaimek.
Liezbownik.
Słowo.
Imięstów.

Przejdziemy teraz każdą część mowy z osobna, a to od nayłatwiejszych zaczynając.

Rozdział trzeci.

O Wykrzyknikach.

Nazwisko Wykrzyknik daią tym wyrazom, które się głośniey wymawiają niż inne, i oznaczają żywe i krótkie wzruszenia duszy, iak to bolu, n. p. Ach!

żalu, n. p. niestety!

wstydu, n. p. fuy!

strachu n. p. gora!

podziwienia, n. p. wielki Boże!

ośmielenia, n. p. naprzod! śmiało!

Rozdział czwarty.

O Spojnikach.

Nazwisko Spojnik daią tym wyrazom, które kilka pojedynczych myśli w iedną spajaiają, n. p.

ieżeli chcesz aby cię szanowano, myśl dobrze, i mów mało.

Tu są trzy myśli, iedna: chciec bydz szanowanym, druga: myślić dobrze, trzecia: mówić mało, połączone w iedną przez Spojniki, ieżeli, i.

Chapitre cinquième.

Des Prépositions.

On donne le Nom de Préposition aux mots, qui expriment différens rapports, et qu'on met toujours ou avant les Substantifs ou avant les Adjectifs, ou avant les Pronoms, p. e.

Ce livre est pour le frère.

la plume est sur la table.

la plume est sous la table.

On voit, qu'on ne peut pas mettre les Prépositions pour, sur, sous, après les mots, qu'elles precedent, on ne peut pas dire, p. e. ce livre est le frère pour, mais il faut dire; pour le frère.

Les Prépositions signifient toujours quelques rapports entre deux choses, p. e. le couteau est dans la table, le couteau est sur la table, le couteau est sous la table, dans chacun de ces cas, le couteau et la table se trouvent dans différens rapports entre eux.

On met quelquefois les Prépositions devant les Verbes, pour leur donner de nouveaux rapports, p. e.

mettre, sousmettre.

courir, parcourir.

Par la raison, que les Interjections, les Conjonctions et les Prépositions n'éprouvent aucuns changemens, ni par les cas, ni par les temps, ni par les nombres, on les appelle les trois parties du Discours indéclinables.

Rozdział piąty.

O Przedimkach.

Nazwisko Przedimek daia tym wyrazom, które zawsze się kładą albo przed Rzeczownikami albo przed Przymiotnikami albo przed Zaimkami, n. p.

ta książka jest dla brata.

pióro jest na stole.

pióro jest pod stołem.

Widać że Przedimków dla, na, pod, nie można położyć po imionach, n. p. ta książka jest brata dla, lecz trzeba mówić; dla brata.

Przedimki oznaczają zawsze stosunki między dwiema rzeczami, n. p. nóż jest w stole, nóż jest na stole, nóż jest pod stołem, w każdym z tych przypadków znajduje się stół i nóż w rozmaitych stosunkach między sobą.

Czasem też kładą się Przedimki przed Słowami, aby im pomagały nowe stosunki przyimować, n. p.

łożyć, podłożyć.

biedz, przebiedz.

Panieważ Wykrzykniki, Spojniki i Przedimki nie mającale żadnych odmian, to jest ani przypadków, ani czasów, ani liczb, i t. d. dla tego te trzy części nazywają się nieodmiennymi.

Chapitre sixième.

Des Adverbes.

§. 1. On donne le Nom d'Adverbes aux mots, que l'on joint ordinairement aux Verbes, et que l'on place avant ou après, p. e.

demain j'irai promener, ou: j'irai demain promener.

On voit ici, que l'Adverbe demain appartient toujours au Verbe aller, quoiqu'il soit mis avant ou après.

§. 2. Les Adverbes marquent les différentes circonstances, qui servent à expliquer certaines actions, exprimées par les Verbes, p. e.

On me dit: que Casimir écrit, je demande: comment? et on me répond: bien, mal, vite, lentement etc. ce sont ces Adverbes, qui m'expliquent plus clairement l'action de Casimir, exprimée par le Verbe écrire.

§. 3. Parceque tous les hommes n'exécutent pas également leurs actions, mais les uns bien, les autres mieux, et d'autres le mieux, c'est la raison pour laquelle on a distingué dans les langues l'art de comparer par les degrés. Il y a trois degrés de Comparaisons, c'est à dire: le Positif, p. e. clairement,

le Comparatif, p. e. plus clairement,

Rozdział szósty.

O Przysłówkach.

§. 1. Nazwisko Przysłówka daia tym wyrazom, które należą do Słów i które pospolicie stoia albo przed Słowami, albo po Słowach, n. p.

Intro poydę na przechadzkę, albo: poydę intro na przechadzkę.

Tu widać że Przysłówek intro należy do Słowa poydę czy to stoi przed albo po Słowie.

§. 2. Przysłówki oznaczają pewne okoliczności, które służą do objaśnienia czynności wyrażonych przez Słowa, n. p.

Powiadają mi że Kazimierz pisze, iał pytam się: iak? i odpowiadają mi: dobrze, zle, prędko, powoli, i t. d. są to Przysłówki, które mi tłómaczą iasniey czynność Kazimierza, oznaczoną przez Słowo pisać.

§. 3. Ponieważ nie wszyscy jednakowo czynności iakie wykonywają, lecz, iedni dobrze, drudzy lepiej, a inni naylepiej; dla tego, wymyślono w ięzykach stopniowanie, (Comparaison), czyli oznaczenie różnych stopni okoliczności iakich. Stopni (degrés) iest trzy: niski, n. p. iasnie,

wyższy, n. p. iasniey,

le Superlatif, p. e. le plus clairement.

En regardant les mots de cet exemple, nous voyons: comment on forme les Comparaisons chez les Polonais, et comment elles se forment chez les Français. Nous voyons évidemment que, pour former le Comparatif, dans la langue française, on joint au Positif le mot plus, et pour former le Supperlatif, on joint au Positif les mots: le plus.

Exemples. Antoine parle poliment: Mais Joseph se conduit plus modestement qu' Antoine, et Stanislay vit le plus honnêtement.

Remarque. Dans quels degrés sont les Adverbes, qui se trouvent dans ces exemples? — Pour s'exercer dans les Comparaisons il faut traduire les exemples suivans polonais en français.

Zadanie. Jozef mówi grzeczniej niż Antoni, a Antoni zachowuje się uczciwie. — Jozef żyje uczciwiej niż Antoni, a Stanisław zachowuje się najgrzeczniej.

§. 4. Les Adverbes suivans forment leurs degrés irrégulièrement, et non point d'après la règle ci. dessus donnée, p. e.

*) Ces thèmes polonais et tous les autres, qui sont donnés ici pour les traduire en français, sont formés de ces mêmes mots français, qui se trouvent dans les exemples donnés pour expliquer les règles, et ils ne sont plus changés, qu'autant, qu'il est nécessaire, que l'écolier même, en traduisant ces exemples, exerce les règles données, et par cette manière, qu'il puisse retenir dans sa mémoire peu à peu les règles et les mots avec leur Orthographe plus fortement et plus sûrement.

naywyższy, n. p. najiaśniej.

Uważając wyrazy tego przykładu, widzimy: iak się u Polaków, a iak u Francuzów stopniowanie formuie. Widać oczywiście, że w ięzyku francuzkim dodaje się do niskiego stopnia plus, aby uformować wyższy, le plus zaś, aby uformować naywyższy.

Przykłady. Antoni mówi grzeczniej: ale Jozef zachowuje się skromniej niż Antoni, a Stanisław żyje najuczciwiej.

Uwaga. W iakich stopniach są Przysłowki, które tu się znajdują? — Dla wprawienia się w stopniowanie tłumacz na francuzkie następujące zadanie *).

§. 4. Następujące Przysłowki stopniują się nieforemnie, czyli nie podług wyższej formy ogólnej, n. p.

*) Te i inne wszystkie zadania polskie do tłumaczenia na francuzkie, są z tych samych wyrazów ułożone, które się w przykładach danych do objaśnienia reguł znajdują, a są odmienione tylko tyle, ile potrzeba, aby tłumaczący na francuzkie, sam reguły dane przystosował i przez to tak i jako i wyrazy oraz ich Ortografią powoli mocniej i pewniej w pamięci zatrzymał.

bien, mieux, le mieux,
mal, pis, le pis,
beaucoup, plus, le plus,
peu, moins, le moins.

Exemples. J'écris bien,
mais mon frère écrit mieux
que moi. Ma soeur lit mal,
mais moi je lis le pis.

J'ai beaucoup d'argent, et
son cousin a peu d'argent.

Leur mère a plus de livres
que leur tante.

Zadanie. Moy brat pisze naylepiey. Twoia siostra czyta gorzey
niż twój brat. Moy kuzyn ma więcey pieniędzy, a moy brat ma mniej
pieniędzy niż ja. Twoia siostra ma naywięcey książek.

§. 5. Tous les Adverbes
n'ont pas leurs degrés, p. e.
on ne peut pas comparer les
Adverbes: partout, rien,
hier, parcequ'on ne dit pas:
plus partout, le plus par-
tout etc. On peut faire les
degrés seulement de ces Ad-
verbes, qui viennent des Ad-
jectifs, ou des quelques Par-
ticipes, p. e.

clairement vient de l'Ad-
jectif clair.

savamment vient du Par-
ticipes savant.

Chapitre septième.

Des Articles.

§. 1. Il y a quatre Articles
dans la langue française.

premier: défini, mascu-
lin *le*, féminin *la*. Il sert
à montrer certainement,
qu'on parle, ou de tout le

dobrze, lepiey, naylepiey,
źle, gorzey, naygorzey,
wiele, więcey, naywięcey,
mało, mniej, naymniej.

Przykłady. Ja piszę do-
brze, ale mój brat pisze le-
piey, niż ja. Moia siostra
czyta źle, ale ja czytam nay-
gorzey.

Mam wiele pieniędzy, a iego
Kuzyn ma mało pieniędzy.

Ich matka ma więcey książek
niż ich ciotka.

§. 5. Nie wszystkie Przy-
słówki mają stopnie, n. p.
Przysłówek wszędzie,
nic, wczoray, nie można
stopniować, bo się nie mówi
wszędziey, naywszędziey i t. d.
Stopniują się tylko te Przy-
słówki które od Przymiotni-
ków albo od niektórych Imie-
słówów pochodzą, n. p.

iasnie, clairement, pochodzi
od Przymiotnika iasny,
clair,
uczenie, savamment, po-
chodzi od Imiesłowa, u-
ny savant.

Rozdział siódmy.

O Artykułach.

§. 1. Cztery są Artykuły w
języku francuzkim.

pierwszy: pewny (défini)
męzki *le*, żeński *la*. Służy
on do pewnego oznaczenia,
że się mówi albo o całym ro-
dzaju iakiey rzeczy, n. p. *le*

genre d'une chose, p. e. *le crayon coute plus que la plume*; (on parle ici de tout le genre de crayons et de plumes); — ou il sert pour marquer une chose, mais qui est définie certainement, p. e. *donnez-moi le crayon, qui est sur la fenêtre, et apportez-moi la plume, qui est dans mon coffre*; on parle ici d'un crayon et d'une plume, mais qui sont certainement définis, car on dit: où ils se trouvent.

Seconde indéfini, qui n'a pas lieu au Nominatif, mais seulement de pour le Génitif et pour l'Ablatif, et à pour le Datif. On l'emploie ordinairement devant les Noms propres, de Dieux, de Villes, d'hommes, et de familles, et devant tous les noms, quand on ne les définit pas certainement, p. e. *Dieu, Jupiter, Rom, Moïse, Charle, Charlotte, Nelson, un magasin de foin, un verre à vin etc.*

troisième: d'unité, masculin *un*, féminin *une*. Il sert, pour marquer l'unité et l'incertitude, c'est à dire,

crayon coute plus que la plume, ołówek kosztuje więcej niż pióro, (tu się mówi o całym rodzaju ołówków i piór); — albo służy on do oznaczenia iedney ale pewney rzeczy, n. p. donnez moi le crayon, qui est sur la fenêtre, et apportez moi la plume qui est dans mon coffre, daj mi ołówek, który iest na oknie i przynieś mi pióro, które iest w kufrze; tu się mówi o iednym ołówku i o iednym piórze, ale są one pewne, ponieważ się mówi: gdzie one są. —

drugi: *niepewny, (indéfini)* który w Nominativ nie ma, ale ma tylko *de* dla Genitiv i Ablativ, *i a* dla Dativ. Kładą go pospolicie przed imionami właściwemi bogów, miast, ludzi, familii, i przed wszystkimi imionami, kiedy się ich nie oznacza pewnie, n. p. *Bóg, Dieu, Jowisz, Jupiter, Rzym, Rom, Moyses, Moïse, Karol, Charle, Karolina, Charlotte, Nelson, Nelson, magazyn drzewa, un magasin de foi, kieliszek do wina, un verre à vin i t. d.*

trzeci: *iednotliwy* [article d'unité], męzki *un*, żeński *une*. Służy on do oznaczenia iedności i niepewności,

quand nous parlons d'une chose, que nous ne connaissons pas, ou quoique nous la connaissions, pourtant nous ne voulons pas en parler avec certitude, p. e. apportez moi un crayon et une plume, telle qu'elle soit, — on voit qu'on parle ici d'un crayon incertain, et d'une plume, telle quelle soit.

quatrième: partitif, masculin du, féminin de la. Il sert pour marquer, qu'on parle d'une partie d'une chose, et pas de toute la chose, p. e.

donnez moi du pain
et de la viande.

Nous voyons qu'on demande ici une partie de pain et de viande, et pas tout le pain et toute la viande, qui se trouve là; car si l'on voulait avoir tout le pain et toute la viande on de vrait prendre l'article défini p. e. donnez moi le pain et la viande *).

*) Parceque on ne prend pas les seuls Articles, mais on les joint toujours ou avec les Substantifs ou avec les Adjectifs; c'est la raison, que les Déclinaisons des Articles sont jointes à celles des Substantifs dans le Chapitre neuvième et les suivans, ou l'on peut pourtant voir aussi à part les Déclinaisons des Articles.

to iesel: gdy mówimy o jakiej rzeczy, której albo nie znamy, albo choć znamy, ale nie chcemy o niej z pewnością mówić, n. p. przynieś mi ieden ołówek i iedno pióro, iakie bądźkolwiek. Widać, że tu mówi się o niepewnym, iakim bądźkolwiek ołówku i piórze.

czwarty: cząstkowy, męzki du żeński de la. Służy on do oznaczenia, że się mówi o części a nie o całej rzeczy iakiej, n. p.

day mi chleba i
mięsa.

Widzimy tu, że ktoś żąda, części chleba, i części mięsa, a nie wszystkiego, które tam się gdzieś znajduje; bo gdyby chciał mieć wzystek chleb i wzystko mięso, musiałby mówić, n. p. day mi chleb i mięso. *)

*) Ponieważ Artykuły same iedne nie używają się, lecz zawsze stoją przy Rzeczownikach albo Przymiotnikach, dla tego więc formy przypadkowania Artykułów są związane z formami przypadkowania Rzeczowników w Rozdz. 9tym i następujących gdzie iednak można i z osobna widzieć, iak się przypadkną Artykuły a iak Rzeczowniki.

Chapitre huitième.

Des Substantifs.

§. 1. On donne ordinairement le Nom de Substantif aux mots, qui expriment les noms de certaines choses, p. e. le couteau, la table, etc.

Les noms de personnes, p. e. Michel, le soldat, la femme, etc.

Les noms des animaux, p. e. le cheval, la vache, etc.

Les noms abstraits, p. e. le génie, la vertu, la beauté, etc.

§. 2. On appelle les Substantifs, qui expriment des êtres vivans, les Substantifs des êtres animés, p. e. Vladi-slav, le lion; et l'on appelle les Substantifs, qui signifient les êtres inanimés, les Substantifs des êtres inanimés, p. e. l'église, le papier, etc.

§. 3. Comme les êtres dans la nature ont leur genre, ou masculin, p. e. le garçon, le lion, le boeuf, etc., ou le genre féminin, p. e. la fille, la lionne, la vache etc., c'est pourquoi les Substantifs n'ont dans la langue française que deux genres, le masculin et le féminin, et ils n'ont point le neutre, qui se trouve dans la

Rozdział ośmy.

O Rzeczownikach.

§. 1. Nazwisko Rzeczownik daie się pospolicie tym wyrazom, które oznaczają imiona iakich rzeczy, n. p. le couteau, nóż, la table, stoł, i t. d.

Imiona ludzi, n. p. Michel, Michał, le soldat, żołnierz, la femme, kobieta, i t. d.

Imiona zwierząt n. p. le cheval, koń, la vache, krowa.

Imiona wyobrażeń rozumowych, n. p. le génie geniusz, la vertu, cnota, la beauté, piękność, i t. d.

§. 2. Nazywamy te Rzeczowniki, które oznaczają imiona iestestw żywotnych, Rzeczowniki żywotne, n. p. le lion, lew, a te zaś Rzeczowniki, które oznaczają imiona iestestw nieżywotnych, nazywamy Rzeczownikami nieżywotnemi, n. p. koscioł, l'église, papier, le papier i t. d.

§. 3. Jak w naturze istoty żyjące mają pleć swoją, albo męzką, n. p. le garçon, chłopiec, le lion, lew, le boeuf, wół, i t. d. albo pleć żeńską, n. p. la fille, dziewczyna, la lionne, lwica, la vache, krowa, i t. d. tak też i w ięzyku francuzkim Rzeczowniki mają tylko dwa rodzaje, męzki i żeński, a

Langue polonoise; mais le Substantifs polonais, qui sont du genre neutre, sont dans la langue française ou masculins ou féminins, d'après leur terminaison.

§. 4. Tous les Substantifs sont dans la langue française du même genre, qu'ils ont de la nature; ce pourquoi sont du genre:

masculin:	féminin:
le frère,	la soeur,
un homme,	une femme,
le boeuf,	une vache.

§. 5. Mais il est plus difficile à ceux, qui commencent à apprendre le français, de savoir, de quel genre sont les Substantifs, quand ils signifient les êtres inanimés, qui n'ont aucun genre de leur nature, p. e. la pierre, la chandelle, c'est pourquoi il faut que les commençans fassent attention du commencement même: où les Français mettent l'article masculin: le, un, et où ils mettent le féminin, la, une.

Mais qui veut apprendre plus vite le français, il faut qu'il apprenne par coeur les règles suivantes, pour reconnaître les genres des êtres inanimés.

Du genre masculin sont:

1. Tous les noms, qui signifient des arbres, de montagnes, des vents, des saisons, des mois, des jours, des semaines, des couleurs, des métiers, des emplois, des hommes, aussi comme tous ceux, qui finissent en age, é, en, ent, comme l'on voit dans les exemples suivans:

nieiakięgo nie ma, który się w polskim znajduie; lecz imiona polskie rodzaju nieiakięgo są we francuzkim albo męzkie albo żeńskie, podług swęgo zakończenia.

§. 4. Wszystkie Rzeczowniki które oznaczają istoty żyjące, mają ten sam rodzaj w ięzyku francuzkim, iaką mają płęć z natury, dla tego są rodzaju:

męzkiego:	żeńkiego:
brat,	siostra,
człowiek	kobieta,
wół,	krowa.

§. 5. Ale trudnięj iest wiedzieć poczynaającym uczyć się ięzyk francuzki: którego rodzaju są Rzeczowniki, kiedy one oznaczają imiona rzeczy nieżywotnych, które żadney płęci z natury nie mają, n. p. la pierre, kámień, la chandelle, świeca; dla tego trzeba, żeby uczący się zaraz z początku uważał: gdzie Francuzi kładą Artykuły męzkiego rodzaju: le, un, a gdzie kładą żeńskiego, la, une.

Kto chce zaś prędzęj nauczyć się po francuzku, ten musi nauczyć się na pamięć następujących reguł o poznawaniu rodzajów rzeczy nieżywotnych.

Rodzaju męzkiego są:

1. Wszystkie imiona, które oznaczają głoski, drzewa, góry, wiatry, pory roku, miesiące, dni tygodniowe, kolory, rzemiosła i rzędy męzcyzn; iakoż które się kończą na age, é, en, ent, iak w następujących przykladach widac:

un b, iedno b.
 le poirier, jabłoń, 1.
 le Vesuve, Wezuwiusz, 2.
 le Zephyr, Zefir, 3.
 le printemps, wiosna.
 le Janvier, Styczeń, 4.
 le Dimanche, Niedziela.
 le noir, czarny kolor.

2. Beaucoup de Substantifs, qui finissent en e, et qui signifient des choses ou faites par les hommes ou qui leur appartiennent, p. e. le temple, le règne.

Następujące są przez wyjątek rodzaju żeńskiego:

1. la vigne, winna macica, l'épine, głóg, 2. les Pyrenées, góry Pyrenejskie, les Alpes, góry Alpejskie, 3. la Mi-janvier, pół Stycznia, — i tak każdy miesiąc, kiedy się przed nim wyrazami kładzie. 4. la platine, platyna, 5. la cage, klatka, la rage, szaleństwo.

3. Chaque mot, soit qu'il appartienne à quelle partie du discours que ce soit, quand il est pris comme Substantif, p. e.

le savant,
 le vouloir,
 le pour et le contre,
 le si.

Du genre féminin sont:

Tous les noms de pays et de fleuves, qui finissent en e inaccentué; tous les noms qui signifient des emplois et des travaux de femmes; et tous les noms qui finissent en té, tié, ion, aison, p. e.

la Pologne, Polska.
 la Vistule, Wisła, 1.
 la Duchesse, Xiężna.
 la couturière, szwaczka.
 la beauté, piękność, 2.

Następujące Rzeczowniki są przez wyimek rodzaju męskiego:

1. Le Rhone, Rona, le Danube, Dunaj, le Nehr, nekier, l'Elbe, Elba, le Tibre, Tyhen, l'Ebro, Ebro, le Tage, Tagus, 2. le Comté, Hrabstwo,

le fer, żelazo, 5.
 le tailleur, krawiec.
 le Général, Jenerał.
 le partage, podział, 6.
 le gré, chęć, życzenie, 7.
 le moyen, sposób,
 le talent, talent.

2. Viele Rzeczowników, które się kończą na e, a oznaczają rzeczy albo przez mężczyzn zrobione, albo do mężczyzn należące, n. p. le temple, kościół, le regne, panowanie, i t. d.

3. Każdy wyraz do jakiegokolwiek części mowy należący, gdy jest wzięty jako Rzeczownik, n. p.

uzony,
 chcenie.
 to za i przeciw temu.
 to iesli.

Rodzaieu żeńskiego są:

Wszystkie imiona krajów i rzek, które się kończą na e nieakcentowane, wszystkie imiona które oznaczają urzędy i rzemieśle kobiet, i wszystkie imiona, które się kończą na té, tié, ion, aison, n. p. la moitié, połowa, la douleur, boleść, 3. la permission, pozwolenie. la maison, dom, 4.

le Duché, Xięstwo, le comité, komissya, le coté, bok, 3. le bonheur, szczęście, le malheur, nieszczęście, l'honneur, honor, 4. le baton, kij, le bastion, bastyon, le cordon, powroz.

§. 6. Les Substantifs suivans finissent également et ils sont masculins et féminins; mais ils ont dans chaque cas une autre signification, p. e.

un coureur, biegacz.
 une coureuse, łaydaczka.
 un enseigne, Chorąży.
 une enseigne, chorągiew.
 un exemple, przykład.
 une exemple, wzór pisania.
 le guide, przewodnik.
 la guide, leyce.
 le manche, pochwa.
 la manche, rękaw.
 le tour, koło drechslarskie.
 la, tour, wieża.
 le memoir, pamiętnik.
 la memoire, pamięć.

§. 7. Parceque nous voyons au monde un, et plusieurs êtres egaux, par cette raison, afin qu'on puisse exprimer clairement ses pensées, on a admis deux nombres dans les langues, Singulier, et Pluriel. Le Singulier signifie un être, p. e. l'écolier, et le Pluriel signifie plusieurs êtres, p. e. les écoliers.

§. 8. Parceque en parlant d'une chose nous faisons certaines questions, c'est pourquoi on a inventé dans les langues les cas [en latin, Casus]. On peut faire plusieurs questions; mais on a

§. 6. Następujące Rzeczowniki kończą się iednakowo i są męzkiego i żeńskiego rodzaju, ale w każdym rodzaju mają inne znaczenie, n. p.

le mort, umarły człowiek.
 la mort, śmierć.
 le livre, książka.
 la livre, funt.
 le poste, miejsce dla szyldwacha.
 la poste, poczta.
 le trompette, trębacz.
 la trompette, trąba.
 le souris, uśmiech.
 la souris, mysz.
 le voile, kwef.
 la voile, żagiel.

§. 7. Ponieważ na świecie widzimy i iedną istotę iaką i wiele takich istot, dla tego, aby można iasnie swe myśli tłumaczyć, są we wszystkich językach dwie liczby; poiedyncza, le nombre singulier, i mnoga, le nombre pluriel. Poiedyncza oznacza istotę iedną, n. p. l'écolier, uczeń, a mnoga zaś oznacza więcej niż iedną istotę, n. p. les écoliers, uczniowie.

§. 8. Ponieważ mówiąc o rzeczy iakiey czyniemy rozmaite o nię pytania, dla tego aby można stosownie do pytań odpowiadać, wymysłono w językach Przypadki, le cas (po łacinie, Casus).

admis, dans les Gram-
mairies seulement les six
questions suivantes comme gé-
nérales, et ainsi il y a dans
la langue française six cas
d'après elles.

§. 9. En parlant des êtres
animés nous faisons de telles
questions françaises et polo-
naises, et nous changeons de
cette manière les Substantifs en
donnant la réponse :

Qui est la?	le frère,
Kto tam iest?	brat,
de qui est ce cheval?	du frère,
Czyy to iest koń?	brata,
à qui rendites - vous la lettre?	au frère,
Komu oddałeś list?	bratu,
Qui voyez-vous?	le frère,
kogo widzisz?	brata,
en appellant?	frère!
wołaając?	bracie!
de qui parlez-vous?	du frère,
o kim mówisz?	o bracie.

En parlant des choses ina-
nimés on decline ainsi:

Qu'est cela?	le feu,
Co to iest?	ogień,
de quoi est cette flamme?	du feu,
Czyy to iest płomień?	ognia,
à quoi vous fiez-vous?	au feu,
czemu ufasz?	ogniowi,
que voyez-vous?	le feu,
co widzisz?	ogień,
en appellant?	feu!
wołaając?	ogniu!
de quoi parlez-vous?	du feu,
o czym mówisz?	o ogniu,

§. 10. Parceque il y a
dans la langue française qua-
tre Articlès, ci-dessus nom-
més; ainsi et les règles des
Déclinaisons se divisent en
quatre classes; c'est à dire:

Pytań można czynić wiele; ale
przyjęto w Grammatykach
tylko sześć następujących za
główne, i sześć też przypad-
ków dla nich są w ięzyku
francuzkim.

§. 9. O rzeczy żywotne
czynimy takie pytania polskie
i francuzkie, i tak Rzeczow-
niki odmieniamy, dając od-
powiedzi:

	C'est le cas.
	Nominatif.
	Przyp. 1.
	Génitif.
	Przyp. 2.
	Datif.
	Przyp. 3.
	Accusatif.
	Przyp. 4.
	Vocatif.
	Przyp. 5.
	Ablatif.
	Przyp. 6.

Mówiąc o rzeczach nieży-
wotnych tak się przypad-
kuje:

	Nom.
	Przyp. 1.
	Gen.
	P. 2.
	Dat.
	P. 3.
	Ac.
	P. 4.
	Vocat.
	P. 5.
	Abl.
	P. 6.

§. 10. Ponieważ cztery są
Artykuły w francuzkim ięzy-
ku, wyżej nadmienione; więc
i reguły przypadkowania dzie-
ła się na cztery klasy, to
jest 1. o przypadkowaniu z

1. des Déclinaisons avec l'Article défini; 2. avec l'Article indéfini; 3. avec l'Article d'unité; 4. avec l'Article partitif.

Chapitre neuvième.

Des Déclinaisons avec l'article défini.

Formes des Déclinaisons.

§. 1. Pour le genre masculin.

Le nombre singulier.

N. Le père,
G. du père,
D. au père,
Ac. le père,
V. père,
Abl. du père,

Le nombre pluriel.

N. les pères,
G. des pères,
D. aux pères,
Ac. les pères,
V. pères,
Abl. des pères,
le Prince,
le Roi.

§. 2. Pour le genre féminin.

Le nombre singulier.

N. la mère,
G. de la mère,
D. à la mère,
Ac. la mère,
V. mère,
Abl. de la mère,

Le nombre Pluriel.

N. les mères,
G. des mères,
D. aux mères,
Ac. les mères,
V. mères,
Abl. des mères,

Artykułem pewnym; 2. z Artykułem niepewnym; 3. z Artykułem iednotliwym; 4. z Artykułem cząstkowym.

Rozdział dziewiąty.

O przypadkowaniu z Artykułem pewnym.

Formy przypadkowania.

§. 1. Dla rodzaju męskiego.

Liczba pojedyncza.

Oyciec,
oyca.
oycu.
oyca.
oycze!
o oycu, albo od oyca.

Liczba mnoga.

Oycowie,
oyców.
oycom,
oyców.
oycowie,
o oycach, od oyców.
Xiążę.
Król.

§. 2. Dla rodzaju żeńskiego.

Liczba pojedyncza.

matka,
matki.
matce.
matkę.
matko!
o matce, albo od matki.

Liczba mnoga

matki.
matek,
matkom.
matki.
matki.
o matkach, albo od matek.

la soeur,
la fille,

§. 3. Quand les mots, qu'on decline avec l'article défini, commencent par une Voyelle ou par *h* muët; alors ils se déclinent au Masculin et au Féminin de la même manière, p. e.

Masculin.

Le nombre singulier.

N. l'ami,
G. de l'ami,
D. à l'ami,
Ac. l'ami,
V. ami!
Abl. de l'ami,

Le nombre pluriel.

N. les amis,
G. des amis,
D. aux amis,
Ac. les amis,
V. amis!
Abl. des amis,

l'apothécaire,
l'avocat,

§. 4. Féminin.
Singulier.

N. l'amie,
G. de l'amie,
D. à l'amie,
Ac. l'amie,
V. amie!
Abl. de l'amie,

Pluriel.

N. les amies,
G. des amies,
D. aux amies,
Ac. les amies,
V. amies!
Abl. des amies,

l'actrice,
l'ame,

siostra.
córka.

§. 3. Gdy te wyrazy, które się z Artykułem pewnym deklinają, zaczynają się albo od samogłoski iakiey, albo od niemego *h*; wtenczas i w męzkim i żeńskim rodzaju, iednakowa jest następująca forma przypadkowania n. p.

Rodzay męzki.

Liczba pojedyncza.

przyjaciel,
przyjaciela,
przyjacielowi,
przyjaciela.
przyjacielu!
o przyjacielu.

Liczba mnoga.

przyjaciele.
przyjaciół.
przyjaciółom.
przyjaciół.
przyjaciele,
o przyjacielach,
aptekarz,
adwokat.

§. 4. Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

przyjaciółka,
przyjaciółki,
przyjaciółce,
przyjaciółkę,
przyjaciółko!
o przyjaciółce.

Liczba mnoga,

przyjaciółki,
przyjaciółek,
przyjaciółkom,
przyjaciółki,
przyjaciółki,
o przyjaciółkach,
aktorka,
dusza,

§. 5. Masculin.
Singulier.

N. l'hôte,
G. de l'hôte,
D. à l'hôte,
Ac. l'hôte,
V. hôte,
Abl. de l'hôte,
Pluriel.

N. les hôtes,
G. des hôtes,
D. aux hôtes,
Ac. les hôtes,
V. hôtes!
Abl. des hôtes,
l'honneur,
l'horreur,

§. 6. Féminin.
Singulier.

N. l'hôtesse,
G. de l'hôtesse,
D. à l'hôtesse,
Ac. l'hôtesse,
V. hôtesse,
Abl. de l'hôtesse,
Pluriel.

N. les hôtesse.
G. des hôtesse,
D. aux hôtesse,
Ac. les hôtesse,
Voc. hôtesse,
Abl. des hôtesse,
l'humanité,
l'huile,

§. 7. Quand un Adjectif se trouve placé devant ou après un Substantif, alors il se décline de la manière suivante :

Masculin.
Singulier.

N. le bon père,
G. du bon père,
D. au bon père,
Ac. le bon père,
V. bon père,
Abl. du bon père.

§. 5. Rodzay męzki.
Liczba pojedyncza.

gospodarz.
gospodarza.
gospodarzowi.
gospodarza.
gospodarzu!
o gospodarzu.

Liczba mnoga.

gospodarze.
gospodarzów.
gospodarzom.
gospodarzy.
gospodarze!
o gospodarzach.
honor.
strach.

Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

gospodyni.
gospodyni.
gospodyni.
gospodynią.
gospodyni!
o gospodyni.

Liczba mnoga.

gospodynie.
gospodyń.
gospodyniom.
gospodynie.
gospodynie.
o gospodyniach.
ludzkość.
oliwa.

§. 7. Gdy przed, albo po Rzeczowniku jakim stoi przymiotnik, wtenczas przypadknie się następującym sposobem.

Rodzay męzki.

Liczba pojedyncza.

dobry oyciec.
dobrego oycza.
dobremu oycu.
dobrego oycza.
dobry oycze!
o dobrym oycu.

Pluriel.

N. les bons pères,
 G. des bons pères,
 D. aux bons pères,
 Ac. les bons pères,
 Voc. bons pères,
 Abl. des bons pères,
 Le riche marchand,
 Le diligent écolier,

§. 8. Féminin.

Singulier.

N. la bonne mère,
 G. de la bonne mère,
 D. à la bonne mère,
 Ac. la bonne mère,
 Voc. bonne mère,
 Abl. de la bonne mère,

Pluriel.

N. les bonnes mères,
 G. des bonnes mères,
 D. aux bonnes mères,
 Ac. les bonnes mères,
 Voc. bonnes mères,
 Abl. des bonnes mères,
 la riche marchande,
 la gentille écolière,

Chapitre dixième.

*De la formation du Pluriel
 pour les Substantifs et pour
 les Adjectifs.*

§. 1. Nous voyons dans les formes citées ci-dessus, que les Français forment le Pluriel dans les Substantifs et dans les Adjectifs en ajoutant la lettre *s*, au Singulier, p. e.

le Roi, les Rois,
 la Reine, les Reines,
 l'ami, les amis,
 le bon père, les bons pères,
 la bonne mère, les bonnes mères,

Liczba mnoga.

dobrzy oycowie.
 dobrych oyców.
 dobrym oycom.
 dobrych oyców.
 dobry oycowie.
 o dobrych oycach.
 bogaty kupiec.
 pilny uczeń.

§. 8. Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

dobra matka.
 dobrej matki.
 dobrej matce.
 dobrą matkę.
 dobra matka!
 o dobrej matce.

Liczba mnoga.

dobre matki.
 dobrych matek.
 dobrym matkom.
 dobre matki.
 dobre matki.
 o dobrych matkach.
 bogata kupcowa.
 grzeczna uczeńka.

Rozdział dziesiąty.

O formowaniu liczby mnogiej u Rzeczowników i Przyimiotników.

§. 1. Widzimy w formach przypadkowania wyżej danych, że Francuzi formują liczbę mnogą u Rzeczowników i przyimiotników dodając do pojedynczej liczby głoskę *s*, n p.

Król, Królowie,
 Królowa, Królowe,
 przyjaciel, przyjaciele.
 dobry ojciec, dobrzy oycowie,
 dobrą matka, dobre matki,

§. 2. Les Substantifs et Adjectifs, qui finissent au Singulier en *s*, *x*, *z*, ne prennent rien au Pluriel, p. e.

le palais, les palais.

la voix, les voix,

le nez, les nez,

Remarque. Les suivans ne prennent aussi rien au Pluriel.

le zero, les zero,

l'opera, les opera,

le domino, les domino.

§. 3. Les Substantifs et Adjectifs, qui finissent en *ant*, s'ils sont plusieurs syllabes, perdent au Pluriel la lettre *t*, et après ils prennent *s*, et s'ils sont d'une syllabe, ils conservent leur *t*, et prennent un *s*, p. e.

l'enfant, les enfans,

le commendement, les commendemens,

le prudent, les prudens,

le dent, les dents,

le vent, les vents,

§. 4. Les Substantifs et Adjectifs qui finissent au Singulier en *eau*, *eu*, *au*, prennent au Pluriel *x*, p. e.

le couteau, les couteaux,

le jeu, les jeux,

le pou, les poux,

Remarque. Cependant les suivans prennent *s*:

Le cou, szyia, les cous, szyie.

le clou, gwóźdź, le fou, blazen, le filou, oszust, le hibou, sowa,

le matu, kot, le sou, su; (drobny pieniądz francuzki) le trou, dziura,

bleu, granatowy, mou, miękki.

§. 5. Substantifs et Adjectifs, qui finissent en *al*, *ail*, changent ces syllabes au Pluriel en *aux*, p. e.

le cheval, les chevaux,

le travail, les travaux,

le liberal, les liberaux,

§. 2. Te Rzeczowniki i Przymiotniki, które się kończą w liczbie pojedynczey na *s*, *x*, *z*, nie przymiają w mnogiej, n. p.

pałac, pałace.

głos, głosy.

nos, nosy.

Uwaga. Następujące też nie przymiają w liczbie mnogiej:

nul, nule.

opera, opery.

domino, domina.

§. 3. Te Rzeczowniki i Przymiotniki, które się kończą na *ant*, *ent*, jeśli są wielosyllabne, tracą w liczbie mnogiej *t*, a potem przymiają *s*, a jeśli są jednosyllabne, zatrzymują *t*, i przymiają *s*, n. p.

dziecię, dzieci.

rozkaz, rozkazy.

roztropny, roztropni.

zab, zęby.

wiatr, wiatry.

§. 4. Te Rzeczowniki i Przymiotniki, które się kończą w liczbie pojedynczey na *eau*, *eu*, *au*, przymiają w mnogiej *x*, n. p.

noż, noże.

gra, gry.

pchła, pchły.

Uwaga. Jednakże następujące przymiają *s*:

Tak idą też: le licou, nздzienica,

le filou, oszust, le hibou, sowa,

le trou, dziura,

§. 5. Te Rzeczowniki i Przymiotniki, które się kończą na *al*, *ail*, zamieniają te sylaby w liczbie mnogiej na *aux*, n. p.

koń, konie.

praca, prace.

szczodroliwy, szczodroliwi.

Remarque. 1. Cependant les suivans prennent au Pluriel la lettre s, p. e.

Le bal, bal, les bals, bale. Tak idą też: attirail, rysztowanie, le cal, upał, le carnavaill, karnawał, le détail, rozkład, l'évantaill, wachlarz, le gouvernaill, styr, le local, położenie, le poitraill, pierś końska, le portail, drzwi główne, le régail, uczta, le sérail, seral.

Remarque. 2. Les suivans ont le Pluriel irregulier, p. e.

le ciel, les cioux,
l'oeil, les yeux,
le bétail, les bestiaux,

§. 6. On forme, le Pluriel dans les Substantifs composés ainsi: quand on compose deux Substantifs en un, on joint dans ce cas seulement au premier la lettres s, p. e.

le chef-d'oeuvre,
les chefs-d'oeuvre,

Mais quand on compose un Verbe et un Substantif, ou un Adjectif ou une Préposition avec un Substantif, dans ces cas on met seulement au dernier mot la lettre s, p. e.

le garde-fou,
les gardes-fous,
la sage-femme,
les sages-femmes,
le porte-feuille,
les porte-feuilles,
l'avant-garde,
les avant-gardes,
(le Gentil-homme, les Gentils-hommes),

§. 7. On se sert des Substantifs suivans seulement au Pluriel et ils n'ont point de Singulier, p. e.

les armes, herb, broń,
les entrailles, wnętrzność,
les funérailles, pogrzeb,
les mouchettes, szczypce,

Uwaga. 1. Wszelakoż następujące przyjmują głoskę s, n. p.

Uwaga. 2. Następujące mają liczbę mnogą zupełnie nieforemną, n. p.

niebo, nieba.
oko, oczy.
bestya, bestye.

§. 6. W Rzeczownikach złożonych tak się liczba mnoga formuje: gdy się dwa rzeczowniki w jeden składają, wtenczas tylko do pierwszego dodaie się głoska s, n. p.

sztuka mistrzowska.
sztuki mistrzowskie.

Gdy zaś Słowo i Rzeczownik, albo Przymiotnik, lub też Przedimek i Rzeczownik w jeden wyraz, składają się, w tedy dodaie się głoska s tylko do ostatniego wyrazu, n. p.

paręcz.
paręcze.
babka.
hąbki,
pugilares.
pugilaresy.
straż przednia.
straże przednie.

(szlachcic, szlachta).

§. 7. Następujące Rzeczowniki używają się tylko w liczbie mnogiej, a pojedyncze cale nie mają, n. p.

les pincettes, obcegi.
les vendanges, winozbiór,
les broussailles, krzaki.
les environs, okolica.

les fiançailles, zaręczyny.

les noces, wesela.

§. 8. Quelques Substantifs ont une autre signification au Pluriel, qu'au Singulier, tels sont les suivans:

le ciseau, dłotek.

le gage, zastaw.

la viande, mięso.

le papier, papier.

le fer, żelazo.

la lunette, szkło powiększające.

Chapitre onzième.

Contient les exemples avec l'article défini.

Nominatif. On l'appelle aussile sujet, (Subjectum); et on le prend, quand on veut répondre à la question qui? quoi? precedente un Verbe; et le Nominatif est placé à l'ordinaire au commencement d'une phrase, p. e.

Qui se promene? —

Le frère et la soeur se promènent. L'église et l'honneur me plaisent. Le bon voisin et la bonne voisine s'entretiennent.

Genitif. On s'en sert à la question de qui? de quoi? p. e.

C'est le cheval du fils, et la voiture de la tante; la porte de l'école et la couleur de l'habit ne me plaisent pas; le toit du grand palais et la porte de la grande maison, sont déjà en mauvais état.

Datif. Ou s'en sert à la questions: à qui? à quoi? p. e.

les tablettes, tabliczki do pisania

les vergettes, szcotka do sukni.

§. 8. Niektóre Rzeczowniki mają w liczbie mnogiej insze znaczenia niż w pojedynczey, takimi są, n. p. następujące:

les ciseaux, nożyczki.

les gages, zapłata,

les viandes, potrawy.

les papiers, pisma.

les fers, kaydany.

les lunettes, okulary.

Rozdział jedenasty.

Zawierający przykłady z Artykułem pewnym.

Nominativ. Nazywa się też **Sujet**, (Subjectum); bierzemy go, chcąc odpowiedzieć na pytanie kto? Co? ktore jest po Słowię; iakoż **Nominativ** stoi pospolicie na początku myśli iakiey, n. p.

Kto przechadza się? —

Brat i siostra przechadzaią się. Kościół i honor podobają mi się. Dobry sąsiad i dobra sąsiadka rozmawiają.

Genitiv. Używa się na pytanie czyy? czego? n. p.

To jest koń syna, a powoz ciotki; brama szkoły i kolor sukni nie podobają mi się; dach wielkiego pałacu i brama wielkiego domu są już w złym stanie.

Dativ. Używa się na pytanie komu? czemu? n. p.

Je conte la nouvelle au cousin et à la cousine; j'ai donné quelque chose à l'homme, qui était aprésent chez moi. J'ai rendu ma s'appliquée au grand Roi et à la grande Reine.

Remarque. On se sert du Dativ non seulement à la question à qui? à quoi? mais on le prend aussi, après les questions suivantes:

a. à la question: où va-t-il?
p. e.
mon oncle va au jardin, et ma tante va à la comédie.

b. à la question: où est-il?
p. e.
notre père est au concert, et notre mère est à l'église.

c. à la question: à qui? à quoi?
p. e.

le père pense au fils et au livre, et la mère pense à la fille et à l'habit.

d. à la question: d'après qui? d'après quoi? p. e.

j'ai reconnu la voiture de loin au cheval et à la voix du frère.

e. quand on parle de lieux, qui sont destinés à quelques choses et quand on demande: à quoi? p. e.

le magasin au bois, au foin, à la paille; le marché au bois, aux herbes, au chevaux, aux poissons.

f. quand on parle des gens qui s'occupent avec le commerce de quelque chose, p. e.

Voilà l'homme aux oeufs, aux cerises; — le garçon aux prunes, aux pommes; — la fille aux noix, aux pâtés.

g. quand on parle de mets, qui sont faits de quelque chose, p. e.

La soupe au lait, à la viande, à l'oignon, au vin, aux herbes, aux écrivices. Les pois au lard. — Les oeufs à la coque.

h. quand on parle des certaines

O powiadam nowinę Kuzynowi i kuzynce; dałem coś człowiekowi, który był teraz u mnie. Oddałem moją prozbę wielkiemu Królowi i wielkiej Krowlowey.

Uwaga. Dativ bierze się nie tylko na pytanie komu? czemu? ale też ieszczę i na następujące pytania:

a. Na pytanie dokąd? n. p.
mój stryż idzie do ogrodu, a moja ciotka idzie na komedię.

b. Na pytanie gdzie? n. p.
nasz oyciec iest na koncercie, a nasza matka iest w kościele.

c. na pytanie o kim? o czym? n. p.

Oyciec myśli o synu i o książce, a matka myśli o córce i o sukni.

d. na pytanie po kim? po czym? n. p.

poznałem powoz z daleka po koniu i po głosie brata.

e. gdy się mówi o miejscach do czego przeznaczonych i pyta się do czego? n. p.

magazyn do drzewa, do siana, do słomy, targ drzewa, zielny, koński, rybny.

f. gdy się mówi o ludziach, którzy się przedawaniem czego zatrudniają, n. p.

Oto iest człowiek handlujący jabłkami, wiśniami; — chłopiec przedający śliwki, jabłka; — dziewczyna przedająca orzechy, pasztety.

g. gdy się mówi o potrawach z czego zrobionych, n. p.

zupa mleczna, mięsna, cebulkowa, winna, zielna, raczna; groch z słoniną. — Jajka miękko gotowane.

h. gdy się mówi o naczyaniach,

ustencilles, qui sont remplis de quelque chose, p. e.

Donnez-moi la bouteille au vinaigre, a l'encre; le pôt au lait, le sac a l'avoine, la boîte au thé, le panier au pain.

i. quand on parle de l'amusement à quelque jeux, p. e.

Jouons au biliard; jouons aux quilles; amusons nous aux cartes.

Accusatif. On s'en sert a la question qui? quoi? et on le met après le Verbe. Les français l'appellent regime directe (en latin Objectum) p. e.

Le père loue le fils, et la mère loue la fille; — le frère aime le livre, et la soeur aime l'habit; — le bon Prince protège le vaillant soldat, et la bonne Princesse protège la sage éducation des filles.

Vocatif. On s'en sert en appellant quelqu'un, ou en s'écriant de joie, ou de douleur, ou d'étonnement ou en grondant, p. e.

Frère, venez-ici! — O mon père! — de combien de graces je vous suis redevable! — O douleur inexprimable! — Dieu! Créateur du monde! ayez pitié de moi! — Attends coquin! je t'attrapperai!

Ablatif. On s'en sert:

a. à la question de qui? de quoi? et on le met après le Verbe, p. e.

Le Général parle du soldat, et de la guerre, et

które czem niekiedy bywają napełnione, n. p.

day mi butelkę do octu, do atramentu, garnek do mleka, miech do owsa, puszkę do herbaty, kosz do chleba.

i. gdy się mówi o granju w ogólnym, n. p.

graymy w billard; graymy w kręgle; bawmy się w karty.

Accusativ. Używa się na pytanie kogo? co? i kładzie się po Słowcie. Francuzi nazywają go Regime directe, rząd prosty, (po łacinie Objectum) n. p.

Oyciec chwali syna a matka chwali córkę; — brat kocha książkę, a siostra kocha suknię; — dobry Xiążę w spiera walecznego żołnierza, a dobra Xiężna wspiera mądrą edukacją córek.

Vocativ. Używa się wołając kogo, albo wykrzykując z radości, albo bolu, albo zadziwienia, albo łaiąc, n. p.

Bracie! chodź tu! — O mój oycze! ileż łask iestem ci winien! — O bolu nie do wyrażenia! — Boże! stwórcu świata! miej litość nademną. — Czekał szelmo! złapię cię!

Ablativ. używa się na pytanie:

a. o kim? o czem? i kładzie się po Słowcie, n. p.

Jenerał mówi o żołnierzu, i o wojnie; a Professor mó-

le Professeur parloit de l'honneur et de l'écolier.
 — Le fils gentil est aimé du père soigneux, et la fille gentille est aimée de la mère soigneuse. Le fidèle valet reçoit quelques-fois un présent du maître.
 — Le père a reçu une lettre du fils, et la mère a reçu un livre de la fille.

b. à la question d'où?
 p. e.

L'Empereur est revenu du jardin, et l'Imperatrice est revenue de l'église. Mon ami est venu aujourd'hui de la campagne.

Le nombre pluriel.

Nominatif. Les frères et les soeurs souvent ne s'accordent pas. Les écoliers jouent; les habits sont déjà faits. Les grands Rois ne sont pas toujours heureux, de même que les Reines riches ne sont pas toujours contentes.

Gen. Les travaux des paysans et de paysannes nous procurent les vivres les plus nécessaires. L'utilité des écoles est évidente. La mode de habits change à Paris chaque année. Les oeuvres de célèbres auteurs seront toujours estimés. La noble conduite des bonnes filles rejouisse les parens.

Datif. Rendez ces livres aux écoliers; il ne faut pas toujours penser aux habits. Les bonnes gens donnent l'aumône aux pauvres.

wiś o honorze i o uczniu.
 — Syn grzeczny iest kochanym od oycy staranego, a córka grzeczna iest kochaną od matki staraney. — Wierny sługa dostaie niekiedy prezent od pana. — Oyciec odebrał list od syna a matka odebrała list od córki.

b. na pytanie z kąd? n. p.

Cesarz powrócił z ogrodu a Cesarzowa powróciła z kościoła. Mój przyjaciel przyjechał dziś ze wsi.

Liczba mnoga.

Nomin. Bracia i Siostry często nie zgadzają się. Studenti grają; suknie są już zrobione. Wielcy królowie nie są zawsze szczęśliwi iak i bogate krolowe nie są zawsze kontente.

Gen. Prace wieśniaków i wiesniaczek dostarczają nam żywności nuypotrzebnieysze. Użyteczność szkół iest widoczną. Moda sukni z mienia się w Paryżu co rok. Dzieła sławnych Autorów będą zawsze szacowane. Slachetne postępowanie dobrych córek uciesza rodziców.

Dativ. Oddaj te książki uczniom; nie trzeba zawsze myśleć o sukniach. Dobrzy ludzie dają iakmużnę ubogim.

Accus. Les enfans aiment les pères et les mères. Les filles achètent les habits. Ci devant presque tout les Rois faisaient bâtir les magnifiques églises, qui existent jusqu'à nos jours.

Voc. Frères! braves soldats! allons! courage! Vous fripons! enfin vous serez pourtant pendus.

Ablat. Les enfans sont bien aimés des parens, quand ils se comportent honnêtement. Les parens ont beaucoup de soin des enfans et c'est pourquoi les enfans doivent aimer les parens, et leur obéir. Ces soldats parlent des ennemis. Ces dames viennent des jardins, et ces Messieurs là retournent des églises.

Acc. Dzieci kochaia Oyców i matki. Córki kupia suknie. Przedtem prawie wszyscy królowie kazali budować wspaniałe kościoły, które exystują aż do czasów naszych.

Voc. Bracia! waleczni żołnierze! daley! śmiało! — Wy — oszukańce! na koniec będziecie iednak powieszeni!

Ablat. Dzieci są bardzo kochane od Rodziców, gdy się sprawniają uczciwie. — Rodzice mają wiele starania o dzieciach: i dla tego dzieci powinny kochać rodziców i słuchać ich. — Ci żołnierze mówią o nieprzyjaciolach. — Te damy przychodzą z ogrodów, a ci panowie powracają z kościołów.

Zadania do tłumaczenia na francuzkie.

Thème polonais pour traduire en francais.

Oyciec i matka rozmawiają. Koń i suknia podobają mi się. Wielki pałac dobrego Króla nie podoba mi się. Oddałem list oycu. Mój kuzyn jest w ogrodzie, a moja kuzynka jest na komedyi. Stryy myśli o kościele. Poznałem konia po powozie. To jest magazyn do siana, rynek do drzewa, zupa z mleka. Oto chłopiec, co wiśnie sprzedaje. Zupa z rakami nie podoba mi się. Daj mi garnek od mleka. Graymy w kregle. Brat chwali siostrę. Siostra kocha brata. Waleczny żołnierze! Boże! miej litość nademną. — Żołnierze mówią o Jenerale. Wierny sługa jest kochany od Pana. Professor powrócił ze szkoły. Uczniowie często nie zgadzają się. Bracia grają. Wielcy Cesarze nie są zawsze staranni a wielkie Cesarzowe nie są zawsze szczęśliwe. Dzieła dobrych ludzi cieszą Boga. Postępowanie uczniów często zmienia się. Wieśniacy nie myślą o książkach.

Oddawaj cześć (honor) sławnym uczonym. Trzeba budować szkoły. Nie trzeba zawsze kochać nową modę. Uczniowie kupują książki. — Wieśniacy! daley! śmiało! Rodzice są zawsze kochani od dobrych dzieci. Nieprzyjaciele mówią o żołnierzach. Uczniowie przychodzą ze szkoły.

Chapitre deuxième.

Autres règles sur l'usage de l'Article défini.

On se sert de l'article défini non seulement dans ces deux cas, c'est à dire: on en parlant de tout le genre d'une chose, ou seulement d'une chose en particulier; mais on s'en sert encore dans le cas suivans.

1) Après les mots: Madame, Mesdames, Mademoiselle, Mesdemoiselles, Monsieur, Messieurs, quand il suit un titre après eux, p. e.

J'ai vu Madame la Comtesse, — Monsieur le Comte m'a écrit cela.

2) Après les mots bien, tout, p. e.

Il y a eu bien du monde; — tout le peuple criait: Vivat! — tous les savans écrivirent contre lui.

3) Avant chaque mot, de quelques parties du discours que ce soit, quand il est pris comme Substantif, p. e. l'agréable n'est pas toujours l'utile.

le dehors de la maison est plus beau que le dedans.

le pour et le contre l'a mis en colère.

Alexandre le Grand,

Philippe le Bel.

4) Avant les nombres ordinaux, p. e.

Voici le premier de la classe;

Je n'ai pas le second Volume.

Aussi avant les mots cardinaux, quand ils sont pris comme ordinaux, p. e.

Je suis arrivé le quatre Septembre.

Je partirai le trois Octobre.

(On a pris ici le quatre, le trois au lieu le quatrième, le troisième.)

Aussi avant les nombres collectifs, quand nous voulons marquer à quel prix on vend quelque chose, p. e.

Ces couteaux coûtent deux Thaler la douzaine. — Vous aurez la centaine pour un Thaler.

Rozdział dwónasty.

Obszerniejsze pravidła o używaniu artykułu pewnego.

Artykuł pewny, prócz w dwóch wyżej nadmienionych prz padkach, to jest: albo mówiąc o całym rodzaju iakiey rzeczy, albo o iedney iakiey ale pewney rzeczy, używa się też ieszcze i w następujących przypadkach.

1) Po Madame, Mesdames, Mademoiselle, Mesdemoiselles, Monsieur, Messieurs, gdy po nich inny iaki tytuł następuje, n. p.

Widziałem Panią Hrabinę. — Pan Hrabia pisał mi to.

2) Po wyrazach bien, tout, n. p.

było tam wiele ludzi; — wszystkie lud krzyczał: niech żyje! — wszyscy uczeni to pisali.

Przed każdym wyrazem iakiey bądźkolwiek części mowy, kiedy się on bierze iako Rzeczownik, n. p.

Przyjemna (rzecz) nie zawsze jest użyteczna.

Zewnętrzność domu daleko jest piękniejsza niż wewnętrzność.

To za i przeciw rozgniewało go.

Alexander wielki.

Filiś piękny.

4) Przed liczbami porządkowemi, n. p.

Oto najpierwszy z Klasy;

Nie mam drugiego tomu.

Jakoż przed liczbami głównemi, gdy są wzięte iako porządkowe, n. p.

Przyjechałem czwartego Września.

Pojadę trzeciego Października.

(Tu jest wzięte le quatre, le trois, zamiast, le quatrième, le troisième.)

Oraz przed liczbami z biorowemi, gdy chcemy oznaczyć: iak drogo się iaką rzecz przedaie, n. p.

Tuzin tych nożów kosztuje dwa Talary. — Wać Pan będziesz miał sto za talara.

5) Avant les noms de mois, quand on met avant eux le mot *mi*, p. e.

La *mi-Mars* étoit pour moi plus agréable, que la *mis-Juin*.

6) Avant les noms des parties du monde ou de pays et des villes, peu connus, ou fort éloignés, et avant quelques noms de provinces, et de villes françaises, p. e.

L'Europe coalisée ne pouvait vaincre la France.

L'Amérique a brisé les fers dans lesquelles Espagnoles la tenaient.

Le Caire étoit aussi occupé par les Français.

La Marche et la Rochelle ont aussi beaucoup souffert pendant la révolution.

7) On le met ordinairement aussi avant les noms de pays; mais on l'omet aussi quelques fois, p. e.

La France est après tout plus grande que ci-devant.

L'Angleterre est plus riche que la Hollande.

8) Avant les noms des fleuves et des montagnes, p. e.

Le Rhin fait les limites entre la France et l'Allemagne.

L'Etna jette quelques fois du feu.

9) Avant les noms qui signifient les moeurs ou les modes des nations, p. e.

Cet habit est fait à la française et celui-ci à la polonoise.

5) Przed imionami miesięcy, gdy przed niemi stoi wyraz *mi*, n. p.

Półowa Marca była dla mnie przyjemniejszą niż półowa Czerwca.

6) Przed imionami części świata, albo krajów i miast, mało znanych albo bardzo odległych i przed niektórymi Prowincjami, i miastami francuzkiemi, n. p.

Europa połączona nie mogła zwyciężyć Francuzi.

Ameryka zerwała kajdany, w których ją Hiszpańczykowie trzymali.

Kair był też przez Francuzów opanowanym.

Marchia i Roszella też wiele pod czas rewolucyi wycierpiała.

7) Przed imionami krajów znanych powszechnie, pospolicie też kładzie się, ale się też czasem i opuszcza, n. p.

Francya jest teraz większą niż przedtem.

Anglia jest bogatszą niż Hollandya.

8) Przed imionami rzek i gór, n. p.

Ren czyni granice między Francya i Niemcami.

Etna wybuchła czasem ognia.

9) Przed imionami oznaczającymi zwyczaje albo mody narodów, n. p.

Ta suknia jest zrobiona po francuzku, a ta po polsku.

Chapitre treizième.

Déclinaisons avec l'article indéfini.

§. I. Masculin. Singulier.

N. Charle,

G. de Charle,

D. à Charle,

Ac. Charle,

Abl. de Charle,

Rozdział trzynasty.

Formy przypadkowania z Artykułem niepewnym.

§. I. Rodzay m. L. poied.

Karol.

Karola.

Karolowi.

Karola.

o Karolu,

Pluriel.

N. les Charles,
G. des Charles,
D. aux Charles,
Ac. les Charles,
Abl. des Charles,
Paris,
Dieu,

§. 2. Féminin. Singulier.

N. Charlotte,
G. de Charlotte,
D. à Charlotte,
Ac. Charlotte,
Abl. de Charlotte,

Pluriel.

N. les Charlottes,
G. des Charlottes,
D. aux Charlottes,
Ac. les Charlottes,
Abl. des Charlottes,
Varsovie,
Annette,

Remarque 1. Quand il y a un Adjectif avant un Nom propre, on le décline avec l'article défini, p. e.

Le bon Charle, du bon Charle,
au bon Charle,

La bonne Charlotte, de la
bonne Charlotte, à la bonne
Charlotte,

Remarque 2. On voit qu'on décline les noms propres au Pluriel avec l'article défini, p. e.

Les Corneilles n'étaient des
Poètes français célèbres.

§. 3. Exemple avec l'article indéfini:

Louis et Louise écrivent
bien.

C'est un habit de Paule et de
Pauline.

J'ai donné des livres à Joseph
et à Josephine.

Liczba l. mnoga.

Karolowie.
Karolów.
Karolom.
Karolów.
o Karolach.
Paryż.
Bóg.

§. 2. Rodzay ż. l. pojed.

Karolina.
Karoliny.
Karolinie.
Karoline.
o Karolinie.

l. mnoga.

Karoliny.
Karolin.
Karolinom.
Karoliny.
o Karolinach.
Warszawa.
Anulka.

Uwaga 1. Gdy jest Przymiotnik przed Rzeczownikiem właściwym, na ten czas przypadkuie się z Artykułem pewnym, n. p.

Dobry Karol, dobrego Karola,
dobremu Karolowi.
Dobra Karolina, dobrej Karoliny,
dobrej Karolinie.

Uwaga 2. Widz że imiona właściwe przypadkują się w liczbie mnogiej z Artykułem pewnym, n. p.

Kornellowie byli sławni Poeci francuzcy.

§. 3. Przykłady z Artykułem niepewnym:

Ludwik i Ludwika piszą dobrze.

To jest suknia Pawła i Pauliny.

Dałem książki Jozefowi i Jozefinie.

J'ai vu Paris et Peters-
burg.

Londres, que tu est riche!

Je vien de Berlin.

Les deux belles Louises sont
mortes.

Ce sont des cheveaux des
Pauls.

J'ai donné ces pommes aux
Casimirs.

Je connais les Antoinnes et les
Antoinnettes.

Maries! que vous êtes cru-
elles!

Je parle des Amélie's.

Beaucoup parler nuit à la
poitrine.

La liberté de parler sagement
est permise partout.

J'aime à parler haut.

Il me défend de parler.

§. 4. On se sert de l'Article
indéfini non seulement avec les
noms propres, mais aussi avec
beaucoup d'autres noms appel-
latifs, comme l'on peut voir dans
les exemples suivans, p. e.

Gen. Un Magasin de foin.

L'art d'écrire.

Dat. Un sac à farine.

Un panier à raisains.

Une cuillière à café,

Un magasin à foin.

Chapitre quatorzième.

*Règles plus détaillées sur
l'usage de l'Article indé-
fini.*

On se sert aussi de l'Article
indéfini dans les cas suivans.

§. 1. Quand on joint quel-
que Substantifs par la Con-
jonction *ni, ni*, p. e.

Widziałem Paryż i Peters-
burg.

Londynie, iak iesteś bogatym!

Przychodzę z Berliná.

Te dwie piękne Ludowiki
umarły.

To są konie Pawłów.

Dalem te iabłka Kazimie-
rzom.

Znam Antonich i Antoniny.

Maryanny, iak okrutnemi
iestescie!

Mówię o Amaliach.

Wiele mówić szkodzi pier-
siom.

Wolność mówienia mądrze
iest wszędzie pozwoloną.

Lubię mówić głośno.

Zabrania mi mówić.

§. 4. Artykuł niepewny używa
się nietylko z Imionami wła-
ściwemi, ale też i z wielą inne-
mi imionami pospolitemi iak
to w następujących przykła-
dach widzieć można, n. p.

Przyp. 2gi Magazyn siana.

Sztuka pisania.

Przyp. 3ci Miech do mąki.

Kosz do winogron.

Łyzeczka do Kawy.

Magazyn do siana.

Rozdział czternasty.

*Obszerniejsze prawidła o
używaniu Artykułu nie-
pewnego.*

Używają też Artykułu nie-
pewnego w następujących przy-
padkach.

§. 1. Gdy się kilka Rze-
czowników łączy przez Spoy-
nik *ni, ni, ani, ani*, n. p.

Cet homme cruel n'avoit ni humanité pour les étrangers, ni curiosité pour les sciences, ni estime pour les hommes vertueux, ni amour pour la gloire.

§. 2. On prend aussi l'Article indélini avant les Adjectifs: différent, divers, certain, plusieurs, p. e.

differentes raisons et divers motifs m'ont déterminé pour cette affaire; certains marchands ont vendu à perte; — plusieurs soldats sont venus.

§. 3. On le prend encore souvent après les Prépositions, sans, avec, par, sur, sous, p. e.

Sans amis, sans talents, sans protection on ne parvient jamais; — Il faut étudier avec esprit, avec ordre, avec application, et avec constance.

Est-il revenu par eau ou par terre? Est-il mort sur terre ou sur mer? Il est défendu d'en parler sous peine de mort.

§. 4. Quand on nomme quelques Substantifs l'un après l'autre, p. e.

Généraux, officiers, soldats, tous méritèrent des louanges.

§. 5. Avant les noms de nombres, quand on les met avant les noms propres pour les distinguer de noms appellatifs, p. e.

Ten okrutny człowiek nie miał ani ludzkości dla obcych, ani ciekawości do nauk, ani szacunku dla ludzi cnotliwych, ani miłości dla chwały.

§. 2. Bierze się też Artykuł niepewny przed Przymiotnikami different, divers, certains, plusieurs, n. p.

Różnaitę przyczyny i różnaitę pobudki nakłoniły mnie do tej czynności; pewni kupcy przedali z stratą; wielu żołnierzy przyszło.

§. 3. Bierze się też po Przedimkach sans, bez, avec, z, par, przez, sur, na, sous, pod, n. p.

Bez przyjaciół, bez talentów, bez protekcyi nigdy się nie wznosimy; — Trzeba się uczyć z rozumem, порядkiem, usiłowaniem i stałością.

Powrócił on morzem czy lądem? Umarł on na lądzie czy na morzu? Zabroniono o tem mówić pod karą śmierci.

§. 4. Kiedy się kilku Rzeczowników prędko jeden po drugim wylicza, n. p.

Jenerałowie, Officerowie, żołnierze, wszyscy zasłużyli na pochwały.

§. 5. Przed wyrazami licbowemi, gdy się kładą jako imiona szczególne dla rozróżnienia imion ogólnych, n. p.

August premier, Henri quatre, Louis quatorze.

§. 6. Avant les titres Madame, Mademoiselle, Monsieur, p. e.

J'ai vu Madame et Mademoiselle Renard et Lion; Mesdames et Mesdemoiselles et Messieurs m'ont dit cela.

§. 7. Avant les noms des mois et des jours de semaine, p. e.

Décembre fut froid, plus froid que Janvier; nous avons une fête Samedi prochain; la poste part Jeudi prochain.

§. 8. Avant le mot Saint, p. e.

L'église Saint Pierre, la paroisse Sainte Madelaine, et la rue saint Honoré sont brûlées.

§. 9. Avant les noms qui signifient qu'on loge dans quelque rue, ou sur quelque place, p. e.

Je loge rue des juifs, mon frère loge place St. Martin, et mon père demeure quartier St. Jacque.

Chapitre quînzième.

Déclinaisons avec l'Article d'unité.

Masculin. Singulier.

N. un père,
G. d'un père,
D. à un père,

August pierwszy; Henryk czwarty, Ludwik czterenasty.

§. 6. Przed tytułami Madame, Mademoiselle, Monsieur, n. p.

Widziałem Panią i; Pannę Renard i Pana Lion; Panię, Panny i Panowie mi to powiedzieli.

§. 7. Przed imionami miesięcy i dni tygodniowych, n. p.

Grudzień był zimny, zimniejszy niż Styczeń; mamy święto w przyszłą Sobotę; poczta odchodzi w przyszły Czwartek.

§. 8. Przed wyrazem Saint święty, n. p.

Kościół Świętego Piotra, parafia S. Magdaleny, i ulica S. Honoryusza spaliły się.

§. 9. Przed wyrazami oznaczającymi mieszkanie na jakiej ulicy albo na placu jakim, n. p.

Ja stoję na ulicy żydówskiej, mój brat stoi na placu S. Marcina, a mój ojciec mieszka w cyrkule S. Jakuba.

Rozdział piętnasty.

Formy przypadkowania z Artykułem iednotliwym.

Rodzay męzki. l. pojed.

ieden oyciec.
iednego oyca.
iednemu oyca.

Ac. un père,
Abl. d'un père,
Pluriel.

N. des pères,
G. de pères,
D. à des pères,
Ac. des pères,
Abl. de pères,
un soldat,
un homme,

§. 2. Féminin, Singulier.

N. une mère,
G. d'une mère,
D. à une mère,
Ac. une mère,
Abl. d'une mère,
Pluriel.

N. des mères,
G. de mères,
D. à une mère,
Ac. des mères,
Abl. de mères,
une hôtesse,
une femme,

Déclinaisons d'un Substantif et d'un Adjectif avec l'article d'unité.

§. 3. Masculin, Singulier.

N. un grand homme,
G. d'un grand homme,
D. à un grand homme,
Ac. un grand homme,
Abl. d'un grand homme,
Pluriel.

N. de grands hommes,
G. de grands hommes,
D. à de grands hommes,
Ac. de grands hommes,
Abl. de grands hommes,
un brave Général,
un marchand riche.

§. 4. Féminin, Singulier.

N. une belle femme,
G. d'une belle femme,

iednego oycu,
o iednym oycu.
l. mnoga,

oycowie.
oyców.
oycom.
oyców.
o oycach.
iakiś żołnierz,
pewny człowiek.

§. 2. Rodzay żeński. l. poied.

iedną matką.
iedney matki.
iedney matce.
iedną matkę.
o iedney matce.
l. mnoga.

matki.
matek.
matkom.
matki.
matkach.
pewna gospodyni.
iakaś kobieta.

Formy przypadkowania Rzeczownika i Przymiotnika razem z Artykułem iednotliwym.

§. 3. Rodzay męzki. l. poied.

ieden wielki człowiek.
iednego wielkiego człowieka.
iednemu wielkiemu człowiekowi.
iednego wielkiego człowieka.
o iednym wielkim człowieku.
l. mnoga.

wielcy ludzie.
wielkich ludzi.
wielkim ludziom.
wielkich ludzi.
o wielkich ludziach,
waleczny Jenerał.
bogaty kupiec.

§. 4. Rodzay żeński. l. poied.

iedną piękną kobietą.
iedney piękney kobiety.

D. à une belle femme,
Ac. une belle femme,
Abl. d'une belle femme,
Pluriel.

N. de belles femmes,
G. de belles femmes,
D. à de belles femmes,
Ac. de belles femmes,
Abl. de belles femmes,
une grande chambre,
une petite ville,

§. 5. Exemples avec l'Article d'unité.

Un homme m'a assuré, qu'il a appris cette nouvelle aujourd'hui d'un Monsieur et d'une Demoiselle, et qu'il l'a racontée à un riche marchand et à une Princesse. Nous connaissons aussi un juif, et une pauvre juive qui parlent aussi d'une nouvelle.

Il y eu des livres et des tables. Le prix de ces fleurs est variable. Les savans destinent beaucoup de temps à des livres. Vous connaissez des étudiants, qui ne savent rien. Il me parle de marchandises et non de nouvelles.

Chapitre seizième.

Déclinaisons avec l'Article partitif.

§. 1. Masculin. Singul.

N. du vin,
G. de vin,
D. à du vin,
Ac. du vin,
Abl. de vin,
Pluriel.

N. des vins,
G. de vins,

iedney piękney kobiecie.
iedną piękną kobietę.
o iedney piękney kobiecie.

l. mnoga,
piękne kobiety.
piękných kobiet.
piękným kobietom.
piękne kobiety.
o pięknych kobietach.
wielka izba.
małe miasto.

§. 4. Przykłady z artykułem iednotliwym.

Jeden człowiek zapewnił mię, że slyszal te nowinę dziś od iednego Pana i od iedney Panny, i że on ią powiadał iednemu bogatemu kupcowi i iedney Xiężniczce. My znamy też iednego żyda, i iedną ubagą żydowkę, którzy też mówią o pewney nowinie.

Były tam książki i stoły. Cena tych kwiatów iest odmienna. Uczeni poświęcaią wiele czasu książkom. Wac Pan znasz studentów, którzy nic nie umieją. On mi pisze o towarach a nie o nowinach.

Rozdział szesnasty.

Formy przypadkowania z Artykułem dzielącym.

§. 1. Rodzaj męzki, l. poied.

wino.
wina.
winu.
wino.
o winie.

l. mnoga.

wina,
win.

D. à des vins,
Ac. des vins,
Abl. de vins,
du pain, du beurre.

§. 2. Féminin. Singulier.

N. de la bière,
G. de bière,
D. à de la bière,
Ac. de la bière,
Abl. de bière,
Pluriel.

N. des bières,
G. de bières,
D. à des bières,
Ac. des bières,
Abl. de bières,

§. 3. Déclinaisons des Substantifs, qui commencent par une Voyelle ou par *h* muet, *p. e.*

Masculin. Singulier.

N. de l'oignon,
G. d'oignon,
D. à de l'oignon,
Ac. de l'oignon,
Abl. d'oignon,
Pluriel.

N. des oignons,
G. d'oignons,
D. à des oignons,
Ac. des oignons,
Abl. d'oignons,

Féminin. Singulier.

N. de l'encre,
G. d'encre,
D. à de l'encre,
Ac. de l'encre,
Abl. d'encre,
Pluriel.

N. des encres,
G. d'encres,
D. à des encres,
Ac. des encres,
Abl. d'encres,

Remarque. On se sert moins souvent du Pluriel de

winom.

wina.

o wina.

Chleb, masło.

§ 2. Rodzay żeński. l. poied.

piwo.

piwa.

piwu.

piwo.

o piwie.

l. mnoga.

piwa.

piw.

piwom.

piwa.

o piwach.

§. 3. Forma przypadkowania Rzeczowników i Przymiotników zaczynających się od Samogłosek albo od niemego *h, n, p.*
Rodzay męzki. l. poied.

cebula.

cebuli.

cebuli.

cebule.

o cebuli.

l. mnoga.

cebule.

cebul.

cebulom.

cebule.

o cebulach.

Rodzay żeński. l. poied.

atrament.

atramentu.

atramentowi.

atrament.

o atramencie.

l. mnoga.

atramenty.

atramentów.

atramentom.

atramenty.

o atramentach.

Uwaga. Liczba mnoga od Ariykulu dzielącego bardzo

l'Article partitif, parceque ordinairement, quand nous avons plusieurs parties de quelques choses, alors nous l'avons aussi toute entière, et dans ce cas on prend ou l'Article défini, ou indéfini, ou d'unité, comme le sens l'exige.

§. 4. Declinaisons des Substantifs précédés des Adjectifs.

Masculin. Singulier.

N. de bon vin,

G. du bon vin,

D. à de bon vin,

Ac. de bon vin,

Abl. de bon vin,

Pluriel.

N. de bons vins,

G. de bons vins,

D. à de bons vins,

Ac. de bons vins,

Abl. de bons vins,

Féminin. Singulier.

N. de bonne bière,

G. de bonne bière,

D. à de bonne bière,

Ac. de bonne bière,

Abl. de bonne bière,

Pluriel.

N. de bonnes bières,

G. de bonnes bières,

D. à de bonnes bières,

Ac. de bonnes bières,

Abl. de bonnes bières,

§. 5. On voit quand il y a un Adjectif, avant un Substantifs, qu'on décline de la manière ci-dessus donnée dans le §. 4ème; excepté lorsque l'Adjectif et le Substantif ne forment qu'une seule et même expression, ou une espèce de mot composé,

rzadko kiedy się używa, ponieważ pospolicie gdy mamy wiele części iakiey rzeczy, wtedy mamy ją i całą, a wtedy bierze się Artykuł albo pewny, albo niepewny, albo iednotliwy, iak sens tego wymaga.

§. 4. Formy przypadkowania Rzeczowników z poprzedzającymi Przymiotnikami.

Rodzay męzki. I. pojed.

dobre wino.

dobrego wina.

dobremu winu.

dobre wino.

o dobrem winie.

L. mnoga.

dobre wina.

dobrych win.

dobrym winom.

dobre wina.

o dobrych winach.

Rodzay żeński. I. pojed.

dobre piwo.

dobrego piwa.

dobremu piwu.

dobre piwo.

o dobrem piwie.

L. mnoga.

dobre piwa.

dobrych piw.

dobrym piwom.

dobre piwa.

o dobrych piwach.

§. 5. Widać że kiedy iest Przymiotnik przed Rzeczownikiem, wtedy przypadkuje się sposobem wyżej przepisanym w §cie 4tym, wiawszy gdy Przymiotnik i Rzeczownik razem wzięty iedno ma tylko znaczenie, albo czynią ni by ieden wyraz złożony; wtenczas przypadkuje się iakżeby nie było żadnego Przymiotnika,

alors on le décline 'comme s'il n'y avait point d'Adjectif, p. e. Nom. du bon sens, Gen. de bonsens, Dat. à du bon sens etc. Ainsi vont aussi au Pluriel, p. e. des beaux frères, (de beaux frères), des grandes-mères, des petites filles, (de petites filles) etc.

§. 6. Mais quand l'Adjectif est après le Substantif, alors on decline comme s'il n'y avait pas d'Adjectif, p. e. Nom. du pain blanc, Gen. de pain blanc, etc. comme dans le 1er §.

§. 7. Exemples avec l'Article partitif.

Voici du papier et de l'encre et aussi de bonne cire. Le gout de vin est plus agréable que celui d'eau. Je préfère du lait à du vin et à de la bière.

Voulez-vous du fromage et de la bière? Oui Monsieur, mais je Vous prie de me donner de bon fromage et de bon beure, avec du pain blanc. Mon ami est mort de vin et de viande.

Des vins, c'est à dire, du vin d'Hongrie et de France, content beaucoup aux riches Seigneurs Polonais. L'odeur de vins est plus agréables aux ivrognes, que celui de fleurs. Les paysans préfèrent des bières à des vins. Je voulais acheter des vins d'Hongrie et de fortes bières. Il n'aime pas à parler de vins,

n. p. 'Nom.' du bon sens, rozum, Gen. de bon sens, rozumu, Dat. à du bon sens, rozumowi, i. t. d. tak też idą w liczbie mnogiej, n. p. des beaux frères, szwagrowie, (de beaux frères, piękni bracia des grand-mères, babki, des petites-filles, wnuczki, (de petites filles, małe córki, i. t. d.

§. 6. Ale kiedy Przymiotnik stoi po Rzeczowniku, wtedy tak się przypadkuie, iak żeby nie było Przymiotnika, n. p. Nom. du pain blanc, biały chleb, Gen. de pain blanc, białego chleba, i. t. d. iak w §cie rwszym.

§. 7. Przykłady z Artykułem cząstkowym.

Oto iest papier i atrament, iakoż dobry lak. Smak wina iest przyjemniejszy niż wody. Ja przenoszę mleko nad wino, i nad piwo.

Chcesz Wać Pan sera i piwa? Tak, Mości Panie, ale proszę Wać Pana dać mi dobrego sera i dobrego masła, z chlebem białym. Mój przyjaciel umarł od wina i od mięsa.

Wina, to iest wino Węgierskie i Francuzkie, kosztują wiele bogatym Panom polskim. Zapach win iest piałkom przyjemniejszy niż zapach kwiatów. Wieszniacy przenoszą piwa nad wina. Chciałem kupić wina węgierskie i młone piwa. On nie lubi mowić o winach,

Chapitre dixseptième.

Des Adjectifs.

A l'égard des Adjectifs il faut savoir les règles suivantes.

§. 1. Les Adjectifs français ont aussi comme les Substantifs, seulement deux genres, p. e. bon, bonne.

§. 2. Les Adjectifs appartiennent toujours à quelques Substantifs, soit qu'ils soit mis exprès, ou qu'il soit omis, et auquel il faut pourtant penser. Les Adjectifs doivent toujours s'accorder avec les Substantifs, c'est-à-dire : ils doivent toujours être mis au même nombre, au même cas, et au même genre, que leurs Substantifs, p. e.

Un écolier prudent.
Des écoliers prudents.
Une écolière prudente.
Des écolières prudentes.

§. 3. Les Adjectifs français finissent au masculin ou en *e* non accentué, ou sans *e*. Quand ils finissent au masculin en *e*, ils restent aussi au féminin en *e*, et quand ils ne finissent pas en *e*, alors ils prennent au féminin un *e*, p. e.

Masculin.

Un marchand riche,
Un grand jardin,
Un fils aimé.

Feminin.

Une marchande riche,
Une grande chambre,
Une fille aimée.

Rozdział siedemnasty.

O Przymiotnikach.

Co się tyczy Przymiotników trzeba wiedzieć następujące prawidła.

§. 1. Przymiotniki francuzkie mają też tak iak i Rzeczowniki, tylko dwa rodzaje n, p. bon, dobry, bonne, dobra.

§. 2. Przymiotniki zawsze należą do iakiego Rzeczownika, czy to wyraźnie stojącego albo opuszczonego, który się domyslić należy. Przymiotniki zawsze muszą ze swoim Rzeczownikiem zgadzać się, to jest, muszą być w tym samym rodzaju przypadku i liczbie, w iakim są ich Rzeczowniki, n, p.

rostopny uczeń,
rostopni uczniowie,
rostopna uczeńka,
rostopne uczeńki,

§. 3. Przymiotniki francuzkie kończą się w rodzaju męzkim albo na *e* nie akcentowane, albo nie na *e*. Gdy się kończą na *e*, w tedy i w rodzaju żeńskim zostają na *e*, a gdy się kończą nie na *e*, wtenczas przyjmują *e* w rodzaju żeńskim, n, p.

Rodzay męski.

Bogaty kupiec,
Wielki ogród,
Kochany syn.

Rodzay żeński.

Bogata kupcowa,
Wielka izba,
Kochana córka,

§. 4. Quelques adjectifs avant de prendre *e* pour faire le féminin, redoublent la lettre finale du masculin, p. e.

Cruel, okrutny, cruelle, okrutna; tak idą też: éternel, wieczny, pareil, równy, gentil, grzeczny, nouvel, nowy, viel, stary, nul, żaden, mol, miękki. — Sujet, poddany, sujette, poddana; muet, niemy, net, czysty, branet, brunatny; — gros, gruby, grosse, gruba; exprés, wyraźny; gras, tłusty, ançien, dawny, ançienne, dawna; bon, dobry, bonne, dobra.

Remarque. Cependant on prend seulement alors les Adjectifs, foi, mol, bel, nouvel, viel, quand les Substantifs suivans, commencent par une Voyelle, p. e. viel âne; mais grand les Substantifs commencent par une Consonne, on prend alors les Adjectifs fou, mou, beau, nouveau, vieux, p. e. vieux soldat.

§. 5. Les Adjectifs, qui finissent en *x* et quelques uns en *eur*, ont le Féminin en *eux*, et qui finissent en *f*, ont Féminin en *ve*, p. e.

heureux,	heureuse,
vertueux,	vertueuse,
moqueur,	moqueuse,
trompeur,	trompeuse,
vif,	vive.

§. 6. Quelques Adjectifs forment leur Féminin irrégulièrement, p. e.

masc.	fém.
blanc,	blanche,
doux,	douce,
faux,	fausse,
franc,	franche,
sec,	sèche,
frais,	fraiche,
public,	publique
grec,	grecque,
long,	longue,

§. 4. Niektóre Przymiotniki przed prz. ięciem głoski *e* dla rodzaju żeńskiego, podwajają wprzód głoskę ostatnią rodzaju męskiego, n. p.

Uwaga. Jednak wtedy tylko biorą się Przymiotniki, fol, mol, bel, nouvel, viel, gdy się Rzeczownik następujący od samogłoski zaczyna, viel âne, n. p. stary osieł, a gdy zaś od spółgłoski zaczyna się, wtedy biorą się Przymiotniki fou, mou, beau, nouveau, vieux, n. p. vieux soldat, stary żołnierz.

§. 5. Przymiotniki kończące się na *x* i niektóre na *eur*, mają rodzaj żeński na *eux*, a kończą się na *f*, mają rodzaj żeński na *ve*, n. p.

szczęśliwy,	szczęśliwa,
cnotliwy,	cnotliwa,
sztydzący,	sztydząca,
oszukający,	oszukająca,
żywy,	żywa.

§. 5. Niektóre przymiotniki formują rodzaj żeński nie regularnie, n. p.

męzki:	żeński:
biały,	biała,
słodki,	słodka,
fałszywy,	fałszywa,
wolny,	wolna,
suchy,	sucha,
świeży,	świeża,
publiczny,	publiczna,
grecki,	grecka,
długi,	długa,

benin,	benigne,
turc,	turque,
malin,	maligne,
favori,	favorite,

Remarque. Les Adjectifs se déclinent comme les Substantifs, comme nous l'avons vu dans les Chapitres de 9. jusqu'au 15.

§. 7. Les Adjectifs forment leur Pluriel de la même manière, que les Substantifs d'après les règles prescrites dans le Chapitre, troisième, p. e.

Singulier:

Le bon frère,
La bonne soeur,
Le fils jaloux,
Le portrait original,

Pluriel:

Les bons frères,
Les bonnes soeurs,
Les fils jaloux,
Les portraits originaux.

§. 8. Quand on prend les Adjectifs avec les Substantifs ensemble alors on met avant les Substantifs ceux, qui n'ont qu'une ou deux syllabes, et on met après les Substantifs ces Adjectifs, qui sont plus longs; mais il faut pourtant toujours avoir regard à l'harmonie et à l'usage, qu'on ne peut apprendre, que par l'exercice et la lecture des bons Auteurs, p. e.

Avant les Substantifs:

Un beau livre,
un brave Soldat.

Après les Substantifs.

Le mois dernier,
la semaine prochaine,

§. 9. Il y a beaucoup d'Adjectifs, qui ont leur degrés de

łaskawy,	łaskawa,
turecki,	turecka,
złoshiwy,	złoshiwa,
ulubiony,	ulubiona.

Uwaga. Przymiotniki przypadkią się zupełnie iak Rzeczowniki iak w Rozdziałach od 9. do 15. widzieliśmy.

§. 7. Liczbę mnogą formułą Przymiotniki zupełnie tak iak i Rzeczowniki podług prawideł w Rozdziale totym opisanych, n. p.

Liczba pojed.

Dobry brat,
dobra siostra,
syn zazdrośny,
portret oryginalny,

Liczba mnoga.

Dobrzy bracia,
dobre siostry,
synowie zazdrośni,
portrety oryginalne.

§. 8. Kiedy się biorą Przymiotniki i Rzeczowniki razem, w tedy te Przymiotniki, które są jedno- albo dwosyllabne, kładą się przed Rzeczownikami, a które są dłuższe, stoją pospolicie po Rzeczownikach, jednak zawsze przytym na dobre brzmienie i zwyczaj narodowy uważać należy, czego się tylko przez ćwiczenie i czytanie dobrych autorów nauczyć można, n. p.

Przed Rzeczownikami:

piękna książka,
waleczny żołnierz.

Po Rzeczownikach,
miesiąc przeszły,
tydzień przeszły,

§. 9. Wiele Przymiotników, iesli znaczenie ich dozwala,

Comparaison (si leur signification le permet), et qu'ils forment totalement d'après les règles prescrites ci-dessus dans le Chapitre 6ème de la formation des degrés des Adverbes, p. e.

Masculin. Singul.

Grand jardin,
plus grand jardin,
le plus grand jardin.

Féminin.

Grande chambre,
plus grande chambre,
la plus grande chambre.

Mascul. Pluriel.

Grands jardins,
plus grands jardins,
les plus grands jardins.

Féminin.

Grandes chambres,
plus grandes chambres,
les plus grandes chambres.

Comparez ainsi :

petit arbre,
belle maison.

§. 10. Les Adjectifs suivans forment leurs degrés irrégulièrement :

bon, meilleur, le meilleur,
petit, moindre, le moindre,
mauvais, pire, le pire.

§. 11. Les Français ont aussi une forme des Comparaisons de manière diminutive, p. e.

Mon Frère est peu riche, mais moi, je suis moins riche que lui, et notre cousin est le moins riche de nous. —

Exemples pour les Adjectifs.

1. Ce cavalier est aimable et charmant, cette Demoiselle est aimable et charmante.

Ce livre est bien écrit, et bien

maïą stopnie porownywania, i formuią ie zupełnie podług, prawideł opisanych wyżej w Rozdziale 6tym, o Stopniowaniu Przysłówków, n. p.

Rodzay męzki. L. poied.
wielki ogrod,
większy ogrod,
naywięksy ogrod.

Rodzay żeński.

Wielka izba,
większa izba.
naywiększa izba.

Rodzay męzki. L. mnoya.

Wielkie ogrody,
większe, ogrody,
naywiększe ogrody.

Rodzay żeński.

Wielkie izby,
większe izby,
naywiększe izby.

Tak stopniczy:

małe drzewo,
piękny dom.

§. 10. Następujące Przymiotniki formuią stopnie nieformalnie :

dobry, lepszy, naylepszy,
mały, mniejszy, naymniejszy,
zły, gorszy, naygorszy.

§. 11. Maïą też Francuzi ieszcze formę stopniowania Przymiotników sposobem zniżającym, n. p.

Moy brat iest mało bogaty, ale ia iestem mniej bogaty od niego, a nasz Kuzyn iest naymiej bogaty z pomiędzy nas.

Przykłady o Przymiotnikach.

1. Ten kawaler iest miły i ładny, ta Panna iest miła i ładna.

Ta książka iest dobrze pisana,

7. Ce prédicateur est célèbre, plus célèbre que son frère, le plus célèbre de cette ville.

Cette montagne est haute, plus haute que notre maison, la plus haute de ce pays.

Ces Soldats sont braves, plus braves que les autres, les plus braves de toute l'armée.

8. Le papier est bon, mais celui-ci est meilleur (pas le mieux.) Mon livre est petit, mais celui de ma soeur est moindre (pas moins) et celui de mon père est le moindre. Votre canif est mauvais, mais le mien est pire, et celui de mon frère est le pire.

Zadanie. Mój brat jest miły, a moja siostra ładna. Twoja książka jest dobrze drukowana, a mój list jest dobrze pisany. Każdy 1) człowiek jest śmiertelny i każda kobieta jest też śmiertelna. Ten wiesniak jest kłamca a ta wiesniaczka jest podchlebzyni. To jest żyd 2) a to jest żydówka. Lubię chleb biały i świeże mięso. Daj mi długie pióro. Mój oyciec jest łaskawy. Dobry syn jest swoim rodzicom posłuszny. To jest dom królewski. Mam piękny ogród i piękną izbę. 3) Ten żołnierz jest waleczny, 4) waleczniejszy niż ty, najwaleczniejszy ze wszystkich żołnierzy. Twój koń jest dobry, mój jest lepszy ale ten tu jest najlepszy.

1) Chaque, 2) un juif. 3) la chambre. 4) vaillant. 5) celui-ci.

Chapitre dixhuitième.

Des Noms de nombres.

On nomme dans la Grammaire les Noms de nombre ces mots, qui servent à compter. Les mots, dont nous nous servons à compter, se divisent en 5 classes suivantes:

1. Nombre cardinaux.

- 1 un, une, jeden, jedna,
- 2 deux, dwa,
- 3 trois, trzy, i t. d.
- 4 quatre, cztery,

7. Ten kaznodzieia jest sławny, sławniejszy niż jego brat, najsławniejszy w tym mieście.

Ta góra jest wysoka, wyższa niż nasz dom, najwyższa w tym kraju.

Ci żołnierze są waleczni, waleczniejsi niż insi, najwaleczniejsi w całym wojsku.

8. Ten papier jest dobry, ale ten tu jest lepszy, a ten tam jest najlepszy. Moja książka jest mała, ale książka mojej siostry jest mniejsza, a książka mego Ojca jest najmniejsza. Twój scyzoryk jest zły, ale mój jest gorszy, a scyzoryk mego brata jest najgorszy.

Rozdział ośmnasty.

O imionach liczbowych.

Nazywają w Grammatyce te wyrazy liczbowymi, (Liczownikami,) które służą do liczenia. Wyrazy, których my do liczenia używamy, dzielą się na 5 następujących gatunków.

1. Liczby główne.

- 5 cinq, pięć,
- 6 six, (sis), sześć,
- 7 sept, (set), siedm,
- 8 huit, (wit), ośm,

- 9 neuf, (nef), dziewięć,
 10 dix, (dis), dziesięć,
 11 onze, jedenaście,
 12 douze, dwanaście, i t. d.
 13 treize,
 14 quatorze,
 15 quinze,
 16 seize,
 17 dix-sept, (diset),
 18 dix-huit,
 19 dix-neuf,
 20 vingt, (wet),
 21 vingt-un, (węę), 1
 22 vingt-deux,
 23 vingt-trois,
 24 vingt-quatre,
 25 vingt-cinq,
 26 vingt-six,
 27 vingt-sept,
 28 vingt-huit,
 29 vingt-neuf.
 30 trente,
 31 trente-un,
 32 trente-deux,
 33 trente-trois,
 34 trente-quatre,
 35 trente-cinq,
 36 trente-six,
 37 trente-sept,
 38 trente-huit,
 39 trente-neuf,
 40 quarante,
 41 quarante-un, i t. d.
 50 cinquante,
 51 cinquante-un, i t. d.
 60 soixante, (soasant),
 61 soixante-un, i t. d.
 70 soixante-dix,
 71 soixante-onze,
 72 soixante-douze,
 73 soixante-treize,
 74 soixante-quatorze,
 75 soixante-quinze,
 76 soixante-seize,

2. Nombres ordinaux.

- le premier, pierwszy,
 le second, drugi,
 le troisième, trzeci,
 le quatrième, czwarty,
 le cinquième, piąty,
 le sixième, szósty,
 le septième, siódmy,
 le huitième, ósmy,
 le neuvième, dziewiąty.

- 77 soixante-dix-sept,
 78 soixante-dix-huit,
 79 soixante-dix-neuf,
 80 quatre-vingt, (katrwę),
 81 quatre-vingt-un,
 82 quatre-vingt-deux,
 83 quatre-vingt-trois,
 84 quatre-vingt-quatre,
 85 quatre-vingt-cinq,
 86 quatre-vingt-six,
 87 quatre-vingt-sept,
 88 quatre-vingt-huit,
 89 quatre-vingt-neuf,
 90 quatre-vingt-dix,
 91 quatre-vingt-onze,
 92 quatre-vingt-douze,
 93 quatre-vingt-treize,
 94 quatre-vingt-quatorze,
 95 quatre-vingt-quinze,
 96 quatre-vingt-seize,
 97 quatre-vingt-dix-sept,
 98 quatre-vingt-dix-huit,
 99 quatre-vingt-dix-neuf,
 100 cent,
 101 cent-un,
 102 cent-deux,
 110 cent-dix,
 111 cent-onze,
 112 cent-douze,
 1000 mille,
 10,000 dix-mille,
 100,000 cent-mille,
 1,000,000 un-million,
 10,000,000 dix-millions,
 100,000,000 cent-millions,
 1,000,000,000 un-milliard, tyśiąc
 milionów,
 10,000,000,000 dix-milliards, dzie-
 sięć tysięcy milionów,
 100,000,000,000 cent-milliards, sto
 tysięcy milionów,
 1,000,000,000,000 un-billiard, ieden
 bilion, i t. d.

2. Liczby porządkowe.

- le dixième, dziesiąty,
 le onzième, jedenasty,
 le douzième, dwonasty,
 le treizième, trzynasty,
 le quatorzième, 14sty,
 le quinzième, 15sty,
 le seizième, 16sty,
 le dix-septième, 17sty,
 le dix-huitième, 18sty,

le dix-neuvième, 19sty.
 le vingtième, 20sty,
 le vingt-unième, 21wszy.
 le trentième, 30sty,
 le quarantième, 40sty,
 le cinquantième, 50sty,

Rem. 1. En comptant les jours de mois, on se sert mieux des nombres cardinaux, p. e.

nous avons aujourd'hui le deux Mars, (pas le deuxième)

Rem. 2. Cependant on compte le premier jour toujours avec le nombre ordinal, p. e.

nous avons aujourd'hui le premier Janvier (pas l'un Janvier).

Rem. 3. On ajoute quelquefois au noms de nombre le mot fois, p. e.

une fois, deux fois, la troisième fois, etc.

Rem. 4. On met au commencement près des noms, quand on les prend comme noms propres, les nombres ordinaux, et après, on prend les nombres cardinaux, et toujours après les noms, p. e.

Henri premier,
 August second,
 Vladislav trois,
 Henri quatre,
 Louis quatorze.

3. Les nombres collectif sont ceux, qui signifient plusieurs choses comme une, p. e.

un deux, dwóyka,
 un trois, tróyka,
 une douzaine, tuzin,
 une demi-douzaine, pół tuzina,
 un quintal, centaer.

4. Les nombres augmentatifs, p. e.

le double, podwóyny albo dwó-krotny,
 le triple, potrójny,
 le quintuple, pięciokrotny,
 un sexagénaire, sześćdziesiątletni,
 un quatrain, strofa 4 wiersze mająca,

5. Les nombres des fractions, ou qui signifient quelques parties d'un nombre complet, p. e.

$\frac{1}{2}$ le demi, ou la demie, połowa,
 $\frac{1}{3}$ le tiers, iedna trzecia (część),
 $\frac{1}{4}$ le quart, iedna czwarta,

le soixantième, 60sty,
 le soixant-dixième, 70sty,
 le quatre-vingtième, 80sty,
 le quatre-vingt-dixième, 90sty,
 le centième, setny,
 le millième, tysiączny.

Uwaga 1. Przy liczeniu dni miesięcznych używają się lepiej liczby główne, n. p.
 mamy dziś drugiego Marca.

Uwaga 2. Jednak dzień pierwszy liczy się zawsze z liczbą porządkowa, n. p.
 Mamy dziś pierwszego Stycznia.

Uwaga 3. Czasem dodaje się po liczbach wyraz fois, raz, n. p.
 ieden raz, dwa razy, trzeci raz, i t. d.

Uwaga 4. Przy imionach pospolitych, gdy one biorą się jako właściwe, kładą się z początku liczby porządkowe, a potem główne i zawsze po imionach, n. p.

Henryk pierwszy,
 August drugi,
 Władysław trzeci,
 Henryk czwarty,
 Ludwik czternasty.

3. Liczby zbiorowe są takie które wiele rzeczy iak iedną oznaczają, n. p.

un cinq, piątka,
 un six, szóstka, i t. d.
 une soixantaine, kopa,
 une demi-soixantaine, pół kopy.

4. Liczby kilkokrotne, n. p.

le décuple, dziesięciokrotny,
 le centuple, stokrotny,
 par centaine, po sto, stami,
 septuagénnaire, Siedemdziesiątletni starzec,
 par millier, po tysiąc, tysiącami.

5. Liczby ułamkowe, czyli które oznaczają części liczb całych, n. p.

$\frac{1}{5}$ un cinquième, iedna piąta,
 $\frac{1}{6}$ un sixième, iedna szósta,
 $\frac{1}{7}$ un septième, iedna siódma.

Rem. Cependant on dit aussi autrement de parties des choses, qu'on pèse, ou qu'on mesure: p. e. une demi livre de café, un quartier de boent, j'ai acheté un quarteron de fromage,

un quart d'heure.

Les François disent dans les comptes ainsi:

Dans l'addition, p. e. deux et trois font cinq, 4 et 7 font 11. dans la subtraction, p. e. de cinq ôtés trois, reste deux, de 8 ôtés 5, reste 3. dans la multiplication, p. e. trois fois quatre, font douze, 5 fait 4 font 20. dans la division, p. e. 9 divisé par 3, font 3, car 3 fois 3, font 9. 15 divisé par 4, donne 3 et ils restent 3, car 3 fois 4 font 12, et 3 de reste, font 15.

Rem. Il faut faire attention ici aux manières de parler suivantes des François, p. e.

Quinze jours, (pas deux semaines); trois mois, (pas un quart d'an); six mois, (pas une demie d'année); minuit, (pas douze heures de la nuit); midi, (pas douze heures du jour); il est déjà midi; il va sonner midi; il est midi et un quart.

Des Exemples.

1. J'ai donné quatre Thalers pour trois lièvres. — J'ai neuf plumes et dix crayons. — Mon père a reçu cinq mille deux cents florins de son frère. — Les premiers jurs d'été sont quelquesfois désagréables. — Le quinze de Mai nous aurons le jour de naissance de notre tante; mais aujourd'hui nous avons encore le dix Mai. —

Uwaga. Częściach iednak kręczy, które się ważą albo mierzą, mówi się też inaczej: n. p. pół funta kawy, cwiérć wołu kupilem cwiérć funta sera, (quarteron mówi się o wagach.)

kwadrans (quart używa się o godzinach.)

Wrachunkach mówią Francuz tak:

W dodawaniu, n. p. dwa i trzy czynią pięć,

4 i 7 czynią 11.

w odciąganiu, n. p. trzy od pięciu zostaje dwa.

5 od 8 zostaje 3.

w mnożeniu, n. p. trzy razy cztery czynią dwanaście, 5 razy 4 czynią 20.

w dzieleniu, n. p. 9 podzieliwszy na 3, daje 3, bo 3 razy 3, czyni 9.

15 podzieliwszy na 4, czyni 3 i zostaje 3, bo 3 razy 4 czyni 12, i do tego jeszcze 3, które zostały, czynią 15.

Uwaga. Tu należy też uważać sobie na następujące właściwe sposoby mówienia Francuzów, n. p.

Dwa tygodnie, 15 jours, (nie deux semaines); Kwartał, 3 mois, (nie un quart d'an); pół roku, 6 mois, (nie une demie d'année). pół noc, minuit, (nie douze heures de la nuit); południe, midi, (nie 12 heures du jour); już jest 12 godzina; zaraz 12 uderzy; jest kwadrans na pierwszą

Przykłady.

1. Dałem cztery talary za trzy zające. — Mam dziewięć piór i dziesięć ołówków. — Mój oyciec odebrał pięć tysięcy dwieście złotych od swego brata. — Pierwsze dni lata są czasem nieprzyjemne. — Piątego Maia będziemy mieli rodziny naszej ciotki; ale dziś mamy dopiero dziesiątego Maia.

Dans le jeu aux cartes un dix vaut plus qu'un trois. — Henri quatre, Roi de France, fut assassiné par l'infâme Ravaillac.

2. La triple-alliance est soute. — Il m'a payé le double, au lieu du décuple. — Le vénérable octogénaire de notre village est déjà mort. — Vendez-moi une demi-livre de soie. — Achetez moi un quarteron de beurre. — Il a trois mille florins, le tiers d'en appartient à son créancier. —

3. Mon cuisinier a acheté un quartier de veau. — Donnez-moi un quartier de poire. — J'ai payé hier le dernier quartier à ma cuisinière. — Il a fait le semestre d'hiver, et moi je ferai le semestre d'été. — Sixte quint et Charle quint ne sont pas des personnes si remarquables dans l'histoire politique, comme Charle-magne.

Midi a déjà sonné. — La demie est-elle sonnée? — Il est déjà midi et trois quarts. — Il y a huit jours, que mon ami est tombé malade, et on dit qu'il sera mort en quinze jours. — Il y a trois mois que nos parens sont partis pour la campagne, et ils y resteront toute l'été. —

Zadanie. Dałem sto talarów za dziesięć koni. Mam piętnaście wiązek i pięć dziesiąt trzy złote. Pierwsze dni zimy, 1) czasem przyjemne. Dziesiątego Maja mamy narodziny mego oycy, ale dziś jest dopiero trzeciego Maja. Kup mi trzy funty mięsa. Dziesiąta już była. Już jest tydzień iak mój przyjaciel pojechał na wieś. Już jest dwa tygodnie, iak mój stryj jest chory.

1) d'hiver.

Wgrze kart znaczy dziesiątka więcej niż trójka. — Henryk czwarty, Król Francuzki był zamordowany przez niegodziwego Rawałaka.

2. Związek potrójny jest rozbity. — Zapłacił mi dwókrrotnie zamiast dziesięć krotnie. — Szanowny starzec osmdziesiątletni we wsi naszej już umarł. — Przedaj mi pół funta iedwabiu. — Kup mi ćwierć funta masła. — On ma trzy tysiące złotych; trzecia część ich na leży jego wierzycielowi. —

3. Mój kucharz kupił ćwierć wołowiny. — Wypłaciłem wczoraj za ostatni kwartał moiej kucharce. — On siedział przez półrocze latowe, a ja będę siedział przez półrocze zimowe. — Sixtus piąty i Karol piąty nie są tak ważne osoby w Historji politycznej iak Karol Wielki.

Dwónasta już była. — Było już pół do pierwszej? — Już są trzy kwadransy po dwónastey. — Już jest tydzień iak przyjaciel mój zachorował i mówią że on za dwa tygodnie umrze. — Przed trzema miesiącami rodzice nasi poiechali na wieś i zostaną tam przez całe lato. —

Chapitre dixneuvième.

Des Pronoms.

§. 1. On donne le nom de Pronom aux mots, qu'on met au lieu des noms, p. e. chaque homme au lieu de son nom, dit: je ou moi; au lieu du nom de celui, à qui il parle, on dit: tu ou toi; au lieu du nom de celui, de qui on parle, on dit: il, lui, etc.

§. 2. Tous les Pronoms se divisent en six classes suivantes.

- 1) Pronoms personnels, p. e. je, tu, il, etc.
- 2) Pronoms possessifs, p. e. mon frère, ton père, etc.
- 3) Pronoms démonstratifs, p. e. ce soldat, cette femme; etc.
- 4) Pronoms interrogatifs, p. e. qui? quel roi? quelle reine?
- 5) Pronoms relatifs, p. e. l'homme, qui vous a dit cela, est déjà mort. Voilà deux chevaux, que j'ai achetés de Monsieur votre frère.
- 6) Pronoms indéfinis, p. e. quelqu'un, quiconque, etc.

§. 3. Chacune de ces six classes, se divise encore en deux sortes, en pronoms conjonctifs et pronoms absolus. Les conjonctifs ne peuvent pas être placés seuls, mais ils doivent être toujours joints avec un mot, et les absolus au contraire sont toujours seuls, p. e.

Rozdział dziewiętnasty.

O Zaimkach.

§. 1. Nazwisko Zaimków, daia tym wyrazom, które się kładą zamiast imion, n. p. każdy człowiek zamiast swego imienia bierze wyraz ja; zamiast imienia tego, do którego mówi, bierze wyraz ty; zamiast imienia tego, o którym mówi, bierze wyraz on, i. t. d.

§. 2. Wszystkie Zaimki dzielą się na sześć następujących gatunków:

- 1) Zaimki osobiste, n. p. ja, ty, on, i. t. d.
- 2) Zaimki dzierżawcze, n. p. mój brat, twój oyciec, i. t. d.
- 3) Zaimki wskazujące, n. p. ten żołnierz, ta kobieta, i. t. d.
- 4) Zaimki pytające, n. p. kto? który Król? która Królowa.
- 5) Zaimki stosunkowe, n. p. człowiek, który Wac Panu to powiedział, już umarł. Oto są dwa konie, które kupiłem od brata Wac Pana.
- 6) Zaimki niepewne, n. p. ktoś, ktokolwiek, etc.

§. 3. Każdy z tych sześciu gatunków dzieli się znowu na dwie klasy: na zaimki złączne i na absolutne. Złączne nie mogą stać nigdy same iedne, lecz zawsze muszą być z wyrazem jakim złączone, a absolutne przeciwnie stoją zawsze same iedne, n. p.

Je dis, que tu es heureux. Comment? qui a dit cela? — moi et toi.

Dans le premier exemple les Pronoms, je, tu, sont conjonctifs, car je est joint avec dis, et tu est joint avec es; dans le second exemples moi et toi sont des Pronoms absolus, car ils sont mis seuls, et ils ne sont joints avec aucun mot.

§. 4. Quelques Pronoms se déclinent avec l'article indéfini, p. e. moi, de moi, à moi, etc. et quelques autres Pronoms se déclinent aussi avec l'article défini, p. e. le mien, du mien, au mien, etc.

Afinque nous connoissons les Pronoms plus à fond, nous parcourront les six classes, chacune à part, mais les conjonctifs et les absolus ensemble, et nous les prendront aussi avec leurs exemple, pour voir plus clairement leur difference.

§. 5. Des Pronoms personnels.
Déclinaisons. Singulier.

Nom.	je	tu	il	elle
	ia	ty	on	ona
Dat.	me	te	lui	lui
	mi	tobie	mu	iey
Acc.	mę	te	te	la
	mję	cię	go	ią

Pluriel.

Nom.	nous	vous	ils	elles
	my	wy	oni	one
Dat.	nous	vous	leur	leur
	nam	wam	im	im
Acc.	nous	vous	les	les
	nas	was	ich	ie

Déclinaison des pronoms personnels absolus.

Singulier.

Nom.	moi	toi	lui	elle
	ia	ty	on	ona

Ja mówię, że ty jesteś szczęśliwy. Jak? kto to mówił? ia i ty.

W pierwszym przykładzie je, tu, są zaimki łączne, bo je jest przyłączone do dis, a tu przyłączone do es; w drugim zaś przykładzie moi i toi są absolutne, bo stoją same iedne i nie są do żadnego wyrazu przyłączone.

§. 4. Niektóre zaimki przypadkują się z artykułem właściwym, n. p. moi, de moi, à moi, i. t. d. niektóre zaś z artykułem pewnym, n. p. le mien, dumien, au mien, i. t. d.

Dla gruntowniejszego poznanja Zaimków przejdziemy wszystkie ich sześć gatunków, każdy z osobna, ale razem łączne i absolutne, wraz z ich przykładami zaczniemy, aby ich różnieę tem iasniey zobaczyć.

§. 5. O zaimkach osobistych, Przypadkowanie, L. poied.

Liczba mnoga.

Forma przydadkowania zaimków osobistych absolutnych, Liczba pojedyncza.

Gen.	de moi	de toi	de lui	d'elle	
	mnie	ciebie	iego	iey	
Dat.	à moi	à toi	à lui	à elle	à soi
	mnie	tobie	mu	iey	sobie
Acc.	moi	toi	lui	elle	soi
	mnie	ciebie	go	ia	siebie
Abl.	de moi	de toi	de lui	d'elle	de soi
	o mnie	o tobie	o nim	o nie	o sobie
	Pluriel.		Liczba mnoga.		
Nom.	nous	vous	eux	elles	
	my	wy	oni	one	
Gen.	de nous	de vous	d'eux	d'elles	de soi
	nas	was	ich	ich	siebie
Dat.	à nous	à vous	à eux	à elles	à soi
	nam	wam	im	im	sobie
Acc.	nous	vous	eux	elles	soi
	nas	was	ich	im	siebie
Abl.	de nous	de vous	d'eux	d'elles	de soi
	o nas	o was	o nich	o nich	o sobie

Exemples pour les Pronoms personnels.

Nominatif. Je lis, tu éris, il apprend, elle dessine. Qui lit? — moi. Qui écrit? — toi. Qui apprend? — lui. Qui dessine? — elle. Ce n'est pas toi, qui as dit cela. Nous mangeons, vous buvez, ils courent, elles partagent, Qui coupe? — eux. Qui partage? — elles.

J'irai moi même. Nous le ferons nous mêmes.

Moi je restai, et lui s'en alla.

Gen. Voilà un livre. De qui? de moi ou de toi? de lui ou d'elle? Je ne sais pas; il ne vient ni de nous, ni de vous, ni d'eux ni d'elles.

Dat. Le père me dit cela. La mère te donne ce cadeau. Je lui (à la mère) rends grace pour ce cadeau. A qui dit-

Przykłady dla zaimków osobistych.

Nominativ. Ja czytam, ty piszesz, on się uczy. Kto czyta? — ja; Kto pisze? — ty. Kto uczy się? — on. Kto rysuje? — ona. To nie jesteś ty, który to powiedział. My iemy, wy piiecie, oni kraiaia, a one dzieła. Kto ie? — my. Kto piie? — wy. Kto kraia? — oni. Kto dzieli? — one.

Poydę ia sam. — My to uczyniemy sami. —

Ja się zostałem a on odszedł.

Gen. Oto iest książka. Od kogo? odemnie albo od ciebie? od niego albo od niey? Ja niewiem, ona nie pochodzi ani od nas, ani od was, ani od nich, (od męszczyzn) ani od nich, (od kobiet.)

Dat. Oyiciec mi to powiada. Matka ci daie ten podarunek. Ja iey (matce) dzięki składam za ten podarunek. Ko-

il cela? à moi; à qui donne-t-elle ce cadeau? — à toi, à qui pardonné-je? — à lui. A qui prêtè-je ce livre? — à elle. A qui achète-t-il cet habit? — pour lui même. Les parens nous disent cela. Les oncles vous envoient ces fruits. Les tantes leurs (aux frères) font ces présens. Les frères leurs (aux tantes) rendent grâces. A qui les parens ont-ils dit cela? — à nous. A qui les Oncles envoient-ils ces fruits? — à vous. A qui les tantes font-elles ce présent? à eux (aux frères). A qui rendent grâces les frères? à elles (aux tantes).

Pretez moi trois florins. Amuse toi. Dites-lui sincèrement. Rends-leur ces livres.

Ce livres est à moi, et ce canif est à toi. Ces cheveux sont à eux.

Acc. Il me bat; je te vois; tu le tourmente, je la prie de me faire cette grace. —

Qui de vous est battu par lui? — moi. Il m'aime. Qui est tourmenté? — toi. Qui est vu de moi? — lui. Qui avez vous prié? elle.

Les parens nous aiment; mais ils vous aiment davantage.

Lorsque les frères et les soeurs étoient aujourd'hui chez moi, je les ai priés de venir plus souvent chez moi. Qui est aimé des parens? — nous et vous. Lorsque les frères et les soeurs étoient chez vous, qui avez vous prié de venir plus souvent chez vous, les frères, ou les soeurs? — eux et elles.

mu on to mówić? — mnie. Komu ona dała ten podarunek? tobie. Komu ją przebaczam? — iemu. Komu pożyczylem tę książkę? — iey. Komu kupiła on tę suknię? — sobie samemu. Rodzice nam to mówią. Strygiowie przysyłają wam te owoce. Ciotka im (braciom) czynią, te prezent. Bracia im (ciotkom) dziękują za to. Komu powiedzieli to Rodzice? — nam. Komu przysyłała strygiowie te owoce? wam. Komu robią ciotki ten prezent? — im (braciom). Komu dziękują bracia? im (ciotkom).

Pożycz mi trzy złote. Baw się ty. Powiedz mu szczerze. Oddaj im te książki.

Ta książka mnie należy, a ten scyzoryk tobie należy. Te konie im należą.

Acc. Bliże mię; widzę cię; ty go męczysz; proszę ją aby uczyniła tę łaskę.

Który z was był bitym od niego? — ja. On mnie kocha. — Kto jest męczonym? — ty. Kto jest widzianym odemnie? — on. Kogo prosiliś? — ją.

Rodzice nas kochają, ale oni was kochają bardziej.

Gdy bracia i siostry były dziś u mnie, prosiłem ich, aby przychodziły częściej do mnie. Kto jest kochany od Rodziców? — my i wy. Gdy bracia i siostry były u Wac Pana, kogo prosiłeś, aby częściej do Wac Pana przychodził, braci czy siostry? — onych i one (ich).

Abl. Parle-t-il de moi ou de toi? Pardon Monsieur, son frère étoit là, et il parla de lui et d'elle. De qui a-t-il reçu cette lettre, de nous ou de vous? Pardon Monsieur, ces frères et ses soeurs sont présent à Berlin, et je crois qu'il a reçu ces lettres d'eux ou d'elles.

§. 6. Des Pronoms possessifs.

Declinaisons des Pronoms possessifs conjunctifs.

Masculin. Singulier.

N. mon père,
G. de mon père,
D. à mon père,
Ac. mon père,
Voc. mon père!
Abl. de mon père,

Pluriel.

N. mes pères,
G. de mes pères,
D. à mes pères,
Ac. mes pères,
Voc. mes pères!
Abl. de mes pères,

Feminin. Singulier.

N. ma mère,
G. de ma mère,
D. à ma mère,
Ac. ma mère,
Voc. ma mère!
Abl. de ma mère,

Pluriel.

N. mes mères,
G. de mes mères,
D. à mes mères,
Ac. mes mères,
Voc. mes mères!

Abl. de mes mères,

On decline aussi de cette manière les Pronoms suivans.

Abl. Mówi on o mnie albo o tobie? Przepraszam Pana, iego brat był tam i on mówi o nim i o niej. Od kogo on odebrał te listy, od nas albo od was? przepraszam Pana, iego bracia są w Berlinie i ja rozumiem że on ie odebrał od nich.

§. 6. O zaimkach dzierżawczych.

Formy przypadkowania zaimków dzierżawczych.

Rodzay męzki. L. poied.

móy oyciec.
moiego oycza.
moiemu oycu.
moiego oycza.
móy oycze!
o moim oycu.

L. mnoga.

moi oycowie.
moich oyców.
moim oycom.
moich oyców.
moi oycowie!
od moich oyców.

Rodzay żeński. L. p.

moia matka.
moiey matki.
moiey matce.
moią matkę,
o moią matko!
o moiey matce.

L. mnoga.

moie matki,
moich matek.
moim matkom.
moie matki.
o moie matki!
o moiey matce.

Tak się też przypadkują następujące zaimki.

Singulier. L. poied.		Pluriel. L. m.
Masculin. męzki.	Feminin. żeński.	Commun. męzki. i żeński.
ton,	ta,	tes,
twóy,	twoia,	twoi, twoie,
son,	sa,	ses,
swóy,	swoia,	swoi, swoie,
notre,	notre,	nos,
nasz.	nasza,	nasi nasze,
votre,	votre,	vos,
wasz,	wasza,	wasi wasze,
leur,	leur,	leurs,
ich.	ich,	ich,

Déclinaisons des Articles possessifs absolus.

Masculin. Singulier.

N. le mien,

G. du mien,

D. au mien,

Ac. le mien,

Abl. du mien,

Pluriel.

N. les miens,

G. des miens,

D. aux miens,

Ac. les miens,

Abl. des miens,

Féminin. Singulier.

N. la mienne,

G. de la mienne,

D. à la mienne,

Ac. la mienne,

Abl. de la mienne,

Pluriel.

N. les miennes,

G. des miennes,

D. aux miennes,

Ac. les miennes,

Abl. des miennes,

Ainsi vont les Pronoms suivans:

le tien,	la tienne,
le sien,	la sienne,
le nôtre,	la nôtre,

Formy przypadkowania zaimków dzierżawczych absolutnych.

Rod. m. L. p.

móy,

moiego.

moiemu.

moiego.

o moim,

L. m n o g a.

moi,

moich.

moim.

moich.

o moich,

Rod. ż. L. p.

moia.

moiey.

moiey.

moią.

o moiey.

L. m n o g a.

moie.

moich.

moim.

moie.

o moich,

Tak się też przypadkują następujące zaimki.

twóy,	twoia,
swóy,	swoia,
nasz,	nasza,

le vôtre, la vôtre,
le leur, la leur,

Remarq. On voit, qu'on ajoute partout au Pluriel la lettre s.

Exemples, pour les pronoms possessifs.

Singulier.

N. Qui parle mieux français, ton frère ou le sien? — Et qui danse mieux, notre soeur ou la vôtre? — Je crois, que leur cousin et leur cousine dansent le mieux.

G. Est-ce que ce chapeau est de notre père ou du tien? — Voilà la maison de notre mère et le jardin de votre frère? — Est ce que cette voix est de votre soeur ou de la sienne? — Non, je crois que c'est de la leur.

D. Pardonnez-tu à ton frère ou au sien? — Est ce que vous rendez grâces à notre tante ou à la vôtre? — non, c'est à leur tante.

Acc. Est-ce que vous aimez son frère ou le nôtre? non, j'aime ton oncle et sa soeur. Est-ce que vous voyez leur maison ou la vôtre? — non, je vois la tienne.

Abl. Est ce que vous parlez de notre jardin ou du vôtre? — non, je parle du sien. — Est-ce que vous avez reçu cette lettre de sa tante ou de la tienne? — non, je l'ai reçue de la vôtre.

Pluriel.

N. Nos frères et vos soeurs, et leurs amis sont déjà venus;

wasz, wasza,
ich, ich.

U w a g a. Widać, że w liczbie mnogiej wszędzie się dodaje s.

Przykłady, dla zaimeków posiadających.

L. pojedyncza.

N. Kto mówi lepiej (po francuzku, twój brat czy jego? — a kto tańczy lepiej, nasza siostra czy wasza? — ja rozumiem, że ich kuzyn i ich kuzynka tańczą najlepiej.

G. Czy ten kapelusz jest, naszego oycy, albo twoiego? — Oto dom naszej matki i ogród waszego brata? — Czy ten głos jest siostry Wac Pana albo jego siostry? — Nie, ja rozumiem że to jest głos ich siostry.

D. Przebaczasz ty twemu bratu czy jego bratu? — Czy Wac Pan dziękujesz naszej ciotce albo twojej? — Nie, ja dziękuję ich ciotce.

Acc. Czy Wac Pan kochasz jego brata, czy naszego? — nie, ja kocham twego stryja i jego siostrę. — Czy Wac Pan widzisz ich dom albo wasz dom? — nie, ja widzę twój.

Abl. Czy Wac Pan mówisz o naszym ogrodzie albo o waszym? — Nie, ja mówię o jego ogrodzie. — Czy Wac Pan ten list odebrałeś od jego ciotki, czy od twojej? — Nie, ja odebrałem go od waszej ciotki.

L. mnoga.

N. Nasi bracia i wasze siostry i ich przyjaciele już

mais pas les tiennes ni les siennes.

G. Ce sont des chevaux de vos oncles et pas des tiens, ou de nos tantes et pas des vôtres.

D. Rends ce livre à tes frères et pas aux siens, ou rends-les à nos mères et pas aux vôtres.

Acc. J'aime tes frères et pas les siens; j'aime aussi nos sœurs et pas les tiennes.

Abl. Je parle de nos soldats, mais pas des vôtres. Je parle aussi de leurs sœurs, mais pas des tiennes.

§. 7. Des Pronoms démonstratifs.

Déclinaison des Pronoms démonstratifs conjonctifs.

Masculin. Singulier.

N. ce jardin,
G. de ce jardin,
D. à ce jardin,
Ac. ce jardin,
Abl. de ce jardin,

Pluriel.

N. ces jardins,
G. de ces jardins,
D. à ces jardins,
Acc. ces jardins,
Abl. de ces jardins,

Féminin. Singulier.

N. cette chambre,
G. de cette chambre,
D. à cette chambre,
Acc. cette chambre,
Abl. de cette chambre,

Pluriel.

N. ces chambres,

przysli, ale nie! twoi ani też tego siostry.

G. To są konie waszych stryów, a nie twoich, albo naszych ciotek a nie ich ciotek.

D. Odday tę książkę twoim braciom a nie ich braciom, albo odday ją naszym matkom a nie waszym.

Acc. Kocham twoich braci a nie tego braci; kocham też nasze siostry a nie twoie.

Abl. Mówię o naszych żołnierzach a nie o twoich. Mówię też o ich siostrach a nie o twoich.

§. 7. O Zaimkach wskazujących.

Forma przypadkowania Zaimków wskazujących dzierżawczych.

Rod. m. l. p.

ten ogrod.
tego ogrodu.
temu ogrodowi.
ten ogrod.
o tym ogrodzie.

L. mnoga.

te ogrody.
tych ogrodów.
tym ogrodom.
te ogrody.
o tych ogrodach.

Rodzaj żeński, L. p.

ta izba.
tey izby.
tey izbie.
tę izbę.
o tey izbie.

L. mnoga.

te izby.

G. de ces chambres,
D. à ces chambres,
Acc. ces chambres,
Abl. de ces chambres,

tych izb.
tym izbom.
te izby.
o tych izbach.

Déclinaisons des Pronoms
démonstratifs absolus.

Formy przypadkowania
zaimków wskazujących abso-
lutnych.

Masculin. Singulier.

N. celui,
G. de celui,
D. à celui,
Acc. celui,
Abl. de celui,

Pluriel.

N. ceux,
G. des ceux,
D. à ceux,
Acc. ceux,
Abl. des ceux,

Féminin. Singulier.

N. celle,
G. de celle,
D. à celle,
Acc. celle,
Abl. de celle,

Pluriel.

N. celles,
G. de celles,
D. à celles,
Acc. celles,
Abl. de celles,

Ainsi vont:

celui-ci,
celui-là,
celle-ci,
celle-là,

Remarque. Après celui,
suit ordinairement le pronom
relatifs, qui ou que. Si non,
on doit y joindre la particule
ci, ou là, p. e. celui-ci,
celui-là, celle-ci, celle-
là, etc.

Rod. m. l. p.

ten.
tego.
temu,
tego.
o tym.

L. mnoga.

ci.
tych.
tym.
tych.
o tych.

Rod. ż. l. p.

ta.
tey.
tey.
tę.
o tey.

L. mnoga.

te.
tych.
tym.
tych.
o tych.

Tak przypadkują się:

tenę.
tatu.
tamten.
tamta.

Uwaga. Po celui nastę-
puje pospolicie zaimek stosun-
kowy qui albo que. A jeśli
nie następuje, w ten czas trzeba
przyłączać do celui ieszeze
ci, albo là, n. p. celui-ci,
celui-là, celle-ci, celle-
là, i t. d.

Exemples pour les Pro-
noms démonstratifs.

Singulier.

N. Ce palais coute beau-
coup, mais celui-ci coute
encore plus.

Cette arbre et cette ville me
plaisent. Quel couteau est
meilleur, celui-ci, ou celui-
là? Quelle cuillère, est plus
chère, celle-là, ou celle-ci.

G. Connoissez-vous les pa-
rens de ce fils-ci, ou de ce-
lui-là? Non, je connois seule-
ment le père de cette fille, et
pas de celle-ci.

D. Donnez cet argent à cet
homme et pas à celui-ci, et
donnez des fleurs à cette femme
et pas à celle-là.

Acc. Je vais vendre ce jardin-
ci et pas celui-là, et je vais
acheter cette maison, et pas
celle-là.

Abl. Je crois qu'il parle ou
de ce Monsieur, mais pas
de celui-ci, ou il parle de
cette Dame, mais pas de
celle-ci, qui est assise sous
cet arbre.

Pluriel.

N. Ces jardins me plaisent
beaucoup, mais ceux-ci en-
core plus. Ces maisons cou-
tent beaucoup, mais celles-là
encore plus.

G. Je connois les maitres de
ces domestiques, mais pas de
ceux-là, je connais aussi les
maitresses de ces servantes,
mais pas de celles-là.

D. Donnez ce pain à ces pau-
vres paysans, mais pas à
ceux-là, et donnez ces habits
à ces paysannes et pas à cel-
les-là.

Przykłady dla zaim-
ków wskazujących.

L. pojedyncza.

N. Ten pałac kosztuje wiele,
ale tentu kosztuje jeszcze wię-
cey.

To drzewo i to miasto po-
pobaią mi się. Który nóż jest
lepszy, tentu, czy tamten?
Która łyżka jest droższa,
tamta czy tatu?

G. Znasz Wac Pan rodziców
tego dziecięcia tu albo tamtego?
nie, ja znam tylko oycy tey
córkę a nie teytu.

D. Day te pieniądze temu
człowiekowi a nie temu, i day
kwiaty tey kobiecie a nie
tamtey.

Acc. Chcę sprzedać ten ogrod-
tu, a nie tamten, i ja chcę ku-
pić ten dom a nie tamten.

Abl. Ja rozumiem, że on
mówi albo o tym Panu, ale
nie o tym, albo on mówi o
tey Pani, a nie o teytu, która
siedzi pod tym drzewem.

L. mnoga.

N. Te ogrody padobaią mi
się bardzo, ale te jeszcze wię-
cey. Te domy kosztują wiele,
ale te jeszcze więcej.

G. Znam panów tych słu-
żących, ale nie tamtych, znam
też panię tych służebnych, ale
nie tamtych.

D. Day ten chleb tym ubo-
gim wiesniakom, a nie tamtym
i day te suknie tym wiesniacz-
kom, a nie tamtym.

Acc. J'ai vendu ces jardins-ci, et pas ceux-là; et j'ai acheté ces maisons et pas celles-là.

Abl. Vous dites, qu'il parle ou de ces Messieurs, mais pas de ceux-là, ou de ces Dames, mais pas de celles-là.

§. 8. Des Pronoms interrogatifs.

Déclinaisons des Pronoms interrogatifs conjonctifs.

Masculin, Singulier.

N. quel jardin?

G. de quel jardin?

D. à quel jardin?

Acc. quel jardin?

Abl. de quel jardin?

Pluriel.

N. quels jardins?

G. de quels jardins?

D. à quels jardins?

Acc. quels jardins?

Abl. de quels jardins?

Féminin, Singulier.

N. quelle chambre?

G. de quelle chambre?

D. à quelle chambre?

Acc. quelle chambre?

Abl. de quelle chambre?

Pluriel.

N. quelles chambres?

G. de quelles chambres?

D. à quelles chambres?

Acc. quelles chambres?

Ab. de quelles chambres?

Masculin, Singulier.

N. le quel?

G. du quel?

D. au quel?

Acc. le quel?

Abl. du quel?

Acc. Przedałem te ogrody tu, a nie tamte, i kupiłem te domy a nie tamte.

Abl. Wac Pan powiadasz, że on mówi albo o tych panach, ale nie o tych tam, albo o tych paniach, a nie o tamtych.

§. 8. O zaimkach pytających.

Formy przypadkowania zaimków pytających złącznych.

Rod. m. l. p.

który ogrod?

którego ogrodu?

któremu ogrodowi?

który ogrod?

o którym ogrodzie?

L. mnoga.

które ogrody?

których ogrodów?

którym ogrodom?

które ogrody?

o których ogrodach?

Rod. ż. l. p.

która izba?

którey izby?

którey izbie?

którą izbę?

o której izbie?

L. mnoga.

które izby?

których izb?

którym izbom?

które izby?

o których izbach?

Rod. m. l. p.

który?

którego?

któremu?

którego?

o którym?

Pluriel.

N. les quels ?
 G. des quels ?
 D. aux quels ?
 Acc. les quels ?
 Abl. des quels ?

Féminin. Singulier.

N. la quelle ?
 G. de la quelle ?
 D. à la quelle ?
 Acc. la quelle ?
 Abl. de la quelle ?

Pluriel.

N. les quelles ?
 G. des quelles ?
 D. aux quelles ?
 Acc. les quelles ?
 Abl. des quelles ?

Les pronoms interrogatifs
 suivans se déclinent ainsi :

Commun.

N. qui ?
 G. de qui ?
 D. à qui ?
 Acc. qui ?
 Abl. de qui ?

Neutre.

N. quoi ?
 G. de quoi ?
 D. à quoi ?
 Acc. quoi ?
 Abl. de quoi ?

Exemples pour les pronoms
 interrogatifs :

pour qui et le quel.

Singulier.

N. Quel palais et quelle mai-
 son vous plaisent ? Voilà deux
 cheveux : lequel vous plaît
 mieux.

G. Du quel de ces enfans,
 de la quelle de ces amies re-
 cevez-vous ces fleurs ?

D. Au quel pauvre don-
 nerez-vous cet argent ? à la

L. mnoga.

którzy ?
 których ?
 którym ?
 których ?
 o których ?

Rod. ż. l. p.

która ?
 którey ?
 którey ?
 która ?
 o którey ?

L. mnoga.

które ?
 których ?
 którym ?
 których ?
 o których ?

Następujące zaimki pytające
 się tak się przypadknia :

R. męzki i ż.

kto ?
 czy ?
 komu ?
 kogo ?
 o kim ?

Niiaki.

co ?
 czego ?
 czemu ?
 co ?
 o czym ?

Przykłady dla Zaimków py-
 tańczych :

dla qui i le quel.

Liczba pojedyncza.

N. Który pałac i który dom
 podobają się Panu ? Oto są dwa
 konie : który bardziej podoba
 się Wac Panu.

G. Od którego z tych dzieci,
 od którey z tych przyjaciółek
 odbierasz Wac Pan te kwiaty ?

D. Któremu ubogiemu dasz
 Wac Pan te pieniądze, który

quelle de vos soeurs destinerez-vous ce présent?

Acc. Quel jardin et quelle maison louez-vous? Le cheval sur le quel il est monté, et la voiture, dans la quelle il se promenait, sont vendus.

Voc. Quel sort! quel fortune!

Abl. Du quel de mes jardins, de la quelle de mes maisons, venez-vous presentement? De quel bonheur parlez-vous?

Pluriel.

N. Quels rois, quelles nations vous plaisent le mieux? Lesquels de tous ces Messieurs sont vos amis, et les quelles de toutes ces Dames sont vos amies?

G. De quels parens les fils sont-ils à l'université, et des quelles de ces mères les filles vont-elles à l'école?

D. A quels paysans et à quelles paysannes donnerez-vous ce présent? Aux quelles de mes amies rendez-vous grâces?

Acc. Quels jardins, quelles maisons louez-vous?

Abl. De quels jardiniers ou de quelles jardinières recevez-vous ces fleurs?

Exemples pour qui et quoi.

N. Qui vous a dit cela? Quoi de plus agréable, qu'une belle nuit d'été?

G. De qui est cette histoire? De quoi est fait cet habit?

D. A qui avez-vous rasontez cette histoire? A quoi vous

z swych siostr przeznaczasz Wac Pan ten prezent?

Acc. Który ogrod, który dom chwalisz Wac Pani? Koń, na którym on iechał, i powoz na którym się przejeżdżał, są sprzedane.

Voc. Co za los! co za szczęście!

Abl. Z którego z moich ogrodów, z którego z moich domów przychodzisz Wac Pan teraz? O którym szczęściu mówisz Wac Pan?

L. mnoga.

N. Którzy królowie, które narody podobają się Wac Panu naybardziej? Którzy z tych wszystkich Panów są Wac Pana przyjaciele, i które z tych wszystkich Dam są Wac Pana przyjaciółki?

G. Których rodziców są synowie na akademii a których matek córki idą do szkoły.

D. Którym wieśniakom i którym wieśniaczkom dasz Wac Pan ten prezent? Którym z moich przyjaciół i którym z moich przyjaciółek dziękujesz Wac Pan?

Acc. Które ogrody i które domy chwalisz Wac Pan?

Abl. Od których ogrodników albo od których ogrodniczek odbierasz Wac Pan te kwiaty?

Przykłady na qui i quoi.

N. Kto powiedział to Wac Panu? Coż przyjemniejszego iak piękna noc letnia?

G. Czyja jest ta historia? Z czego jest ta suknia zrobiona?

D. Komu opowiadałeś Wac Pan tę historią? Czemu się

destinez-vous? A quoi pensez-vous?

Acc. Je sais qui vous aimez et qui vous préférez à ma soeur. Que demandait-il? Que veut-il?

Abl. De qui tenez-vous cette nouvelle? De qui parle-t-on? De quoi vous entretenez-vous? De quoi vous occupez-vous?

§. 9. Des Pronoms relatifs.

Déclinaisons des pronoms relatifs.

Commun.

Singulier.

N. qui,

G. de qui, ou dont,

D. à qui,

Acc. que,

Abl. de qui, ou dont,

Pluriel.

N. qui,

G. de qui, ou dont,

D. à qui,

Acc. que,

Abl. de qui, ou dont,

Neutre.

N. ce qui,

G. ce dont,

D. ce à quoi,

Acc. ce que,

Abl. ce dont, ou de quoi,

Rem. Nominatif qui peut se rapporter à des choses ou à des personnes; mais quand il est précédé d'une Préposition quelconque, p. e. de, à, sur, etc. il ne se rapporte qu'aux personnes.

Exemples pour les Pronoms relatifs:

N. L'homme, qui aime le travail, peut devenir riche. La

Wac Pan poświęcasz? o czym myślisz Wac Pan?

Acc. Wiem kogo Wac Pan kochasz i kogo Wac Pan przynosisz nad moją siostrę. O co on się pytał? Czego on chce?

Abl. Od kogo masz Wac Pan tę nowinę? O kim mówią? O czym rozmawiacie Wac Panowie? Czem się Wac Panowie zatrudniacie?

§. 9. O zaimkach odzownych.

Formy przypadkowania zaimków odzownych.

Rodzaj męzki i żeński.

Liczba pojedyncza.

który, która, które,

którego, którey, którego,

któremu, którey, któremu,

którego, którą, które,

o którym, o którey, o którym.

L. mnoga.

którzy, które,

których, których,

którym, którym,

których, które,

o których, o których.

Rodzaj niaki.

to co,

to czego,

to czemu,

to co,

to o czem.

U w a g a. Nominatif qui może stosować się do rzeczy albo do osob; ale gdy przed qui poprzedza iakikolwiek Przedimek, n. p. de, à, sur, i t. d. w ten czas stosuje się tylko do osob.

Przykłady dla zaimków odzownych:

N. Człowiek, który lubi pracę, może zostać bogatym. Ko-

femme, qui est bonne ménagère, peut beaucoup épargner.

Les hommes, qui aiment les travaux, peuvent devenir riches. Les femmes, qui sont bonnes ménagères, peuvent beaucoup épargner.

Ce qui vous plaît le mieux, c'est la chasse et les chevaux.

G. Voilà le Prince, dont la protection vous est utile. Voilà la Princesse dont la beauté et la bonté sont admirables. Le Prince, à la protection duquel vous devez cette pension, n'a même rien à présent.

Les rochers, dont vous voyez les pointes, sont encore bien loin.

D. La gloire à laquelle les héros se sacrifient, les honneurs, aux quels ils immolent leur vie et leur santé donnent de hautes idées.

La révolution française nous prouve que le plus grandes fortunes sont ce à quoi il faut le moins se fier.

Acc. L'homme, que je vis hier, et ma soeur, que j'aimai de tout mon coeur, sont aujourd'hui déjà morts. Les jardins, que j'achetai hier et les maisons, que j'ai vendues aujourd'hui, sont déjà ruinées. Voilà ce que j'aime.

Abl. L'homme, dont je vous parlai hier, viendra aujourd'hui chez vous.

bieta, która jest dobrą gospodynią, może wiele oszczędzić.

Ludzie, którzy lubią pracę, mogą zostać bogatymi. Kobiety, które są dobre gospodynie, mogą wiele oszczędzić.

Co się Panu naybardziej podobą, to jest polowanie i konie.

G. Oto jest książę, którego protekcya jest Wac Panu użyteczna. Oto jest księżna, której piękność i dobroć są podziwieniami godne. Książę, którego protekcji winien jesteś Wac Panu tę pensya sam teraz nie ma.

Skały, których wierzchołki, Wac Pan widzisz, są jeszcze bardzo daleko.

D. Sława, której się bohaterowie poświęcają, honory którym oni swe życie i zdrowie ofiarują, wzbudzają myśli wysokie.

Rewolucya francuzka nas przekonywa, że naywiększe bagactwa jest to, na co się naymniej spuszczać trzeba.

Acc. Człowiek, którego widziałem wczoray, i moja siostra, którą kochałem z całego serca, już dziś umarli. Ogrody, które wczoray kupiłem, i domy, które dziś sprzedałem, są już zruynowane. Oto jest co ja lubię.

Abl. Człowiek, o którym mówiłem wczoray Wac Panu, przydzie dziś do Wac Pana.

§. 10. Des Pronoms relatifs
le, la, les, en, y.

A. Le Pronom relatif le se rapport à un Substantif masculin, qui précède, la à un féminin, et les, à l'un et à l'autre, p. e.

Mon frère est venu chez moi, je le vois volontiers chez moi. Ma soeur s'en est allée de chez moi, je la priai de venir demain chez moi. Mes cousins et mes cousines étaient hier chez nous: je les aime beaucoup. Je ne le vois pas, je ne l'ai pas entendu.

B. Le pronom en se rapport à des Substantifs, qui précèdent, de quelque genre qu'ils soient, et il est employé pour le Genitif ou pour l'Ablatif. Il a plusieurs significations dans la langue polonoise, comme l'on verra dans les exemples suivans, p. e.

Avez vous du papier? non je n'en ai pas. Donnez-moi de la cire; non, je ne vous en donnerai pas. Apportez moi des plumes, non je ne vous en apporterai pas.

Je parle de vin; j'en parle aussi, vous parlez de bière; je n'en parle pas. Vous parlez de fruits, j'en parle aussi.

Vous me conseillez de boire du lait, et j'en suis tombé malade; vous voulez que je mange

§. 10. O zaimkach odzownych le, la, les, en, y.

A. Zaimiek odzowny le ściąga się do poprzedzającego Rzeczownika męzkiego, la do żeńskiego, a les służy dla obydwóch rodzajów, n. p.

Mój brat przyszedł do mnie, widzę go chętnie u siebie. Moja siostra odeszła odemnie, prosiłem ją aby przyszła jutro do mnie. Moi Kuzyni i moje Kuzynki były wczoraj u mnie: Kocham ich bardzo. Nie widzę tego, nie słyszałem tego.

B. Zaimiek en ściąga się do rzeczowników poprzedzających iakiegokolwiek są one rodzaju, i kładzie się zamiast Genitiv albo Ablativ. Ma on wiele innych prócz tego znaczeń, iako to: zobaczemy w następujących przykładach, n. p.

Masz Wac Pan papieru? nie, nie mam go. Day mi Pan laku; nie, nie dam go Panu; Przynies mi Pan piór; nie, nie przyniosę ich Panu.

Ja mówię o winie, ia też mówię, o tym; Pan mówisz o piwie; ia o tem nie mówię. Pan mówisz o owocach; ia też o nich mówię.

Pan mi radzisz pić mleko, a ia od tego zachorowałem; Pan chcesz abym iadł zupę;

la soupe, et j'en étais encore plus malade. Vous me parlez de poires, et j'en reçu hier mal à l'estomac.

Voilà un grand porc; on pourrait en faire beaucoup de saucisses et de bons jam bons. Voilà de bonne viande, on peut d'en faire une bonne soupe. Voilà des oeufs; on peut en faire des omelettes.

Laissez moi tranquille, je vous en prie. — N'en soyez pas fâché. — Elle en pleura. — Elle en est contente. — Il n'en sera rien. — On peut s'en passer. — Voyez ce qu'il en est.

Remarque. Le pronom en, qui est en français, est souvent omis en polonais, p. e. Avez-vous une plume? — Oui, j'en ai une. — Il y en a beaucoup, qui parle ainsi.

C. Le pronom y se rapport toujours aux Substantifs précédans, de quel genre que ce soit, quand ils sont mis au Datif, et il signifie dans la langue polonaise: tam, o tem, w tem, do tego, p. e. Messieurs votre frère est-il à la maison? Oui Madame, il y est, (non pas il est là). Non Madame, il n'y est pas. Est-il au jardin? Je crois qu'il y est. Pourquoi n'y avez-vous pas mis de sel? Je n'y ai pas pensé. Ajoutez-y.

a ia od niego byłem jeszcze bardziej chory. Pan mi mówił o gruszkach, a ja wczoraj od nich dostałem ból żołądka.

Oto jest wielki wieprz; będzie z niego można zrobić wiele kielbas i dobre szynki. Oto jest dobre mięso, można z niego zgotować dobrą zupę. Oto są jaja; można z nich zrobić jajecznice.

Day mi pokój, proszę cię o to. — Nie gnieway się za to. — Będzie dla tego płakała. — Jest kontenta z tego. — Nie będzie nic z tego. — Można się też bez tego obeysdz. — Patrz co w tem jest.

Uwaga. Często stoi w francuzkim en, a w polskim się opuszcza, n. p. masz Pan pióro? — Tak jest mam. — Wiele jest takich, którzy tak mówią.

C. Zaimek y ściąga się zawsze do poprzedzających Rzeczowników, iakiego kolwiek rodzaju, gdy on w Dativ stoi, i znaczy w polskim języku tam, na to, o tem, do tego, n. p. Czy Pan Brat Wac Pana jest w domu? Tak Moscia Dobrodziko, jest w domu. Nie Mościa Dobrodziko, nie ma go w domu. Jest on w ogrodzie? Rozumiem że tam jest. Czemu nie włożyłeś tam soli? Nie myślałem o tem. Przyday do tego.

§. II. Des Pronoms indéfinis.

Déclinaisons des Pronoms indéfinis.

Masculin. Singulier.

N. tel homme,
G. de tel homme,
D. à tel homme,
Acc. tel homme,
Abl. de tel homme,
Pluriel.

N. tels hommes,
G. de tels hommes,
D. à tels hommes,
Acc. tels hommes,
Abl. de tels hommes,

Féminin. Singulier.

N. telle femme,
G. de telle femme,
D. à telle femme,
Acc. telle femme,
Abl. de telle femme,
Pluriel.

N. telles femmes,
G. de telles femmes,
D. à telles femmes,
Acc. telles femmes,
Abl. de telles femmes,

Ainsi vont aussi les Pronoms suivans:

chaque,
quelque,

quelque chose,
un certain,
quiconque,

Pronoms absolus:

àtrui,
chacun,
chacune,
personne,
quelqu'un,

Plur. quelques-uns,
quelqu'une,

Plur. quelques-unes,
qui,

§. II. O zaimkach niepe-
wnych.

Formy przypadkowa-
nia zaimków niepe-
wnych.

Rodzay męzki. L. p.
taki człowiek.
takiego człowieka.
takiemu człowiekowi.
takiego człowieka,
o takim człowieku.

L. mnoga.

tacy ludzie.
takich ludzi.
takim ludziom,
takich ludzi,
o takich ludziach.

Rodzay żeński. L. p.

taka kobieta.
takiey kobiety.
takiey kobiecie.
taką kobietę.
o takiej kobiecie.

L. mnoga.

takie kobiety.
takich kobiet.
takim kobietom.
takie kobiety.
o takich kobietach.

Tak się też przypadkują na-
stępujące zaimki:

każdy, każda,
iakiś, iakaś, iakikolwiek, ia-
kakolwiek,

coś.

pewny, iakiś, ktoś.
iakikolwiek, iakakolwiek.

Zaimki absolutne:

ktos inny.

każdy.

każda.

nikt, żaden.

niektóry, iakiś, ktoś.

niektórzy.

niektóra.

niektóre.

ktos.

quiconque,
l'une,
l'autre,
l'un et l'autre,
l'une et l'autre,
quelqu'autre,
rien,
tel,
telle,

Les Pronoms suivans sont
conjonctifs et absolus.

Aucun, aucune,
nul, nulle,
plusieurs,
tout, toute,
même.

Exemples pour les Pro-
noms indéfinis.

Voilà deux beaux chevaux.

Il coutent cent ducats chacun.

Voilà deux vaches; chacune
coute cent florins.

Chaque jour, chaque heure,
est chère pour moi. — Certain
Monsieur m'a dit cette nou-
velle. Certaine Dame ne la
croit pas.

Avez - vous quelqu' ami ou
quelqu' amie à Paris? — Vous
destinez ces présens à quelques
amis, ou à quelques amies.

Il n'y a amitié quelconque,
qui ne puisse être corrompue
Citez moi deux Messieurs quel-
conques, ou des dames quel-
conques, qui s'aiment autant,
que ces deux soeurs. Quel-
qu'un, qui vous a vu, et quel-
qu'une, qui vous connaît, m'a
dit cette nouvelle. —

J'ai vu quelqu'un ce matin.
Je connais quelqu'uns de ces
Messieurs, et quelques'unas
de ces dames.

ktokolwiek, który,
ieden, plur. les uns, iedni,
inny, inna,
obay,
obie,
ktoś inny,
nie,
nie ieden,
nie iedna.

Zaimki następujące są zią-
czne i absolutne.

żaden, żadna,
żaden, żadna,
rozmaici, wielu,
wszystek, wszystko,
ten sam, ta sama.

Przykłady dla Zaimków
niepewnych.

Oto są dwa piękne konie.

Każdy kosztuje sto dukatów.

Oto są dwie krowy; każda
z nich kosztuje sto złotych.

Każdy dzień, każda godzina
jest droga dla mnie. — Pewny
legomość powiedział mi tę
nowinę. Pewna Dama nie
wierzy temu.

Masz Wac Pan iakiego przyja-
ciela albo iaką przyjaciółkę
w Paryżu? — Wac Pan prze-
znaczasz te prezenta iakimsiś
przyjaciółom i przyjaciółkom.

Nie masz przyjaźni, iak a bądź
kolwiek, aby niemogła bydź
zerwaną. Nadmien mi dwóch
iakich Ichmościów, albo dwie
iakie kolwiek damy, któreby
się tyle kochały, iak te dwie
siostrv. Pewien, który Wac
Pana widział, i pewna, która
Wac Pana widziała, powie-
działa mi tę nowinę.

Widziałem kogoś tege po-
ranku. Znam niektórych
z tych Panów i niektóre z tych
dam.

Quiconque vient à Paris, y trouve beaucoup de plaisirs — Quiconque d'elles fera cette faute, sera punie. Chacun veut être heureux.

Je connais chacun de ces Messieurs et chacune de ces dames. — Les bergers ont apporté chacun leur offrande et ont rempli chacun leurs devoir.

Quelqu'autre vous le dira mieux que moi. — D'autres le diront mieux que nous.

Ne parle pas mal d'autrui. — Ne faites pas à autrui ce, que vous ne voudriez pas qu'on vous fît.

Des frères doivent s'aimer l'un l'autre. — Les chrétiens devroient s'aimer les uns les autres. — Evitez ces deux hommes; l'un, parce qu'il vous flatte, l'autre parce qu'il ne vous dit pas la vérité.

J'aime la lecture et la promenade; j'aime aussi l'une et l'autre.

Personne n'est si instruit, qu'il n'ignore encore bien des choses. — L'homme sage ne parle mal de personne. — Personne n'est plus heureux (pas heureux) se), que cette dame. — Je ne sais aucune personne, qui soit plus contente que cette dame. — Je ne dis rien; je ne parle de rien.

Aucun de ces Messieurs ne me connaît, ni aucune de ces dames. — Nous n'avons plus aucunes nouvelles de cette famille.

Connaissez-vous quelqu'un de ces Messieurs, et quelqu'une de ces dames? — Je n'en connais pas un, pas une, pas un seul, pas une seule.

Ktokolwiek przyjeżdża do Paryża, znajdzie tam wiele ukontentowania. — Którakolwiek z nich błąd ten popełni, będzie ukarany. Każdy chce być szczęśliwy.

Znam każdego z tych Panów i każdą z tych dam. — Pasterze przynieśli każdy swą ofiarę i wypełnili każdy swą powinność.

Ktoś inny powie to Wać Panu lepiej niż ja. — Insi powiedzą to lepiej niż my.

Nie mów źle o kim innym. — Nie czyni innemu tego, czego nie chcesz aby ci to czyniono.

Bracia powinni się kochać ieden drugiego. — Chrześcianie powinni się kochać ieden drugiego. — Unikaj tych dwóch ludzi, iednego, że ci podchlebia, drugiego, że ci nie mówi prawdy.

Lubię czytanie i przechadzkę; ja lubię też iedno i drugie.

Nikt nie jest tak uczony, aby wielu rzeczy ieszcze nie wiedział. — Człowiek mądry nie mówi źle o nikim. — Nikt nie jest szczęśliwszym, iak ta dama. — Nie znam żadney osoby, któraby była bardziey kontenta, iak ta dama. — Nic nie mówię; o niczem nie mówię.

Zaden z tych panów mię nie zna, ani żadna z tych dam. — My nie mamy żadnych więcey wiadomości o tey familii.

Znasz Wać Pankogokolwiek z tych Panów i którą kolwiek z tych dam? — Nie znam z nich ani iednego, ani iedney, ani iedney zgoła.

Nul n'est innocent devant Dieu. — Nul homme, nulle femme ne peut se promettre un bonheur constant. — Notre marché est nul; notre convention est nulle. Tous nos projets sont nuls.

Voici une autre plume, d'autres crayons. — Ce n'est pas lui, c'est un autre, qui m'a dit cette nouvelle.

Le même homme et la même femme étaient aujourd'hui chez moi — Je parle du même, de la même. — Le français est une langue difficile pour les Français mêmes.

Tel sème, qui souvent ne recueille pas. Telle joue en ce moment, qui pleurera dans un autre temps. Tels vient aujourd'hui, telles dansent apressant, qui demain seront peut-être morts.

Plusieurs ont été trompés en voulant tromper les autres. Tout dépend de la bonne éducation. — Tout homme est sujet à l'erreur; comme toute femme peut se tromper. Je connais tout ces Messieurs et toutes ces dames.

La plus part des hommes desirent la paix.

Qui que ce soit, qui vous ait dit cette nouvelle, je ne la crois pas. — Quoi que ce soit, que le monde dise ou pense, soyez honnête et vertueux. Je ne me plains de quoi que ce soit.

Quelques richesses que vous ayez, ne soyez pas vain.

Nikt nie jest niewinnym przed Bogiem. — Zaden człowiek, żadna kobieta nie może sobie obiecywać stałego szczęścia. — Nasze kupno jest niczem nasza ugoda jest niczem. Wszystkie projekta są niczem.

Oto jest insze piéro, insze ołówki. — To nie on, to inny powiedział mi tę nowinę.

Ten sam człowiek i ta sama kobieta byli dziś u mnie. — Ja mówię o tym samym, o tej samej. — Język francuzki jest trudny nawet dla samych Francuzów.

Nie ieden sienie, który często nie żnie. Nie ieden gra w tym momencie, który inszego czasu płakać będzie. Nie iedni śmieją się dziś, nie iedni tańczą teraz którzy jutro może będą umarłemi.

Wiele było oszukanych, gdy chcieli innych oszukać. — Wszystko zawisło od dobrego wychowania. — Każdy człowiek podległy jest błędowi; iako i każda kobieta może się omylić. — Znam wszystkich tych Panów: wszystkie te panie.

Naywięcey ludzi żądają pokoiu.

Ktokolwiek bądź powiedział ci tę nowinę, ja iey nie wierzę. — Niech będzie co chce, coby świat mówił albo myślał, bądź uczciwym i enotliwym. Nie uskarżam się na nic zgoła.

Jakiekolwiek bądź miałbyś bogactwa, nie bądź próżnym.

Chapitre vingtième.

Des Verbes en général.

§. 1. Les Grammairiens donnent le Nom de Verbe aux mots, qui signifient une certaine action, p. e. le mot *battre*, est un Verbe, parce-qu'il signifie une action, par laquelle nous causons un douleur à quelquen.

§. 2. Des Verbes primitifs et dérivatifs.

Quelques Verbes sont primitifs, c'est-à-dire, que d'autres mots en dérivent, p. e. *battre* et primitif, parceque le mot: *bataille* en dérive. — Ainsi *bataille* est dérivatif du Verbe *battre*.

§. 3. Des Verbes simples et composé.

Quelques Verbes sont simples, p. e. *battre*, et quelques autres sont quelquefois composés avec quelques Prépositions, p. e. *par courir*.

§. 4. Des verbes auxiliares.

Les Français ont deux Verbes auxiliaires, *avoir* et *être*. Ils aident à tous les autres Verbes de former leurs temps, car sans eux les Verbes ne peuvent pas avoir, tous les temps ci-dessus nommés.

§. Du nombre de formes régulières des Conjugaisons.

Il y a dans la langue française quatre formes régulières des Conjugaisons.

A la 1ère appartiennent les Verbes, qui ont l'Infinitiv en

Rozdział dwódziesiąty.

O Słowach w ogólności.

§. 1. Grammatycy dają nazwisko Słowa tym wyrazom, które oznaczają czynności iakie, n. p. wyraz *bić*, *battre*, iest Słowo, bo oznacza czynność taką, przez którą ból komu sprawuiemy.

§. 2. O Słowach pierwotnych i pochodnych.

Niektóre Słowa są pierwotne, to iest, iż od nich inne wyrazy pochodzą, n. p. *battre*, *bić*, iest pierwotne, bo odniego pochodzi, la *bataille*, *bitwa*. Więc *bitwa* iest wyraz pochodny od Słowa *bić*.

§. 3. O Słowach prostych i złożonych.

Niektóre Słowa są proste, n. p. *battre*, *bić*, a niektóre zaś bywają z Przedimkami iakimi złożone, n. p. *par courir* *przebiecz*.

§. 4. O Słowach posiłkowych.

Francuzi mają dwa Słowa posiłkowe, *avoir*, *mieć*, i *être*, *bydź*. Pomagaia one czyli posiłkuią wszystkim innym Słowom formować swe czasy, gdyż bez nich nie mogą Słowa mieć wszystkich czasów.

§. 5. O ilości regularnych form czasowania.

W Francuzkim ięzyku są cztery formy regularne czasowania.

Do 1^{wszey} należą te słowa, które w trybie bezokolicznym

er, et ils se conjugent comme p. e. parler.

A la 2^e appartient les Verbes, qui ont l'Infinitif en ir, et ils se conjugent comme p. e. finir.

A la 3eme appartient les Verbes qui ont l'Infinitif en oir, et ils se conjugent comme p. e. recevoir.

A la 4eme appartient les Verbes qui ont l'Infinitif en re, et ils se conjugent comme p. e. vendre.

§. 6. Qu'est - ce que conjuguer?

Conjuger c'est former d'un Verbes tous les modes, temps, nombres, personnes, les Participes et Gerondifs. *)

§. 7. Des nombre et des Personnes.

On a accepté dans les Grammaires trois personnes pour le nombre Singulier et trois pour le nombre Pluriel, p. e.

Singulier.

1. je donne,
2. du donnes,
3. il donne.

*) Rem. Sans Conjugaisons on ne peut dans aucune langue ni bien comprendre, ni bien parler, et moins encore bien écrire. C'est pourquoy en apprenant à conjuguer, il faut bien regarder: comment les personnes finissent dans tous les modes et dans tous les temps, dans le français, ainsi que dans le polonois, a fin qu'on puisse, quand, on trouve un Verbe, savoir bientôt: dans quel mode, temps, nombre, et personne il est mis, et qu'on puisse traduire du français en polonois, ainsi que du polonois en français, de bouche et par écrit.

kończą się na er, i czasują się iak, n. p. parler, mówić.

Do 2giey należą słowa kończące się na ir, i czasują się n, p. finir, kończyć.

Do 3ciey należą słowa kończące się na oir, i czasują się iak n, p. recevoir, odbierać.

Do 4tey należą słowa kończące się na re, i czasują się iak n. p. vendre, sprzedawać.

§. 6. Co to jest czasowanie ?

Czasować jest to od Słowa iakiego formować wszystkie tryby, czasy, liczby, osoby, imiesłowy i Gerundia, czego wzory niżej zobaczymy. *)

§. 7. O Liczbach i osobach.

Osob przyjęto w Grammatykach trzy dla liczby pojedynczej (Singulier), i trzy dla liczby mnogiej (Pluriel) n. p.

Pojedynczej.

Ja daię,
ty daiesz,
on daie.

*) Uwaga. Bez czasowania nie można w żadnym języku ani dobrze rozumieć, ani dobrze mówić, a mniej jeszcze dobrze pisać. Dla tego ucząc się czasowania uważaj: iak się w każdym trybie i czasie wszystkie osoby kończą, tak w francuzkim iak i polskim języku, abyś mógł znaleźć iakie Słowo, wiedzieć, w którym jest trybie, czasie, w której liczbie i osobie; i żebyś mógł tak z francuzkiego na polskie, iak i z polskiego na francuzkie, ustnie i na piśmie tłumaczyć.

Pluriel.

1. nous donnons,
2. vous donnez,
3. il donnent.

§. Des Modes.

On comprend dans les Grammaires par Modes des certaines manières d'exécuter les actions. Il y a dans la langue française cinq modes suivans:

1. Indicatif, quand on indique à quelqu'un ce qu'on fait, p. e. que faites-vous? je parle, je parlais, etc.
2. Conditionnel, quand on exécute une action sous certaine condition, p. e. je donnerais, si j'avais, j'aurais, donné, si j'avais eu. Ici je donnerais est au Conditionnel.
3. Conjonctif, quand on joint une action avec l'autre, p. e. j'ordonne, que vous parliez. — Parliez est dans le mode Conjonctif.
4. Imperatif, quand on ordonne, p. e. parle, etc.
5. Infinitif, qui n'a aucune circonstance définie, c'est à dire ni personne, ni nombre, ni temps, p. e. parler.

§. 9. Des Temps.

Il n'y a que trois temps en général: Présent, passé, et futur. Mais le passé et le futur a encore ses subdivisions, de manière, qu'il y a huit

Mnogięy.

my dajemy,
wy daiecie,
oni daia.

§. 8. O Trybach.

Przez tryby rozumieją się w Grammatykach sposoby wykonywania czynności. Trybow w języku francuzkim iest pięć, następujących:

1. Oznajmujący, Indicatif gdy się oznajmuje komu co się robi, n. p. co robisz? mówię, je parle, mówiłem, je parlais, i. t. d.
2. Warunkowy, Conditionnel, gdy się wykonywa czynność iaka pod warunkiem, n. p. dałbym, gdybym miał; dałbym był, gdybym był miał. Tu je donnerais, iest w trybie warunkowym.
3. Łączący, Conjonctif, gdy łączemy czynność jedną z drugą, n. p. Każę wam, żebyście mówili, j'ordonne, que vous parliez — parliez iest w trybie łączącym.
4. Rozkazujący, Imperatif, gdy się rozkazuje, n. p. mów, parle, i. t. d.
5. Bezokoliczny, Infinitif, który iest bez żadney okoliczności, to iest nie ma ani żadney osoby, ani liczby ani czasu, n. p. mówić, parler.

§. 9. O Czasach.

Czasów głównych iest tylko trzy: Terazniejszy (présens) przeszły (passé) i przyszły (fatur). Ale czas przeszły i przyszły ma ieszcze

temps dans la langue française, qui suivent-ici.

swoje podziały, tak, że wszystkich czasów więzku francuzkim iest 8, które tu następują.

1. *Présens*, terazniejszy n. p. je parle, mówię.
2. *Passé imparfait*, przeszły niedokonany n. p. je parlais, mówiłem.
3. *Passé défini*, przeszły oznaczony, n. p. je parlai, powiedziałem:
4. *Passé indéfini*, przeszły nieoznaczony, n. p. j'ai parlé, powiedziałem; je suis tombé, upadłem.
5. *Plusque parfait ordinaire*, zaprzyszły zwyczajny, n. p. j'avais parlé, mówiłem był; j'étais tombé, upadłem był.
6. *Plusque parfait rare*, zaprzyszły rzadki, n. p. j'eus parlé, mówiłem był; je fus tombé, upadłem był.
7. *Futur absolu*, przyszły absolutny, n. p. je parlerai, będę mówił.
8. *Futur relatif*, przyszły stosunkowy, n. p. j'aurai parlé, quand vous viendrez chez moi, pomówię gdy Wac Pan przyjdiesz do mnie. *)

§. 10. Des Participes.

Les Français n'ont que deux Participes:

1. Actif, p. e. parlant.
2. Passif, p. e. parlé, parlée.

§. 11. Des Gérondifs.

Les Français n'ont pas des Gérondifs proprement dits,

*) Rem. 1. Pourquoi appelle ainsi les temps, et quand-il faut les prendre, nous verrons plus bas dans le Chapitre 25ème.

Rem. 2. Nous voyons, que quelques temps sont simples, p. e. je parlais, je parlerai etc. et quelques autres composés, p. e. j'ai parlé, j'aurai parlé, etc.

Rem. 3. Comme nous le verrons plus bas, quelques modes ont plus de temps, quelques autres en ont moins. L'Indicatif en a 8. Conjonctif 4. Conditionnel 2, Imperatif 1, et l'Infinitif 1.

§. 10. O Imiesłowach.

Imiesłowów mają Francuzi tylko dwa:

1. Czynny, actif, n. p. parlant, mówiący.
2. Bierny, passif, n. p. parlé, mówiony, parlée, mówiona.

§. 11. O Gerundiach.

Francuzi nie mają Gerundiów właściwych, iak łacin-

Uwaga 1. Czemu te czasy tak się nazywają, i kiedy się one używają, to zobaczymy niżej w rozdziale 25^{ym}.

Uwaga 2. Widziemy że iedne czasy są proste, n. p. je parlais, je parlerai, i. t. d. a drugie złożone, n. p. j'ai parlé j'aurai parlé, i. t. d.

Uwaga 3. Jak zobaczymy niżej, iedne tryby mają więcej, drugie mniej czasów. Indicatif ma 8, Conjonctif ma 4, Conditionnel ma 2, Infinitif ma 1.

comme les Latins, mais ils les font des Participes de la manière suivante:

1. Gerondif, p. e. en parlant.
2. Gerondif, p. e. ayant parlé, étant tombé.
3. Gerondif, p. e. après avoir parlé, après être tombé.

§. 12. De l'Infinitif.

L'Infinitif est ou simple, p. e. parler, ou décliné, p. e.

N. parler,
G. de parler,
D. à parler,
Ac. pour parler,
Abl. de parler,

Rem. Parceque l'Infinitif décliné est bien facile et toujours égal; ainsinous ne l'emploierons pas ci-dessous dans les formes des Conjugaisons.

§. 13. Des Verbes réguliers et irréguliers.

Les Verbes, qu'on conjogue d'après une de quatre formes ci-dessus données, s'appellent réguliers, p. e. le Verbe aimer est régulier, car il va totalement d'après le Verbe parler. Mais les Verbes, qui ne vont d'après aucune de ces quatre formes, et qui ont leur propre forme, s'appellent irréguliers, p. e. le Verbe aller est irrégulier, car il devrait se conjuguer d'après parler, puisqu'il finit en er, et pourtant il ne va pas d'après parler, mais il a sa propre forme, et c'est pourquoy il s'appelle irrégulier.

nicy, ale robią je z poprzedzających Imiesłowów następującym sposobem:

1. Gerundium, n. p. en parlant, mówiąc.
2. Gerundium, n. p. ayant parlé, mówiąszy, étant tombé, upadłszy.
3. Gerundium, n. p. Après avoir parlé, mowiąszy, après être tombé, upadłszy.

§. 12. O Trybie bezokoliczym.

Tryb bezokoliczny jest albo prosty n. p. parler, mówić, albo też jest przypadkowy iako Rzeczownik, n. p.

mówić,
mówienia,
do mówienia,
aby mówić,
od mówienia.

Uwaga. Ponieważ Infinitif przypadkowy jest bardzo łatwy i zawsze równy; dla tego nie będziemy go niżej w formach czasowania przytaczać.

§. 13. O słowach regularnych i nieregularnych.

Te Słowa, które czasują się podług której kolwiek z niżej następujących czterech form, nazywają się regularne, n. p. Słowo aimer, kochać, jest regularne, bo zupełnie idzie podług parler. Te zaś słowa które nie idą podług żadney z tych czterech form, lecz mają swoją własną formę, nazywają się nieforemne, n. p. Słowo aller, isść, powinnyby czasować się podług parler, bo się też kończy na er, a wszelako nie idzie podług parler, lecz ma własną formę, i dla tego nazywa się nieregularne.

§. 14. Des Verbes personnels et impersonnels.

On appelle les Verbes personnels ceux, qui ont toutes les personnes dans tous les deux nombres. Mais p. e. il neige, est un Verbe impersonnel, parcequ'il n'a pas d'autres personnes, que la troisième, car on ne dit pas, p. e. je neige, tu neige, etc.

§. 15. Des espèces des Verbes.

Conformement à la nature des actions, les Verbes, se divisent en trois espèces:

1. Actif, (ou transitifs) qui signifient telles actions, les quelles nous pouvons exécuter à l'égard de quelqu'un, et quelqu'un les peut exécuter aussi à l'égard de nous, p. e. je peux battre quelqu'un, mais quelqu'un peut me battre aussi. Ainsi le Verbe battre est actif.

Remarque. Ordinairement les Verbes actifs se conjuguent avec le Verbe auxiliaire avoir.

2. Neutres, qui signifient l'état d'un être, p. e. aller, dormir.
3. Passifs, qui viennent des Verbes actifs, c'est à dire, qui ont le participe passif d'un Verbe actif, et le Verbe auxiliaire être, p. e. être battu, je suis battu, etc.

§. 14. O słowach osobistych i nieosobistych.

Słowa osobiste nazywają się te, które mają wszystkie trzy osoby w obadwóch liczbach. A zaś n. p. il neige, śnieży jest nie osobiste, gdyż nie ma innych osób iak tylko trzecią, bo nie mówi się je neige, ia śnieżę, i t. d.

§. 15. O rodzajach Słów.

Stosownie do natury czynności, Słowa dzielą się na trzy rodzaje:

1. Czynne (verbes actifs albo transitifs) które oznaczają takie czynności które my względem kogo innego, i ktoś inny względem nas też wykonać może, n. p. ia mogę bić kogo i mogę też być bitym od kogo. Więc Słowo bić jest czynne.

Uwaga. Pospolicie Słowa czynne czasują się z Słowem posiłkowym avoir, mieć.

2. Niakie (verbes neutres) które oznaczają stan iakiey istoty, n. p. aller iść, tomber, upaść.
3. Bierne (verbes passifs) które od czynnych albo niakich pochodzą, to jest mają Imiesłów bierny iakiego słowa czynnego i przytem słowo posiłkowe être, n. p. être battu, być bitym, je suis battu, bity, i t. d.

Remarque. Ordinairement les Verbes neutres se conjuguent les uns avec le Verbe auxiliaire être, et les autres avec le Verbe auxiliaire avoir, p. e. je suis allé, j'ai dormi.

4. Reciproques, qui ont deux pronoms personnels, et qui signifient une telle action, qui se rapporte à la personne même, qui l'exécute, p. e.

je me bats,
tu te bats,
il se batte,
nous nous battons,
vous vous battez,
il se batte,

Remarque. Ainsi va aussi dans tous les autres temps.

Chapitre vingt-unième.

Conjugaisons des Verbes auxiliaires avoir et être.

Indicatif.

Présens.

Sing. j'ai,
tu as,
il a, *)

Plur. nous avons,
vous avez,
ils ont, *)

Passé imparfait.

Sing. j'avais,
tu avais,
il avait,

Plur. nous avions,
vous aviez,
ils avaient,

Passé défini.

Sing. j'eus,

Uwaga. Pospolicie Słowa ni-
iakié czasują się iedne z Słowem
posiłkowem être, bydź, a drugie
z Słowem posiłkowem avoir,
mieć, n. p. je suis allé, pos-
zedłom, j'ai dormi, spałem.

4. Stosunkowe, które mają
dwa Zaimki osobiste, i
które oznaczają takie czyn-
ności, które na samą osobę,
które je wykonywa, ściągają
się, n. p.

ja biję się.
ty biiesz się.
on biie się.
my biemy się.
wy biiecie się.
oni biją się.

Uwaga. Tak idzie też we
wszystkich innych czasach.

Rozdział dwódziesiąty pierwszy.

*Formy czasowania Słów po-
siłkowych avoir mieć i
être bydź.*

Tryb oznajmujący.

Czas terażniejszy.

L. P. ja mam.
ty masz.
on ma, *)

L. M. my mamy.
wy macie.
oni mają, *)

Przeszły niedokonany.

L. P. ja miałem.
ty miałeś.
on miał.

L. M. my mieliśmy.
wy mieliście.
oni mieli.

Przeszły oznaczony.

L. P. ja miałem.

*) Elle a, ona ma, elles ont, one mają, on a, ma się.

tu eus,
il eut,

Plur. nous eumes,
vous eutes,
ils eurent,

Passé indéfini.

Sing. j'ai eu,
tu as eu,
il a eu,

Plur. nous avons eu,
vous avez eu,
ils ont eu,

Plus-que-parfait ordi-
naire.

Sing. j'avais eu,
tu avais eu,
il avait eu,

Plur. nous avions eu,
vous aviez eu,
ils avaient eu,

Plus-que-parfait rare.

Sing. j'eus eu,
tu eus eu,
il eut eu,

Plur. nous eumes eu,
vous eutes eu,
ils eurent eu,

Futur simple.

Sing. j'aurai,
tu auras,
il aura,

Plur. nous aurons,
vous aurez,
ils auront,

Futur relatif.

Sing. j'aurai eu,
tu auras eu,
il aura eu,

Plur. nous aurons eu,
vous aurez eu,
ils auront eu,

Conditionel.

Présent et Imper-
fait.

Sing. j'aurais,

ty miałaś,
on miał.

L. M. my mieliśmy.
wy mieliście.
oni mieli.

Przeszły nieoznaczony.

L. P. ja miałem,
ty miałeś.
on miał.

L. M. my mieliśmy.
wy mieliście.
oni mieli.

Zaprzyszły zwyczajny.

L. P. ja miałem był.
ty miałeś był.
on miał był.

L. M. my mieliśmy byli.
wy mieliście byli.
oni mieli byli.

Zaprzyszły rzadki.

L. P. ja miałem był.
ty miałeś był.
on miał był.

L. M. my mieliśmy byli.
wy mieliście byli.
oni mieli byli.

Przyszły absolutny.

L. P. ja będę miał.
ty będziesz miał.
on będzie miał.

L. M. my będziemy mieli.
wy będziecie mieli.
oni będą mieli.

Przyszły stosunkowy.

L. P. ja będę miał.
ty będziesz miał.
on będzie miał.

L. M. my będziemy mieli.
wy będziecie mieli.
oni będą mieli.

Tryb warunkowy.

Teraźniejszy i prze-
szły.

L. P. ja miałbym:

F

tu aurais,
il aurait,

Plur. nous aurions,
vous auriez,
ils auraient,

Plus-que-parfait.

Sing. j'aurais eu,
tu aurais eu,
il aurait eu,

Plur. nous aurions eu,
vous auriez eu,
ils auraient eu,

Impératif.

P r é s e n t.

Sing. Aye,
qu'il ait,

Plur. ayons,
ayez,
qu'ils aient,

Conjonctif.

P r é s e n t.

Il faut

Sing. que j'aye,
que tu ayes,
qu'il ait,

Plur. que nous ayons,
que vous ayez,
qu'ils aient,

Passé Imparfait.

Il fallait

Sing. que j'eusse,
que tu eusses,
qu'il eût,

Plur. que nous eussions,
que vous eussiez,
qu'ils eussent,

Passé défini.

Il faut

Sing. que j'aie eu,
que tu aies eu,
qu'il ait eu,

Plur. que nous ayons eu,
que vous ayez eu,
qu'ils aient eu,

ty miałbyś.
on miałby.

L. M. my miałbyśmy.
wy miałbyście.
oni miałby.

Zaprzeszły.

L. P. ja miałbym był.
ty miałbyś był.
on miałby był.

L. M. miałbyśmy byli.
miałbyście byli.
miałby byli.

Tryb rozkazujący.

Czas terażniejszy.

L. P. miej ty.
niech on ma.

L. M. miejmy.
mieście wy.
niech oni mają.

Tryb łączący.

Czas terażniejszy.

Trzeba

L. P. abym miał (teraz),
abyś miał.
aby miał.

L. M. abyśmy mieli.
abyście mieli.
aby mieli.

Przeszły niedokonany.
Trzeba było.

L. P. abym miał (niedawno),
abyś miał.
aby miał.

L. M. abyśmy mieli.
abyście mieli.
aby mieli.

Przeszły nieoznaczony.
Trzeba

L. P. abym miał,
abyś miał.
aby miał.

L. M. abyśmy mieli,
abyście mieli.
aby mieli.

Plus-que-parfait.
il faudrait

Sing. que j'eusse eu,
que tu eusses eu,
qu'il eût eu,

Plur. que nous eussions eu,
que vous eussiez eu,
qu'ils eussent eu,

Infinitif.

Avoir.

Part. act. ayant,
Part. pas. eu, eue,
Ger. 1. en ayant,
Ger. 2. ayant eu,
Ger. 3. après avoir eu,

**Conjugaison du Verbe
auxiliaire être.**

Indicatif.

Présent.

Sing. je suis,
tu es,
il est,

Plur. nous sommes,
vous êtes,
ils sont,

Passé imparfait.

Sing. j'étais,
tu étais,
il était,

Plur. nous étions,
vous étiez,
ils étaient,

Passé défini.

Sing. je fus,
tu fus,
il fut,

Plur. nous fumes,
vous futes,
ils furent,

Passé indéfini.

Sing. j'ai été,

Zaprzęszły.
trzebaby

L. P. abym był miał.
abyś był miał.
aby był miał.

L. M. abysmy byli mieli.
abyście byli mieli.
aby byli mieli.

Tryb bezokoliczny.

Mieć.

Im. cz. mający.
Im. b. miany, a, e.
Ger. 1. mając.
Ger. 2. miawszy.
Ger. 3. miawszy.

**Forma czasowania Słowa
posiłkowego être, bydź.**

Tryb oznajmujący.

Czas teraźniejszy.

L. P. ja iestem,
ty iesteś.
on iest,

L. M. my iesteśmy.
wy iesteście.
oni są.

Przeszły niedokonany.

L. P. ja byłem,
ty byłeś.
on był,

L. M. my byliśmy.
wy byliście.
oni byli.

Przeszły oznaczony.

L. P. ja byłem,
ty byłeś.
on był.

L. M. my byliśmy.
wy byliście.
oni byli.

Przeszły nieoznaczony.

L. P. ja byłem,

tu as été,
il a été,

Plur. nous avons été,
vous avez été,
ils ont été,

Plus-que-parfait ordinaire.

Sing. j'avais été,
tu avais été,
il avait été,

Plur. nous avions été,
vous aviez été,
ils avaient été,

Plus-que-parfait rare.

Sing. j'eus été,
tu eus été,
il eut été,

Plur. nous eumes été,
vous eutes été,
ils eurent été,

Futur absolut.

Sing. je serais,
tu sera,
il sera,

Plur. nous serons,
vous serez,
ils seront,

Futur relatif.

Sing. j'aurai été,
tu auras été,
il aura été,

Plur. vous aurons été,
vous aurez été,
ils auront été,

Conditionel.

Présent et Imparfait,

Sing. je serais,
tu serais,
il serait,

Plur. nous serions,
vous seriez,
ils seraient,

Plus-que-parfait.

Sing. j'aurais été,

ty byłeś.
on był.

L. M. my byliśmy.
wy byliście.
oni byli.

Zaprzeszły zwy-
czayny

L. P. ia byłem był.
ty byłeś był.
on był był.

L. M. my byliśmy byli.
wy byliście byli.
oni byli byli.

Zaprzeszły rzadki:

L. P. ia byłem był.
ty byłeś był.
on był był.

L. M. my byliśmy byli.
wy byliście byli.
oni byli byli.

Przyszły absolutny.

L. P. ia będę.
ty będziesz.
on będzie.

L. M. my będziemy.
wy będziecie.
oni będą.

Przyszły stosunkowy.

L. P. ia będę.
ty będziesz.
on będzie.

L. M. my będziemy.
wy będziecie.
oni będą.

Tryb warunkowy.

Teraźniejszy i Przeszły
niedokonany.

L. P. ia byłbym, teraz albo niedawno.
ty byłbyś.
on byłby.

L. M. my bylibyśmy.
wy bylibyście.
oni byliby.

Zaprzeszły.

L. P. ia byłbym był.

tu aurais été,
il aurait été,

Plur. nous aurions été,
vous auriez été,
ils auraient été,

Impératif.

P r é s e n t.

Sing. sois,
qu'il soit,

Plur. soyons,
soyez,
qu'ils soient,

Conjonctif.

P r é s e n t.

Il faut

Sing. que je sois,
que tu sois,
qu'il soit,

Plur. que nous soyons,
que vous soyez,
qu'ils soient,

Passé imparfait,
Il fallait

Sing. que je fusse,
que tu fusses,
qu'il fut,

Plur. que nous fussions,
que vous fussiez,
qu'ils fussent,

Passé indéfini,
Il faut.

Sing. que j'aye été,
que tu ayes été,
qu'il aiet été,

Plur. que nous ayons été,
que vous ayez été,
qu'ils aient été,

Plus-que-parfait,
Il faudrait

Sing. que j'eusse été,
que tu eusses été,
qu'il eut été,

Plur. que nous eussions été,
que vous eussiez été,
qu'ils eussent été,

ty bylbys był.
on bylbý był.

L. M. my bylibvšmy byli.
wy bylibyście bili.
oni byliby byli.

Tryb rozkazujący.

Czas terażniejszy.

L. P. bądź ty.
niech on będzie.

L. M. my bądźmy.
wy bądźcie.
niech oni będą.

Tryb łączący.

Czas terażniejszy.

Trzeba.

L. P. abym był (teraz).
abyś był.
aby był.

L. M. abyśmy byli.
abyście byli.
aby byli.

Przeszły nieoznaczony.

Trzeba było.

L. P. abym był.
abyś był.
aby był.

L. M. abyśmy byli.
abyście byli.
aby byli.

Przeszły nieoznaczony.

Trzeba było.

L. P. abym był był.
abyś był był.
aby był był.

L. M. abyśmy byli byli.
abyście byli byli.
aby byli byli.

Zaprzeczony.
Trzebaby.

L. P. abym był był.
abyś był był.
aby był był.

L. M. abyśmy byli byli.
abyście byli byli.
aby byli byli.

Infinitif.

être.

Part. act. étant,

Part. pas. été,

Ger. 1. en étant,

Ger. 2. ayant été,

Ger. 3. après avoir été,

Exemples pour les Verbes auxiliaires avoir et être.

Indicatif.

Présent.

J'ai des livres et je suis content. — Si tu as des amis, tu es heureux.

Zadanie. Ten Pan ma dobry urząd 1), a on nie jest content. — My mamy dobry papier. — Wy jesteście bogaci. — Te panny mają majątek 2), a one są przecie 3), skromne 4). *)

1) un emploi, 2) de la fortune 3) pourtant, 4) modeste.

Passé imparfait.

Je n'avais pas cette belle maison, et je n'étais pas si riche, lorsque tu étais à Berlin.

Zadanie. Ty nie miałeś tego ogrodu, a on nie był uczonym, gdy my byliśmy w Warszawie. — Gdy wy byliście bogaci, nasi bracia nie mieli jeszcze ani grosza.

Passé défini.

Eus-je hier le temps de répondre à cette lettre, fus-je une seule minute sans société?

Zadanie. Miała ona wczoraj wiele wizyt? — był on przedwczoraj w kościele? — My mieliśmy przeszłego roku wiele przyjaciół. Byliście wy dziś na komedyi? Moi bracia byli tego roku na wsi, a moje siostry tam nie były, bo nie miały nowych sukien.

*) Uwaga. Aby uczniów tym lepiej w używanie słów posiłkowych wprawić (naczem wiele zależy) można pod czas lekcyi wszystkich te przykłady jeszcze na insze zadania przemienić i zaraz ustnie kazać im tłumaczyć na francuzkie, n. p. zamiast, jak wyżej stoi: my mamy dobry papier, — wy jesteście bogaci; — można też tak odmienić: wy macie dobry papier; — my iesteśmy bogaci; — albo też raz pytając, drugi raz przecząc, i t. d.

Tryb bezokoliczny.

Bydź.

Im. cz. będący, a, e.

Im. b. bywszy, a, e.

Ger. 1. będąc,

Ger. 2. bywszy.

Ger. 3. bywszy.

Przykłady do Słów posiłkowych avoir i être.

Tryb oznaymujący.

Czas terażniejszy.

Mam książki, i iestem content. — Jeśli ty masz przyjaciół, ty iesteś szczęśliwy.

Przeszły niedokonany.

Nie miałem tego pięknego domu, i nie byłem tak bogatym, gdy ty byłeś w Berlinie.

Przeszły oznaczony.

Miałemże wczoraj czas odpowiedzieć na ten list, byłem że jedną minutę bez towarzystwa?

Passé indéfini.

J'ai eu peu d'amusement dans mon voyage, et j'ai été très-fatigué. —

Zadanie. Ty nie miałeś jeszcze wiele pieniędzy, a on był już bardzo bogaty. My mieliśmy już wiele koni, a wy byliście już bardzo nie-szczęśliwi. Twoje siostry nie miały jeszcze kwiatów, i nie były jeszcze nigdy kontente.

Plusqueparfait ordinaire.

Lorsque vous arrivates hier chez moi, je n'avais pas encore eu la moindre nouvelle de Mr. Louis et je n'avais pas encore été Varsovie.

Zadanie. Gdybyś 1) ty nie był więcej miał pieniędzy, i gdybyś ty nie był był tak grzecznym, 2) nie byłbyś tak kochanym. 3) Gdyby nasze siostry nie były miały tak dobrej matki, i gdyby one nie były były tak grzeczne, nie były tak kochane.

1) si, 2) gentil, 3) aimé.

Plusqueparfait rare.

Aussitôt que j'eus été chez Mr. N, et que j'eus eu la confirmation du départ de sasœur, je me hâtai de vous écrire.

Zadanie. Ledwo 1) mieliśmy byli honor powitania, 2) oycanaszego, ledwo byliśmy u niego byli godzinę, aż już odebraliśmy rozkaz odiechania, 3)

1) à peine, 2) saluer, 3) que nous reçumes l'ordre de partir.

Futur absolu.

N'aurai-je pas demain l'honneur de vous voir, ne serai je pas à la maison à votre passage? —

Zadanie. Mój brat będzie miał wiele zabawy na wsi i będzie kontent. My nie będziemy mieli honoru dziemy w Warszawie.

Futur relatif.

J'aurai eu la petite verole, j'aurai été à Paris, quand tu viendras chez moi; mais tu auras eu la fièvre, tu auras été

Przeszły nieoznaczony.

Miałem mało zabawy w moiej podróży, i byłem bardzo ztrudzony.

Zaprzeszły zwyczajny.

Gdy Wac Pan przybył, nie miałem być jeszcze najmniejszej wiadomości od Pana Ludwika i nie byłem był jeszcze w Warszawie.

Zaprzeszły rzadki.

Skoro tylko byłem był u Pana N. i skoro miałem był potwierdzenie o odiezdzie jego siostry, pospieszyłem Wac Panu o tem napisać.

Przyszły absolutny.

Nie będę jutro miał honor widzieć Wac Pana, nie będę w domu pod czas przejazdu Wac Pana? —

wiele zabawy na wsi i będzie kontent. My nie będziemy mieli honoru widzieć stryja naszego, bo nie będziemy w Warszawie.

Przyszły stosunkowy.

Będę miał ospę, będę w Paryżu, gdy przydziesz do mnie; ale ty będziesz miał febrę, ty będziesz

à Vienne, quand je viendrai chez toi.

w Wiedniu, gdy ja przyjadę do ciebie.

Zadanie. Gdy przyjedziemy do was, wy będziecie mieli książki, będziecie w Warszawie; a gdy przyjdziecie do nich, już oni będą mieli febrę, będą w Petersburgu.

Conditionel.

Présent et Imparfait.

Je n'aurais pas de vrai jouissance, je ne serais pas content, si je n'avais pas ce petit jardin.

Zadanie. Nie mielibyście ani dobrego przyjaciela, ani ukontentowania, i nie byłobyście tak szczęśliwi, gdybyście nie mieli pieniędzy.

Plus que parfait.

J'aurais eu plus de contentement, j'aurais été plus heureux, si j'avais eu ce lot, si j'avais été riche.

Zadanie. Bylibyśmy mieli więcej ukontentowania, bylibyśmy byli bardziej szczęśliwi, gdybyśmy byli mieli te losy, i gdybyśmy byli byli bogaci.

Impératif.

Présent.

Aye soin de tes livres, sois aussidà à l'étude; — ce jeune homme n'est pas riche, mais qu'il ait de la bonne conduite, qu'il soit toujours honnête, j'aurai soin de son sort. — Ayons toujours bonne opinion d'autrui, soyons complaisans envers tout le monde; — Ayez toujours de l'indulgence pour les autres, et soyez moins sévères envers eux, qu'envers vous mêmes; c'est le moyen d'avoir des amis; — que des jeunes gens aient toujours de l'argent! mais qu'ils soient économes qu'ils soient surveillés dans leurs dépenses.

Tryb warunkowy.

Czasterażniewszy i przeszły.

Nie miałbym prawdziwej uciechy, nie byłbym kontent, gdybym nie miał tego małego ogródka.

Zaprzeszły

Miałbym być więcej ukontentowania, byłbym był szczęśliwszy, gdybym był miał ten los, gdybym był był bogatym.

Tryb rozkazujący.

Czas terazniewszy.

Miey staranie o twych książkach, bądź pilnym w nauce; — ten młodzieniec nie iest bogatym, ale niech ma dobre postępowanie, niech będzie zawsze uczciwym, będę miał staranie o losie jego. — Miey my zawsze dobre mniemanie o innym, bądźmy grzeczni dla wszystkich ludzi; — mieycie zawsze pobłażanie dla innych et bądźcie mniey ostremi dla nich niż dla siebie samych; iest to spo ob mieć przyjaciół; — niech młodziące mają zawsze pieniądze, ale niech będą gospodarni, niech będą baczni w swych wydatkach.

Conjonctif.

Présent.

Mon cousin désire, que je n'aie pas si souvent la visite de Mrs. N. et que je ne sois pas toujours de leur société.

Zadanie. Mój rodzice życzą abyście nie mieli tak często wizyt panów N. i żebyście nie bywali zawsze w ich towarzystwie.

Passé Imparfait.

Tu voudrais que je n'eusse pas tant d'amitié pour les enfans de notre voisin, et que je ne fusse pas si souvent dans leur société.

Zadanie. Wy chcielibyście, żebyśmy nie mieli tyle przyjaźni dla dzieci naszych sąsiadów i żebyśmy nie bywali tak często w ich towarzystwie.

Passé indéfini.

Il est possible, que je n'aie pas eu grand amusement à la campagne, et que je n'aie pas été aussi content que toi.

Zadanie. Może być, iż mielibyście więcej ukontentowania w wsi, i że bylibyście bardziej kontenci, niż my.

Plusqueparfait.

Tu voudrais que je n'eusse pas eu tant d'argent, et que je n'eusse pas été si souvent au spectacle.

Zadanie. Oni chcieliby, żebyśmy byli mieli mało pieniędzy i żebyśmy byli częściej na komedyi byli.

Infinitif, Participes et Gérondifs.

Inf. Nom. Avoir beaucoup d'amis, être toujours content, c'est un sort peu connu. Gen. Il est rarement en votre pouvoir d'avoir beaucoup d'amis et d'être toujours content. Dat. Sans une bonne conduite on est exposé à n'avoir point d'amis et à n'être pas considéré. Acc. C'en est assez pour avoir du plaisir, pour être hereux.

Tryb łączący.

Czas teraźniejszy.

Mój Kuzyn życzy, abym nie miewał tak często wizyty Panów N. i żebym nie był zawsze w ich towarzystwie.

Przeszły niedokonany.

Ty chciałbyś, żebyś nie miał tyle przyjaźni dla dzieci naszego sąsiada, i żebyś nie był tak często w ich towarzystwie.

Przeszły nieoznaczony.

Może być, iżbym nie miał wielkiego ukontentowania na wsi, i że bym nie był tak kontent jak ty.

Zaprzeczony.

Ty chciałbyś, żebyś ja nie był miał tyle pieniędzy, i żebyś nie był tak często na komedyi.

Tryb bezokoliczny, imiesłowy i Gerundia.

Tryb bezok. N. Mieć wiele przyjaciół, być zawsze kontent, jest to los mało znany. G. Rzadko jest w naszej mocy mieć wielu przyjaciół i być zawsze kontent. Dat. Bez dobrego postępowania człowiek się na to wystawia, aby nie miał przyjaciół i nie był poważanym. Acc. Dosyć tego jest, aby mieć ukontentowanie, aby być szczęśliwym.

Partic. L'homme ayant quelques livres et étant avec des amis, peut avoir assez d'amusement.

Gerond. Avoir eu si peu de fortune et avoir été si libéral envers ses amis, c'est être doublement généreux. —

Ayant eu chaque jour de nouvelles visites, ayant été souvent chez leurs cousines, ces Demoiselles auront regretté la ville.

Rem. Les Français ont encore trois autres Verbes auxiliaires, mais ils s'en servent rarement:

1. aller, pour marquer que l'action sera bientôt exécutée, p. e.

je vais écrire,
j' allais écrire.

2. Venir, pour marquer, qu'il n'y a pas long temps, que l'action est exécutée, p. e.

je viens d'écrire,
je venais d'écrire.

3. Ne faire que, pour marquer qu'on ne fait, qu'une seule action, p. e.

je ne fais qu'écrire,
je ne faisais qu'écrire,
je ne ferai qu'écrire.

Chapitre vingt-deuxième,

Quatre formes de Conjugaisons pour les Verbes réguliers.

Forme Ière. Forme IIe.

Indicatif.

Présent.

Je parle, | Je finis,
ia mówię, *) | ia kończę.

*) Chez les autres personnes les écoliers peuvent mêmes ajouter le polonais.

Imiesł. Człowiek mający kilka książek i będący z przyjaciółmi, może mieć dość zabawy.

Gerund. Miałszy tak mało majątku a bywszy tak szczodrym dla swoich przyjaciół, iest to bydź dwakroć wspaniałym. — Miałwszy co dzień nowe wizyty, bywszy same często u swych kuzynek, panny te mało będą żałowały miasta.

Uw. Francuzi mają jeszcze trzy inne Słowa posiłkowe, ale oni ich rzadko używają.

1. aller, dla oznaczenia że czynność zaraz wykonaną będzie, n. p.

zaraz piszę,
zaraz pisałem.

2. Venir dla oznaczenia że czynność właśnie dopiero co wykonaną była, n. p.

właśnie przychodzę od pisania,
właśnie przychodziłem od pisania.

3. ne faire que, dla oznaczenia, że tylko ta jedna czynność wykonywa się, n. p.

ia tylko piszę,
ia tylko pisałem,
ia tylko będę pisał.

Rozdział dwódziesty drugi.

Cztery Formy czasowania Słów regularnych.

Forme IIIème. Forme IVème.

Tryb oznajmujący.

Czas teraźniejszy.

Je reçois, | Je vends,
ia odbieram, | ia przedaję.

*) U innych osob mogą uczniowie sami po polsku dodać.

tu parles,	tu finis,	tu reçois,	tu vends,
il parle,	il finit,	il reçoit,	il vend,
nous parlons,	nous finissons,	nous recevons,	nous vendons,
vous parlez,	vous finissez,	vous recevez,	vous vendez,
ils parlent,	ils finissent,	ils reçoient,	ils vendent.

Passé imparfait.

Je parlais,	Je finissais,	Je recevais,	Je vendais,
ia mówiłem,	ia kończyłem,	ia odbierałem,	ia sprzedawałem,
tu parlais,	tu finissais,	tu recevais,	tu vendais,
il parlait,	il finissait,	il recevait,	il vendait,
nous parlions,	nous finissions,	nous recevions,	nous vendions,
vous parliez,	vous finissiez,	vous receviez,	vous vendiez,
ils parlaient.	ils finissaient,	ils recevaient,	ils vendaient.

Przeszły niedokonany.

Parfait défini.

Je parlai,	Je finis,	Je reçus,	Je vendis,
pomówiłem,	skończyłem,	odebrałem,	przedałem,
tu parlais,	tu finis,	tu reçus,	tu vendis,
il parla,	il finit,	il reçut,	il vendit,
nous parlâmes,	nous finîmes,	nous reçûmes,	nous vendîmes,
vous parlâtes,	vous finîtes,	vous reçûtes,	vous vendîtes,
ils parlèrent,	ils finirent,	ils reçurent,	ils vendirent.

Przeszły oznaczony.

Parfait indéfini.

J'ai parlé,	J'ai fini,	J'ai reçu,	J'ai vendu,
pomówiłem,	skończyłem,	odebrałem,	przedałem,
tu as parlé,	tu as fini,	tu as reçu,	tu as vendu,
il a parlé,	il a fini,	il a reçu,	il a vendu,
nous avons par-	nous avons fini,	nous avons re-	nous avons ven-
lé,		çu,	du,
vous avez par-	vous avez fini,	vous avez re-	vous avez ven-
lé,		çu,	du,
ils ont parlé,	ils ont fini,	ils ont reçu,	ils ont vendu,

Przeszły nieoznaczony.

Plus-que-parfait ordinaire.

J'avais parlé,	J'avais fini,	J'avais reçu,	J'avais vendu,
pomówiłem był,	skończyłem był,	odebrałem był,	przedałem był,
tu avais parlé,	tu avais fini,	tu avais reçu,	tu avais vendu,
il avait parlé,	il avait fini,	il avait reçu,	il avait vendu,
nous avions par-	nous avions fini,	nous avions re-	nous avions ven-
lé,		çu,	du,

Zaprzieszły zwy-
czajny.

vous aviez par- lé, ils avaient par- lé,	vous aviez fini, ils avaient fini,	vous aviez re- çu, ils avaient re- çu,	vous aviez ven- du, ils avaient ven- du.
---	---------------------------------------	---	---

Plus-que-parfait rare.

J'eus parlé, pomówilem był, tu eus parlé, il eut parlé, nous eumes par- lé, vous eutes par- lé, ils eurent par- lé,	J'eus fini, skończyłem był, tu eus fini, il eut fini, nous eumes fini, vous eutes fini, ils eurent fini,
--	--

Futur absolu.

Je parlerai, będę mówił, tu parleras, il parlera, nous parlerons, vous parlerez, ils parleront,	Je finirai, będę kończył, tu finiras, il finira, nous finirons, vous finirez, ils finiront,
---	---

Futur relatif.

J'aurai parlé, pomówię, tu auras parlé, il aura parlé, nous aurons par- lé, vous aurez par- lé, ils auront par- lé,	J'aurai fini, skoncuję, tu auras fini, il aura fini, nous aurons fini, vous aurez fini, ils auront fini,
--	--

Conditionnel.

Présent et passé.

Je parlerais, mówiłbym,	Je finirais, kończyłbym,
----------------------------	-----------------------------

Zaprzeszły rzadki.

J'eus reçu, odebrałem był, tu eus reçu, il eut reçu, nous eumes re- çu, vous eutes re- çu, ils eurent re- çu.	J'eus vendu, przedałem był, tu eus vendu, il eut vendu, nous eumes ven- du, vous eutes ven- du, ils eurent ven- du.
--	--

Przyszły absolutny.

Je recevrai, będę odbierał, tu recevras, il recevra, nous recevrons, vous recevrez, ils recevront.	Je vendrai, będę sprzedawał, tu vendras, il vendra, nous vendrons, vous vendrez, ils vendront.
--	--

Przyszły stosunkowy.

J'aurai reçu, odbiorę, tu auras reçu, il aura reçu, nous aurons re- çu, vous aurez re- çu, ils auront re- çu,	J'aurai vendu, przedam, tu auras vendu, il aura vendu, nous aurons vendu, vous aurez ven- du, ils auront ven- du,
--	--

Tryb warunkowy.

Czas teraźniejszy i przeszły.

Je recevrais, odbierałbym,	Je vendrais, przedawałbym,
-------------------------------	-------------------------------

tu parlerais,	tu finirais,
il parlerait,	il finirait,
nous parlerions,	nous finirions,
vous parleriez,	vous finiriez,
ils parleraient,	ils finiraient,

tu recevrais,	tu vendrais,
il recevrait,	il vendrait,
nous recevriions,	nous vendrions,
vous recevriez,	vous vendriez,
ils recevraient,	ils vendraient,

Plus-que-parfait.

Zaprzeszły.

J'aurais parlé,	J'aurais fini,
powiedziałbym był,	skończyłbym był,
tu aurais parlé,	tu aurais fini,
il aurait parlé,	il aurait fini,
nous aurions parlé,	nous aurions fini,
vous auriez parlé,	vous auriez fini,
ils auraient parlé,	ils auraient fini,

J'aurais reçu,	J'aurais vendu,
odebrałbym był,	przedałbym był,
tu aurais reçu,	tu aurais vendu,
il aurait reçu,	il aurait vendu,
nous aurions reçu,	nous aurions vendu,
vous auriez reçu,	vous auriez vendu,
ils auraient reçu,	ils auraient vendu,

Impératif.

Tryb rozkazujący.

Présent.

Czas terażniejszy.

Parle,	Finis,
mów,	kończ,
qu'il parle,	qu'il finisse,
niech mówi,	niech kończy,
parlons,	finissons,
mówmy,	kończmy,
parlez,	finissez,
mówcie,	kończcie,
qu'il parlent,	qu'il finissent,
niech oni mówią,	niech oni kończą,

Reçois,	Vends,
odbierz,	przedaj,
qu'il reçoive,	qu'il vende,
niech odbiera,	niech przedaje,
reçevons,	vendons,
odbierzmy,	przedajmy,
recevez,	vendez,
odbierzcie,	przedajcie,
qu'ils reçoivent,	qu'ils vendent,
niech oni odbierają,	niech oni przedają,

Conjonctif.

Tryb łączący.

Présent.

Czas terażniejszy.

Il faut *)	Il faut
que je parle	que je finisse,
trzeba	trzeba
żebym mówił,	żebym kończył,
que tu parles,	que tu finisses,

il faut	il faut
que je reçoive,	que je vende,
trzeba	trzeba
żebym odbierał,	żebym przedawał,
que tu reçoives,	que tu vendes,

*) Il faut que les écoliers mettent devant chaque personne le verbe: il faut; par ca ils s'accoutumèrent plus facilement à s'e servir du Conjonctif.

*) Trzeba żeby uczniowie kładli przed każdą osobą słowa: trzeba; przez to się przyzwyczaią łatwiej do używania trybu łączącego.

qu'il parle, que nous par- lions, que vous par- liez, qu'ils parlent,	qu'il finisse, que nous finis- sions, que vous finis- siez, qu'ils finissent,	qu'il reçoive, que nous rece- vions, que vous rece- viez, qu'ils reçoivent,	qu'il vende, que nous ven- dions, que vous ven- diez, qu'ils vendent.
--	--	--	--

Passé imparfait.

Il fallait Que je parlasse, trzeba było żebym mówił, que tu parlasses qu'il parlât, que nous par- lassions, que vous par- lassiez, qu'ils parlas- sent,	Il fallait que je finisse, trzeba było żebym skończył, que tu finisses, qu'il finit, que nous finis- sions, que vous finis- siez, qu'ils finissent,
--	---

Passé parfait.

Il faut que j'aie parlé, trzeba żebym pomówił, que tu aies par- lé, qu'il ait parlé, que nous ayons parlé, que vous ayez parlé, qu'ils aient par- lé,	Il faut que j'aie fini, trzeba żebym skończył, que tu aies fini, qu'il ait fini, que nous ayons fini, que vous ayez fini, qu'ils aient fini,
---	--

Plus-que-parfait.

Il faudrait que j'eusse par- lé, trzebaby żebym pomówił, que tu eusses parlé,	Il faudrait que j'eusse fini, trzebaby żebym skończył, que tu eusses fini,
---	---

Przeszły niedokonany.

Il fallait que je reçusse, trzeba było żebym odbierał, qu'il reçût, que nous reçus- sions, que vous reçus- siez, qu'ils reçussent,	Il fallait que je vendisse, trzeba było żebym sprzedawał, qu'il vendît, que nous ven- dissions, que vous ven- dissiez, qu'ils vendis- sent.
---	---

Przeszły dokonany.

Il faut que j'aie reçu, trzeba żebym odebrał, que tu aies reçu, qu'il ait reçu, que nous ayons reçu, que vous ayez reçu, qu'ils aient re- çu,	Il faut que j'aie vendu, trzeba żebym sprzedał, que tu aies ven- du, qu'il ait vendu, que nous ayons vendu, que vous ayez vendu, qu'ils aient ven- du,
--	--

Zaprzeczły.

Il faudrait que j'eusse re- çu, trzebaby żebym odebrał, que tu eusses reçu,	Il faudrait que j'eusse ven- du, trzebaby żebym sprzedał, que tu eusses vendu,
---	--

qu'il eût parlé,	qu'il eût fini,
que nous eussions parlé,	que nous eussions fini,
que vous eussiez parlé,	que vous eussiez fini,
qu'ils eussent parlé,	qu'ils eussent fini,

Infinitif.

Parler,	Finir,
mówić,	kończyć.

Participes. Actif.

Parlant, te,	Finissant, te,
mówiący, a, e,	kończący, a, e,

Passif.

Parlé, parlée,	Fini, finie,
mówiony, a, e,	skończony, a, e,

Gérondifs:

1. en parlant,	en finissant,
mówiąc,	kończąc,
2. ayant parlé,	ayant fini,
3. après avoir parlé,	après avoir fini,
po mówiwszy,	skończywszy,

Verbes à conjuguer de bouche et par écrit.

donner,	punir,
dać,	karać,
chercher,	bâtir,
szukać,	budować,
simer,	nourrir,
kochać,	żywić,
estimer,	bénir,
szacować,	błogosławić.

qu'il eut reçu,	qu'il eut vendu,
que nous eussions reçu,	que nous eussions vendu,
que vous eussiez reçu,	que vous eussiez vendu,
qu'ils eussent reçu,	qu'ils eussent vendu,

Tryb bezokoliczny.

Recevoir,	Vendre,
odebrać,	przedać.

Imiśłowyy. Czynczy.

Recevant, te,	Vendant, te,
odbierający, a, e,	przedający, a, e,

Biernyy.

Reçu, reçue,	Vendu, vendue,
odebrany, a, e,	przedany, a, e,

Gerundia:

1. en recevant,	en vendant,
odbierając,	przedając,
2. ayant reçu,	ayant vendu,
3. après avoir reçu,	après avoir vendu,
odebrawszy,	przedawszy.

Słowa do czasowania ustnie i na piśmie.

appercevoir,	rendre,
postrzegać,	oddać,
concevoir,	attendre,
przyjmować,	czekać,
devoir,	entendre,
musieć,	słyszeć,
redevoir,	défendre,
obowiązany	zakazywać.
bydź,	

Chapitre vingt troi- sième.

contenant quelques remarques importantes sur quelques personnes et la manière de les écrire.

§. 1. Quand la première personne de quelque temps que ce soit, finit en *e* inaccentué, on n'a oûte alors pour la seconde personne qu'un *s*, et la troisième personne est tou ours égale à la première, excepté la troisième personne de l'Imparfait du Conjonctif, p. e.

je parle, tu parles, il parle,

que je parle, que tu parles,

qu'il parle,

que je parlasse, que tu parlasses, qu'il parlât.

§. 2. Quand la première personne de quelque temps que ce soit, finit en *s* ou *x*; on met alors à la troisième personne un *t*, au lieu de *s* ou *x*, ou on omet *s*, et l'on ne met rien, quand il se trouve un *d* devant *s*, p. e.

je finis, tu finis, il finit,

je veux, tu veux, il veut,

je perds, tu perds, il perd.

§. 3. Dans les Verbes qui finissent dans l'Infinitif en *ayer*, *oyer*, *uyer*, on change *y* en *i*, quand il suit un *e* après *y*; et dans la première et seconde personne du Pluriel de l'Imparfait de l'Indicatif, et au Présent du Conjonctif on met encore *z* après *y*; on fait ainsi dans les Verbes qui finissent en *ier*, p. e.

Rozdział dwódziesiąty trzeci.

zawierający rozmaite ważne uwagi dotyczące się formowania niektórych osób i ortografii onych.

§. 1. Kiedy pierwsza osoba któregokolwiek czasu kończy się na *e* nieakcentowane, wten czas w drugiej osobie dodaje się tylko *s*, a trzecia osoba jest zawsze równa pierwszej, wyjąwszy trzecią osobę czasu niedokonanego w trybie Łączącym, n. p.

ja mówię, ty mówisz, on mówi,

abym mówił, abys mówił, aby mówił, (teraz)

abym mówił, abys mówił, aby mówił, (dawniej).

§. 2. Kiedy pierwsza osoba któregokolwiek czasu kończy się na *s* albo *x*, wtenczas druga osoba kończy się też na *s* albo *x*, w trzeciej kładzie się *t* zamiast *s* albo *x*, albo też opuszcza się tylko *s*, i nie się nie dodaje, jeżeli przed *s* stoi *d*, n. p.

kończę, kończysz, kończy,

chcę, chcesz, chce,

tracę, tracisz, traci.

§. 3. W słowach kończących się w trybie bezokolicznym na *ayer*, *oyer*, *uyer* zamienia się *y* na *i*, gdy *e* po *y* następuje; a w osobie pierwszej i drugiej l. m. czasu niedokonanego trybu Oznamującego, i tera niejszego, trybu Łączącego, kładzie się jeszcze *z* po *y*; tak też czyni się i w słowach kończących się na *ier*, n. p.

quelques personnes, ou il suit *a, o, u*, après *g*, on met alors un *e* devant ces lettres, afin que *g* sonne comme *j* et non pas comme *gue, p. e.*

manger, nous mangeons, vous mangeâtes.

§. 8. Quand dans l'Impératif de la première Conjugaison, dans la seconde personne suit le Pronoms *en* ou *y*, on ajoute alors encore un *s*, p. e.

Voilà d'excellentes pommes; donnez-en à ton frère; — Voilà une chambre; portez-y ces poimmes.

§. 9. Tous les Verbes de la 4ème Conjugaison, qui finissent en *dre*, conservent dans les personnes du Présent leur *d*, excepté tous ceux, qui finissent en *aindre, oindre, eindre*, ceux-ci perdent leur *d* et prennent à la troisième personne en sa place un *t*. p. e.

rendre, je rends, tu rends, il rend, nous rendons, etc. craindre, je crains, tu crains, il craint, nous craignons, etc. joindre, je joins, tu joins, il joint, nous joignons, etc. peindre, je peins, tu peins, il peint, nous peignons. etc.

Chapitre vingt quatrième.

Des quatre manières d'employer les Verbes et de placer les Pronoms le, la, les, en, y, avec les Verbes.

§. 1. Chaque Verbe peut-êre employé de quatre manières différentes:

niektórych osobach tak, żeby po *g* następowały *a, o, u*, wtedy przed *a, o, u* pisze się jeszcze *e*, aby *g* brzmiało iak *z a* nie iak *g, n. p.*

iesć, iemy, iedliście:

§. 8. Gdy w trybie rozkazującym, w pierwszej koniugacyi, drugiej osobie, następuje Zaimek *en* albo *y*; w tedy dodaje się jeszcze *s*, n. p.

Oto są przednie jabłka; daj kilka z nich twemu bratu; — oto jest izba; zanieś tam te jabłka.

§. 9. Wszystkie Słowa czwartej Konjugacyi, które kończą się na *dre*, zachowują w o-bach czasu teraźniejszego swóie *d*, wyjąwszy te wszystkie Słowa, które się kończą na *aindre, oindre, eindre*, te tracą swóie *d*, a przyimnią na to miejsce *t* w trzeciej osobie, n. p.

oddać, oddaie, oddaiesz, oddaie, odaiemy; bać się, boię się, boisz się, boi się, boiemy się; łączyć, łączę, łączysz, łączy, łączymy; malować, maluię, malujesz, maluiemy.

Rozdział dwódziesiąty czwarty.

O czworakim sposobie używania Słów i o szykowaniu Zaimków le; la, les, en y, przy Słowach.

§. 1. Każde Słowo może być czworakim sposobem używane:

1) Affirmativement, p. e. j'ai.

2) Négativement, p. e. je n'ai pas, je n'ai pas eu.

3) Interrogativement, p. e. ai-je? ai-je eu?

4) D'une manière mixte, c'est à dire: interrogativement et négativement, p. e. n'ai-je pas? n'ai-je pas eu?

Remarque. Nous voyons que dans la manière affirmative le Pronom personnel est toujours mis devant le Verbe; — Dans la manière négative on met d'abord le Pronoms, en suite la première partie de la négation ne, après le Verbe; et à la fin la seconde partie de la négation pas, ou point; et dans les temps composés suit le Participe passif après pas. — Dans l'interrogative le Pronom est mis après le Verbe et dans les temps composés le Pronoms est après le Verbe auxiliaire; — Dans la mixte la première partie de la négation se met devant le Verbe, ensuite le Verbe et à la fin la seconde partie de la négation.

§. 2. On se sert des Pronoms le, la, les, eu, y, de la manière suivante:

1. Les Pronoms le, la, les, sont dans toutes les quatre manières d'employer les Verbes, toujours devant le Verbes; p. e. je l'ai, je les ai, je ne l'ai pas, l'ai-je? ne l'ai-je pas?

2. Le pronom en; est aussi comme le, la, les, toujours devant le Verbe; p. e. j'en

1) Twierdzącym, n. p. j'ai, ia mam.

2) Przeczającym, n. p. je n'ai pas, ia nie mam, je n'ai point, ia nie mam zgoła nic, je n'ai pas eu, ia nie miałem.

3) Pytającym, n. p. ai-je? mam ia? ai-je eu? miałem ia?

4) Mieszanym, to jest przeczącym i pytającym razem, n. p. n'ai je pas? nie mam ia? n'ai-je pas eu? nie miałem ia?

Uwaga. Widzimy że przy twierdzącym stoi Zaimek osobisty przed Słowem; — W przeczącym zaś najprzód stoi Zaimek osobisty je, potem połowa zaprzeczni (negacyi) ne, daley Słowo, a na końcu druga połowa zaprzeczni pas; albo point; a w czasach złożonych po pas stoi Imiesłów bierny; — W pytającym stoi Zaimek osobisty po Słowie a w czasach złożonych stoi Zaimek po Słowie posiłkowym; — W mieszanym połowa zaprzeczni stoi na samym początku a druga połowa na końcu.

§. 2. Zaimki stosunkowe, le, la, les, en, y; używają się następującym sposobem:

1) Zaimki le, la, les; (go, ia, ie albo ich) we wszystkich czterech sposobach używania Słów, stoją zawsze przed Słowem, n. p. je l'ai, mam go, je les ai, mam ie, mam ich; je ne l'ai pas, nie mam go; l'ai-je? mam go? ne l'ai je pas? nie mam go?

2) Zaimek en; podobnież iak le, la, les; zawsze stoi przed Słowem; n. p. j'en

ai, je n'en ai pas, en ai-je?
n'en ai-je pas?

3. Le pronom y est aussi comme les deux pronoms précédans, toujours avant le Verbe, p. e. j'y pense, je n'y pense pas, y pensai-je? n'y pensai-je pas?

Rem. 1. Cependant dans l'Impératif on place les Pronoms le, la, les, en, y, après le Verbe, excepté dans la manière négative, p. e. dites-le moi, ne me le dites pas; donnez-lui en; n'en soyez pas fâché; ajoutez-y; n'y ajoutez pas.

Rem. 2. Les pronoms le, la, les, sont toujours placés devant y, en, aussi devant les Pronoms lui, leur, p. e. je l'y menerai; je les en prie, je la lui garderai; il le leur enverra.

Rem. 3. Le pronom y, est toujours devant en, p. e. Nous y en trouverons. *)

*) Il faut faire conjuguer aux écoliers les Verbes dans tous les modes, leurs temps et leurs personnes de ces quatre manières et avec les pronoms ci-dessus donnés.

ai? mam tego? je n'en ai pas? nie mam tego? en ai-je? mam tego? n'en ai-je pas? nie mam tego?

3. Zaimek y, podobnież iak oba poprzedzające, zawsze stoi przed Słowem, n. p. j'y pense, myślę o tem; je n'y pense pas, nie myślę o tem; y pensai-je? myślałem o tem? n'y pensai-je pas? nie myślałem o tem?

Uwaga 1. Jednak w trybie rozkazującym Zaimki kładą się Zaimki le, la, les, en, y, po Słowie, oprócz w sposobie przeczącym n. p. dites-le moi, powiedz mi to; ne me le dites pas, nie mów mi tego; donnez-lui, daj mu tego; n'en soyez pas fâché, nie gniewaj się o to; ajoutez-y, dodaj tam; n'y ajoutez-pas, nie dodaj tam.

Uwaga 2. Zaimki, le, la, les, stoją zawsze przed y, en, iakoż przed Zaimkami lui, leur, n. p. je l'y menerai, zaprowadzę go tam; je les en prie, proszę ich o to; je la lui garderai, zachowam mi ją; il le leur enverra, poszłę go im.

Uwaga 3. Zaimek y, stoi przed en, n. p. nous y en trouverons, znajdziemy tam tego. *)

*) Trzeba kazać uczniom przez wszystkie tryby, czasy i osoby wszystkimi czterema sposobami i że wszystkimi temi Zaimkami czasować, które są powyżey dane.

Chapitre vingt cin- quième.

Contenant des exemples et des thèmes pour tous les modes et pour tous les temps, avec les règles sur l'usage des modes et des temps, ainsi que sur l'accord des temps du Conjonctif avec des temps des verbes suivens.

Infinitif.

Porter, nieść, nosić,
se tromper, omylić się,
révenir, powrócić, powra-
cać,

Indicatif.

Présent.

§. 1. Nous prenons l'Indicatif quand nous indiquons à quelqu'un: quelle action nous executons; et nous prenons le Présent, quand nous executons l'action pendant le temps présent, p. e.

Je porte de l'argent aux pauvres. Je ne me trompe pas. Reviens-je à la maison? Ne reçois-je pas mon payement? Est-ce que je vends ce jardin?

Zadanie. Nięsiemy pieniądze ubogim. Wy nie oszukięcie się. Powraca on domu? Nie odbieraciez wy waszey zapłaty? Przedaiaż oni ten ogród?

Imparfait.

§. 2. On prend à l'ordinaire ce temps, quand une action a été executée en même temps qu'un autre action, et c'est pour-quoi on appelle aussi ce temps

Rozdział dwódziesiąty piąty.

Zawierający przykłady i zadania dla wszystkich Form czasowania, dla wszystkich trybów i czasów, wraz z prawidłami o używaniu trybów i czasów, i o zgodzie czasów trybu Łączącego z czasami Słów poprzedzających.

Tryb bezokoliczny.

recevoir, odebrać, od-
bierać,
vendre, sprzedać, przeda-
wać.

Tryb oznajmujący.

Czas terażniejszy.

§. 1. Tryb oznajmujący bierzemy, gdy oznajmujemy komu: iaką czynność wykonywamy; a czas terażniejszy bierzemy, gdy czynność teraz wykonywamy, n. p.

Niosę pieniądze ubogim. Nie myślę się. Powracam ia do domu? Nie odbieram ia moiey zapłaty? Czy ia przedaiaż ten ogród.

Czas przeszły niedoko- nany.

§. 2. Czas ten używa się pospolicie gdy czynność iaką była razem z inną wykonana, i dla tego nazywają też czas ten stosunkowy, relatyw, że

relatif, parce qu'il a toujours une relation avec une action ou circonstance, ou il doit l'avoir pour son éclaircissement plus complet, p. e.

Je portais une lettre à la poste, lorsque je vous ai rencontré. Je neme trompais pas, quand je vous ai vu venir chez moi; revenais-je lorsque vous allates à la ville? ne recevais-je pas une lettre de mon frère, lorsque vous sortites de chez moi? Est-ce que je ne vendais pas mon grain, lorsque vous arrivates hier?

§. 3. On s'en serte quelques fois dans les descriptions historique, p. e.

Henri IV. Roi de France, était un bon Prince; il avait de belles qualités, il aimait son peuple.

§. 4. Après l'Imparfait il peut suivre ou un autre Imparfait ou Parfait indéfini, p. e.

J'avais bien du plaisir, lorsque j'étais jeune. Je portais, lorsque vous êtes arrivé.

Zadanie. Niesłimy list na pocztę, gdy nas spotkaliście. Nieomyliliście się, gdy widzieliście nas przychodzących do was. Powracałże on gdy ona szła do miasta? Nie odebraliż oni listów od swoich braci, gdy my wychodziliśmy od nich. Nie sprzedałż ona swego zboża, gdy ty przyjechałś wczoray?

Parfait indéfini,

§. 5. On appelle ce tems passé indéfini, parcequ'on le prend, quand on marque qu'une action est parfaitement executée, mais on n'indique ni le temps où elle fut executée, ni aucune autre cir-

się zwazse do inney czynności albo okoliczności iakiey stosuie, albo musi ją mieć przy sobie dla dokładniejszego objaśnienia, n. p.

Niosłem list na pocztę, gdy Wac Pana spotkałem. Nie myliłem się, gdy Wac Pana widziałem przychodzącego do mnie; powracałem ia gdy Wac Pan szedłś do miasta? nie odebrałem że listu od mego brata, gdy W. wychodziłś odemnie? Czy ia nie sprzedałem moiego zboża, gdy Wac Pan, przyjechałś wczoray?

§. 3. Czasem go też używają i w opisach historycznych, n. p.

Henryk 4ty, Król francuzki, był dobry Xiążę, miał piękne przymioty, i kochał swój naród.

§. 4. Po czasie niedokonanym może następować inny niedokonany albo też dokonany nieoznaczony, n. p.

Miałem wiele ukontentowania, gdy byłem młodym. Ja niosłam, gdy Wac Pan odjechałś.

Przesły nieoznaczony.

§. 5. Czas ten przeszły nazywa się nieoznaczony dla tego, iż bierzemy go w tedy, gdy oznaczamy, że czynność iaka zupełnie jest wykonana, ale nie oznaczamy ani czasu, kiedy ona była wykonana, ani żadney

constance. On l'emploie aussi l'orsqu'on désigne un temps passé, mais dont il reste encore quelque chose, p. e.

J'ai porté un livre au relieur; Je ne me suis pas trompé; Suis-je revenu de Varsovie? N'ai-je pas reçu mon payement? Est-ce que je n'ai pas vendu mes biens?

J'ai acheté aujourd'hui de jolis livres. Mon père est revenu cette année de Paris.

Zadanie. Zanieśliśmy książki introligatorom. Oną się nie oszukała. Powróciliż oni z Warszawy? Nie odebraliścież wy waszey zapłaty? Nie sprzedaż on swoich dóbr? Kupiliśmy tego roku piękne ogrody. Moja matka powróciła dziś z Warszawy.

Plus-que-parfait ordinaire.

§. 6. Ce plus-que-parfait est appelé ordinaire, parceque nous nous en servons fort souvent ou ordinairement. On le prend, quand ils se trouvent dans une phrase deux verbes, qui expriment deux actions totalement finies, mais l'une d'elles était exécutée avant l'autre, et cette première action est toujours mise au plus-que-parfait, p. e.

J'avais déjà porté ma lettre à la poste, lorsque j'ai reçu la tienne. Je ne m'étais pas trompé, quand je vous vis venir chez moi. N'avais-je pas reçu ces fleurs, avant que mon jour de

inney okoliczności. Używamy go też, gdy się oznacza czas przeszły, ale trochę tego jeszcze się zostaje, n. p.

Zaniosłem książkę introligatorowi; Nie omyliłem się; Powróciłemże z Warszawy? Nie odebrałemże moiej zapłaty? Nie sprzedałemże moich dóbr?

Kupiłem dziś piękne książki. Mój oyciec powrócił tego roku z Paryża.

Zaprzeszły zwyczajny.

§. 6. Czas ten zaprzeszły nazywa się zwyczajny, bo go często czyli zwyczajnie bierzemy. Używa się on wtedy, gdy są dwa słowa w jednym okresie, wyrażające dwie czynności zupełnie wykonane, ale jedna z tych czynności pierwiej była wykonaną niż druga, i ta pierwsza kładzie się w czasie zaprzeszłym, n. p.

Byłem już zaniósł mój list na pocztę, gdy odebrałem twój. Nieomyliłem się był gdy wac Pana widziałem przychodzącego do mnie. Nieodebrałemże był te kwiaty, nim moie na-

de naissance ne fut arrivé?
Est-ce que je n'avais pas
vendu ma voiture avant
votre depart.

§. 7. Autre Verbe, qui suit
après le Plus-que-parfait, peut
être mis ou à l'Imparfait, ou
au Parfait défini, ou au Parfait
Indéfini, p. e.

J'avais déjà écrit une lettre,
lorsque votre ami arrivait,
ou arriva, ou est arrivé.

Zadanie. Już byliśmy zapieśli na pocztę listy nasze, gdy odebraliśmy twoje listy. Wy nie oszukaliście się byli, gdy widzieliście nas przychodzących do was. Nie byliż oni odebrali tych kwiatów pierwiey niż ich urodziny nadeszły? Nie byliż one przedały swe powozy przed twoim odiazdem?

Plus-que-parfait
rare.

§. 8. On appelle ce plus-que-parfait rare, parcequ'on s'en sert rarement, c'est à dire, seulement quand il se trouve dans une phrase deux Verbes, qui expriment deux actions totalement finies, et quand l'un de ces verbes a avant lui une de ces Conjonctions: quand, desque, après que, aussitôt que, lorsque, pas plutôt que, à peine que, p. e.

Dès que j'eus porté ma lettre à la poste, j'étudiai ma leçon. Après que je fus parti, je fus content. Lorsque j'eus reçu votre lettre, je partis. Aussitôt que j'eus vendu mon vil-

rodziny nadeszły? Nie-
przedałemże był mój po-
wóz przed odiazdem Wac
Pana?

§. 7. Inne Słowo, które po
czasie zaprzeszłym następuie,
może stać w czasie niedoko-
nanym albo dokonanyim ozna-
czonym albo też i w dokona-
nym nieoznaczonym, n. p.

Już byłem napisał list, gdy
Wac Pana przyjaciel przy-
jeżdżał albo przyiechał.

Zaprzeszły rzadki.

§. 8. Nazywają go zaprzeszły
rzadki dlatego, że gorzadko
używają, to jest pospolicie
tylko wtedy, kiedy są dwa
Słowa wyrażające w iednym
okresie, dwie czynności zu-
pełnie wykonane, i z tych Słów
iedno ma przed sobą Spojniki
quand, kiedy, desque,
odtąd gdy, après que, gdy
iuz, aussitôt que, skoro,
lorsque, gdy, pas plutôt
que, nie pierwiey aż, à peine
que, ledwo że, n. p.

Odtąd gdy zaniostem był mój
list na pocztę, uczyłem się
lekcyi. Gdy był odiechał,
byłem kontent. Gdy byłem
odebrał list Wac Pana,
odiechałem. Skoro tylko
przedałem był moją wieś,

lage, je commençai à me
plaire à la ville.

zaczęło mi się podobać w
mieście.

Zadanie. Odtąd gdy zaniesiemy byli nasze listy na pocztę, uczyliśmy się naszych lekcyi. Potem gdy odiechaliście byli, były one kon-
tente. Gdy był odebrał swój list, odiechał. Skoro przedały były
swoje wsie, zaczęło im się podobać w mieście.

Futur absolu.

§. 9. On l'appelle absolu parcequ'il est mis toujours seul sans liaison par une Conjonction avec un autre verbe p. e.

Je porterai mon livre à l'école. Je ne me tromperai pas. Raviendrai-je demain? Ne recevrai-je pas mes bottes? Est-ce que je ne vendrai pas mes bas?

Zadanie. Zaniesiemy nasze książki do szkoły. Nie oszukacie się. Powróci ona jutro? Nie odbiorą oni swych botów? Nie przedadzą one swych pończoch?

Futur relatif.

§. 10. On appelle ce temps future relatif, parcequ'on le prend quand il se trouve dans une phrase deux Verbes, qui expriment deux actions, qui ont un certain rapport entre, elles et qui doivent être encore executées, mais l'une d'elles sera executée avant l'autre, et cette première doit être exprimée par le futur relatif, et l'autre par le futur absolu, p. e.

Je porterai cette lettre à la poste quand j'aurai mangé. Je ne me tromperai

Przyszły absolutny.

§. 9. Czas ten nazywają absolutnym dla tego, że on stoi zawsze sam jeden bez związku przez Spojnik iaki z innym Słowem, n. p.

Zaniosę moją książkę do szkoły. Nie omylę się. Powrócę ja jutro? Nie odbiorę moich botów? Nie przedamże moich pończoch?

Przyszły stosunkowy.

§. 10. Czas ten przyszły nazywają stosunkowym dla tego, że się hierze w tedy, gdy są dwa Słowa wiadnym okresie wyrażające dwie czynności, mające iaki stosunek między sobą, i które mają ieszcze być wykonane, ale jedna z nich pierwiej wykonaną będzie niż druga, i ta pierwsza wyraża się przez Słowo w czasie przyszłym stosunkowym, a druga zaś w czasie przyszłym absolutnym, n. p.

Zaniosę ten list na pocztę, gdy zjem. Nie omylę się, gdy do Wac Pana przyjdę.

pas quand je serai venu chez vous. N'aurai-je pas reçu ma recompense, quand vous partirez d'ici? Est-ce que je n'aurai pas vendu mes biens, quand vous reviendrez de Paris?

Nie odbiorę mojej nagrody, gdy Wac Pan z tą odjedziesz? Nie przedamże moich dóbr, gdy Wac Pan z Paryża powrócisz?

Zadanie. Zaniesiemy te listy na pocztę, gdy zjemy. Nie omylisz się, gdy przyjdiesz do mnie. Nie odbierzeć waszych nagród, gdy odjedziemy z tą? Nie, przedadzą oni swych dóbr, gdy ty przyjedziesz z Berlina?

Conditionel.

Présent et passé.

§. II. On se sert toujours du Conditionel, quand il y a dans une phrase deux verbes, qui expriment deux actions, dont l'une serait executée, si cette autre l'était aussi. Le verbe qui contient la condition à toujours la Conjonction si avant lui, et il doit être mis toujours à l'Indicatif, et l'autre Verbe est toujours au Conditionel, p. e.

Je porterais cette lettre à Mademoiselle votre soeur, si j'étais sûr de la trouver. Si j'étais attentif, je ne me tromperais pas. Reviendrais-je, si je trouvais l'occasion? Ne recevrais-je pas ta lettre, si tu m'écrivais? Est-ce que je ne vendrais pas mes gants, si je pouvais?

Tryb warunkowy.

Czas terażniejszy i przeszły.

§. II. Tryb warunkowy używa się zawsze w ten czas, gdy są dwa Słowa w iednym okresie, wyrażające dwie czynności, z których iedna byłaby wykonaną, gdyby ta druga też była wykonaną. Słowo zawierające warunek ma zawsze Spojnik si, jeśli, gdyby, przed sobą, i musi być zawsze w trybie oznajmującym, a drugie zaś Słowo jest w trybie Warunkowym, n. p. Zaniósłbym ten list Pannie siostrze Wac Pana, gdybym był pewnym że ją zastanę. Gdybym był pewnym, nie omyliłbym się. Powróciłbym gdybym znalazł sposobność? Nie odebrałbym że twego listu, gdybyś mi pisał? Nie przedałbym że mych rękawiczek, gdy bym mógł?

Zadanie. Zanieslibyśmy te listy do siostr Wac Pana, gdybyśmy byli pewnymi, że je zastaniemy. Gdybyś był uważnym, nie my-

liżbyś się. Powróciłiby, gdyby znaleźli sposobność? Nie odebrałyżby twych listów, gdybyś im pisał? Nie przedałażby swych rękawiczek, gdyby mogła?

Plus-que-parfait.

§. 12. On se sert de ce temps, quand on veut exprimer, qu'une action aurait été executée, si l'autre avait été aussi exécutée, p. e.

J'aurais porté ces livres à Mademoiselle votre seur, si j'avais été sûr de la trouver chez elle. Je ne me serais pas trompé, si j'avais regardé mieux. Serais-je revenus, si je n'avais pas reçu de l'argent de mon père? N'aurais-je pas reçu une blessure, si je n'avais pas su faire des armes? Est-ce que je n'aurais pas vendu, si cela avait été possible?

Czas zaprzeszy.

§. 12. Czas ten używa się, gdy chcemy wyrazić, iż czynność iaka byłaby była wykonaną, gdyby inna też byłaby była wykonaną, n, p.

Zaniósłbym był te książki pannie siostrze Wac Pana, gdybym był pewnym że ją u siebie zastaną. Nie byłbym się był omylił, gdybym był lepiej uważał. Byłbymże powrócił, gdybym nie był odebrał pieniędzy od mego oycy? Nie byłbymże dostał ranę, gdybym nie był umiał fechtować? Nie byłbymże sprzedał, gdyby można było?

Zadanie. Bylibyśmy zanieśli te książki siostrze Wac Pana, gdybyśmy byli pewni, że je zastaniemy w domu. Nie byłaby się była omyliła, gdyby lepiej uważała. Bylibyście powrócili byli, gdybyście nie byli odebrali pieniędzy od waszych braci? Nie byłby ze on odebrał rany, gdyby nie był umiał fechtować.

Impératif.

Présent.

§. 13. On se sert de ce mode quand on ordonne quelque chose à quelqu'un, p. e.

Porte cet argent à ce pauvre. Ne te trompe pas. Qu'il ne reviens ne pas. Vendez cette maison. Qu'ils vendent leurs marchandises.

Tryb rozkazujący.

Czas terażniejszy.

§. 13. Trybu tego używamy, gdy co komu rozkazujemy, n. p.

Zanieś te pieniądze ubogiemu. Nie omył się. Niech nie powraca. Przedajcie ten dom. Niech przedają swe towary.

Zadanie. Niech zaniesie te pieniądze ubogiemu. Nie mylmy się. Powróćmy. Nie odbierajcie tego domu. Przedajmy nasze towary.

Conjonctif.

Règles générales sur l'usage du Conjonctif.

§. 14. On ne se sert du Conjonctif généralement, que quand il y a dans une phrase deux verbes joints par la conjonction que, qui regit ou exige, que cet autre Verbe soit mis au Conjonctif, p. e. dans cette phrase: mon père ordonnait, que je portasse hier cette lettre à la poste, sont deux Verbes, ordonner et porter, et le Verbe ordonner exige que le Verbe porter soit mis au Conjonctif, et c'est pourquoy il faut dire: que je portasse et non pas: que je portais.

§. 15. Ordinairement les verbes suivans exigent le Conjonctif: ordonner, exiger, falloir, désirer, souhaiter, vouloir, craindre, douter, comme nous le verrons bientôt dans les exemples suivans,

§. 3. Tous les deux Verbes, et celui qui exige, (qui est régissant) que l'autre soit au Conjonctif et cet autre, qui est au Conjonctif, (qui est régi), doivent s'accorder entre eux,

Tryb łączący.

Główne prawidła o używaniu trybu łączącego.

§. 14. Tryb łączący używa się pospolicie tylko wtedy, gdy są dwa Słowa w jednym okresie spoiłone przez Spojnik que, żeby, i kiedy iedne z nich, które pierwiej stoi, rządzi czyli wymaga, aby to drugie Słowo stało w trybie łączącym, n. p. w tym okresie: mon père ordonnait, que je portasse hier cette lettre à la poste, (moy oyciec rozkazał, abym zaniosł wczoraj ten list na pocztę), są dwa Słowa, ordonner, kazać i porter, nieść, i Słowo ordonner, wymaga, aby porter stało w trybie Łączącym, i dla tego musi być, que je portasse, a nie que je portais.

§. 15. Pospolicie Słowa następujące rządzą trybem Łączącym: ordonner, kazać, exiger, wymagać, falloir, musieć, potrzebować, désirer, żądać, souhaiter, życzyć, vouloir, chcieć, craindre, bać się, douter, wątpić, iak to zaraz w następujących przykładach zobaczyniy.

§. 16. Oba Słowa, i to, które wymaga, (jest rządzące) aby drugie było w trybie Łączącym, i drugie (rządzone) które jest w trybie Łączącym, muszą stosować się z sobą co do cza-

à l'égard des temps. Il faut à cet égard toujours observer les cinqes règles suivantes :

1) Quand le premier Verbe, ou le Verbe régissant, est mis au Présent ou au Futur, alors l'autre Verbe doit être au Présent du Conjonctif, si l'on veut exprimer une action présente, p. e.

Après: mon père désire, on peut dire: que vous parliez bientôt français. Aussi après: mon père désirera, ou aura désiré, on peut aussi dire: que vous parliez bientôt français, mais ici, parliez a la signification du Futur, parceque le Verbe précédant désirera, est au Futur.

2) Mais après le Présent et le Futur l'autre Verbe peut être mis au Passé indéfini du Conjonctif, dans ce cas, quand il doit exprimer une action dans le temps passé p. e.

Il ne croit pas, ou, il ne croira pas, que vous ayez vu son fils.

3. Quand le premier Verbe, ou le régissant, n'est ni au Présent ni au Futur, mais dans un autre temps quelconque soit, de l'Indicatif au du Conditionnel; on met alors l'autre

sów. Pięć następujących prawideł w tey mierze zawsze zachować należy:

1) Kiedy Słowo pierwsze czyli rządzące stoi w czasie terażniejszym albo przyszłym, na ten czas drugie Słowo, musi bydź w czasie terażniejszym trybu Łączącego, jeżeli chcemy oznaczyć czynność terażniejszą, n. p.

Po: mon père désire, moy oyciec życzy (można mowić) que vous parliez bientôt français, żebyś mówił teraz prędko po francuzku; iakoż po: mon père désirera albo aura désiré (też można mowić) que vous parliez bientôt français, żebyś mówił prędko po francuzku, ale tu znaczy w czasie przyszłym, żebyś mówił, bo Słowo poprzedzające désirera, stoi w czasie przyszłym.

2) Ale może też po Presens i Futur stać drugie Słowo w czasie przeszłym dokonanym trybu Łączącego, a to w tedy, gdy ma wyrazić czynność w czasie przeszłym, n. p.

Il ne croit pas, albo il ne croira pas, que vous ayez vu son fils, niewierzy, albo nie będzie wierzył abys Wac Pan widział (w przeszłym czasie nie teraz) iego syna.

3) Kiedy Słowo pierwsze nie stoi ani w terażniejszym ani w przyszłym lecz w jakimkolwiek innym czasie, czy to trybu oznajmującego, albo warunkowego; na ten czas

Verbe à l'Imparfait du Conjonctif, p. e.

Après: je désirais, je désirai, j'ai désiré, j'avais désiré, j'eus désiré, je désirerais, j'aurais désiré, il faut toujours mettre également: que vous parlassiez français, et non pas que vous parliez, etc.

4) Mais quand le premier Verbe ou le régissant n'est ni au Présent ni au Futur, mais dans quelque autre temps, et quand l'action qu'exprime l'autre Verbe, est déjà depuis long temps exécutée, on met alors l'autre Verbe au Plusque parfait, p. e.

J'ordonnais, j'ordonnai, j'ai ordonné, j'avais ordonné, j'ordonnerais, j'aurais ordonné, que vous eussiez porté mon habit à un tailleur.

5) Quand le premier Verbe est mis au Passé indéfini, le Verbe suivant est alors au Présent, ou au Parfait du Conjonctif, comme le sens l'exige, p. e.

La raison nous a été donnée pour que nous puissions nous conduire avec sagesse. Il a fallu qu'il ait consulté ses juges, avant de répondre.

Exemples pour tous les temps du Conjonctif:

Présent:

Mon père ordonne, que je porte cet habit. Je veux, que

deuxième mot se place dans le passé imparfait du verbe conjonctif, n. p.

Po: je désirais, je désirai, j'ai désiré, j'avais désiré, j'eus désiré, je désirerais, j'aurais désiré, les deux se placent également: que vous parlassiez français, a nie: parliez, albo etc. etc.

4) Jeżeli zaś słowo pierwsze czyli rządzące nie stoi ani w teraźniejszym ani w przyszłym lecz w innym jakimkolwiek czasie, a czynność, którą wyraża drugie słowo, jest już dawno wykonaną; na ten czas to drugie słowo kładzie się w czasie przeszłym, n. p.

Kazałem, kazałem był, kazałbym, kazałbym był, żebyś był zaniósł moją suknię do krawca.

5) Gdy słowo pierwsze stoi w czasie przeszłym nieoznaczonym, w ten czas słowo następujące stoi albo w czasie teraźniejszym albo w przeszłym; trybu łączącego, iak sens wymaga, n. p.

Rozum był nam dany, abyśmy mogli mądrze się sprawać. Trzeba było aby się poradził swych sędziów nim odpowiedział.

Przykłady dla wszystkich czasów trybu łączącego.

Czas teraźniejszy.

Mój ojciec rozkazuje, abym nosił suknię. Chcę abym się

je ne me trompe pas. Est-ce qu'on desire, que je revienne? Est-ce qu'on n'exige pas, que je ne recoive pas ma portion? Il faut que je vende mon miroir.

Zadanie. Nasi oycowie rozkazują, żebyśmy nosili suknie. Ty chcesz, aby on się nie omylił. Życzy ona, abyś ty powrócił? Nie wymagacież, aby ona nie odebrała swoiey części? Trzeba, aby przedał swe zwierciadła.

Imparfait.

Mon frere désirait, que je portasse sa lettre à la poste. Je voudrais, que je ne me trompasse pas. — Est-ce qu'on ordonnait que je ne reviens pas? — Est-ce qu'on n'exigeait pas, que je ne recusse pas mes pistolets? — Il faudrait, que je ne vendisse pas mon sabre.

Zadanie. Twoi bracia żądali, abyśmy zaniesli ich listy na pocztę. Chciałbyś abyś nie omylił się. Żądałaż aby ona nie powróciła? Nie wygaliśmyż, abyście nie odebrali waszych pistoletów? Trzeba było, aby on nie przedał swych pistoletów.

Passé indéfini.

Ma mère exige, que j'aie porté mes bottes à un cordonnier. Il faut que je ne me sois pas trompé. Est-ce qu'on désire, que je ne sois pas revenu? — Est-ce qu'on ne desire pas, que j'aie reçu ma portion? On ne veut pas que j'aie vendu mon chapeau.

Zadanie. Nasze matki wymagają, abyśmy zaniesli twoie bóty do szewców. Trzeba żeby się nie oszukały. Każą nam abyśmy nie powrócili? Nie żadaż ona, abyście nie odebrali waszey części? Nie chciał, aby przedała swoje kapelusze.

Plusqueparfait.

On ne croyait pas, que j'eusse porté mes lettres à la poste, et que je fusse tombé en

nie omylił. Żadaiaż abym nie powrócił? Nie żadaiaż abym nie odebrał moiey części? Trzeba abym przedał moje zwierciadło.

Przeszły niedokonany.

Mój brat żadał, żebym iego list na pocztę zaniosł. Chciałbym, żebym się nie omylił; Rozkazanoż abym nie powrócił? Nie wymaganoż, abym nie odebrał moich pistoletów? — Trzebaby, abym nie przedał moiey szabli.

Przeszły nieoznaczony.

Moja matka wymaga, abym zaniosł moje bóty do szewca. Trzeba, abym się nie omylił. Każą abym nie powrócił? Nie żadaiaż abym nie odebrał moiey części? Nie chcą abym przedał mój kapelusz.

Żaprzieszły.

Nie wierzono, abym był zaniosł moie listy na pocztę, i żebym był upadł powracając

retournant à la maison. Il fallait, que je fusse revenu, quand vous êtes venu chez moi. On désirerait, que je n'eusse pas reçu ma portion, quand les autres n'étaient pas encore rassemblés. Il n'aurait pas cru, que j'eusse vendu mes livres, quand il est arrivé chez moi.

Zadanie. Ty nie wierzyłeś, żebyśmy byli zanieśli listy nasze na pocztę i żebyśmy byli upadli powracając do domu. Trzeba było, żebyście byli powrócili, gdy byliśmy u was. Oni żądali żebyśmy nie byli odebrali naszych części, kiedy oni jeszcze tam nie byli. Ona nie była wierzyła, żebyśmy byli sprzedali naszą książkę, gdy ona przyjechała donas.

Infinitif.

Il faut porter du pain aux pauvres. Il est beau de porter du pain à ceux, qui n'en ont pas. Le jardinier est occupé à porter de la terre dans le jardin. Pour porter de la terre il faut être fort.

Zadanie. Trzeba powrócić a nie upaść. On myślał powrócić i upaść. Trudno 2) jest powrócić a nie upaść. Trzeba odbierać swoje wiktuały, 3) a nie przedawać je. To nie jest pięknie odbierać swoje wiktuały i przedawać je. Nie trudno jest odbierać swoje wiktuały i przedawać je. Aby odbierać swoje wiktuały i przedawać je, nie trzeba mieć sumnienia. 4)

1) penser, 2) il est difficile à 3) ses vivres, 4) la conscience.

Participes.

Actif. Allant à la poste j'ai vu un homme mourant et une femme mourante. Une femme portant des fleurs au marché, perdit un florin.

Nous avons vu des hommes pleurant et des femmes pleurantes. J'ai vu des paysans battissant leur maison, et les paysannes recueillant des fleurs.

Zadanie. Widziałem powoz upadający. Widzieliśmy żołnierzy powracających z wojny. Żołnierze odbierający swoje wiktuały 1) są kontenci. Nie trzeba nigdy 2) dawać osobom sprzedającym towarów to, co 3) one żądają.

1) jamais, 2) la personne, 3) ce qu'elles demandent.

do domu. Trzeba było, abym był powrócił, gdy Wac Pan przyszedł do mnie. Żądano abym nie był odebrał mojej części, gdy insi jeszcze nie byli zebrali się. On nie byłby był wierzył, iżbym był sprzedał moje książki, gdy do mnie przyjechał.

Tryb bezokoliczny.

Trzeba zanieść chleba ubogim. Piękna jest rzecz nieść chleb dla tych którzy go nie mają. Ogrodnik jest zatrudniony noszeniem ziemi w ogrodzie. Aby nieść ziemię, trzeba bydz mocnym.

Imiesłowy

Gzynny. Idąc na pocztę widziałem człowieka umierającego i Kobiętę umierającą, Kobieta niosąc kwiaty na rynek, zgubiła złoty.

Widzieliśmy mężczyzn płaczących i Kobiety płaczące. Widziałem wiesniaków budzących swój dom i wiesniaczki zbierające kwiaty.

Passif. Un chapeau porté pendant trois ans est ordinairement déchiré; une veste portée pendant deux ans est ordinairement déchirée.

Zadanie. Ten człowiek był oszukany, 1) i ta kobieta była podobnie 2) oszukana. On powrócił 3) tego poranka, a ona nie powróciła aż dziś wieczor. Podarunek 4) odebrany od swego przyjaciela czyni 5) nam wielkie ukontentowanie. List odebrany od przyjaciela odległego, 6) jest nam miły. Ten koń tam był przedany tanio 7) a tam ten powoz był przedany bardzo drogo. 8)

1) tromper, 2) également, 3) revenu, 4) un cadeau, 5) fait, 6) éloigné, 7) à bon marché, 8) fort chère.

Gérondifs.

En portant des impots à la maison de ville je rencontrerai Mr. le Maire. Ayant porté des pierres, je me suis fatigué. Après avoir porté du bois, je me mis sur la terre.

Zadanie. Wiele ludzi oszukując innych oszukują się sami. Ja powróciwszy do domu zastałem tam mego przyjaciela, a one powróciwszy do domu nie zastały nikogo. 1) Odebrawszy swoje pieniądze, odszedł 2) Wiele osób, sprzedając towary, 3) zyskują majątek. 4)

1) personne, 2) il sen alla, 3) des marchandises, 4) font fortune.

Chapitre vingt-sixième.

Des sous-divisions des Conjugaisons.

§. I. Tous les Verbes, qui finissent en er, sont ou réguliers, et ils vont d'après parler, ou ils sont irréguliers, p. e. aller. Mais tous les Verbes, qui finissent en ir, ne vont d'après finir, et tous ceux, qui finissent en re, ne vont d'après rendre. C'est pourquoi que la IIde et IVème Conjugaison, outre leurs formes générales, ont encore leurs sousdivisions, d'après lesquelles on conjugue beaucoup du Verbes, et autres ceux-la il y a encore beaucoup

Bierny. Kapelusz przez trzy lata noszony iest pospolicie podarty; kamizelka przez dwa lata noszona iest pospolicie podarta.

Gerundia.
Niosąc podatki na ratusz spotkałem Prezydenta miasta. Nosiwszy kamienie zmostkowałem się. Niosłszy drzewa, położyłem się na ziemię.

Rozdział, dwódziesiąty szósty.

O pobocznych formach czasowania.

§. I. Wszystkie Słowa, które się kończą na er albo sa regularne i idą podług parler, albo też są nieregularne, iak n. p. aller, isdż. Ale nie wszystkie słowa które się kończą na ir, idą iak finir, i nie wszystkie które się kończą na re, idą iak rendre. Dla tego Konjugacye 2ga i 4ta oprócz głównych form mają jeszcze swoje formy poboczne, podług których wiele Słów czasują się, i oprócz tego jeszcze niektóre Słowa zupełnie są nieregularne.

de Verbes totalement irreguliere, La difference entre les formes generales et les Sousdivisions se trouve dans les terminaisons des racines, qui sont contenues dans le Chapitre suivant, dont on forme tout les autres temps, p. e. finir a Participe actif finissant, et sentir l'a sentant et non pas sentissant. Ainsi il faut aussi comparer les autres sousdivisions avec leurs formes generales.

§. 2. La IIde Conjugaison a 3 Sousdivisions, c'est a dire: sentir, tenir, ouvrir, dont les temps primitifs finissent ainsi, p. e.

Infinitif.	Pres. Indic.	Imparf. Ind.	Part. act.	Part. pas.
1. sentir,	je sens	je sentis	sentant,	senti.
2. tenir,	je tiens	je tins	tenant,	tenu.
3. ouvrir,	j'ouvre,	j'ouvris,	ouvrant,	ouvert.

Ainsi vont:

1. mentir, servir, dormir,
2. appartenir, obtenir, retenir,
3. souffrir, couvrir, decouvrir.

§. 3. La IVeme Conjugaison a les 6 Sousdivisions suivantes, c'est a dire: craindre, plaire, paraître, mettre, battre, dire, qui ont leurs racines elles comme suivent ici: p. e.

Infinitif.	Presens,	Defini,	Part. act.	Part. passif.
1. craindre,	je crains,	je craignis,	craignant,	craint.
2. plaire,	je plais,	je plus,	plaisant,	plu.
3. paraître,	je parais,	je parus,	paraissant,	paru.
4. mettre,	je mets,	je mis,	mettant,	mis.
5. battre,	je bats,	je battis,	battant,	battu.
6. dire,	je dis,	je dis,	disant,	dit.

Roznica między głównymi i pobocznymi formami zawiera się w zakończeniach źródeł (które w następującym Rozdziale są zawarte) z których się wszystkie czasy formują, n. p. finir ma Imiestów czynny finissant, a sentir ma sentant nie entissant. Tak też trzeba inne formy poboczne porównać z formami głównymi.

§. 2. Konjugacya IIga ma 3. formy poboczne, to jest: sentir, czuć, tenir, trzymać, ouvrir, otworzyć, których źródła tak się kończą, n. p.

Tak idą też:

kłamać, służyć, spać, należeć, otrzymać, w trzymać, cierpieć, kryć, odkryć.

§. 3. Konjugacya IVta ma 6 następujących form pobocznych, to jest: craindre, bać się, plaire, podobać się, paraître, zdawać się, mettre, położyć, battre, bić, dire, mówić, które tak mają swe źródła, iak one tu następują, n. P.

Formez ainsi les Verbes suivants :

1. feindre, peindre.
2. complaire, se taire.
3. connaître, disparaître.
4. omettre, remettre.
5. combattre, rabattre.
6. nuire, se conduire.

Chapitre vingt-septième.

Des racines dans les Verbes, dont on forme tous les temps.

§. 1. Pour savoir conjuguer un Verbe il faut voir comme il finit à l'Infinitif; ou en *er*, ou en *ir*, ou en *oir*, ou en *re*, cela montre à quelle Conjugaison appartient ce Verbe.

§. 2. Après, en apprenant les Conjugaisons, il faut marquer: comment finit la première personne du Présent et du Défini à l'Indicatif, et comment finit le Participe actif et passif, car c'est d'eux, qu'on forme tout les autres temps, en changeant ou ajoutant quelques lettres ou syllabes.

§. 3. Ainsi il y a cinq racines, dont on forme tous les temps, c'est à dire:

1. l'Infinitif.
2. le Présent de l'Indicatif.
3. le Défini de l'Indicatif.
4. le Participe actif,
5. le Participe passif.

Tak formuy Słowa następujące.

- zmyślać, malować.
 podobać się, milzczać.
 znać, zniknąć.
 opuścić, odesiać.
 zbić, odbić.
 szkodzić, sprawować się.

Rozdział dwódsty siódmy.

O źródłach Słów, z których się wszystkie czasy formują.

§. 1. Aby umieć Słowo iakie czasować, trzeba nayprzód wiedzieć, iak się ono w trybie bezokolicznym kończy: czy na *er*, czy na *ir*, czy na *oir*, albo czy na *re*, bo to wskazuje, do której formy należy.

§. 2. Potem trzeba ucząc się form czasowania uważać, iak się w każdej formie kończą w trybie oznajmującym, pierwsza osoba, czasu teraźniejszego i przeszłego oznajmującego; iak się kończy imiesłów czynny i imiesłów bierny, bo z tych się wszystkie czasy formują przez zamiany albo dodawania niektórych liter albo sylab.

§. 3. Jest więc 5 źródeł, z których się wszystkie czasy formują, to jest:

1. tryb bezokoliczny.
2. Czas teraźniejszy, trybu oznajmującego.
3. Czas przeszły oznajm. tr. ozn.
4. Imiesłów czynny.
5. Imiesłów bierny.

§. 4. On forme de l'Infinitif le Futur de l'Indicatif et le Présent du Conditionel, de la manière suivante:

Infinitif.

1. parler,
2. finir,
3. recevoir,
4. vendre.

Conditionel.

parler,
finir,
recevoir,
vendre.

Futur:

je parlerai,
je finirai,
je recevrai,
je vendrai.

Présent.

je parlerais,
je finirais,
je recevrais,
je vendrais.

Czas przyszły.

będę mówił;
będę kończył,
będę odbierał.
będę oddawał.

Czas teraźniejszy.

mówiłbym,
kończyłbym,
odebrałbym,
oddawałbym.

§. 5. On forme du Présent de l'Indicatif trois personnes de l'Impératif, et les autres deux du Conjonctif, p. e.

Indicatif.

je parle,
qu'ils parle,
nous parlons,
vous parlez,
qu'ils parlent,

Impératif.

parle,
qu'il parle,
parlons,
parlez,
qu'il parlent.

Rozkazujący.

mów,
niech mówi,
mówmy,
mówcie,
niech mówią.

§. 6. On ne forme du Défini de l'Indicatif, que l'Imparfait du Conjonctif, comme il suit, p. e.

Passé défini In-Passé imp. Conj. Przeszły niedokony.

1. je parlai,
2. je finis,
3. je reçus,
4. je vendis.

que je parlasse,
que je finisse,
que je reçusse,
que je vendisse.

żebym mówił,
żebym kończył,
żebym odebrał,
żebym przedał.

§. 7. On forme du Participe actif deux temps, l'Imparfait de l'Indicatif et le Pré-

§. 4. Z trybu bezokolicznego formuje się czas przyszły trybu oznajmującego, i czas teraźniejszy trybu warunkowego, a to tym sposobem, iak tu następuje:

§. 5. Z Cza u teraźniejszego trybu oznajmującego formują się trzy osoby trybu rozkazującego, a drugie dwie z trybu łączącego, n. p.

§. 6. Z czasu przeszłego oznaczonego, trybu oznajmującego formuje się tylko jeden czas przeszły niedokonany, trybu łączącego, iak następuje, n. p.

§. 7. Z Imiesłowa czynnego formują się dwa czasy, przeszły nie dokonany trybu oznaj-

sent du Conjonctif, de la manière suivante :

mującego i tożniejszy, trybu łączącego, sposobem iak następuje :

Participe actif.	Imparfait.	Przeszły.
1. <i>parlant,</i>	je <i>parlais,</i>	mówilem,
2. <i>finissant,</i>	je <i>finissais,</i>	kończyłem,
3. <i>recevant,</i>	je <i>recevais,</i>	odbierałem,
4. <i>randant,</i>	je <i>rendais,</i>	oddawałem,

Participe Actif, Présent du Conjonctif.

1. <i>parlant,</i>	que je <i>parle,</i>	żebym <i>mówił,</i>
2. <i>finissant,</i>	que je <i>finisse,</i>	żebym <i>kończył,</i>
3. <i>recevant,</i>	que je <i>recevois,</i>	żebym <i>odbierał,</i>
4. <i>rendant,</i>	que je <i>rende,</i>	żebym <i>oddawał.</i>

§. 8. On forme du Participe passif tous les temps composés, qui sont donnés ci-dessus dans les formes des Conjugaisons, p. e. j'ai parlé, j'avais parlé etc.

Formez ainsi les raines et tous les temps des Verbes suivans :

1. chercher, observer, prier,
2. hatir, choisir, bénir,
3. devoir, concevoir, appercevoir,
4. rendre, entendre, attendre,

§. 8. Z Imiesłowa biernego formują się wszystkie czasy złożone, które wyżej w formach czasowania są wyliczone, n. p. j'ai parlé, j'avais parlé, i t. d.

Tak formuy źródła i czasy wszystkie || w następujących słów :

- szukać, uważać, prosić,
budować, wybierać, błogosławić,
musieć, poiąć, postrzegać,
oddać, słyszeć, czekać.

Chapitre vingt-huitième.

Des Verbes passifs.

§. 1. Les Français n'ont pas de Verbes passifs proprement dits, comme les Latins, mais ils les forment du Participe passif d'un Verbe actif et du Verbe auxiliaire être, p. e. être aimé,

Rozdział dwódziesiąty ósmy.

O Słowach biernych.

§. 1. Francuzi nie mają właściwych Słów biernych iak Łacinnicy, lecz formują je z Imiesłowa biernego, Słowa iakiego czynnego, i ze Słowa posiłkowego être, bydź, n. p. être aimé, bydź kochanym.

§. 2. Conjugaison des Verbes passifs.

Indicatif.

Présent,

Je suis aimé,
tu es aimé,
il est aimé,
nous sommes aimés,
vous êtes aimés,
ils sont aimés,

Imparfait,

J' étais aimé,
tu étais aimé,
il tait aimé,
nous étions aimés,
vous étiez aimés,
ils étaient aimés,

Parfait défini,

Je fus aimé,
tu fus aimé,
il fut aimé,
nous fumes aimés,
vous futes aimés,
ils furent aimés,

Parfait indéfini,

J'ai été aimé,
tu as été aimé,
il a été aimé,
nous avons été aimés,
vous avez été aimés,
ils ont été aimés,

Plus-que-parfait ordinaire.

J'avais été aimé,
tu avais été aimé,
il avoit été aimé,
nous avions été aimés,
vous aviez été aimés,
il savaient été aimés,

§. 2. Forma czasowania Słów biernych

Tryb oznajmujący.

Czas teraźniejszy.

jestem kochany,
i stes kochany,
jest kochany,
i esteśmy kochani,
i esteście kochani,
są kochani.

Przeszły niedokonany.

byłem kochany,
byłeś kochany,
był kochany,
byliśmy kochani,
byliście kochani,
byli kochani.

Przeszły oznaczony.

byłem kochany,
byłeś kochany,
był kochany,
byliśmy kochani,
byliście kochani,
byli kochani.

Przeszły nieoznaczony.

byłem kochany,
byłeś kochany,
był kochany,
byliśmy kochani,
byliście kochani,
byli kochani.

Zaprzeczony zwyczajny.

byłem był kochany,
byłeś był kochany,
był był kochany,
byliśmy byli kochani,
byliście byli kochani,
byli byli kochani.

Plus-que-parfait rare.

J'eus été aimé,
tu eus été aimé,
il eut été aimé,
nous eumes été aimés,
vous eutes été aimés,
ils eurent été aimés,

Futur absolu.

Je serai aimé,
tu seras aimé,
il sera aimé,
nous serons aimés,
vous serez aimés,
ils seront aimés,

Futur relatif.

J'aurai été aimé,
tu auras été aimé,
il aura été aimé,
nous aurons été aimés,
vous aurez été aimés,
ils auront été aimés,

Conditionel.

Présent et passé.

Je serais aimé,
tu serais aimé,
il serait aimé,
nous serions aimés,
vous seriez aimés,
ils seraient aimés,

Plus-que-parfait.

J'aurais été aimé,
tu aurais été aimé,
il aurait été aimé,
nous aurions été aimés,
vous auriez été aimés,
ils auraient été aimés,

Impératif.

P r é s e n t.

sois aimé,
qu'il soit aimé,

Zapraszamy rzadki.

byłem był kochany.
byłeś był kochany.
był był kochany.
byliśmy byli kochani.
byliście byli kochani.
byli byli kochani.

Przyszły absolutny.

będę kochany.
będziesz kochany.
będzie kochany.
będziemy kochani.
będziecie kochani.
będą kochani-

Przyszły stosunkowy.

będę ukochany.
będziesz ukochany.
będziecie ukochani.
będziemy ukochani.
będziecie ukochani.
będą ukochani.

Tryb warunkowy.

Teraźniejszy i przeszły.

byłbym kochany.
byłbyś kochany.
byłby kochany.
bylibyśmy kochani.
bylibyście kochani.
byliby kochani.

Zapraszamy.

byłbym był kochany.
byłbyś był kochany.
byłby był kochany.
bylibyśmy byli kochani.
bylibyście byli kochani.
byliby byli kochani.

Tryb rozkazujący.

Czas teraźniejszy.

bądź kochany.
niech będzie kochany.

soyons aimés,
soyez aimés,
qu'ils soient aimés,

Conjonctif,

Présent.

Il faut
que je sois aimé,
que tu sois aimé,
qu'il soit aimé,
que nous soyons aimés,
que vous soyez aimés,
qu'ils soient aimés,

Imparfait.

Il fallait
que je fusse aimé,
que tu fusses aimé,
qu'il fut aimé,
que nous fussions aimés,
que vous fussiez aimés,
qu'ils fussent aimés,

Parfait indéfini.

Il faut
que j'aye été aimé,
que tu ayes été aimé,
qu'il ait aimé,
que nous ayons été aimés,
que vous ayez été aimés,
qu'ils aient été aimés.

Plus-que-parfait.

Il faudrait
que j'eusse été aimé,
que tu eusses été aimé,
qu'il eut été aimé,
que nous eussions été aimés,
que vous eussiez été aimés,
qu'ils eussent été aimés,

bądźmy kochani,
 bądźcie kochani.
 niech będą kochani.

Tryb łączący.

Czas terażniejszy.

trzeba
żebym był kochany.
żebyś był kochany.
żeby był kochany.
żebyśmy byli kochani.
żebyście byli kochani.
żeby byli kochani.

Przeszły niedokonany.

trzeba było
żebym był kochany.
żebyś był kochany.
żeby był kochany.
żebyśmy byli kochani.
żebyście byli kochani.
żeby byli kochani.

Przeszły nieoznaczony.

trzeba
żebym był kochany.
żebyś był kochany.
żeby był kochany.
żebyśmy byli kochani.
żebyście byli kochani.
żeby byli kochani.

Zaprzeszły.

trzebaby
żebym był był kochany.
żebyś był był kochany.
żeby był był kochany.
żebyśmy byli byli kochani.
żebyście byli byli kochani.
żeby byli byli kochani.

§. 3. Exemples pour les Verbes passifs.

Indicatif.

Présent.

Jesuis payé tous les ans à cette époque. Louis est aimé de ses précepteurs, et Louise est aimée de tout le voisinage. Nous sommes estimés de nos cousins, vous êtes méprisés de vos cousines. Ces Messieurs sont haïs de tout le monde, ces Demoiselles sont regrettées de tout le village.

Zadanie. Nasze siostry są wypłacone co rok o tym czasie. Wy iście kochani od waszego nauczyciela, a on jest pogardzony od niego. Ich siostra jest nienawdziana, a bracia ich są żalowani od wszystkich ludzi.

Imparfait.

J'étais loué de mon grand-père, lorsque je fréquentais sa maison. Telle est haïe aujourd'hui, qui était adorée il y a un an. Quand nous remplissions nos devoirs, nous étions loués, et quand nous les négligions, nous étions méprisés.

Zadanie. Gdy nasze Kuzynki nawiedzały swego dziadulka, były od niego chwalone. Nie ieden dziś jest uwielbianym, który był przed rokiem nienawdzianym. Gdy nasze siostry wypełniały swoją powinność, były chwalone, a gdy one je zaniedbywały, były pogardzone.

Parfait défini.

Je fus long-temps aimée de mes parens. Ce drap fut toujours très-recherché. Tant que nos parens furent riches, nous fumes fréquentées par ces Demoiselles.

§. 3. Przykłady do Słów biernych.

Tryb oznajmujący.

Czas teraźniejszy.

Jestem wypłacony co rok o tym czasie. Ludwik jest kochany od swoich nauczycieli a Ludwika jest kochaną od całego sąsiedztwa. My iścieśmy szacowani od kuzynów, a wyiścieście pogardzeni do waszych kuzynek. Ci Panowie są nienawdziani od wszystkich ludzi, te Panny są żalowane od całej wsi.

Przeszły niedokonany.

Byłem chwalony od mego dziadulka, gdy nawiedzałem dom jego. Nie iedna jest dziś nienawdziana, która była uwielbianą przed rokiem. Kiedy dopełnialiśmy nasze powinności, byliśmy chwaleni; a kiedy je zaniedbywaliśmy, byliśmy pogardzani.

Przeszły oznaczony.

Byłam długo kochaną od moich rodziców. To sukno było zawsze szukane. Póki nasi rodzice byli bogaci, byliśmy nawiedzane od tych panien.

Ces Messieurs furent punis de leur désobéissance, et leurs soeurs furent récompensées de leur bonne conduite.

Ci Panowie byli ukarani za ich nieposłuszoństwo, a ich siostry były nadgrodzone za ich dobre sprawowanie się.

Zadanie. Byliśmy przez długi czas kochani od naszych rodziców. Te sukna były zawsze bardzo szukane. Póki nasz oyciec był bogaty, póty nasza siostra była nawiedzana od tey panny. Nasze siostry były ukarane za ich nieposłuszeństwo, a bracia byli nadgrodzeni za ich dobre postępowanie.

Parfait indéfini.

J'ai été très-bien reçue de cette Dame. Cette nouvelle a été aportée par un exprès. Ces livres ont été plus lus autre fois, qu'ils ne le sont aujourd'hui.

Przeszły nieoznaczony.

Byłam bardzo dobrze przyjętą od tey Pańi. Ta nowina była przyniesioną przez umyślnego. Te książki były dawniej bardziej czytane, niż ie dziś czytaią.

Zadanie. Byliśmy bardzo dobrze przyjęci od tych pań. Te nowiny były przyniesiona przez umyślnych. Ta książka była dawniej bardziej czytana, niż ją dziś czytaią.

Plus-que-parfait ordinaire.

J'avais déjà été instruit de cette affaire par un ami, quand vous m'en parliez. Tu avais été informé de mon arrivée par mon domestique, quand je te l'annonçais par écrit. Nos voisins avaient été déjà avertis de cette victoire par un exprès, lorsque vous la leur racontiez vous-mêmes.

Zaprzeszły zwyczajny.

Byłem już uwiadomiony o tym interesie, gdy mi Wac Pan o nim mówił. Ty byleś już był uwiadomionym przez mego służącego o moim przybyciu, gdy ci to na piśmie doniosłem. Nasi sąsiedzi byli już byli o tym zwycięztwie uwiadomieni przez umyślnego, gdy Wac Pan sam im to opowiadał.

Zadanie. Byliśmy już byli uwiadomieni o tych interesach przez naszych przyjaciół, gdy on nam o tym mówił. Ona była już była uwiadomioną o twoim przyjeździe przez twoich służących, gdy ty jej to na piśmie donosił.

Plus-que-parfait rare.

Après que j'eus été introduit chez Monsieur le comte, Madame N. demanda à lui

Zaprzeszły rzadki.

Gdy byłem był wprowadzony do Pana Hrabiego, Pani N. życzyła z nim mówić.

parler. Aussitôt que tu eus été nommé a cet emploi, j'allai en instruire tes amis. A peine cette lettre eut-elle été remise à la poste, qu'on reçut l'avis d'une nouvelle victoire.

Lorsque nous eûmes été entendus, on jugea différemment de notre conduite.

Zadanie. Gdy byliśmy byli wprowadzeni do Panów Hrabów, Panie N. N. życzyły z nimi mówić. Skoro wy byliście byli mianowani na te urzędy, poszliśmy b. tem uwiadomić wasze przyjaciółki. Ledwo co listy były na pocztę odesłane były, gdy odebraliśmy wiadomość o nowych zwycięztwach.

Futur absolu.

Je serai toujours aimé de ton frère. Nous serons bien reçus cette année chez nos amis. Vous serez toujours vus avec plaisir des vos parens. Ces Messieurs seront soutenus de nos parens; ces Demoiselles seront recommandées à Madame N.

Zadanie. Wasze siostry będą zawsze kochane od swoich braci. Twój przyjaciel będzie tam dobrze przyjęty, a twoja siostra będzie tam widziana z ukontentowaniem. Ci Panowie są zaleceni tej Pannie, a te Panny są utrzymywane przez naszego stryja.

Futur relatif.

Tu penses, que j'aurai été instruit de ta conduite, quand il m'en parlera. Aucun des ouvriers n'aura été payé, quand le soir viendra. Ces Messieurs n'aurons pas été récompensés, quand ils seront obligés de partir d'ici.

Skoro ty byłeś był mianowanym na ten urząd, poszedłem uwiadomić o tem twoich przyjaciół. Ledwo co był był ten list odesłany na pocztę, gdy odebrano wiadomość o nowem zwycięztwie.

Gdy byliśmy byli wysłuchani, sądzono inaczej o naszym postępowaniu.

Przyszły absolutny.

Będę zaw ze kochanym od twego brata. Będziemy dobrze przyjęci tego roku u naszych przyjaciół. Będziecie zawsze widziani z ukontentowaniem od waszych rodziców. Ci Panowie będą utrzymywani od naszych rodziców; te Panny będą zalecone Pani N.

Przyszły stosunkowy.

Ty myslisz, że ja będę uwiadomionym o twoim postępowaniu, gdy on mie o tym mówić będzie. Żaden z rzemieślników nie będzie zapłacony, gdy wieczor na-deydzie. Ci Panowie nie będą nadgrodz ni, gdy będą musieli z tą odieżdżać.

Zadanie. Wy myślicie, że siostry będą uwiadomione o waszym postępowaniu, kiedy oni nam o tem mówić będą. Ten Pan nie będzie jeszcze nadgrodzony, gdy będzie musiał z tą odieżdżać.

Conditionel.

Présent et passé.

Je serais placé avant l'hiver, si je le demandais. Tel riche ne serait pas considéré, s'il n'avait pas ses richesses.

Nous serions expédiés avant le soir, si le Ministre était ici. Ils ne seraient pas si méprisés, s'ils avaient moins de vanité.

Zadanie. Bylibyśmy przed zimą umieszczeni, gdybyśmy tego żądali. Nie bylibyście szacowani, gdybyście nie mieli bogactw. Te Panny byliby wyprawione przed wieczorem, gdyby Król był tu. Nie jeden nie byłby tak pogardzanym, gdyby miał umieć próżności.

Plus-que-parfait.

J'aurais été payé avant toi, si je l'avais désiré. Mademoiselle N. n'aurait jamais été mariée, si elle n'avait eu plus de beauté que de fortune. Ces Messieurs auraient été rappelés, s'ils avaient voulu faire les démarches nécessaires.

Zadanie. Bylibyśmy byli zapłacony przed wami, gdybyśmy byli tego żądali. Nasze siostry nigdy nie byłoby za mąż poszły, gdyby nie były miały więcej majątku niż piękności. Ten Pan byłby był odwołanym, gdyby był chciał uczynić potrzebne zabiegi.

Impératif.

Présent.

Sois aim, plus que moi.
Que cet ouvrage soit imprimé

Tryb warunkowy.

Teraźniejszy i przeszły.

Bylibym umieszczony przed zimą, gdybym tego żądał. Nie jeden bogacz nie byłby uważanym, gdyby nie miał bogactw.

Bylibyśmy wyprawieni przed wieczorem, gdyby tu był minister. Nie byliby tak pogardzeni, gdyby mieli mniej próżności.

Zadanie. Bylibyśmy przed zimą umieszczeni, gdybyśmy tego żądali. Nie bylibyście szacowani, gdybyście nie mieli bogactw. Te Panny byliby wyprawione przed wieczorem, gdyby Król był tu. Nie jeden nie byłby tak pogardzanym, gdyby miał umieć próżności.

Zaprzeszły.

Bylibym był zapłacony przed tobą, gdybym był żądał. Panna N. nigdy nie byłaby poszła za mąż, gdyby nie była miała więcej piękności niż majątku. Ci Panowie byliby byli odwołani, gdyby byli chcieli uczynić zabiegi potrzebne.

Tryb rozkazujący.

Czas teraźniejszy.

Bądź kochanym bardziej niż ja. Niech to dzieło będzie

avant l'automne. Soyons estimés. Soyez aimés. Qu'ils soient reçus.

wydrukowane przed iesinią. Bądźmy szacowani. Bądźcie kochani. Niech będą przyjęci.

Zadanie. Bądź szacowanym bardziej niż my. Niech ten list będzie drukowanym przed iesinią. Siostry! bądźmy kochane, a wy bracia! bądźcie szacowani. Niech wszyscy będą zapłaćeni.

Conjonctif.

Présent.

Il n'est pas nécessaire, que je sois payé ce mois. — Je doute que cet ouvrage soit imprimé avant l'automne. — Il est possible, que nous ne soyons jamais payés de ce travail. — Il est difficile que vous soyez jamais récompensés de vos peines. — Je n'ai aucun doute, que ces nouvelles ne soient reçues avec plaisir.

Zadanie. Trzeba, abyś ty był wypłacony. Nie wątpię abyśmy byli szacowani. Może być, że te listy teraz będą drukowane. Nie trudno jest aby siostry były nagrodzone za ich pracę. Wątpię aby ta nowina była przyjęta z ukontentowaniem.

Imparfait.

Il est possible, que je fusse introduit avant toi. — Je désirerais que tu fusses admis avant moi. — Il nous serait égal, que vous fussiez satisfaits avant nous. — Tout le monde verrait avec plaisir, que ces crimes fussent punis.

Zadanie. Mogłoby być, aby ona była wprowadzoną przed nami. Życzylbym, aby siostry były przypuszczone przed braćmi; ale nie byłoby nam za równo, żeby one były zaspokoione przed nimi. Każdy widziałby z ukontentowaniem, żeby ten występki był ukaranym.

Parfait indéfini.

Mon frère ne croit pas, que j'aie été aimé de votre soeur. — Je ne crois pas, que tu aies été loué de tes parens. — Il

Tryb łączący.

Czas terażniejszy.

Nie trzeba abym był zapłacony tego miesiąca. — Wątpię żeby to dzieło było wydrukowane przed iesinią. — Może być że nigdy nie będziemy zapłaćeni za tę robotę. — Trudno jest, abyście byli kiedykolwiek nagrodzeni za wasze trudy. — Nie mam żadney wątpliwości, aby te nowiny nie były przyjęte z ukontentowaniem.

Przeszły niedokonany.

Może być, że byłem wprowadzony przed tobą. — Życzylbym abyś był przypuszczony przedemną. — Byłoby nam za równo, gdybyście byli zaspokoieni przed nami. — Każdy widziałby z ukontentowaniem, aby te zbrodnie były ukarane.

Przeszły nieoznaczony

Mój brat nie wierzy abym był kochany od twoiey siostry. — Nie wierzę, abyś ty był chwalonym od twoich rodzi-

n'est pas possible, que cette nouvelle ait été lue hier. — Vous ne croyez pas, que nous ayons été instruits de votre arrivée. — Nous ne doutons pas que vous n'ayez été avertis de notre départ. — Je doute que ces crimes aient été commis.

ców. — Nie podobna, aby ta nowina była czytana wczoraj. — Wy nie wierzycie abyśmy byli uwiadomione o waszym przybyciu. — Nie wątpiemy, abyście nie byli uwiadomieni o naszym odjeździe. — Wątpię aby te zbrodnie były popełnione.

Zadanie. Nasi bracia nie wierzą, abyście wy, nasi kuzyni, byli kochani od waszych sióstr. Może bydz, iż oni byli chwaleni od swego oycy. My nie wierzymy, aby nasza matka była uwiadomiona o twoim przyjeździe. Ona nie wąpi, aby iey ciotka była też o tem uwiadomiona.

Plus-que-parfait.

Tu voudrais que j'eusse été envoyé à Paris, avant que je fusse, revenu. Je désirerais que tu eusses été choisi pour cette mission, avant que la guerre eelatât. Vous doutiez que nous eussions été payés de ces marchandises avant que la poste fut partie. — Nous ne pensions pas, que vous eussiez été dédommés de vos pertes, avant que vous eussiez écrit au Roi.

Zaprzeszły.

Ty chciałbyś, abym był był posłany do Paryża pierwiej niż powróciłem. Zyczyłbym abys był był wybrany na to poselstwo wpizod niż woyna wybuchnęła. Wac Pan wąpiłes, abyśmy byli byli wypłaceni za towary pierwiej niż poczta odiechała. Nie myśliłiśmy, abyście byli byli wynadgrozeni ze wasze straty pierwiej aż do pisaliście.

Zadanie. On chciałby, żeby ona była była posłana do Rzymu pierwiej niż powróciła. Ona zyczyłaby, aby kuzynki były były wybrane na te poselstwa pierwiej niż woyna wybuchnęły. My wąpiłiśmy żeby nasze siostry były były wynadgrozone za ich stratę pierwiej, niż do królowey pisały.

Chapitre vingt-neuvième.

Des Verbes irréguliers.

Verbes irréguliers appartenant à la première Conjugaison.

Aller, idź, allé, allant. Prés. e vais, tu vas, il va, nous allons, vous allez, il vont. Def. j'allai, tu allas etc. Indef. je suis allé etc. Inf. j'irai etc. Condit. j'irois etc. Imp.

Rozdział dwódziesiąty dziewiąty.

O Słowach nieforemnych.

Słowa nieforemne do Iwszey formy należące.

perat, va, qu'il aille, allons, allez, qu'ils aillent. Conf. que j'aïlle etc. que j'allasse etc. — Tak też idzie s'en aller, odeydsz.

Envoyer posłać, envoyé, envoyant, j'envoie, j'envoyai, j'enverrai, j'enverrais. (ale wymawia się tylko iedno r). — Tak też idzie renvoyer, odesłać.

Exemples.

Je vais aujourd'hui à la comédie; y allez vous aussi? — je n'y vais pas, mais ma soeur y ira. J'irai bientôt à la campagne; j'y enverrai aujourd'hui mes livres. J'irais moi-même à la ville, ou j'y enverrais mon domestique, si mon ami n'y allait pas. — Vous désirez, que j'aïlle ce soir à la poste, ou que j'y envoie un de mes amis; je voudrais que vous y allassiez vous-même, et que vous n'y envoyassiez personne.

Przykłady.

Jdę dziś na komedię, pýdziesz Wac Pan też tam? — ia nie pýdę tam, lecz moia siostra tam poydzie. Pýdę w krótee na wies; odesłę tam iutro moie xiążki: Poydę sam do miasta, albo tam posłę mego służącego, ieżeliby mój przyiaciel tam nie poszedł. — Wac Pan żadasz, abym szedł tego wiec'ora na poczte, albo żeby tam posłał iednego z moich przyiacioli; chciałbym żebyś Wac Pan tam poszedł sam, i żebyś Wac Pan tam nie posłał nikogo.

Arguër, ganić, i inne dwósyllabne na uër, tracę è w czasie przyszłym i warunkowym, n. p. j'argùrais, j'argurai.

Tisser, tkać, ma Passif tissu nie tisse, resztu ma wszystko foremnie.

Słowa nie foremne do IIgiey formy należące.

Bénir, tylko gdy znaczy poświęcać, wtedy ma Passif bénit, z resztą zawsze, gdy znaczy błogosławić i t. d. jest foremne.

Exemples.

Voici du pain bénit, de l'eau bénite. Les drapeaux de ce régiment ont été bénits ce matin. Dans l'ancien testament il est souvent fait mention de choses bénites.

Przykłady.

Oto chleb poświęcony, woda święcona. Chorągwie tego regimentu były tego poranku poświęcone. W starym testamencie często jest wzmianka o rzeczach święconych.

Acquérir, nabywać, acquérant, acquis; Pres. j'acquiers, Def. j'acquis, Fut. j'acquerrai, Cond. j'acquerrais etc. —

Tak idą też, conquerir, podbijać kraie, requerir, poszukiwać.

Exemples.

On acquiert peu de choses sans travail et sans peine. Les talens s'acquièrent par l'application et par l'étude; nous acquérons peu de connaissances, sans la lecture. Si vous fréquentez les Français, vous acquerez cette facilité qui vous manque. Vous acquerriez une meilleure prononciation, si vous passiez quelques années en France.

Ce Général a conquis beaucoup de pays; les Français commandés par Napoleon, conquièrent en peu de mois ce que d'autres avaient conquis en plusieurs années. Dumouriez aurait conquis la Hollande, si le Prince de Cobourg ne l'avait arrêté; bien des personnes voudraient que vous conquissiez ce beau pays.

Boullir, warzyć, gotować, jest tylko w Sing. Presens i w Imperatif nieforeinne, n. p. je bous, tu bous, il bout. Imperatif: bous.

Exemples.

La Soupe bout, cette eau a déjà bouilli, elle avait déjà bouilli quand vous êtes sorti, je la retirai du feu aussitôt qu'elle eut bouilli; elle est encore bouillante. Voilà une soupe bien bouillie; voilà des pois bien bouillis.

Courir, biegać, courant, couru, Pr. je cours, Déf. je courus
Fut. je courrai, Cond. je courrais. —

Tak idą też accourir, przybiec, concourir, zbiegać

Przykłady.

Nabywa się mało rzeczy bez pracy i bez trudności. Talenta nabywają się przez pilność i przez uczenie się; nabywamy mało znajomości bez czytania. Jeżeli Wac Pan będziez obcował z Francuzami, nabędziez Wac Pan tey łatwości, która Wac Panu brakuie. Nabyłbyś Wac Pan lepszą wymowę, gdybyś przepędził kilka lat we Francyi.

Ten Jenerał podbił wiele krajów; Francuzi dowodeni przez Napoleona, podbili w kilku miesiącach to, co inni byli podbili przez wiele lat. Dumouriez byłby podbił Hollandyę, gdyby Xiążę Koburg nie był go wstrzymał; wiele osob chciałoby, żebyś Wac podbił ten piękny kray.

Przykłady.

Zupa gotuje się, ta woda już gotowała się, już się gotowała gdy Wac Pan wyszedłeś, odstawilem ją od ognia zaraz gdy zaczęła wrzeć; jest jeszcze wrząca. Oto jest zupa dobrze zgotowana; o to groch dobrze zgotowany.

się, przykładać się discourir, rozmawiać, encourir, scia-
gać co na się; parcourir, przebieść, recourir, nazad
przbieść, uciekać się, secourir, pomagać.

Exemples.

Je cours toute la journée, je courais encore davantage étant jeune, je courus hier d'ici à Warsovie en une demi heure; j'ai couru bien souvent d'ici à M. en trois quarts d'heure, Je courrais plus vite que vous. Je courrais aussi vite que votre cousin, si j'étais en meilleure santé; — J'accours vous dire une grande nouvelle, j'accourrais pour vous la dire, lorsque des affaires m'en empêchèrent, j'accourus hier pour vous dire cette nouvelle, mais vous n'étiez pas chez vous; si cette nouvelle est vraie, si elle se confirme, j'accourrai vous la dire; si cela était vrai, Mr. votre frère serait accouru vous le dire. — Je recourrais maintenant chez mes amis, pour leur dire votre réponse; si j'ai besoin d'argent, je recourrais à votre bourse; je recourrai à votre bonté, si l'occasion s'en présentait. —

Vous avez concouru à mon bonheur en bien des manières; je concourrais aussi avec bien du plaisir à l'amélioration de votre sort, si l'occasion s'en présente, je concourrais bien volontiers à rendre heureuse

Przykłady.

Ja biegam przez cały dzień, biegałem jeszcze więcej będąc młodym, pobiegłem wczoraj do Warszawy w pół godziny; ja biegłem często ztąd do N. w trzech kwadransach, Biegłem prędzej niżeli Wac Pan, Biegłbym tak prędko iak Wac Pana kuzyn, gdybym był w lepszym zdrowiu; — Przybiegam Wac Panu powiedzieć wielką nowinę, przybiegłem dla powiedzenia iey Wac Panu, chociaź interessa mnie od tego wstrzymywały, przybiegłem wczoraj abym Wac Panu powiedział tę nowinę, lecz Wac Pan nie byłeś u siebie; ieżeli ta nowina jest prawdziwa, ieżeli ona się potwierdzi, przybiegnę ią Wac Panu powiedzieć; gdyby to była prawda, Pan brat Wac Pana byłby przybiegł Wac Panu ią powiedzieć. — Udałbym się teraz do przyjaciół Wac Pana, dla powiedzenia im Wac Pana odpowiedzi, gdy będę potrzebował pieniędzy, udam się do Wac Pana kieski, udałbyś się do Wac Pana łaski, gdyby się okazała.

Wac Pan przyłożyłeś się do mojego szczęścia wielu sposobami; ja przyłożyłbym się też z wielkim ukontentowaniem do polepszenia losu Wac Pana, ieżeli sposobność do tego się poda, przyłożyłbym się bar-

cette famille, si la chose dépendait de moi seul. Lorsque nous sommes entrés, les uns discouraient de la paix, les autres de la guerre. On discourut bien des années sur cet object. — Cet enfant a encouru ma disgrâce, pour n'avoir point secouru un pauvre malheureux. Mr. B. n'aurait point encouru le mépris du public, s'il avait aidé son frère; J'ai parcouru plusieurs contrées de l'Allemagne. Je parcourrais les environs de Mayence, lorsque je reçus, votre lettre. Je les parcourrai encore l'année prochaine.

dzo chętnie douczynienia szczęśliwą tę familią, gdyby tarzcz odeinnie samegożawila. Gdyśmy weszli, iedni mówili o pokoju, drudzy o wojnie. Rozmawiano wiele lat nad tym przedmiotem. — To dziecko ściagnęło moją nielaskę, żemie wsparło bynajinny biednego nieszczęśliwego. Pan B. niebyłby ściagnął wzgardę publiczności, gdyby był pomógł swemu bratu. Przebiegałem wiele okolic Niemieckich. Przebiegłem okolice Moguncyi, gdym odebrał list Wac Pana. Ja ie przebiegnę ieszcze roku przyszłego. —

Fleurir, gdy znaczy kwitnąć prawdziwie, n. p. o kwiatach, wtedy iest zupełnie foremne iak finir. Ale gdy się bierze przenosić, n. p. Kwitną nauki, kraie etc, wtedy ma Part. actif: florissant; Imperfait florissait.

Exemples.

La Silésie est un joli pays, bien florissant. La France est bien florissante. L'Angleterre, la France, l'Italie, quels pays florissants! Paris, Vienne, Londres, sont des villes très-florissantes; les arts, les sciences, les manufactures fleurissent de nos jours; mais ils florissaient aussi chez les Grecques.

Przykłady.

Szląsk iest piękny kraj, bardzo kwitający. Francya iest bardzo kwitnąca. Anglia, Francya, Włochy co za kwitnące kraie! Paryż, Wiedeń, Londyn, są miasta bardzo kwitające; Sztuki, nauki, rękodziela kwitną za naszych czasów; lecz kwitnęły też u Greków.

Paillir, bydź w niebezpieczeństwie, omylić się, faillant, failli, je faillis, (To Słowo ma zawsze przy sobie inne iakie Słowo i w Infinitif, iak to na przykładach widać).

Exemples.

Je faillis tomber hier en mar-

Przykłady.

O mało co nie upadłem idąc

chant sur cette planche. J'ai failli me tasser la jambe en sortant de votre maison. Nous avons cent fois failli tomber, lorsqu'on fit changer ces escaliers.

na tey desce. O mało co nie zlamalem nogi wychodząc z domu Wac Pana. Sto razy o mało co nie upadliśmy byli, gdy odmieniano te wschody.

Fuir, oddalać się, uciokać, unikać, fui, fuyant, Pr. je fuis, tu fuis, il fuit, nous fuyons, vous fuyez, ils fuient. Déf. je fuis.

Exemples.

C'est un devoir de fuire le mal et de faire le bien; je fuis la compagnie de ces Messieurs; on fuit souvent un jour, ce que l'on cherche dans un autre moment; Je fuyais autrefois ces Messieurs, parce qu'on m'en avait dit du mal; je fuis long-temps leur société, vous la fuites aussi plusieurs années; j'ai fui bien des fois des personnes que je ne cennaissais pas; si j'avais fui plutôt ces jeunes gens, j'en serais bien réjoui à présent; fuyez le menteur et le trompeur! fuyez une terre, où la vertu n'est plus honorée! je voudrais seulement que vous fuissiez ceux, qui vous flattent et vous trompent.

Przykłady.

To jest powinnością unikać złego, a czynić dobrze. Ja unikam kompanii tych Panów; unika się iednego dnia, to co się szuka inszey chwili. Unikałem dawniey tych Panów, ponieważ mi o nich mówiono źle; ia unikałem przez długi czas ich towarzystwa, Wac Pan unikałes też przez kilka lat; unikałem często osób, których nie znałem; żebym był unikał prędzey tych młodzieńców, byłbym bardzo kontent teraz; unikay kłamcy i oszukańcy! unikay kraiu gdzie cnota nie jest więcej szanowaną! chciałbym tylko abyś Wac Pan unikał tych, którzy Wac Panu podchlebiaią i Wac Pana oszukaia.

Gésir, leżec, jest Słowo rzadko używane i tylko w tych osobach: il gît, ils gissent, gissant, il gissait, ils gissaient.

Exemples.

Ci gît un père, qui me sera toujours cher par sa tendresse; (la gît une mère non moins chère par sa vertu et ses bontés.

Przykłady.

Tu leży oyciec, który mi będzie zawsze drogi, dla swoiey czułości; tam leży matka nie mniej droga przez swoią cnotę i przez swoiełaski.

Hair, nienawidzić, iest foreinne, tylko że się w Sing. Pretens. i w Imperatif pisze i a nie i, n. p. je hais, tu hais, il hait, Imperatif: hais. (Wymawiaj je hê i. t. d.)

Exemples.

Je hais le mensonge, tu hais la flatterie, Louis hait les livres. Nous haïssons souvent ceux, que nous devrions aimer, ou nous aimons ceux, que nous devrions hair. Je haïssais autrefois Monsieur votre frère, je le haïrais encore aujourd'hui, s'il n'aimait pas ses soeurs: je ne l'aurais j'amaï haï, s'il les avait toujours aimées. Il ne faut pas hair les personnes: la loi défend de hair mêmes ses ennemis.

Przykłady.

Ja nienawidzę kłamstwo, ty nienawidzisz podchlebstwo, Ludwik nienawidzi książki. Nienawidziemy często tych, których powinniśmy kochać, albo Kochamy tych, których powinniśmy nienawidzić. Nienawidziałem dawniej brata Wac Pana, nie nawidziałbym go jeszcze i dziś, gdyby nie kochał swoich siostr: nie byłbym go nigdy nienawidział, gdyby był je zawsze kochał. Nie trzeba nienawidzić osób: prawo zakazuje nienawidzić nawet swoich nieprzyjaciół.

Mourir, umrzeć, mort, mourant. Pres. je meurs, tu meurs, il meurt, nous mourons, vous mourez, ils meurent. Def. je mourus. Fut. je mourrai. Cond. je mourrais. (wymawiaj oba rr.)

Exemples.

Si je meurs de cette maladie; si tu meurs après moi, si l'on meurt jeune, si nous mourons au'ourd'hui, si vous mourez demain, si nos amis meurent avant nous, tout cela est bien égal; je suis plus mort que vif, quand je pense à vos dangers; mes frères sont morts de cette cruelle maladie; nos soeurs étaient déjà mortes, quand vous avez écrit; je mourrais dans peu, si ma maladie continue; je mourrais de frayeur, si je me trouvais seul la nuit dans une forêt.

Przykłady.

Gdy ja umrę od tej choroby; gdy ty umrzesz po mnie, jeżeli się umiera będąc młodym, jeżeli my umrzemy jutro, jeżeli wy umrzecie jutro, jeżeli nasi przyjaciele umrą po nas, to wszystko zarówno; iestem bardziey umarły niż żyw, gdy myślę o nieszczęściach Wac Pana; moi bracia umarli od tej okrutney choroby; nasze siostry były już umarłe, kiedy Wac Pan to pisał; umarłbym w krótce, jeżeliby choroba trwała; umarłbym od strachu, gdybym się z naydywał przez noc sam jeden w lesie.

Quir, słyszeć, Part. pass. oui.

Bywa tylko w Parfait defini i w

czasach złożonych używane, i pospolicie złączone z słowem dire, mówić.

Exemples.

P'ouis dire hiér une fâcheuse nouvelle; je l'ai aussi ouï dire; dès que je l'eus ouï dire, je la mandai à Monsieur votre frère, il l'aura aussi ouï dire; vous n'auriez jamais cru que notre ami out dire cette nouvelle?

Przykłady.

Słyszałem że mówili wco-
ray smutną nowinę; słyszałem
też że ią i dziś mówili; sko-
rom tylko usłyszał, że ią mó-
wili, doniosłem ią bratu Wac
Pana; on też ią usłyszy; Wac
Pan nigdy byś nie wierzył, że-
by nasz przyjaciel słyszał, iż mó-
wiono o tey nowinie?

Quérir, przynieść, przyprowadzić, używa się tylko w Infinitiv i z Słowami: aller, venir, envoyer.

Exemples.

Je vais quérir mes livres.
Monsieur votre Frère va quérir mon ami. Qui la envoyé quérir?

Remarque. On dit mieux, pour quérir: aller chercher, venir chercher, envoyer chercher.

Exemples.

Il va chercher son ami; il vient me chercher; je l'ai envoyé chercher; qui allez-vous chercher? qui m'a envoyé chercher? je pense qu'il est allé chercher le médecin.

Przykłady.

Przyniosę moje książki, Brat Wac Pana przyprowadzi mego przyjaciela. Kto posłał go, aby to przyniósł?

Uwaga. Zamiast quérir le-
piey używa się: aller chercher,
venir chercher, envoyer chercher.

Przykłady.

On przyprowadzi swego przyjaciela; on mnie prowadzi; kazałem go przyprowadzić; kogo chcesz przyprowadzić? kto kazał mnie przyprowadzić. Rozumiem że poszedł przyprowadzić doktora.

Requérir, upraszać, wzywać, requis, requérant, Pr. je requiers. Plur. nous requérons, Def. je requis, Fut. je requerrai, n. p.

Exemples.

Je requiers la force armée, nous requérons les autorités civiles et militaires. On a requis le commandant de la place de livrer tous les papiers. La ville a été requise de fournir

Przykłady.

Wzywam siły zbrojney, wzywamy zwierzchności cywilnych i wojskowych, Wezwano kommandanta placu, aby wszystkie papiery wydał. Miasto było wezwane, aby

cette somme; on requerra les magistrats de veiller à l'exécution des lois.

przystawiło tę sumę. Wezwą się urzędy do czuwania nad wykonywaniem praw.

Repartir; gdy znaczy znowu odiechać, odpowiedzieć, wtedy idzie zupełnie podług sentir.

Repartir, gdy znaczy podzielić, idzie zupełnie podług finir.

Exemples.

Nous repartons aujourd'hui pour la campagne, et nous repartissons justement les impôts sur nos paysans.

Lorsque je venais à la ville, le Minister N. repartait pour ses terres, et on dit, qu'il y repartissait les impôts avec impartialité.

Ressortir, znowu wyjść, idzie regularnie, iak i sortir, wyjść, podług sentir.

Ressortir, należeć do sądu iakiego, i sortir, otrzymać moc prawną, mieć skutek, idą podług finir.

Exemples.

Nous ressortissons à ce Tribunal. Combien de lois ne sortissent point leur effet! Si cette sentence sortissait en plein effet, nous ne serions pas à plaindre.

Servir, służyć, dawać do stołu, servi, servant, Pr. je sers, Plur. nous servons. Déf. je servis. Fut. je servirai. Tak idą też składane: asservir, podbić etc.

Exemples.

On dit que le thé ne sert pas à la santé. — La table est déjà servie. Ce domestique me servait bien.

Przykłady.

My odieżdżamy dziś na wies i podzielimy sprawiedliwie podatki na naszych wieśniaków.

Gdy przyjeżdżałem do miasta, Minister N. odieżdżał do dóbr swoich, i mówią, że podzielił tam podatki z bezstronnością.

Przykłady.

Należemy do tego Trybunału. Ileż praw nie miewaia twego skutku. Gdyby ten wyrok wydał swój cały skutek, nie trzebaby nas żałować.

Przykłady.

Mówią że herbata nie służy zdrowiu. Stół już jest zastawiony potrawami. Ten lokaj służył mi dobrze.

Vêtir, odziewać, vêtant, vêtir, Pr. je vêts, Déf. je vêtis.

Fut. je vêtirai. — Tak idą też: dévêtir, złożyć odzienie, revêtir, znowu odziać, survêtir, na wierzch wdziać.

Exemples.

C'est une bonne oeuvre de vêtir les pauvres. Je revêtis plusieurs fois ces pauvres enfans. J'avais déjà revêtu les plus petits, lorsque vous m'avez envoyé 50 florins, pour adonc leur sort; si notre ami rencontrait ce malheureux, il se dévêtira pour lui donner son habit; je ne crois pas que votre frère se devête jamais pour un malheureux; je ne savais pas qu'il vêtit de puis tant d'années ces infortunés.

Przykłady.

To jest dobre dzieło, odziewać ubogich. Odziewałem na nowo po kilka razy te ubogie dzieci. Byłem już odziały powrotnie najmnieysze, gdy mi Wac Pan przysłał 50 złotych, aby ich los osłodzić; jeżeli nasz przyjaciel spotkał tego nieszczęśliwego, on sciagnie z siebie aby mu dał swoją suknię; nie rozumiem, aby wasz brat kiedykolwiek sciagnął ze siebie suknię dla jednego nieszczęśliwego. Nie wiedziałem, aby on odziewał od tylu lat tych nieszczęśliwych.

Słowa nieforemne do trzeciej formy należące.

Apparoir, objaśnić, udowodnić, okazać, używa się tylko w Infinitif, i il appert, i to tylko, w stylu sądowym.

Asseoir, usiądź, assis, asséyant, Pres. j'assieds, tu assieds, il assied, nous asseyons, vous asseyez, ils asseient. Déf. j'assis, Fut. j'asseirai. — Tak idą też: seoir, siedzieć, rasseoir, znowa usiądź, s'asseoir, usiadać.

Exemples.

Je vais m'asseoir sur ce gazon; asseyez-vous aussi. Je ne m'assieds pas encore. Je m'asseoyois, lorsque je vous vis tomber. Je fus assis hier plus d'une heure sous cet arbre. Où vous-êtes-vous assis aujourd'hui? votre soeur s'est elle aussi assise? Je ne m'asseirai pas, le gazon est trop humide.

Przykłady.

Chcę usiądź na tej murawie; usiądź Wac Pan też. Ja nie usiadam jeszcze. Usiadałem, gdy widziałem Wac Pana padającego. Siedziałem wczoraj dłużej niż godzinę pod tem drzewem. Gdzie siedziałeś dzisiaj? Czy Wac Pana siostra też siedziała? Nie usiądę, darnina jest bardzo wilgotna.

Déchoir, upadać, déchoyant, déchu, Pr. je déchois, Déf. je déchas, Fut. je décherrai. (wym. tylko jedn. r.) Choir, znaczy też upadać, ale rzadko używa się i ma Par. pass. chu. — Echoir, przypadać, ginać, upadać, idzie zupełnie jak déchoir.

Exemples.

Mon commerce déchoit tous les jours; mes affaires déchoient; elles dechoyaient déjà avant la guerre; ces beaux lieux dechurent beaucoup de leur splendeur, par les suites de la guerre. Le commerce decherra de plus en plus, si la paix ne sera bientôt conclue,

Ne laissez pas choir ce livre. Il est chu à mes pieds. Ce jardin m'échoit en partage; le paiement de cette lettre de change échoit le mois prochain.

Si cette succession échéait à notre famille. nous serions plus riches. Les gros lot echat à mon ami; cette lettre de change est echue; à qui pensez-vous qu'écherra cette belle ville?

Falloir, potrzebować, musieć, ma tylko Part. pas. fallu i od innych czasów tylko trzecie osoby, Pr. il faut, Imp. il fallait, Déf. il fallat, Indéf. il a fallu, Plusc. il avait fallut, Fut. il faudra, Cond. il faudrait, Conj. qu'il faille,

Exemples.

Il faut bien de l'argent pour vivre commodement. Il me faut deux livres de chandelles par semaine; il m'en fallut trois livres le mois passé. Le mois prochain il ne m'en faudra qu'un livre. Combien vous-a-t-il fallu de voitures de bois cet hiver? Je ne crois pas, qu'il faille le double d'argent à la ville, comme à la campagne. Je ne croyais pas, qu'il fallût

Przykłady.

Mój Handel upada co dzień; moje interressa upadają; one upadały już przed wojną; te piękne miejsca straciły wiele na swej piękności przez skutki wojny. Handel upadnie co raz bardziej, jeśli pokój nie będzie zaraz zawarty.

Nie day upadź tej książki. Upadła ona na moje nogi. Ten ogrod przypadał mi wpiadzie; zapłać tego wexlu przypada przyszłego miesiąca.

Gdyby ta sukcesya przypadła dla naszej familii, byli byśmy bogaci. Wielki los przypadł dla mego przyjacielu. Ten wexel upadł. Koma myslisz Wac Pan, że przypadnie to piękne miasto?

Przykłady.

Trzeba wiele pieniędzy aby żyć wygodnie. Potrzebuję dwa funty świec na tydzień; potrzebowałem ich trzy funty przeszłego miesiąca. Przyszłego trzeba mi ich będzie tylko jeden funt. Wiele Wac Pan potrzebowałeś fur drzewa tej zimy? Nie rozumiem aby trzeba dwa razy więcej pieniędzy w mieście niż na wsi. Nie rozumiałem aby trzeba było tyle książek

tant des livres pour apprendre le français.

do nauczzenia się po francuzku.

Mouvoir, ruhać, ruszyć, mowant, mu, Pr. je meus, Pl. nous mouvons, -ez, ils meuvent. Déf. je mus. Fut. je mouvrai. Tak też idą: émouvoir, poruszyć, promouvoir, daley posuwać.

Exemples.

Je meus ce fardeau sans peine; je le mouvais bien aussi à votre âge; j'ai mu cette pierre avec bien de la peine; je crois que je la mouvrai bien seul; je la mouvrais, si je ne cragnais de salir mon habit. Je ne crois pas, que tu la meuves jamais; je n'aurais pas cru, que tu la musses seul.

Przykłady.

Rucham ten ciężar bez trudności; ruhałem go też będąc w wieku Wac Pana, poruszyłem ten kamień z wielką trudnością; rozumiem że go porucham sam; poruszyłbym go, gdybym się nie obawiał abym zbrudził moją suknię. Nie rozumiem abyś ty go poruszył; nie byłbym wierzył, abyś ty sam go poruszył.

Pleuvoir, dżdżyć, (deszcz pada); pleuvant, plu, Pr. il pleut, Déf. il plut. Fut. il pleuvra. Conj. qu'il pleuve.

Exemples.

Il pleut bien souvent; il pleuvait lorsque j'allais chez vous; il plut hier; il a plu ce matin; il avait déjà plu, quand je suis parti. Il pleuvra avant le soir; je souhaite, qu'il pleuve; mais je ne voudrais pas, qu'il plût un mois entier.

Przykłady.

Deszcz pada bardzo często; padał gdy szedłem do Wac Pana; padał wczoraj; padał tego poranku; już był padał, gdy ja odiechałem; będzie padał przed wieczorem; życzę aby padał; ale nie chciałbym aby padał cały miesiąc.

Pouvoir, modz, pouvant, pu. Pr. je puis, albo je peux, tu peux, il peut, nous pouvons, -ez, ils peuvent. Déf. je pus. Fut. je pourrai, (wym. iedno r.)

Exemples.

Je puis lire ce livre aujourd'.

Przykłady.

Mogę czytać tę książkę dziś;

hui; tu pouvais bien le lire lorsque tu étais chez moi; je pus le lire hier. Je n'ai pu vous écrire ce matin. Si j'avais pu sortir, j'aurais été chez vous; aussitôt que je pourrai sortir, j'irai vous voir.

ty mogłeś ją czytać, gdy byłeś u mnie. Mogłem ją czytać wczoray. Nie mogłem do Wac Pana pisać tego poranku. Gdybym mógł być wysiść, byłbym był u Wac Pana; skoro będę mógł wysiść, przyjdę Wac Pana nawiedzić.

Savoir, wiedzieć, umieć, sachant, su. Pr. je sais. Pl. nous savons. Déf. je sus. Fut. je saurai. Conj. que je sache.

Exemples.

Je sais cette nouvelle depuis long-temps, je la savais déjà quand vous m'avez écrit, je la sus hier. J'ai su autrefois le français; si j'avais su l'italien, j'aurais obtenu cette place. Je saurai bientôt l'allemand; je saurais bientôt cette langue, si j'avais le temps de m'en occuper. Je ne pense pas qu'aucun Français sache bien l'allemand.

Przykłady.

Wiem tę nowinę od dawna, wiedziałem już ją gdy mi Wac Pan pisał, wiedziałem ją wczoray. Umiałem dawniej po francuzku; gdybym był umiał po włosku, byłbym to mięysce. Będę umiał w krótce po niemiecku; umiałbym w krótce ten język, gdybym miał czasu nim się zatrudnić. Nie rozumiem, aby choć jeden Francuz umiał dobrze po niemiecku.

Savoir, lepiet Sier przypadać, leżeć, siedzieć, przystoić, ma tylko trzecie osoby: Pr. il siéd. Pl. ils siéent. Imp. il seyait. Fut. il siéra. Cond. il siérait. Conj. qu'il siée. Part. act. seyant. Part. pass. i Déf. iakoż i czasów z nich złożonych nie ma. Tak też idzie Messoir albo messier, nie przystawać, bydź nie przywoicie.

Exemples.

Cet habit vous siéd bien. Ces couleurs vous siéent. Votre autre habit vous seyait mieux. Cette couleur vous siéra mieux. Je ne crois pas que cette couleur vous siée. Il messied toujours à un jeune homme de trop parler.

Przykłady.

Ta suknia przypada Wac Panu dobrze. Te kolory przypadają Wac Panu. Wac Panu insza suknia przypadała lepiet. Ten kolor będzie Wac Panu przypadał. Zawsze nie przystoi młodzieńcowi za wiele mówić.

Uwaga. Z Imiesłowa seyant zrobiono przymiotniki: séant, séante, bienséant, bienséante, n. p.

Cet habit n'est pas seant a une personne de votre état; cette parure n'est pas séante à vôtre âge. Il n'est pas bienséant de dire tout ce que l'on sait.

Suknia ta nie przystoi na osobę twoiego stanu; ten ubior nie przypada na twój wiek. Nie iest przyzwyczajcie, powiadać wszystko, co wiemy.

Sursoir, przewlec, odłożyć, sursoyant, sursi. Pr. je sursois. Déf. je sursis. Fut. je surseirai.

Exemples.

Il serait prudent de sursoir cette affaire; on sursoiroit souvent une affaire, pour en entreprendre une plus essentielle; nous serions fort-tristes, si l'on sursoyait la sentence de notre procès; si nous ne produisons de milleure preuves, on sursoira le jugement; je crains bien qu'on ne le sursoie.

Przykłady.

Byłoby roztropnie odłożyć ten interes; odkłada się często ieden interes, aby przedsięwziąć inny ważniejszy; byli-byśmy bardzo smutni, gdyby odłożono wyrok naszego procesu; jeżeli nie okażemy lepszych dowodów, sąd będzie odłożony; bardzo się boję, żeby go nie odłożono.

Valoir, ważyć, znaczyć, wart być, valant, valu, je vauz, nous valons. Déf. je valus. Fut. je vaudrai. Tak też idą: équivaloir, równoważyć, prévaloir, przeważać, mieć pierwszeństwo, revaloir, znowu mieć wartość.

Exemples.

Je vauz autant que mon voisin; nous valons autant que vos amis, les pauvres valent souvent plus que les riches. Le pain valait autrefois 6 bons gros; il en valut rarement 24 avant la guerre; il a valu jusqu'a 26 bons gros il y a un an; que vaudra le vin cette année? il vaudrait bien 80 florins s'il faisait plus chaud. Je ne pense pas que la bouteille vaille 12 bons gros après les vendanges.

Przykłady.

Znaczę tyle ile mój sąsiad; my znaczymy tyle jak wasi przyjaciele; ubodzy są czasem więcej warci niż bogaci. Chleb był wart dawniej 6 dobrych groszy; rzadko był wart ich 24 przed wojną; kosztował aż do 26 dobrych groszy, przed rokiem. Co będzie kosztowało wino tego roku? Kosztowałoby dobrze 80 złotych, gdyby było cieplej. Nie rozumiem aby butelka kosztowała 12 dobrych groszy po winozbiorze.

Voir, widzieć, voyant, vu, Pr. je vois, Déf. je vis, Fut. je verrai, (wym. iedno r.) Tak idą też: entrevoir, postrzedz, revoir, zobaczyć.

Exemples.

Je vois de ma chambre le lever du soleil, je voyais souvent Monsieur votre frère, lorsque j'étais à Stuttgart. Je vis hier vos amis dans leur jardin, j'ai vu la cascade du Rhin avec un plaisir infini, je la verrai peut-être encore cette année. Je la verrais aussi bien volontiers; vous ne pensez pas que je la voie cette année; vous ne pensiez pas non plus que je la visse l'an passée; je doute que vous ayez vu l'arc-en-ciel que le soleil y forme quelquefois; vous ne douteriez pas que je l'eusse vu, si vous y aviez été avec moi.

Przykłady.

Widzę z mojej izby wschód słońca; widywałem często Pana brata Wac Pana, gdy byłem w Stuttgart. Widziałem wczoraj waszych przyjaciół w ich ogrodzie; widziałem kaskadę Renską z ukontentowaniem nieskończonem, będę ją widział może jeszcze tego roku. Widziałbym ją też chętnie; Wac Pan nie myślisz abym ją widział tego roku; Wac Pan też nie myślałeś, abym ją widział przeszłego roku; wątpię, abys Wac Pan widział tęczę, którą słońce tam formuje czasem; Wac Pan nie wątpiłbyś, abym ją był widział, gdybyś tam był zemną był.

Słowa nieformne do IVtey formy należące.

Absoudre, niewinnym uznać, uwolnić, odpuszczać, absolvant, absout, Pr. j'absous, tu absous, il absout, nous absolvons -vez, -vent. Fut. j'absoudrai. Conj. que j'absolve. Tak idą też: dissoudre, rozpuścić, résoudre, postanowić.

Exemples.

Les rois absolvent les criminels. L'eau dissout le sel. Mon frère a résolu de faire un voyage en Italie.

Przykłady.

Królowie odpuszczają przestępstwa. Woda rozpuszcza sól. Mój brat postanowił odbyć podróż we Włoszech.

Boire, pić, buvant, bu, Pr. je bois, Pl. nous buvons, -ez, ils boivent. Déf. je bus. Fut. je boirai. Conj. que je boive.

Exemples.

Le riche boit souvent du vin et les pauvres en boivent rarement. Quand ils auront de l'argent ils boiront aussi du vin. Le Médecin ordonne, que nous buvions de l'eau.

Przykłady.

Bogacz pił często wino, a ubodzy piją je rzadko. Kiedy będą mieli pieniędzy, będą też pili wino. Doktor zaleca abyśmy pili wodę.

Vouloir, chcieć, voulant, voulu, Pr. je veux, tu veux, il veut, nous voulons vous voulez, ils veulent. Déf. je voulais. Fut. je voudrai. Cond. je voudrais. Conj. que je veuille etc., que nous vouillions etc.

Exemples.

Je veux tout ce, que mon frère veut, et tu ne le veux pas, Je voulais hier aller à la promenade. Nous irons quand nous voudrons. Je voudrais si je pouvais. Je doute qu'ils veuillent venir chez nous.

Przykłady.

Chcę to wszystko, co mój brat chce, a ty tego nie chcesz. Chciałem wczoraj iść na przechadzkę. Pójdziemy kiedy zechcemy. Chciałbym, gdybym mógł. Wątpię aby chcieli przyiść do mnie.

Conclure, zawrzeć, postanowić, concludant, conclu, Pr. je conclus. Pl. nous concluons. Déf. je conclus. Fut. je conclurai. Conj. que je conclue, que nous concluons etc. Tak idzie też: exclure, wyłączyć.

Exemples.

Après la guerre on conclut la paix. La paix de Tilsit a été conclue 1807. Les Juifs polonais sont en exclus du militaire.

Przykłady.

Po wojnie zawierają pokoy. Pokoy Tylżycki był Roku 1807 zawarty. Żydzi polscy są wyłączeni od stanu wojskowego.

Conduire, towarzyszyć, prowadzić, conduisant, conduit, Pr. je conduis. Déf. je conduisis. Fut. je conduirai. Conj. que je conduise, etc.

Exemples.

Je conduisis hier ces dames à la promenade, je les y conduirai aussi aujourd'hui.

Przykłady.

Towarzyszyłem wczoraj tym damom na przechadzkę; będę im też tam i dziś towa-

Un prisonnier de guerre conduit par des soldats, s'est échappé.

rzyszyl. Jeniec wojenny prowadzony przez żołnierzy, uciekł.

Croître, rosnać, !croissant, erù. Pr. je crois, Pl. nous croissons. Déf. je erûs. Fut. je croitrai. Conj. que je croisse.

Pr. je crois, Pl. nous croissons. Déf. je erûs. Fut. je croitrai. Conj. que je croisse.

Exemples.

Les champignons croissent en une nuit; ils crurent aussi la nuit passée; peut-être qu'ils croîtront aussi cette nuit; mais je doute qu'ils croissent, parcequ'il fait froid.

Przykłady.

Grzyby rosna w iednej nocy; rosly one tez i nocy przeszley; moze bydz ze one beda rosly tez i tey nocy; ale watpie zeby rosly, poniewaz iest zimno.

Circoncire, oberznac, circoncisant, circoncis. Pr. je circoncis. Déf. je circoncis. Fut. je circoncirai.

Fut. je circoncirai.

Exemples.

Les rabins circoncisent les enfans des Juifs. On circoncit aussi chez les Turcs.

Przykłady.

Rabini obrzynaja dzieci żydowskie. Obrzynaja tez i u Turkow.

Confire, zrobic, zaprawic cukrem owoc iaki, confiant, confit. Pr. je confis. Déf. je confis. Fut. je confirai. Conj. que je confise etc.

Przykłady.

Zaprawiaja cukrem czesto applecyny, wisnie, aprikozy, i swietoianki. Trzeba zeby smy tego roku zaprawili kilka sliwek, kilka gruszek, kilka iablek.

Exemples.

On confit fort souvent des oranges, des cerises, des abricots, des groseilles. Il faut que nous confisions cette année quelques prunes, quelques poires, quelques pommes.

Clore, zamykac. Part. pas. clos. Pr. je clos. Fut. je clorai. Conj. que je closse. Tak ida tez: enclore, murem albo plotem otoczyc, declore, budynek zniesc, eclorc, zakwitnac, rozwiiac si.

Przykłady.

Mnichy sa pospolicie zamknieni w ich klasztorach.

Exemples.

Les moines sont ordinairement enclos dans leurs cloîtres.

Croire, wierzyć, rozumieć, croyant, eru. Pr. je crois. Def. je crus. Fut. je croirai. Conj. que je croye, que nous croyions etc.

Exemples.

Chacun croit à un Dieu, mais les anciens peuples croyaient à plusieurs dieux, auxquels nous ne croyons pas.

Przykłady.

Każdy wierzy w jednego Boga, ale stare narody wierzyły w wielu bogów, w których my nie wierzymy.

Coudre, szyc, cousant, cousu. Pr. je cous. Pl. nous cousons. Def. cousis. Fut. je coudrai. Conj. que je cose etc. Tak idą też: découdre, rozpruć, recoudre, zaszyć.

Exemples.

Beaucoup de tailleurs cousent mal. Beaucoup de Demoiselles se nourrissent en cousant. S'il n'y avait pas des tailleurs, il faudrait que nous cousissions nous-mêmes nos habits.

Przykłady.

Wielu krawców szyją źle. Wiele Panień żywią się szyciem. Gdyby nie było Krawców trzebaby abysmy szyli sami sobie suknie.

Dire, mówić, disant, dit. Pr. je dis. Plur. nous disons, vous dites, ils disent. Def. je dis. Fut. je dirai. Tak idą też: redire, odpowiedzieć, se dédire, słowo dane nazad odebrać; contredire, zaprzeczać, interdire, zakazać, médire, źle o kim mówić, maudire, przeklinać. Ale wszystkie te Słowa złożone mają w Pr. Plur. drugą osobą nie na dites, lecz na disez, n. p. nie vous contredites, lecz vous contredisez, i t. d. (maudire ma maudissez).

Exemples.

Ils me disent quelques nouvelles. Ils rediront ce que nous avons dit. Les malhonnêtes gens se dédisent. Il ne faut pas que les enfans contredisent leurs parens. La diette a interdit toute correspondance avec l'ennemi. Un honnête homme ne médit de personne. Autre fois les moines

Przykłady.

Powiadają mi niektóre nowiny. Rozgadają to, co mówiliśmy. Ludzie nieuczciwi wymawiają się z danego słowa. Nie trzeba, aby dzieci sprzeciwiały się rodzicom. Seym zakazał wszelką korespondencyą znieprzyjacielem. Uczciwy człowiek nie mówi źle o nikim. Dawniej mnichy wy-

maudissaient les hérétiques, ce qu'ils ne font pas à présent.

klinali heretyków, czego teraz nie czynią.

Ecrire, pisać, écrivain, écrivain. Pr. j'écris. Pl. nous écrivons. Déf. j'écrivis. Conj. que j'écrive etc. Tak idą też: décrire, opisać, inscrire, wpisać, souscrire, podpisać transcrire, przepisać.

Exemples.

Les Anglais écrivent joliment. On n'a pas exactement décrit la Pologne; beaucoup d'étrangers l'ont mal décrite. Les Allemands inscrivent quelques vers intéressans dans un livre de leurs amis comme souvenir. Les Rois souscrivent aux lois de l'état. A Constantinople beaucoup de Turcs se nourrissent en transcrivant.

Przykłady.

Anglicy piszą pięknie. Nie opisano dokładnie Polski; wiele cudzoziemców źle ją opisałi. Niemcy wpisują kilka wierszy interesownych w książkę swych przyjaciół na pamiątkę. Królowie podpisują prawa krajowe. W Konstantynopolu wiele Turków żywią się przepisywaniem.

Faire, czynić, robić, faisant, fait. Pr. je fais. Déf. je fis, Fut. je ferai. Conj. que je fasse. Tak idą też: contrefaire, zrobić podobnie, naśladować, défaire, zniszczyć, refaire, znowu zrobić, satisfaire, zadość uczynić, surfaire nadto żądać. Od Słów bienfaire, dobrze czynić, i malfaire, źle czynić, w niektórych czasach bien i mal odłączają się, n. p. nous faisons bien, nous faisons mal etc.

Exemples.

On fait souvent par vanité ce qu'on devrait faire par devoir; vous faites bien d'avoir pitié de pauvres; heureux les hommes qui font tout le bien qui dépend d'eux. Si je faisais comme vous, je serois plus riche. Vous faites de grands choses pendant la guerre. J'ai fait bien des fois la même chose. Je le ferai aussi cette année, si rien ne m'en empêche; il est possible, que je le fasse avec vous; il faudroit que vous la fassiez bientôt.

Przykłady.

Czyni się często przez próżność, co należałoby się czynić przez powinność; czynisz dobrze że masz litość nad ubożcami. Gdybym czynił tak jak wy, byłbym bogatszym. Was Pan uczyniłeś wielkie rzeczy, podczas wojny. Uczyniłem często tę samą rzecz. Uczynię ją i tego roku, jeśli nie mi nie przeszkodzi; może bydlę, iżbym ją uczynił z Was Panem; trzebaby abyś ją Was Pan uczynił w krótkce.

Lire, czytać, lisant, lu. Pr. je lis. Déf. je lus. Fut. je lirai. Conj. que je lise. Tak idą też: élire, obrać, relire, znowu czytać.

Exemples.

Il lus hier la gazette d'Hambourg. Napoleon, autrefois Général, ensuite Consul, a été enfin élu Empereur des Français.

Przykłady.

Czytałem wczoraj gazetę Hamburgską. Napoleon, przedtem Konsul, nakoniec został obrany Cesarzem Francuzów.

Moudre, mleć, moulant, moulu. Pr. je mouds, nous moulons, -ez, ils moudent. Déf. je moulus. Fut. je moudrai. Conj. que je moude, que nous moudions, qu'ils moudent.

Exemples.

Il moud du seigle, nous moulons du froment et ils moudent de l'orge; l'avoine est déjà moulue.

Przykłady.

On miele żyto, my mieliemy pszenicę, a oni mielią ięczmień; owies już iest zmielony.

Naître, urodzić się, powstać, naissant, né. Pr. je nais. Plur. nous naissons. Déf. je naquis. Conj. que je naisse etc. Tak idzie też: renaître, odrodzić się, znowu powstać.

Exemples.

L'homme nait sujet à mille besoins. Je naquis en 1780; et vous, en quelle année naquîtes-vous? Il y a aujourd'hui autant d'années que mon frère est né, il y a vingt ans que votre soeur est née. Je voudrais, savoir, combien d'enfants naîtront cette année. Combien d'abus naissent de nos institutions les plus sages. Que de maux naîtraient, d'une telle entreprise. Je ne crois pas qu'il en naisse rien de bon.

Przykłady.

Człowiek rodzi się podległy tysiąc potrzebom. Ja się urodziłem R. 1780 a Wac Pan którego roku urodziłeś się? Już dziś iest tyle lat, iak mój brat urodził się; już iest 20 lat iak moja siostra urodziła się. Chciałbym wiedzieć, ile dzieci urodzą się tego roku. Ileż nadużyć powstaie z naszych ustanowień naylepszych. Ileż niebezpieczeństw powstałoby z takiego przedsięwzięcia. Nie rozumiem, aby powstało cokolwiek z tąd dobrego.

Rire, śmiać się, riant, ri. Pr. je ris. Plur. nous rions, vous riez, ils rient. Déf. je ris. Fut. je rirai. Conj. que je rie, que nous rions etc. Tak idzie też: sousrire, uśmiechać się.

Exemples.

Il rit de nous, mais nous rions de lui, et elles rient de nous tous. Il faut que nous rions, si nous voulons paraître gais. Mon amie, quand j'étais chez elle, me souriait agréablement.

Przykłady.

On śmieie się z nas, a my śmieiemy się z niego, a one śmieią się z nas wszystkich. Trzeba abyśmy się śmieli, jeżeli chcemy wydawać się wesłemi. Moja przyjaciółka, kiedy byłem u niej, uśmiechała się do mnie przyjemnie.

Suffire, wystarczać, suffisant, suffi, je suffis etc. wszystko iak dire.

Exemples.

Peu suffit aux hommes raisonnables; mais rien ne suffira aux avarés; je doute même que toutes les richesses du monde leur suffisent.

Przykłady.

Mało wystarcza ludziom rozumnym, ale nic nie wystarczy chciwym; wątpię nawet aby wszystkie bogactwa świata wystarczyły dla nich.

Suivre, iść za kim, następować, suivant, suivi. Pr. je suis. Pl. nous suivons. Déf. je suivis. Fut. je suivrai. Conj. que je suive etc. Tak idzie też: poursuivre, przesła-dować.

Exemples.

Un bon fils suit les sages conseils de ses parens; je les suivais aussi, et vous les suivrez de même. Il faut que nous suivions les preceptes de la sagesse.

Przykłady.

Dobry syn idzie za mądremi radami swoich rodziców; i ja szedłem za niemi i Was Pan pójdiesz też za niemi. Trzeba abyśmy szli za radami mądrosci.

Taire, zamilezeć, taissant, tâ. Pr. je tais. Déf. je tus. Fut. je tairai. Tak też idzie: se taire, milczeć.

Exemples.

Je sais taire un secret, je sais me taire. Si vous taisez

Przykłady.

Umiem zamilezeć sekret, umiem milczeć. Jeżeli zamilezesz

cette circonstance, si vous taisez, vous me ferez plaisir. Si je taisais cette aventure, si je me taisais, je pourrais paraître coupable. Je tus long-temps cette affaire, je me tus long-temps; j'ai tu ce malheur à tous mes amis, je me suis tu jusqu'à cette heure; Taisez cette entrevue, taisez-vous, je vous prie. Pourvu qu'il taise cette chose, pourvu qu'il se taise! s'il étoit possible qu'elle tût cette aventure, qu'elle se tût! je doute qu'elle ait tu ces détails, je doute qu'elle ait tu ces détails, je doute qu'elle se soit tue.

tę okoliczność, jeżeli będziesz milczał, uczynisz mi ukontentowanie. Gdybym zamilczał tę awanturę, gdybym milczał, mógłbym wadać się winnym. Długo zamilczałem ten interes, milczałem długo; zamilczałem to nieszczęście dla wszystkich moich przyjaciół, milczałem aż do tej godziny. Zamilcz to widzenie się, milcz, proszę się. Aby zamilczał tę rzecz, oby milczał! Gdyby można było, aby zamilczała tę awanturę, oby milczała! wątpię aby zamilczała tes szczególności, wątpię aby milczała.

Traire, doić, trayant, trait. Pr. je traie. Pl. nous trayons. Def. nie ma. Conj. que je traie. Tak idą też: abstraire, odłączać; attirer, przywabić, przyciągać; distraire, rozsyptywać, roztargnąć; extraire, wyciągać, retraire, na powrót odkupić, soustraire, odciągać.

Exemples.

Les paysannes traient leurs vaches; elles les traient aussi hier, quand j'étais dans ce village. Il faut qu'une ménagère traye elle-même ses chèvres.

Przykłady.

Wiesniaczki doją swe krowy; doły one i wczoraj, gdy byłem w tej wsi. Trzeba żeby dobra gospodyni doła sama swe Kozy.

Vivre, żyć, vivant, vécu. Pr. je vis. Pl. nous vivons. Def. je vécu. Fut. je vivrai. Conj. que je vive etc. Tak idzie też: survivre, przeżyć.

Exemples.

Qui vit sagement, vivra long temps. Nous avons vécu quelques années ensemble, et je desire que nous

Przykłady.

Kto żyje mądrze, będzie żył długo. Zylśmy kilka lat pospołu i życzę abyśmy żyli podobnie długo. Chciałbym

vivions de même long temps. Je voudrais que mon ayeul survecût à ses neveux.

aby mój dziadalek przeżył swych wnuków.

Vaincre, zwyciężyć, vainquant, vaincu. Pr. je vaincs. Plur. nous vainquons. Déf. je vainquis. Fut. je vaincrai. Conj. que je vainque etc. Tak idzie też: convaincre, przekonać.

Exemples.

Chaque nation commandée par un bon Général, vainc ses ennemis. Les braves soldats vainquent tous les obstacles. Je desirerais que mes compatriotes vainquissent leurs ennemis: les voilà déjà vaincus. Je disputais hier avec Monsieur N. et je l'ai vaincu.

Przykłady.

Każdy naród dowodzony przez dobrego Jenerała zwycięża swych nieprzyjaciół. Waleczni żołnierze zwyciężają wszystkie przeszkody. Życzyłbym aby moi ziomkowie zwyciężyli swych nieprzyjaciół: o to są już zwyciężeni. Dysputowałem wczoray z Panem N. i przekonałem go.

Chapitre trentième.

Des Participes.

§. 1. On donne les noms des Participes aux mots, qui viennent des Verbes, et qui expriment quelques qualités, p. e. aimé, aimant, sont des Participes, car ils viennent du Verbe aimer, et signifient la qualité du dévouement.

§. 2. Quand le sens le permet et l'exige, les Participes peuvent être changés par les cas, les nombres, les genres, et les degrés de Comparaison, absolument comme les Adjectifs, p. e.

Rozdział trzydziesty.

O Imiesłowach.

§. 1. Nazwisko Imiesłowa daia tym wyrazom, które pochodzą od Słowa, i oznaczają rozmaite przymioty, n. p. kochany, aimé, kochający, aimant, są imiesłowy, bo pochodzą od Słowa, kochać, aimer, i oznaczają przymiot sprzyiania komu.

§. 2. Gdy sens dozwala i wymaga, mogą Imiesłowy bydź odmieniane przez przypadki liczby, rodzaje i Stopnie, a to zupełnie iak Przymiotniki, n. p.

Par le cas,

Singulier.

N. le savant,
G. du savant,
D. au savant,
Ac. le savant,
Abl. du savant,

Pluriek

N. les savans,
G. de savans,
D. aux savans,
Ac. les savans,
Abl. des savans,

Par les genres.

le savant,
la savante,
un homme aimé,
une femme aimée.

Par les degrés.

savant,
plus savant,
le plus savant,

Rem. Cependant nous donnerons dans Sintaxe les règles, quand on peut changer les Participes par les genres, et quand on ne les peut pas.

Przez przypadki.

L. pojedyncza.

uczony.
uczonego.
uczonemu.
uczonego.
o uczyonym.

L. mnoga

uczeni.
uczonych.
uczonychym.
uczonych.
o uczyonych.

Przez rodzaje.

uczony.
uczona.
człowiek kochany.
kobieta kochana.

Przez stopnie.

uczony.
uczeńszy.
nayučenjezszy.

Uwaga. Wszelako dopiero w Sintaxis będą dane prawidła, kiedy Imiesłowy odmieniać można przez rodzaje, a kiedy nie.

Seconde partie de la
Grammaire.

S Y N T A X E *).

Chapitre premier.

Introduction.

*Des phrases et de leurs
membres.*

§. I. La Syntaxe enseigne: comment il faut arranger divers mots dans une pensée, d'après les règles, qui sont prescrites par la raison et la coutume nationale, p. e. des ces mots:

*) La Syntaxe de la langue française est également difficile comme dans les autres langues, et elle a de même beaucoup de petites règles, qui doivent être rigoureusement observées. Mais si l'on voulait donner dans la Grammaire toutes les règles de la Syntaxe, elle serait très-grande, ennuyante et difficile même à réténir par cœur. On peut ainsi le mieux apprendre la Syntaxe en lisant avec attention de bons auteurs, et en réfléchissant sur la manière, dont ils réunissent divers mots en diverses pensées, et comment ils joignent diverses pensées en une seule période. Cependant, afin que la jeunesse, en lisant des auteurs, puisse savoir: comment et sur quel points elle doit avoir attention, nous donnerons ici la Syntaxe française très abrégée.

Część druga Gram-
matyki.

S K Ł A D N I A *).

Roździał pierwszy.

W s t ę p.

O okresach i członkach ich.

§. I. Składnia nauzeza iak składać rozmaite wyrazy w myśl iakakolwiek, a to po dług prawideł, które są przez rozum i zwyczaj narodowy przepisane, n. p. z tych pojedynczych wyrazów:

*) Składnia języka francuzkiego iest równie trudna iak i inszych języków, i podobnie ma bardzo wiele drobnych reguł, które ściśle zachowywać należy. Ale gdyby wszystkie prawidła Składni chciano w Grammatyce dokładnie opisać, byłaby ona nadto obszerną i nudną a nawet trudną do spamiętania. Najlepiej więc nauczyć się można Składu czytając z uwagą dobrych Autorów, i zastanawiając się nad tem: iak oni rozmaite wyrazy w rozmaite myśli, a myśli znowu w jeden peryod spiali. Jednak aby młodzież czytając Autorów wiedziała; iak i na iakie punkta szczególniey ma uważać; dany przeto w krótkości tu zebrana Składnią języka francuzkiego.

le frère, la lettre,
écrire,

on peut composer cette pensée: le frère écrit une lettre.

§. 2. Une pensée courte, composée de quelques mots, s'appelle phrase, p. e. le père aime le fils, est une phrase.

§. 3. La moindre phrase doit avoir au moins deux mots, p. e. Dieu existe; mais ordinairement les phrases ont trois mots (sans y compter l'article) p. e. Dieu créa la terre.

§. 4. Les membres d'une phrase s'appellent: le Sujet, le Verbe et le Régime.

A. Le Sujet doit être toujours au Nominatif; il peut être un Substantif, Adjectif, ou Pronom, ou un autre mot, pris comme Substantif; mais il est chez les Français presque toujours au commencement d'une phrase, p. e.

Le frère écrit une lettre;
l'agréable est aimable;
le si me chagrine.

Ici les mots: le frère, l'agréable, le si, sont les Sujets.

Le Sujet doit être toujours comme la réponse à la question qui? qu'on met avant le Verbe, p. e. il écrit une lettre; qui? le frère. C'est pourquoi le frère est ici le Sujet.

B. Le Verbe exprime toujours une action, ou un état du Sujet, et il répond tou-

brat, list, pisae,

można złożyć tę myśl: brat pisze list.

§. 2. Myśl krótka, z kilku wyrazów tylko złożona, nazywa się okres, n. p. oyciec kocha syna, jest okres.

§. 3. Najmniejszy okres musi mieć przynajmniej dwa wyrazy, n. p. Bóg exystuje; ale pospolicie okresy mają trzy wyrazy (nie rachując w to artykułów) n. p. Bóg stworzył ziemię.

§. 4. Członki okresu nazywają się: Subiekt, Słowo i Rząd.

A. Subiekt musi być zawsze w przypadku pierwszym; może on być iaki Rzeczownik, Przymiotnik, albo Zaimek albo inny wyraz iaki, wzięty iako Rzeczownik; ale u Francuzów stoi on prawie zawsze na początku okresu, n. p.

brat pisze list;
przyjemna (rzecz) jest miłą;
to jeśli mnie gniewa.

Tu wyrazy: brat, przyjemna, jeśli, są Subiekta, i dlatego one stoją na początku okresów.

Subiekt zawsze musi być iako odpowiedź na pytanie qui? kto? które się kładzie przed słowem, n. p. pisze list, kto? brat. Dla tego brat jest tu iako Subjekt.

B. Słowo wyraża zawsze czynność iaką albo stan Subjektu, i przypada zawsze na

jours à la question: que fait-il? p. e. le frère; — que fait-il? il écrit, il dort.

Les mots écrit, dort, sont des Verbes, car le mot écrit exprime l'action, et le mot dort exprime l'état du frère.

Le Verbe, dans les phrases affirmatives, doit être en Français toujours après le Sujet, p. e. le frère écrit, et on ne peut pas dire en français: écrit le frère.

C. Le Régime est ou direct ou indirect. Le direct est toujours à l'Accusatif, sans aucune Préposition, et l'indirect peut être au Génitif, au Datif au à l'Ablatif.

Le Régime direct répond toujours à la question qui? ou quoi? qu'on met après le Verbe p. e.

le père aime; — qui; le fils.

Dieu créa; — quoi? la terre.

C'est pourquoi les mots: le fils, la terre, sont ici comme Régimes directs.

Les Régimes indirects répondent aux questions de qui? de quoi? à qui? à quoi? p. e.

Le soldat reçoit la récompense de son monarque; (Gen.)

Le soldat jure la fidélité à son monarque; (Dat.)

Le soldat parle de son monarque; (Abl.)

Ici les mots: de son monarque, à son monarque, sont les Régimes indirects.

pytanie: co robi? n. p. brat; — co robi? pisze, spi.

Wyrazy pisze, spi, są Słowa, bo wyraz pisze oznacza czynność, a wyraz spi oznacza stan brata.

Słowo, w okresach twierdzących musi wé Francuzkim zawsze stać po Subjekcie, n. p. brat pisze, le frère écrit; gdy zaś, écrit le frère, cale w francuzkim ięzyku powiedzieć niemożna.

C. Rząd iest albo prosty albo poboczny. Rząd prosty iest zawsze w czwartym przypadku, bez żadnego Przedimka a poboczny może być w drugim, trzecim albo szóstym przypadku.

Rząd prosty odpowiada zawsze na pytanie qui? kogo? quoi? co? które się kładzie po Słowie, n. p.

oyćciec kocha; — kogo? syna.

Bóg stworzył; — co? ziemię.

Dla tego wyrazy: syna, ziemię, są tu rzady proste.

Rzady poboczne od powiadają na pytania: czyy? czego? komu? czemu? o kim? o czym? n. p.

żołnierz odbiera nadgrode od swego monarchy; (Gen.)

żołnierz przysięga wierność swemu monarsze; (Dat.)

żołnierz mówi o swym monarsze; (Abl.)

Tu wyrazy: od swego monarchy, swemu monarsze, o swym monarsze, są rzady poboczne.

Exemples.

Le négociant vend les marchandises.

Le soldat défend la patrie.

Les paysans cultivent la terre.

Des voleurs on volé les boeufs de notre voisin.

Un pêcheur a vendu des écrivisses à un cuisinier.

Les prêtres parlent du Pape.

Rem. Où sont dans ces exemples les Sujets, les Verbes et les Régimes directs et indirects?

Zadanie. *) Siostry piszą listy. - Wszystko Bóg stworzył. Nie jest miła rzecz nieprzyjemna. Twoje nie 1) gniewa mnie. Nasi bracia piszą, a siostry nasze spią. Kupcy przedawają towary mężczyznom i kobietom. Oyczyznę waszych sąsiadów bronią nasi żołnierze. Dwa woły naszego sąsiada ukradł jakiś złodziej. Kucharzowi sprzedał rybak raki. Mówi xiądz o Papieżu.

1) non.

Remarque. En corrigeant ces exemples, quand ils seront traduits en français, il faut examiner les écolier à l'égard de chaque mot: pourquoi ils l'ont mis dans l'une et non dans l'autre place?

§. 5. Les phrases, a l'égard du l'usage du Verbe, qui s'y trouve, se divisent, en quatre classes:

1) affirmatives, p. e.
le frère écrit une lettre.

2) négatives, p. e.
le frère n'écrit aucune lettre.

*) On a à dessin placé les mots de ces thèmes non d'après la Syntaxe française, à fin que les écoliers soient contraints de chercher l'ordre des mots d'après cette Syntaxe.

Przykłady.

Kupiec przedaie towary.

Żołnierz broni oyczyznę.

Wieśniacy uprawiają ziemię.

Złodzieie ukradli woły naszego sąsiada.

Rybak sprzedał raki kucharzowi.

Xięża mówią o Papieżach.

Uwaga. Gdzie są w tych przykładach Subiekta, Słowa i Rządy proste i poboczne?

Uwaga. Poprawiając te zadania, gdy będą przetłumaczone na francuzkie, trzeba ucniów względem każdego wyrazu examnować: czemu go wtym a nie w inszym mieyscu położyli?

§. 5. Okresy przez względ na użycie Słowa, które w nich się zayduie, dzielą się na cztery gatunki:

1) twierdzące, n. p.
brat pisze list.

2) przeczące, n. p.
brat nie pisze listu.

*) Wniektórych zadaniach wyrazy są umyślnie nie podług francuzkiej składni uszykowane, aby ucniowie sami byli przymuszeni szukać porządku składni francuzkiej.

3) interrogatives, p. e.
le frère écrit-il une lettre ?

4) mixte (interrogatives et négatives) p. e.
le frère n'écrit-il aucune lettre ?

§. 6. Les phrases, sont ou simples ou composées, ou jointes, ou étendues.

A. Les phrases simples n'ont qu'un Sujet qu'un Verbe et qu'un Régime, p. e.
le soldat porte un sabre.

B. Les phrases composées ont ou plus d'un sujet, ou plusieurs Verbes, ou plusieurs Régimes, p. e.

le Roi et la Reine aiment la nation;
la guerre dévaste et ruine les pays;
la guerre ruine les villages et les villes.

C. Les phrases jointes contiennent deux phrases simples ou composées, l'une comme antécédante l'autre comme conséquante, qui sont réunies en une seule phrase par une Conjonction, p. e.

si le père et la mère élèvent bien leurs fils et leurs filles; les fils et les filles les aiment, le monde les estime et Dieu les bénit.

Rem. Ici les mots; si le père et la mère élèvent bien leurs fils et leurs filles; font la phrase antécédante; et les mots: les fils et les filles les aiment, le monde les esti-

3) pytające, n. p.
czy brat pisze list?

4) mieszane (pytające i przeczące) n. p.
czy brat nie pisze listu ?

§. 6. Okresy są albo proste albo złożone, albo spoione albo rozszerzone.

A. Okresy proste mają tylko jeden Subjekt, jedno Słowo, i jeden Rząd, n. p.
żołnierz niesie pałasz.

B. Okresy złożone mają albo więcej niż jeden Subjekt, albo też kilka Słów, albo więcej niż jeden Rząd, n. p.

Król i Królowa kochają naród,
woyna pustoszy i niszczy kraie;
woyna niszczy wsie i miasta.

C. Okresy spoione zawierają w sobie dwa proste albo złożone okresy, jeden poprzedni, drugi pośledni, które oba spoione są w jeden okres przez jakikolwiek Spójnik, n. p.

jeśli oyciec i matka wychowują dobrze swych synów i swe córki; wtedy synowie i córki kochają ich za to, świat ich szanuje, a Bóg błogosławi.

Uwaga. Tu wyrazy: jeśli oyciec i matka wychowują dobrze swych synów i swe córki; składają okres poprzedni; a wyrazy: wtedy synowie i córki kochają ich,

me et Dieu les béait, font la phrase conséquente.

D. Les phrases étendues contiennent non seulement un Sujet, un Verbe, un Régime direct (quelques fois plusieurs Sujets etc. etc.) mais outre cela, chaque Sujet contient encore un ou plusieurs Adjectifs, le Verbe a un ou plusieurs Adverbes, et le Régime direct a aussi un ou plusieurs Adjectifs, p. e.

le grand Roi et la Reine bien-faisante aime sincèrement leur nation fidèle.

Quelques fois les phrases sont étendues par une phrase incidente (au milieu de la phrase, p. e.

le grand Roi et la Reine bien-faisante, modèles des meilleurs monarques, aiment sincèrement leur nation fidèle.

Ici: modèles des meilleurs monarque, est une phrase incidente.

Quelquefois les phrases sont étendues par une, ou plusieurs phrases adjointes à la fin de la phrase, p. e.

le grand Roi et la Reine bien-faisante aime sincèrement leur nation fidèle, qui est aussi digne de tout leur amour, car elle est toujours prête à sacrifier tout pour eux, ses biens et même sa vie.

Ici dès les mots: qui est digne etc. etc commencent les phrases adjointes, qu' on a

świat ich szanmie, a Bóg błogosławi; składają okres pośledni.

D. Okresy rozszerzone zawierają w sobie nie tylko jeden Subjekt, jedno Słowo, i jeden Rząd (czasem też kilka Subjektów i. t. d.) ale prócz tego ieszcze każdy Subjekt ma jeden albo więcej Przymiotników, Słowo ma iaki Przysłówek, a Rząd ma też jeden lub więcej Przymiotników, n. p.

Wielki Król i dobroczynna Królowa kochają szczerze swój wierny naród.

Czasem bywają też okresy rozszerzone, przez okres iaki wtrącony w środek okresu, n. p.

Wielki Król i dobroczynna Królowa, wzory najlepszych monarchów, kochają szczerze swój wierny naród.

Tu: wzory najlepszych monarchów jest okres wtrącony.

Bywają też czasem okresy rozszerzone przez okres iaki, poboczny, dodany na końcu okresu, n. p.

Wielki Król i Królowa dobroczynna kochają szczerze swój wierny naród, który też godzien jest całej ich miłości, bo zawsze jest gotów wszystko dla nich poświęcić, majątek i samę nawet życie.

Tu, od wyrazów: który jest godzien i. t. d. zaczyna się okresy poboczne, do

mis pour plus étendre la phrase principale.

§. 7. Quand plusieurs phrases simples ou composées sont étendues et réunies dans une pensée, parfaitement exprimée, on appelle cela une période. On pourrait faire de cette phrase: quand l'armée aura vaincu l'ennemi, les habitans auront la paix, la période suivante: quand la grande armée aura vaincu totalement l'ennemi formidable, qui a injustement envahi notre pays; les habitans, aujourd'hui très opprésés, auront bientôt la paix, long-temps désirée, tant par les militaires que par les civils.

§. 8. En arrangeant les phrases en périodes, on met ordinairement les phrases les plus courtes avant les plus longues, p. e

N' attendez pas ici, Messieurs, que j'ouvre une scène tragique; que je représente ce grand homme étendu sur ses propres trophées; que je découvre ce corps pâle et sanglant auprès duquel fume encore la foudre qui l'a frappé; que je fasse crier son sang comme celui d'Abel, et que j'expose à vos yeux les images de la religion et de la patrie éplorée (Fléchier.)

Exemples.

Les cosaques aiment le pillage.

dane na końcu dla rozszerzenia głównego okresu.

§. 7. Gdy kilka okresów czy to prostych, albo złożonych są rozszerzone i wiedną dokładnie wyrażoną myśl połączone, wtedy nazywają to Peryodem. Można by z tego okresu: gdy wojsko zwycięży nieprzyjaciela; mieszkańcy będą mieli pokoy, taki zrobić peryod, n. p. gdy wielka armia zwycięży zupełnie ogromnego nieprzyjaciela, który niesprawiedliwie krąży nasz napadł; mieszkańcy, dziś zbyt ucisnieni, wkrótce będą mieli pokoy, którzy od wszystkich, równie wojskowych iak i cywilnych, od tak dawna już jest pożądany.

§. 8. Pospolicie szykując okresy w peryodach, kładziemy okresy krótsze przed dłuższymi,

Nie oczekujcie tu, moi Panowie, abym otworzył scenę tragiczną; abym przedstawiał tego wielkiego człowieka*) leżącego na własnych znakach zwycięstwa; abym odkrywał to ciało blade i krwią zbroczone, obok którego kurzy się jeszcze piorun**), który go dotknął; abym kazał krwi jego wołać o zemstę, iako krwi Abła, i abym oczom waszym przedstawiał obraz religii i rozplakaney oyczyzny.

Przykłady.

Kozacy lubią rabunek.

*) Marszałka Turenne.

**) Kula.

La guerre n'apporte pas le bonheur.

Le vent dissipe-t-il les nuages.

Est-ce que la foudre ne tue pas des animaux?

Paysans, soldats, gentils-hommes, pretres, tous ont besoin de pain.

Toutes les nations cherchent et desirer les richesses.

Aucune nation ne cherche sincerement la vertu et la sagesse.

Si un jeune homme desire d'etre hereux pendant toute sa vie; il doit surtout tacher d'eclairer son esprit, d'ennoblir son coeur et d'accoutumer son corps aux travaux utiles.

C'est la vertu et la sagesse, qui sont si peu connues des hommes, qui les rendent les plus surement hereux, dans chaque etat, dans chaque nation.

Les bons monarques se donnent beaucoup de peine pour rendre leur nation hereuse: ils erigent la police, pour maintenir la surété interieure; ils tiennent une armée nombreuse, qui leur coute la plus grande partie des revenus nationaux, pour assurer les limites du pays contre l'invasion de leur voisins avides; ils constituent des tribunaux pour rendre la justice aux habitans; — tout cela a contribué beaucoup au bonheur des nations; mais elles seraient heureuses plus promptement, plus durablement et plus réellement, si les monar-

Woyna nie przynosi szezescia.

Czy wiatr rozpędza chmury?

Czy piorun nie zabija zwierząt?

Chłopi, żołnierze, szlachta, i księża, w zyscy potrzebują chleba.

Wszystkie narody szukają i pragną bogactw.

Żaden naród nie szuka szezerczoty i mądrosći.

● Jeśli młodzieniec pragnie byđ szezescliwym na całe swe życie; powinien nadewszystko od samey młodości starać się oświecić swój rozum, uszlachetnić swe serce, i ciało przyzwyczaić do prac użytecznych.

Cnota i mądrość, które są tak mało od ludzi znane, uszczęśliwiają nappewniety każdego człowieka, w każdym stanie i w każdym narodzie.

Wiele szlachetni monarchowie zadają sobie pracy, aby swój naród uszczęśliwić: stanowią policją dla utrzymania wewnętrney oni bezpieczności; trzymają liczne wojsko, które nawięcey dochodów krajowych kosztuje, aby granice od napaści chciwych sąsiadów zabezpieczyć; urządzają trybunały, aby oddać sprawiedliwość mieszkańcom; wszystko to wielce się już przyłożyło do uszczęśliwienia narodów; ale byłyby one prędey, trwaley i prawdziwiey szezescliwe, gdyby monarchowie obrócili na edukacją młodzieży płeć

ques employaient à l'éducation de la jeunesse de deux sexes la moitié de soins, qu'ils accordent à l'état militaire.

Remarque. OÙ sont dans les phrases ci-dessus données les phrases affirmatives, négatives, composées, incidentes, étendues, adjointes et les périodes?

Zadanie. Wiatry rozpedziły chmurę. Mówią że kozacy nie lubią rabunków. Niektórzy ludzie myślą 1), że wojny przynoszą szczęście narodom. Ani chłop 2) ani żołnierz, ani słabiec, ani xiądz, nikt 3) nie może żyć bez chleba.

Każdy naród szuka i pragnie chwały 4). Ten 5) jest szczęśliwy, kto szuka szczerze cnoty i mądrości.

Jeśli młodzieńce pragną być szczęśliwymi na zawsze 6), nadewszystko powinni starać się, oświecić swój rozum, serce swe uszlachetnić, i do pracy użytecznej ciała prz. zwęzczać.

Wiele słachetny król zadaje sobie pracy, aby swój wierny naród uszczęśliwić: dla utrzymania wewnętrznego pokoju stanowi policją; aby od napaści chciwego sąsiada granice zabezpieczyć, utrzymuje liczne wojsko, które najwięcej dochodów krajowych kosztuje; urządza trybunał, aby sprawiedliwość mieszkańcom wymierzona była; wiele to wszystko przykładą się do uszczęśliwienia narodu; ale byłby naród daleko prędzej i prawdziwiej szczęśliwym, gdyby Król więcej miał starania 7) o edukacją młodzi narodowej.

1) quelsques hommes croient, 2) ni, 3) personne ne peut par vivre sans pain, 4) la gloire, 5) celui, 6) pour toujours. 7) avoir plus de soin.

Remarque. Après avoir connu les phrases, leurs membres et leurs espèces, il nous faut à présent parcourir les règles de la Syntaxe, qui sont divisées en trois parties: de l'ordre des mots, de leur accord, et de leur régime.

Chapitre seconde.

De l'ordre des mots.

§. 1. Les règles de l'ordre nous enseignent: comment les mots qui se trouvent dans les phrases doivent se suivre, car il faut bien observer cela dans la langue française,

oboicy, połowę tylko tych wydatków i połowę tego starania które na stan wojskowy obracają.

Uwaga. Gdzie są w powyższych przykładach okresy pytające, przeczące, złożone, poboczne i Periody?

Uwaga. Poznawszy Okresy, ich gatunki i części, musimy teraz przejśćz prawidła składni, które są podzielone na trzy oddziały: o szyku, o zgodzie i o rządzie wyrazów.

Rozdział drugi.

O szyku wyrazów.

§. 1. Prawidła o szykowaniu nauczą iak wyrazy w okresach będące, ieden po drugim następować mają, bo w francuzkim języku bardzo na to uważać należy,

A. De l'ordre des mots considerés en particulier.

§. 2. En général, quand nous considerons les mots en particulier, tel est l'ordre, qu'ils tiennent dans les phrases.

§. 3. L'Interjection est ordinairement au commencement d'une phrase, p. e.

Ah! malheureux, que je suis!

§. 4. La Conjonction est toujours avant le Verbe, à qui elle appartient, p. e.

si vous me donnez du papier, je vous donnerai de l'encre.

Ici la Conjonction si doit être avant le Verbe donner.

§. 5. La Préposition est toujours avant les mots, aux quels elle appartient, p. e.

va chez ton frère.

Ici la Préposition chez doit être avant les mots ton frère.

§. 6. Les Adverbes sont toujours près des Verbes, auxquels ils appartiennent, soit avant ou après, comme il convient le mieux, mais plus souvent après les Verbes, p. e.

la soeur ira aujourd'hui se promener, ou: la soeur ira se promener aujourd'hui.

Dans les temps composés l'Adverbe est quelquefois entre le Verbe auxiliaire et le

A. Oszyku wyrazów uważanych poiedynczo.

§. 2. Wogólności, gdy uważamy wyrazy poiedynczo, taki jest porządek, które w okresach zachowują.

§. 3. Wykrzyknik stoi poşpolicie na początku iakiego okresu, n. p.

Ach! ia nieszczęśliwy!

§. 4. Spojnik stoi zawsze pierwey niż to Słowo, do którego należy, n. p.

ieśli mi dasz papieru, dam ci atramentu.

Tu spojnik ieśli musi stać przed słowem dasz.

§. 5. Przedimek stoi zawsze przed swym wyrazem do którego należy, n. p.

idź do twego brata.

Tu Przedimek do musi stać pierwey niż twego brata.

§. 6. Przysłowski stoia zawsze albo zaraz przed słowami albo zaraz po Słowach iak lepiej wypada, do których należą; ale częściciey po słowach, n. p.

siostra poydzie dziś na przechadzkę, albo siostra dziś poydzie na przechadzkę.

Wczasach złożonych stoi Przysłówek czasem między słowem poştkowem i Imieşte-

Participe, quelquefois il est après le Participe, p. e.

quelques personnes furent injustement accusées, mais on les a traitées soigneusement.

§. 7. Les Pronoms possessifs doivent être toujours avant leurs Substantifs, p. e.
mon frère va chez ton père.

Ici on ne pourrait pas dire: frère mon va chez père ton.

Rem. Nous avons donné dans le 24ème Chapitre les règles, où il faut placer les Pronoms relatifs, le, la, les, en, y.

§. 8. La plupart des Adjectifs doivent être mis après leurs Substantifs, et il y en a peu, qui puissent être mis avant leurs Substantifs, et ce sont ceux, qui suivent ici:

Les Adjectifs:

ample, bon,
beau, belle,
cher, chétif,
divers, feu,
gentil, méchant,
pauvre, petit,
sot, vieux,
vilain, vrai,

prennent leur place avant les Substantifs, p. e.

une ample maison,
un bon pays,
un beau jardin,
mon cher frère,
feu votre frère, etc.

Rem. Mais quand plusieurs de ces Adjectifs appartiennent à un Substantif, on les met alors après le Substantif, p. e.

wem, a czasem po Imiesłowie, n. p.

niektóre osoby były niesprawiedliwie oskarżone, ale obchodzono się z niemi troskliwie.

§. 7. Zaimki dzierzawcze muszą stać zawsze przed swemi Rzeczownikami, n. p.
mój brat idzie do twego oycy.

Tu nie możnaby mówić po francuzku: brat mój idzie do oycy twego.

Uwaga. Gdzie zawsze zaimki, le, la, les, en, y, stać muszą, o tém już powiedziano w Rozdziale 24tym.

§. 8. Naywiększa część Przymiotników zawsze stać musi po Rzeczownikach, a mało jest takich, które stać muszą, przed Rzeczownikami i te tylko tu następują:

Przymiotniki:

obszerny, dobry,
piękny, piękna,
miły, nędzny,
różny, nieboszczyk,
grzeczny, niegodziwy,
ubogi, mały,
głupi, stary,
brzydki, prawdziwy,

stoią przed Rzeczownikami, n. p.

obszerny dom,
dobry kray,
piękny ogród,
mój kochany brat.
nieboszczyk wasz brat i. t. d.

Uwaga. Ale jeżeli kilka tych Przymiotników do jednego Rzeczownika należą, wtedy stoią po Rzeczowniku, iak n. p.

C'est un homme grand,
gros et méchant.

§. 9. Quelques Adjectifs peuvent être avant et après leurs Substantifs, comme, p. e. les Adjectifs suivans:

charmant, célèbre,
habile, honorable,
immense, magnifique,
puissant, riche,
savant, p. e.

c'est un homme savant, ou
c'est un savant homme.

§. 10. Quelques Adjectifs ont une autre signification, quand ils sont placés avant les Substantifs, et une autre, quand ils sont après, p. e.

Avant le Substantif.
przed Rzeczownikiem.

Propre, własny.

mon propre habit,

mon habit propre.

Galant, obyczajny.

un galant homme,

un homme galant.

Grosse, gruba.

une grosse femme,

une femme grosse.

Sage, akuszerka, babka.

c'est une sage-femme,

c'est une femme sage,

Plaisant, wesoly.

un plaisant homme,

un homme plaisant.

Pauvre, mizerny.

un pauvre écrivain,

un écrivain pauvre.

to jest człowiek wielki gruby, i zły.

§. 9. Niektóre Przymiotniki mogą stać przed albo i po Rzeczownikach iak n. p. następujące:

przytoyny, sławny,
sposobny, czcigodny,
niezmierny, wspaniały,
potężny, bogaty,
uczony, n. p.

to jest człowiek uczony, albo to jest uczony człowiek.

§. 10. Niektóre Przymiotniki mają cale inye znaczenie, gdy stoją przed Rzeczownikami a inne znów, gdy stoją po Rzeczownikach, n. p.

Après le Substantif.

Po Rzeczowniku.

czysty, ładny, piękny, n. p.

moja własna suknia,

moja suknia czysta.

pragnący przypodobać się.

n. p.

obyczajny człowiek,

człowiek pragnący damom

podobać się,

brzemienna, wciąży, n. p.

gruba kobieta.

kobieta w ciąży,

mądra, n. p.

to jest akuszerka,

to jest mądra kobieta,

dziwaczny, n. p.

człowiek wesoly,

dziwaczny człowiek,

ubogi, n. p.

mizerny pisarz,

pisarz ubogi.

Honnête, poczciwy,
un honnête homme,
un homme honnête.

Seul, ieden tylko,
un seul homme,
un homme seul.

Certain, iakiś,
une certaine chose,
une chose certaine.

Différent, rozmaity,
différentes choses,
des choses différentes.

§. 11. Les noms de nombres,
quand ils citent quelque chose,
ou quand ils appartiennent à
un nom propre, sont toujours
mis après leurs Substantifs, p.
e.

Cela se trouve au livre pre-
mier Chapitre seconde.

Conrad troisième, Louis sei-
zième.

Et dans les autres cas,
quand ils ne citent, ni ne sont
près des noms propres, ils sont
toujours mis avant les Substan-
tifs, p. e.

le premier homme,
la seconde femme.

§. 12. Le Substantif, à qui ap-
partient le Pronom relatif, doit
être toujours mis tout près de
ce Pronom relatif, p. e.

J' ai prêté votre livre à mon
frère, qui fut hier chez
moi.

J' ai prêté à mon frère le li-
vre, que vous m' avez
donné.

§. 13. Le Verbe, dans les
phrases affirmatives, est tou-
jours après le Sujet, p. e.

Dieu dirige l' univers.

§. 14. Le Verbe auxiliaire

graczny, n. p.
poczciw. człowiek,
człowiek graczny,
sam ieden, n. p.
ieden tylko człowiek,
człowiek sam ieden,
nieomylny, n. p.
iakaś rzecz,
rzecz nieomylna,
roźniący się, n. p.
rozmaite rzeczy,
rzeczy różne,

§. 11. Liczniki, gdy cytują
albo przy imieniu właściwem
stoją, kładą się po Rzeczowni-
kach, n. p.

To zawiera xięga pierwsza,
rodział drugi.

Konrad 3ci, Ludwik 16sty.

A w inszych zaś przypad-
kach, gdy ani cytują, ani przy
imionach właściwych nie sto-
ją, kładą się przed Rzeczowni-
kami, n. p.

pierwszy człowiek,
druga kobieta.

§. 12. Ten Rzeczownik, do
którego Zaimek stosunkowy
ściąga się, musi zawsze stać
przed tymże Zaimkiem stosun-
kowym, n. p.

Pożyczyłem xiążkę Wac Pana
mojemu bratu, który był
w czoray u mnie.

Pożyczyłem bratu mojemu tę
xiążkę, którą mi Wac Pan
dałes.

§. 13. Słowo w okresach
twierdzących, stoi zawsze po
Subieckie, n. p.

Bóg rządzi światem.

§. 14. Słowo posiłkowe stoi

est toujours, dans toutes les quatre manières d'employer le Verbe, dans l'affirmative, négative, interrogative et mixte, avant son Participe, auquel aide à former un temps, p. e.

le père m' a dit cela,
le père ne m' a pas dit cela,

le père m' a-t-il dit cela?
le père ne m' a-t-il pas dit cela?

Comme on voit, le Verbe auxiliaire *a* est ici toujours avant le Participe *dit*.

§. 15. Les Participes ont les mêmes règles que les Adjectifs; mais la plupart sont placés après les Substantifs, p. e.

un jeune homme bien élevé.

zawsze, we wszystkich czterech gatunkach używania Słów; w twierdzącym, przeczącym, pytającym i mieszanym, przed swym Imiesłowem, któremu pomaga czas iaki formować, n. p.

Oyciec mi to powiedział.
Oyciec mi to nie powiedział.

Powiedział mi to oyciec?
Nie powiedział mi tego oyciec?

Jak widać zawsze tu Słowo Posiłkowe *a* stoi przed Imiesłowem *dit*.

§. 15. Imiesłowy mają też same prawidła iaki Przymiotniki, ale naywięcej kładą się pę Rzeczownikach, n. p.

młodzieniec dobrze wychowany.

Zadanie. Ach! ja nieszczęśliwa. — Jeśli mi dasz atramentu, dam ci papieru. Idźmy do naszych braci. Poydziemy dziś na przechadzkę. Oycowie nasi idą do braci twoich. Moi kochani bracia! ja i wasz nieboszczyk brat, widzieliśmy obszerne domy, dobre kraie, piękne ogrody i wiele ludzi uczonych.

Ty masz własne suknie; ale twoje suknie nie są czyste. Twój młodszy brat jest człowiek obyczajny, a twój starszy brat jest człowiek pragnący podobać się damom.

To jest kobieta gruba, a to jest kobieta brzmienna; ta tu jest kobieta mądra, a tamta jest akuszerka.

Mój stryj jest człowiek wesoły, a jego służący jest człowiek dziwny. Widziałem i żołnierzy nędznych i kupców ubogich.

Mój służący jest człowiek poczciwy, a moja kuzynka jest grzeczna dama. Widziałem samego iednego króla, który miał tylko ieden złoty. Jakiś człowiek powiadał¹⁾ mi to iako rzecz pewną, powiadał mi on też wiele innych rzeczy rozmaitych. — Były to różne rzeczy.

To jest pierwsza książka, którą ja czytam. — Brat Wać Pana pożyczył mi książkę, którą mu Wać Pan dałeś. — Pożyczyłem książkę bratu Wać Pana, który był u mnie.

1) raconter.

B. De l'ordre des mots dans les phrases.

A. On met dans les phrases simples affirmatives.

B. O szyku wyrazów w okresach.

A. W okresach twierdzących prostych stoi:

- 1) le Sujet, p. e. le frère
- 2) le Verbe, p. e. aime
- 3) le Régime, p. e. la soeur.

La phrase est formée ainsi:
le frère aime la soeur

B. On met dans les phrases affirmatives composées, où se trouvent réunies par une Conjonction, une ou plusieurs phrases,

- 1) la Conjonction, p. e. quand
- 2) le Sujet de la phrase précédente, p. e. l'armée
- 3) le Verbe de la phrase précédente, p. e. aura vaincu.
- 4) le Régime de la phrase précédente, p. e. l'ennemi;
- 5) le Sujet de la phrase conséquente, p. e. les habitans
- 6) le Verbe de la phrase conséquente, p. e. auront
- 7) le Régime de la phrase conséquente, n. p. la paix.

La phrase composée est formée de cette manière:

quand l'armée aura vaincu l'ennemi, les habitans auront la paix.

C. On met dans les phrases négatives simples:

- 1) le Sujet, p. e. le père
- 2) la première partie de la négation, p. e. ne
3. le Verbe, p. e. donne
- 4) la seconde partie de la négation, p. e. pas

- 1) Subjekt, n. p. brat
- 2) Słowo, n. p. kocha
- 3) Rząd, n. p. siostrę.

i tak powstał cały okres:
brat kocha siostrę.

B. W okresach twierdzących złożonych, w których dwa lub więcej okresów przez Spojniki są ściągnięte, stoi:

- 1) Spojnik, n. p. iesli
- 2) Subjekt przedniego okresu, n. p. armia
- 3) Słowo przedniego okresu, n. p. zwycięży
- 4) Rząd przedniego okresu, n. p. nieprzyjaciela;
- 5) Subjekt posledniego okresu, n. p. mieszkańce.
- 6) Słowo posledniego okresu, n. p. będą mieli
- 7) Rząd posledniego okresu, n. p. pokoy.

Tak się uformował okres złożony:

iesli armia zwycięży nieprzyjaciela; mieszkańce będą mieli pokoy.

C. W okresie przeczącym prostym stoi:

- 1) Subjekt, n. p. le père oyec.
- 2) Pierwsza połowa przeczeni, n. p. ne, nie
- 3) Słowo, n. p. donne; daie
- 4) Druga połowa przeczeni, n. p. pas (w polskim nie tłumaczy się).

5) le Régime, p. e. le livre.

D. Dans les phrases négatives composées le même ordre des mots reste, que dans les phrases simples, excepté qu'il y a toujours une Con onction au commencement de la phrase précédente, et quelquefois aussi au commencement de la phrase conséquente, p. e.

quoique le père n' aime pas le fils, cependant le fils aime le père.

E. On met dans les phrases interrogatives:

1) le Verbe, p. e. aimez

2) Le Pronom personnel, p. e. vous

3) le Régime, p. e. les livres?

Ou:

1) le Sujet, p. e. le Roi

2) le Verbe, et après son Pronom personel, p. e. aime-il

3) le Régime, p. e. la chasse?

Ou aussi la manière de dire:

1) Es -ce que

2) le Sujet, p. e. le Roi

3) le Verbe p. e. aime.

4) le Régime p. e. la chasse?

Ou enfin par l' Adverbe pourquoi, p. e.

pourquoi le Roi aime-t-il la chasse?

pourquoi le Roi n' aime-t-il pas la chasse?

Je ne sais, pourquoi le Roi n' aime pas la chasse.

5) Rząd, n. p. le livre, książki.

D. W okresach przeczących złożonych zostaje ten sam szyk iak i w prostych, tylko że na początku okresu przedniego zawsze, a czasem i na początku posledniego okresu, stoi iakis Spojnik, n. p.

choć oyciec nie kocha syna, przecie syn kocha oycia.

E. W okresach pytających stoi:

1) Słowo, n. p. kochasz,

2) Zaimek osobisty, n. p. Wać Pan,

3) Rząd, n. p. książki?

albo też:

1) Subiekt, n. p. le Roi, Król,

2) Słowo, i zaraz poniemiego Zaimek osobisty, n. p. aime-t-il, czy lubi,

3) Rząd, n. p. la chasse, polowanie? — Albo też sposob mówienia:

1) Est-ce-que, czy,

2) Subiekt, n. p. le Roi, Król,

3) Słowo n. p. aime, lubi,

4) Rząd, n. p. la chasse, polowanie?

Albo nakoniec przez Przysłówek pourquoi? dlaczego? n. p.

dla czego, król nie lubi polowanie?

dla czego król nie lubi polowania?

Nie wiem dla czego Król nie lubi polowania.

F. Dans les phrases mixtes (interrogatives et négatives) les mots tiennent le même ordre, que dans les phrases interrogatives. Si l'on changeait les phrases ci-dessus données en phrases mixtes, les mots tiendraient l'ordre suivant:

n' aimez-vous pas les livres?

le Roi n' aime-t-il pas la chasse?

Est-ce que le Roi aime pas la chasse?

Pourquoi le Roi n' aime-t-il pas la chasse?

G. On met dans les phrases impératives:

1) le Verbe, aimez

2) le Régime, p. e. la chasse.

H. On met dans les phrases impératives négatives, une partie de la négation avant le Verbe et l'autre partie après, p. e.

n' aimez-pas la chasse.

gardez fidèlement le secret, que l'on vous a confié; gardez-vous d'en parler.

Rem. On ne met le Pronom nous, vous, après l'Impératif que dans les Verbes réciproques, p. e. se garder.

Zadanie. Siostra kocha brata. Jeśli nieprzyjaciel zwycięży nasze wojsko; mieszkańcy nie będą mieli pokoiu. Xiążki nie kosztują 1) wiele. Chociaż siostra nie kocha brata, przecie brat kocha siostrę. Lubisz Wać Pan polowanie? Czy Wać Pan lubisz wino? Czemu brat nie lubi piwa? Nie wiem, czemu mój kuzyn nie lubi mięsa. Lubmy polowanie. Nie lubmy polowania. Zachowamy wiernie sekreta, które nam powierzone. Strzeżmy się o tem mówić.

couter.

Rem. 1. On observe dans les phrases incidentes, étendues et dans les périodes le même ordre,

F. W okresach mieszanych (pytających i razem przeczących) stoją wyrazy tak iak i w pytających, n. p. gdyby powyższe pytające okresy zamieniono na okresy mieszane, tak stałyby wyrazy:

nie kochasz Wać Pan xiążek? nie lubi Król polowania?

czy Król nie lubi polowania?

czemu Król nie lubi polowania?

G. W okresach rozkazujących stoi:

1) Słowo, n. p. aimez, lub

2) Rząd, n. p. la chasse, polowanie.

H. W okresach rozkazujących przeczących stoi połowa przeczni przed Słowem a połowa po słowie, n. p.

nie lub polowania.

zachoway wiernie sekret, strzeż tobie powierzono; strzeż się o tem mówić.

Uwaga. Kładzie się Zaimek nous, vous, po Imperatif tylko wtedy, gdy on pochodzi od Słowa zaimkowego, n. p. se gardez, strzedź się.

Uwaga 1. W okresach wtrąconych, pobocznych rozszerzonych, iakoż i w Peryodach, zachowuje

qui est prescrit pour les phrases simples, car les phrases étendues et les périodes sont formées de phrases simples.

Rem. 2. Ordinairement les Régimes directs sont mis avant les Régimes indirects, p. e. le père donna le livre au frère.

l'oncle acheta le cheval du père.

Et l'on ne pourrait pas dire ainsi en français:

le père donna au frère le livre;
l'oncle acheta du père le cheval.

Rem. 3. Les Orateurs et les Poètes ont la liberté de ne pas observer les règles de l'ordre des mots, qui sont données ci-dessus, comme l'on peut facilement remarquer cela en lisant avec attention les discours et les poésies.

Rem. 4. Nous donnons ici quelques exemples, où l'ordre grammatical des mots n'est pas observé à dessin, pour plus d'harmonie et plus de beauté des phrases. Ainsi les phrases suivantes sont arrangées d'après la Rhétorique; quelquefois le Régime direct est avant le Sujet et avant le Verbe; et quelquefois le Régime indirect est avant le Régime direct et avant le Sujet.

Exemples.

On a mis:

a. Il est satisfait de la justice, que lui ont rendue ses juges.

Au lieu de:

b. Il est satisfait de la justice que ses juges lui ont rendue.

a. C'est de la sagesse des gouvernements que dépendent la durée et la tranquillité des empires.

się ten sam szyk wyrazów, iak i w okresach prostych, gdyż okresy rozszerzone i peryody są z okresów prostych złożone.

Uwaga 2. Pospolicie rządy proste stoją przed rządami pobocznymi, n. p. oyciec dał książkę bratu,

stryy kupił konia od oycza.

Tak zaś nie możnaby po francusku powiedzieć:

oyciec dał bratu książkę.
stryy kupił od oycza konia.

Uwaga 3. Mówcom i Poetom wolno iest czasem odstępować od wyżej danych prawideł szykowania wyrazów, iak to czytając z uwagą mowy i wiersze łatwo postrzedź można.

Uwaga 4. Daliśmy tu kilka przykładów, gdzie grammatyczny szyk wyrazów umyślnie nie iest zachowany, a to dla piękniejszej harmonii i ozdoby okresów. Wyrazy więc w okresach następujących są uszykowane podług Retoryki; czasem iest Subiekt po Słowie, czasem Rząd prosty stoi przed Słowem i Subiektem, a czasem rząd poboczny stoi przed Rzędem prostym i przed Subiektem.

Przykłady.

Uszykowano tak:

a. On iest zaspokoiony przez tę sprawiedliwość, którą mu oddali iego sędziowie.

Zamiast tak:

b. On iest zaspokoiony przez tę sprawiedliwość, którą iego sędziowie mu oddali.

a. Od mądrości to rządów zawisły trwałość i spokojność państw.

b. C'est de la sagesse des gouvernements que la durée et la tranquillité des empires dépendent.

a. La loi permet souvent ce que défend l'honneur.

b. La loi permet souvent ce que l'honneur défend.

a. C'est du coeur que viennent les grandes pensées.

b. C'est du coeur que les grandes pensées viennent.

a. Voilà les derniers voeux que forment tes amis.

b. Voilà les derniers voeux que tes amis forment.

a. Cette grace, que le Ministre me refusait, le Prince me l'a accordée sans difficulté.

b. Le Prince m'a accordé sans difficulté la grace, que le Ministre me refusait.

a. Aux charmes de la beauté, elle joint le mérite d'une rare modestie.

b. Elle joint le mérite d'une rare modestie aux charmes de la beauté.

La justice, qui nous est quelquefois refusée par nos contemporains, la postérité sait nous la rendre.

b. La postérité sait nous rendre la justice, qui nous est quelquefois refusée par nos contemporains.

Remarque. On voit que dans les exemples, devant lesquels est la lettre a, l'ordre des mots est rhétorique; et dans les exemples, devant lesquels est la lettre b, l'ordre des mots est grammatical.

b. Od mądrości to rządów trwałość i spokojność państw zawisły.

a. Prawo pozwala często to, co zabrania honor.

b. Prawo pozwala często to, co honor zabrania.

a. Z serca to pochodzą wielkie myśli.

b. Z serca to wielkie myśli pochodzą.

a. O to ostatnie śluby, które czynią twój przyjaciele.

b. O to ostatnie śluby, które twój przyjaciele czynią.

a. Tę łaskę, którą Minister mi odmówił, książę mi ją uczynił bez trudności.

b. Książę mi uczynił bez trudności tę łaskę, którą Minister mi odmówił.

a. Do wdzięków piękności łączy ona zaletę rzadkiej skromności.

b. Łączy ona zaletę rzadkiej skromności do wdzięków piękności.

a. Sprawiedliwość, która nam czasem bywa odmówioną przez naszych współczesnych, potomność umie nam ją wymierzać.

b. Potomność umie nam wymierzać tę sprawiedliwość, która nam bywa czasem odmówioną przez naszych współczesnych.

Uwaga. Widać że w przykładach, przed którymi stoi a jest szyk retoryczny; a w przykładach, przed którymi stoi b, jest szyk grammatyczny.

Chapitre troisième.

De l'accord des mots.

§. 1. Les Pronoms, les Adjectifs, les Articles et les Participes, doivent s'accorder avec les Substantifs, auxquels ils appartiennent, en genre, en nombre et en cas p. e.

mon jardin est bon,
ma chambre est bonne,
j'ai vu un homme tué,

j'ai vu une femme tuée,

j'ai parlé avec un homme
pleurant,
je parle d'une femme pleu-
rante,

§. 2. Quand un Adjectif appartient à plusieurs Substantifs, on le met au Pluriel, p. e.

le père et l'oncle sont
bons.

la mère et la tante sont
bonnes.

§. 3. Quand un Adjectif appartient à plusieurs Substantifs de divers genres, on met l'Adjectif aux Pluriel masculin, p. e.

l'oncle et la tante sont bons
(pas bonnes).

§. 4. Le Pronom relatif doit toujours s'accorder avec son Substantif en nombre et en genre, mais pas toujours en cas, p. e.

l'homme qui fut hier chez
moi, et les femmes à qui

Różdział trzeci.

O zgodzie wyrazów.

§. 1. Zaimki, Przymiotniki, Imiesłowy i Artykuły muszą zgadzać się z swemi Rzeczownikami, do których należą, co do rodzaju, liczby i przypadku, n. p.

mój ogród jest dobry,
moja izba jest dobra,
widziałem człowieka zabi-
tego,
widziałem kobietę zabita,

mówiłem z człowiekiem pł-
czącym,
mówię o kobiecie płaczą-
cey.

§. 2. Gdy do kilku Rzeczowników jeden Przymiotnik należy, wtedy Przymiotnik kładzie się w liczbie mnogiej n. p. oyciec i stryy są dobrzi,

matka i ciotka są dobre,

§. 3. Gdy do kilku Rzeczowników rozmaitego rodzaju jeden Przymiotnik należy, w tenczas kładzie się Przymiotnik w liczbie mnogiej męskiej, n. p.

stryy i ciotka są dobrzi.

§. 4. Zaimki stosunkowe, qui, który, która, muszą zawsze zgadzać się z swemi Rzeczownikami, w rodzaju i liczbie, a w przypadku nie zawsze, n. p.

człowiek, który był wczoraj u mnie, i kobiety, z

je parlai hier, ne vivent plus aujourd'hui.

§. 5. Le Verbe doit s'accorder avec son Pronom ou Substantif en nombre et en personne, p. e.

ce soldat fut hier chez moi,
ses soldats furent hier chez moi.

Remarq. Quand un Verbe appartient à plusieurs Substantifs singuliers, il peut être mis au Singulier ou au Pluriel, p. e.

le frère et la sœur fut (ou furent) hier chez moi.

Zadanie. Moje ogrody są dobre i moje izby są też dobre. Widziałem żołnierzy zabitych, i widziałem kobiety zabite. Mowiliśmy z chłopami płaczącymi i z kobietami płaczącymi. Brat i kuzyn są dobrzy. Siostra i kuzynka są dobre. Kuzyn i kuzynka są dobrzy. Ubogi, z którym mówiłem wczoraj, i kobiety, które były wczoraj u mnie, dziś już nie żyją. Mój stryż był wczoraj u mnie. Ojciec i matka był (były) wczoraj u mnie.

Chapitre quatrième.

Du Régime des mots.

On entend par le Régime des mots la qualité, qui exige, que le mot régit s'accorde avec le régissant de la manière, que le régissant l'exige, p. e. la Préposition par a cette qualité, donnée à elle par la coutume nationale, que chaque Substantif, Adjectif ou Pronom, qui la suit, doit être à l'Accusatif, c'est à dire; elle régit l'Accusatif. C'est pourquoi il faut dire p. e. par la chambre, et on ne peut pas dire: par de

któremi wczoraj mówiłem, dziś już nie żyją.

§. 5. Słowo musi zgadzać się z s. m. zaimkiem albo Rzeczownikiem, w liczbie i osobie, n. p.
ten żołnierz był u mnie wczoraj,
ci żołnierze byli wczoraj u mnie.

Uwaga. Gdy jedno Słowo należy do kilku Rzeczowników liczby pojedynczej, wtedy może stać Słowo w mnogiej albo pojedynczej, n. p.
brat i siostra był (lub byli) wczoraj u mnie.

Rozdział czwarty.

O rządzie wyrazów.

Przez rząd wyrazów rozumie się ten ich przymiot, który wymaga, żeby wyraz rządzony stosował się do rządzącego w tym sposobie, iak wyraz rządzący wymaga, n. p. Przemówienie par, przez, ma ten przymiot nadany mu przez zwyczaj narodowy, że każdy Rzeczownik albo Przymiotnik, albo Zaimek, który po nim następuje, musi stać w czwartym przypadku, to jest on rządzi czwartym przypadkiem. Dla tego trzeba mówić n. p.

la chambre ou par à la chambre.

Ici la Préposition par est le mot régissant, et la chambre est le mot régité, car la chambre doit s'accorder avec par, et non pas la Préposition par avec la chambre.

Remarque. Les Interjections ne régissant aucun cas. — Les Interjections les plus usitées sont les suivantes.

Ah! ach!
 hélas! niestety!
 au feu! gora!
 à l'aide! ratny!
 au voleur! złodziey!
 fi donc! fe!
 qui vive! kto idziel
 en avant! naprzod!
 en arrière! w tył!
 courage! smiało!
 oh! oho!

A. Du Régime des Conjonctions.

§. 1. La Conjonction si régite toujours l'Indicatif, p. e. si j'avais, je donnerais. On ne peut pas dire: si j'aurais, je donnerais.

§. 2. La Conjonction si régite quelquefois le Présent, quelquefois le Futur. Toujours quand elle signifie une condition ou quand elle peut être remplacée par la Conjonction: en cas que, elle régite le Présent, si non, le Futur, p. e.

si vous venez aujourd'hui

par la chambre, przez izbę; gdy zaś par de la chambre albo par à la chambre, nie można powiedzieć.

Tu jest też par, przez, wyraz rządzący, la chambre zaś izbę, jest wyraz rządzony, bo la chambre, izbę, musi stosować się do par, przez, a nie par do chambre.

Uwaga. Wykrzykniki nie rządzą żadnym Przypadkiem. — Najczęściej używane Wykrzykniki są następujące:

ouf! ey!
 gare! na bok!
 halt! stój!
 chut, cicho!
 vivat! niech żyje!
 alerte! żywo!
 debout! wstawaj!
 bon! wysmienicie!
 eh bien! to dobrze!
 parbleu! sto katów!

A. O rządzie Spojników.

§. 1. Spojnik si, iesli, rządzi zawsze trybem oznajmującym, n. p. si j'avais, je donnerais, gdybym miał, dałbym. Nie można mówić: si j'aurais, je donnerais.

§. 2. Spojnik si, iesli, niekiedy rządzi czasem teraźniejszym, a niekiedy czasem przeszłym. Zawsze kiedy oznacza warunek, albo kiedy może być zamieniony na Zaimek: en cas que (w przypadku że) wtedy rządzi czasem teraźniejszym, z resztą rządzi czasem przyszłym, n. p.

iesli Wac Pan przydziesz dziś

chez moi, j'irai me promener avec vous.

Ici on ne pourrait pas dire: si vous viendrez ect. car on peut dire: en cas que vous veniez etc. Mais dans la phrase:

je ne sais, si vous viendrez me voir aujourd'hui, on peut mettre le Futur, car ici la Conjonction si signifie incertitude, et on ne peut pas mettre la Conjonction: en cas que, p. e.

On ne pourrait pas dire: je ne sais en cas que vous veniez me voir aujourd'hui.

§. 3. Les Conjonctions suivantes régissent le Conjonctif:

que, et les suivantes, qui que composées de que, afin que, pour que, à moins que, avant que, jusqu'à ce que, non obstant que, malgré que, au cas que, en cas que, sans que, supposé que, posé le cas que, bien loin que, de peur que, soit que,

Exemples.

Il faut que nous allions (pas allons).

Je lui ai apporté la médecine afin qu'il la prenne (pas prend),

Avant qu'il soit parti, je

dois aller me promener avec vous.

Tu ne pourrais pas dire: si tu viendras i. t. d. car on peut dire: en cas que tu viendras etc. Mais dans la phrase:

je ne sais, si tu viendras me voir aujourd'hui, on peut mettre le Futur, car ici la Conjonction si signifie incertitude, et on ne peut pas mettre la Conjonction: en cas que, n. p.

Ni ne pourrait pas dire: je ne sais en cas que tu viendras me voir aujourd'hui.

§. 3. Spojniki następujące rządzą trybem łączącym:

que, kiedy znaczy żeby, i następujące złożone z que, ażeby, przynajmniej żeby, pierwey niż, aż póki, po mimo tego że, w przypadku żeby, bez, nie, daymy że,

daleko od tego aby, z boiaźni aby nie, chyba żeby, czy to.

Przykłady.

Trzeba żebyśmy siedli.

Przyniosłem mu lekarstwo, aby je zażył, (nie: qu'il la prend).

Póki nie odiechał, nie

ne crois pas à son voyage.

Jusqu'à ce que vous ayez écrit votre lettre, il sera nuit.

En cas que vous veniez chez moi, nous irons au théâtre.

Bien que j'aille me promener avec vous; je reviendrai chez moi à quatre heures.

De peur qu'il ne perde sa lettre, il ne la lui a pas donné.

Soit que vous buviez soit que vous mangiez, soyez sobre.

En attendant que vous veniez chez moi, je lirai.

§. 5. A l'égard de la signification des Conjonctions, on les divise en II Classes suivantes: *)

a) Conjonctions copulatives:

et, aussi, tant, que, p. e.

La vertu et la science sont des choses estimables, et l'amour de la patrie aussi.

Nous étions dix, tant hommes que femmes.

b) les disjonctives:

ou, ou bien, soit, soit que, p. e.

Grand Roi! ou cesse de

wierzę o iego podróży,

Nizeli Wac Pan napiszesz swój list, będzie noc.

Chyba że Wac Pan przydziesz do mnie, to pójdziemy na teatr.

Chociaż pójde przechadzać się z Wac Panem; iednak powrócę o czwartey do domu.

Z boiaźni aby nie zgubił iego lista, nie dał mu go.

Czy to piiesz czy iesz, bądź wstrzeмиężliwym.

Oczekując niż Wac Pan przydziesz do mnie, będę czytał.

§. 4. Przez wzgląd na znaczenie Spójników dzielą je na II następujących gatunków. *)

a) Spójniki łączące:

i, też, tak, iak, n. p.

Cnota i nauka są rzeczy szacowne, i miłość oyczyzny też (jest szacowną).

Było nas dziesięć, tak męszczyń iako i kobiet.

b) rozłączające:

albo albo, czy to, albo, n. p.

Wielki Król! albo przestań

*) Quoique cette division soit peu utile; cependant en apprenant les exemples on peut apprendre aussi les Conjonctions, ainsi que les manières de joindre avec elles diverses phrases.

*) Podział ten sam przez się mało jest wyprawdzie użyteczny; ale można na przykładach danych nauczyć się przystem i samych Spójników i sposobów łączenia zniemi rozmaitych okresów.

vaincre; ou je cesse d'écrire.

Ou vous, ou votre seur, avez été chez moi.

Promenons - nous, ou bien jouons!

Soit dans la bonne, soit dans la mauvaise position, ayez toujours bonne humeur.

c) Les adversatives; mais, néanmoins, cependant, pourtant, p. e.

Le plaisir de la vengeance passe, mais celui de la clémence reste.

Tous louent la vertu, néanmoins peu la pratiquent.

Cette nouvelle est publique, cependant on ne la croit pas.

Vous ne vouliez pas croire cette nouvelle, elle est pourtant vraie.

d) Les conditionnelles: si, sinon; pourvu que, amoins que, p. e.

Je partirai si vous vous décidez à partir avec moi.

Soyez sage, sinon vous serez puni.

J'irai vous voir, pourvu qu'il fasse beau temps.

J'irai vous voir, à moins qu'il ne fasse mauvais temps.

e) Les déclaratives; savoir, c'est-à-dire, comme, de même que, ainsi que, par Exemple, p. e.

On divise la terre en cinq parties, savoir; l'Europe, l'Asie, l'Afrique, l'Amérique, et les terres australes.

zwyęczać, albo iá przestaneę pisać,

Albo Wać Pan albo Wać Pana siostra była u mnie.

Przechadzaymy się albo gramy!

Czy to w dobrem albo złem położeniu, miey zawsze wesoly humor.

c) przeczne: ale, iednak, wszelako, przecie, n. p.

Ukontentowanie zemsty mia, ale ukontentowanie łagodności zostaię.

Wszyscy chwałę cnotę; iednak mało ią wykonywaię.

Ta nowina iest publiczną, wszelako nikt iey nie wierzy.

Wać Pan nie chciaęs wierzyć tey nowinie, a ona iest przecie prawdziwą.

d) warunkowe: iezeli, inaczey, iezeli tylko, iesli nie inaczey.

Ja poiadę iezeli Wać Pan postanowisz iechać ze mną.

Bądź rozumnym, inaczey będziesz ukaranym.

Przyidę nawiedzić Wać Pana; iezeli tylko będzie piękna pogoda.

Przyidę nawiedzić Wać Pana, iezeli nie będzie zła pogoda.

e) objaśniające: to iest, iako to, podobnież, iakoż, na przykład, n. p.

Ziemię dzielią na pięć części, to iest: na Europę, Azją, Afrykę, Amerykę i Australią.

La Grammaire, c'est-à-dire
l'art de bien parler, est
difficile à apprendre.

Les Bavarois, les Saxons comme
les Wittembergeois, de
même que les Badois, ain-
si que les Westphaliens font
partie de la confédération
du Rhin.

Il y a beaucoup de bons ro-
mans, par exemple Télé-
maque.

f) Les comparatives:

comme, p. e.

Ce vin est aigre comme du
vinaigre.

g) Les causatives:

car, comme, parceque, puis-
que, afin de, afin que, pour,
pourque, p. e.

Ne vous fiez pas à la fortune,
car elle est bien inconstan-
te;

Comme vous n'avez fait que
votre devoir, soyez sans
crainte sur les suites de vo-
tre action.

Pourquoi faites-vous cela?
Parce que Monsieur N. me
l'a commandé.

Je vais le faire, puisque vous
le voulez.

Je travaille, afin d'être utile;
Je travaille afin que vous
soyez content de moi.

Cain fut puni pour avoir tué
son frère.

Le fait est trop public, pour
que vous l'ignorez.

h) Les conclusives:

donc, par conséquent, ainsi,
p. e.

Il faut aimer ce qui est aimable.

Grammatyka, to jest: sztuka
mówienia dobrze, trudna
jest do nauczenia się.

Bawarczykowie, Saxonczyko-
wie iako i Wittemberczyko-
wie, podobnież Badenczy-
kowie, oraz i Westfalczy-
kowie składają związek
Reński.

Jest wiele dobrych roman-
sów, na przykład Telemak.

f) porównywaiące:

iak, n. p.

to wino jest kwaśne iak ocet.

g) Przyezynę oznaczaiące:

bo, gdy, gdyż ponieważ, by,
aby, żeby, n. p.

Nie ufaj szczęściu, bo bar-
dzo jest nie stałe.

Gdy wypełniłeś tylko twoją
powinność, bądź bez boia-
źni względem skutków
twego uczynku.

Czemu to czynisz? ponieważ
Pan N. mi to rozkazał.

Uczynię to, ponieważ Wać
Pan to chcesz.

Pracuję abym był użytecz-
nym; pracuję abys Wać
Pan był kontent ze mnie.

Kain był ukarany że zabił
brata swego.

Uzynek jest nad to publicz-
ny, niż żebyś Wać Pan te-
go nie wiedział.

h) wnioskuiące:

zatem, a zatem, więc, n. p.

Trzeba kochać to, co jest ko-

ble; or la vertu est aimable, donc il faut aimer la vertu.

Dieu voit tout, par conséquent nous ne pouvons le tromper, ainsi c'est une folie de vouloir lui rien cacher.

i) Les Conjonctions d'ordre et de temps:

comme, lorsque, pendant que, tandis que, tant que, avant que, avant de, dès que, aussitôt que, depuis que, apeine, après que, d'abord, après, puis, ensuite, enfin, p. e.

Quand vous aurez lu ce livre, je vous en prêterai un autre.

Voyez comme cela est bien écrit!

Il chantait nuit et jour, l'orsqu'il n'avait pas un écu.

Pendant que vous chantez, je travaillais.

Tandis que le rossignol chante, la fourmie travaille.

Faisons du bien tant que nous le pouvons.

On écrivait avant que le papier fût en usage.

Étudiez nos moeurs avant de les blâmer.

On abandonna les écorces d'arbres, dès que le papier fût inventé

Aussitôt que le papier fût inventé, on abandonna les écorces d'arbres.

On a bien des avantages, depuis que le papier est en usage.

ehania godnem, że cnota jest kochania godną, więc trzeba kochać cnotę.

Bóg widzi wszystko, zatem nie możemy go oszukać; więc nie rostopnością jest chcieć przed nim cokolwiek ukryć.

i) Spojniki oznaczające porządek i czas:

jak, gdy, podczas gdy, wtedy gdy, wprzód niż, skoro, odtąd gdy, ledwo, potem gdy, skoro, potem, n. p.

Kiedy Wać Pan przeczytasz tę książkę, pożyczę Wać Panu inszą.

Patrz jak to jest dobrze napisano!

Spiewał noc i dzień gdy ani talara nie miał.

Gdy Wać Pan spiewałeś, ja pracowałem.

Podczas gdy słowik spiewa, mrówka pracuje.

Czynimy dobrze póki możemy.

Pisano pierwey niż papier był w używaniu.

Poznay wprzód nasze obyczaje, niż ie będziesz wysmiewał.

Porzucono kory drzew odtąd, gdy papier został wynaleziony.

Skoro papier został wynaleziony, porzucono kory drzew.

Wiele mają korzyści ludzie odtąd gdy papier jest w używaniu.

A peine commence-t-on à vivre, et déjà il faut penser à mourir.

Après qu'il eut parlé, une voix se fit entendre.

D'abord il me dit cette nouvelle, puis il en ajouta une autre.

Les yeux admirent la beauté, l'esprit s'en occupe ensuite, puis les sens la désirent, et le coeur s'y livre après.

Les justes est souvent persécuté: mais enfin il triomphe.

Zadanie. Wstawaycie! trzeba żebyście szedli. Niestety! wy jesteście chorzy! przynieśliśmy wam lekarstwo, abyście zażyli. Póki nie odjedziecie, nie wierzymy o waszej podróży. Chyba żebyś nie przyszedł do Wac Pana, to nie poydziemy na komedya. Z boiaźni abyście nie zgubili naszych listów, nie damy ich wam. Czy to iesz czy piiesz, bądź wstrzymiężliwym.

Śmiało! albo graycie albo idźcie! to dobrze! my poydziemy, jeżeli ty postanowisz iechać z nami. Siostry! bądźcie mądre, inaczej będziecie ukarane. Nie ufaymy szczęściu, bo iest bardzo niestałe. Pracuiemy, abyśmy byli użytecznemi. Trzeba się uczyć tego co iest użyteczne; że język francuzki iest użyteczny, więc trzeba się go uczyć.

Sto katów! oni spiewali, gdy ani grosza nie mieli! Słowiki spiewają otdąd gdy iest ciepło. Niestety! ledwo zaczynamy żyć, a jużci myślemy o smierci. Zaraz przyszła 1) kawalerya, daley inferya, potem artyllerya, a nakoniec i Cesarz przyiechał 2) swoją gwardyą.

1) vint. 2) arriva.

Ledwo się zaczyna żyć, a już trzeba myśleć o smierci.

Potem gdy on pomówił, dał się głos iakis słyszeć.

Zaraz mi powiada tę nowinę, potem dodaie inszą.

Oczy podziwiaią piękność, umysł potem nią się zatrudnia, daley zmysły iey żądaia, a serce iey się od daie na ostatku.

Sprawiedliwy bywa często przesladowany: ale na koniec on tryumfuie.

B Du Regime des Adverbes.

§. I. Quelques Adverbes régissent le Génitif comme p. e.

peu, beaucoup, p. e. qui n'a pas beaucoup d'argent, a aussi peu d'amis;

loin, prés, p. e. je loge loin de la ville, mais prés du chateau de Monsieur le Comte N.

B. O Rządzie Przysłówek.

§. I. Niektóre Przysłówki rządzą przypadkiem drugim, iak, n. p.

mało, wiele, n. p. Kto nie ma wiele pieniędzy; ma też mało przyiaciół;

daleko, blisko, n. p. mieszkam daleko od miasta, ale blisko zamku Pana Hrabiego N.

M

§. 2. Quelques Adverbes régissent aussi le Datif, p. e.

conformément, proportionnellement, p. e. j'ai le fais conformément à vos ordres;
il dépense proportionnellement à ses richesses.

§. 3. Recueil des Adverbes les plus usités, divisés en II classes.

I. Adverbes de temps.

Quand,
à présent,
vite,
bientôt,
à la hâte,
tous les jours,
toujours,
de jour en jour,
de deux jours l'un,
de jour,
en plein jour,
de nuit,
continuellement,
éternellement,
rarement,
en peu de temps,
autrefois,
ci-devant,
anciennement,
jadis,
dernièrement,
à l'avenir,
dés à présent,
alors,
puis,
après,
hier,
avant hier,
aujourd'hui,
demain.

§. 2. Niektóre Przysłówki rządzą też Przypadkiem trzecim, n. p.

zgodnie, stosownie, n. p. uczyniłem to zgodnie z rozkazami Wasz Pana;

on wydał stosownie do swych bogactw.

§. 3. Zbiór Przysłówek najużywanych, które na II gatunków są podzielone.

I. Przysłówki czasu.

Kiedy, gdy,
teraz,
prędko,
zaraz,
spieszno,
codzień,
zawsze,
od dnia do dnia,
co drugi dzień,
we dnie,
w sam dzień,
w nocy,
ustawicznie,
wiecznie,
rzadko,
w krótko,
inną razą,
przed tym,
zdawna,
niegdys,
nie dawno,
na przyszłość,
odtąd,
wtedy,
potym,
potym,
wczoraj,
przedwczoraj,
dzisiaj,
intro,

à midi,
 avant-midi,
 après midi,
 demain,
 après demain,
 demain matin,
 au matin,
 après-diné,
 au soir,
 après soupé,
 à minuit,
 de bonne heure,
 de milleure heure,
 à temps,
 à propos,
 mal à propos,
 au temps fixe,
 tout au plus,
 tard,
 a l'improviste,
 par an,
 par mois,
 par semaine,
 par jour,
 sans délai,

2. Adverbes de lieu.

Où,
 par où,
 d'où,
 jusqu'où?
 jusqu'ici,
 jusque là,
 ici,
 d'ici,
 par ici,
 là,
 ça et là,
 par-ci-par-là,
 voici,
 voilà,
 me voilà,
 de ce côté,
 de l'autre côté,

wpołudnie,
 przed południem,
 po południa,
 jutro,
 pojutrze,
 jutro rano,
 z rana,
 po obiedzie,
 wieczorem,
 po wieczerzy,
 o północy,
 zawczasu,
 wcześniej,
 wczas,
 właśnie na czas,
 nie wczas,
 na czas wyznaczony,
 najwięcej,
 późno,
 znienacka,
 przez iak, ~~rok~~
 przez miesiąc,
 przez tydzień,
 przez dzień,
 bez od włoki.

2. Przysłówki miejsca,

Gdzie, dokąd,
 którędy,
 zkąd,
 iak daleko?
 aż dotąd,
 aż tam,
 tu,
 z tąd,
 tędy,
 tam,
 tam i sam,
 tu i tam,
 oto tu iest,
 oto tam iest,
 oto tu iestem,
 z tey strony,
 z drugiey strony,

ailleurs,
 d'ailleurs,
 près,
 loin;
 de loin,
 bien loin,
 dedans,
 de dedans,
 dehors,
 de derrière,
 haut,
 là haut,
 en bas,
 là bas,
 partout,
 à main droite,
 à main gauche,
 d'outre en outre,
 outre cela,
 à côté,
 à part,
 à l'abri,
 en particullier,
 quelque part,
 nulle part,
 à table,
 tête à tête,

3. Adverbes de quantité.

Combien?
 beaucoup,
 pas beaucoup,
 peu,
 fort peu,
 très peu,
 un peu,
 peu à peu,
 assez,
 suffisamment,
 trop,
 en foule,
 abondamment,
 infiniment,

gdzie indziej,
 z kąd inąd, oprócz tego,
 blisko,
 daleko,
 z daleka,
 bardzo daleko,
 wewnątrz,
 z wewnątrz,
 zewnątrz,
 z tyłu,
 wysoko, na górze,
 tam na górze,
 na dole,
 tam na dole,
 wszędzie,
 po prawey,
 po lewey,
 na wylot,
 oprócz tego,
 przy boku,
 osobno,
 bezpiecznie,
 w szczególności,
 gdziekolwiek,
 nigdzie,
 u stołu,
 tajemnie,

3. Przysłówki ilości.

Wieleż? ileż?
 wiele, bardzo,
 nie wiele,
 mało,
 bardzo mało,
 bardzo mało,
 trochę,
 pomału,
 dosyć,
 dostatecznie,
 nazbyt,
 kupami,
 obficie,
 nieskończenie,

entièrement,
tout à fait,
totalement,
tout,

4. Adverbes de qua-
lite.

Comment?
bien,
mal,
plus mal,
pis,
le plus wal,
le pis,
tant pis,
de pis en pis,
passablement,
là, là,
ordinairement,
fort,
doucement,
volontiers,
contre coeur,
à regret,
malgré moi,
par dépit,
par megarde,
de force,
à tort,
avec raison,
à bon droit,
à qui mieux,
de mieux en mieu,
volontairement,
à dessein,
à l'étourdi,
exprès,
à souhait,
par raillerie,
par terre,
par eau,
à cheval,
à pied,
en secret,
secrètement,

całkowicie,
wcale,
zupełnie,
wszystko,

4. Przysłówki ja-
kosci.

Jak?
dobrze,
źle,
gorzey,
gorzey,
naygorzey,
naygorzey,
tym gorzey,
coraz gorzey,
iako tako,
miernie,
zwyyczajnie,
bardzo, mocno,
powoli, łagodnie,
chętnie,
niechętnie,
nie rad,
przeciw woli moiey,
z niechęci,
z niedbalstwa,
gwałtem,
nieprawnie,
prawnie,
słusznie,
o zakład,
w raz lepiej,
dobrowolnie,
umyślnie,
nieuważnie,
z umyśłu,
pomysłnie,
żartem,
lądem,
morzem,
konno,
piechoto,
skrycie,
potajemnie,

ouvertement,
publiquement,
facilement,
commodement,
pour rien,

5. Adverbes de comparaison.

Plus,
le plus,
tout au plus,
moins,
le moins,
ni plus ni moins,
aussi,
comme,
ainsi,
tant,
autant,
d'autant plus,
seulement,
à peine,
pareillement,

6. Adverbe d'ordre.

Premièrement,
secondement,
en ordre,
l'un après l'autre,
à la file,
ensemble,
tout ensemble,
pas à pas,
à demi,
après tout,
confusément,
en désordre,
pêle-mêle,
en recompense,
en partie,

iaawnie,
publicznie,
łatwo,
wygodnie,
darmo,

5. Przysłówki porównawania.

Więcey,
naywięcey,
naybardziey, naywięcey,
mniej,
naymniej,
ani więcej ani mniej,
także,
iako,
tak,
tyle,
tyle,
tym więcej,
tylko,
ledwie,
zarówno,

6. Przysłówki porządku.

Po pierwsze,
po drugie,
w porządku,
ieden po drugim,
wciąż,
współ,
wszystko współ,
krok po kroku,
w poł,
po wszystkim,
pomieszanie,
nieporządnie,
bez porządku,
w nagrodę,
poczęści,

7. Adverbe de nombre.

Combien de fois ?
une fois,
deux fois,
de suite,
tant de fois,
la première fois,
la dernière fois,
encore une fois,
de nouveau,

8. Adverbe d'interrogation.

Pourquoi ?
comment ?
quand ?
de puis-quand ?
combien ?
combien de temps y a-t-il ?
il y a long-temps,

9. Adverbe d'affirmation.

Oui,
je crois qu'oui,
sûrement,
certes,
apparemment,
à laverité,
sans doute,
infailliblement,
toute fois,
toutes les fois,
effectivement,
si fait,
vraiment,
foi d'honnête homme,

foi d'honnête fille,

ma foi,

7. Przysłowki liczby.

Ile razy ?
raz,
dwa razy,
wciąż,
tyle razy,
pierwszy raz,
ostatni raz,
jeszcze raz,
znowu,

8. Przysłowki pytania.

Czemu ?
iak,
kiedy,
od którego czasu,
ile ?
iak dawno ?
dawno już.

9. Przysłowki twierdzenia.

Tak iest,
mniemam że tak iest,
zapewnie,
pewnie,
podług podobieństwa,
prawdziwie,
bez wątpienia,
nieomylnie,
przecież,
za każdą razą,
w samej rzeczy,
nie inaczej,
prawdziwie,
na poczciwość,

iak iestem poczciwa,

na moją poczciwość,

10. Adverbe de negation.

Non,
je dis que non,
ni-ni,
ni vous, ni moi,
non plus,
ni moi non plus,
nullement,
aucunement,
pas encore,
pas sitôt,
pas tout à fait,
guère,
rien,
rien du tout,
point du tout,
au contraire,
ne plus,
ne point,
il s'en faut beaucoup,
peu s'en faut,

11. Adverbe de doute.

Si non,
peut-être,
difficilement,

Exemples.

Quand ferez-vous cela?
à présent; bien, faites le vite,
bientôt. Mais les choses faites
à la hâte ne valent pas beau-
coup. Je le dis toujours et
tou les jours.

Le feu quand a-t-il éclaté,
de jours ou de nuit? en plein
jour; mais on l'a éteint en peu
de temps. Jadis les nations
n'étaient pas si savantes qu'
à présent, mais elles étaient
plus morales.

10. Przysłowki prze-
czące.

Nie,
mówię że nie,
ani-ani,
ani wy, ani ja,
także nie,
ja także nie,
żadnym sposobem,
wcale nie,
jeszcze nie,
nie tak prędko,
nie zupełnie,
mało, nie wiele,
nic,
wcale nie,
wcale nie,
owszem,
nie więcej,
wcale nie,
wiele nie dostawa,
mało nie dostawa.

11. Przysłowki wątpie-
nia.

jeżeli nie,
może,
trudno.

Przykłady.

Kiedy uczynisz Wac Pan to?
teraz; dobrze, uczyni to prędko,
zaraz. Ale rzeczy zrobione na
prędce nie wiele są warte.
Mówię to zawsze i co dzień.

Ogień kiedy wybuchnął, we
dnie czy w nocy? w sam
dzień; ale ugaszono go w
krótkim czasie. Dawniej naro-
dy nie były tak uczone jak
teraz, ale były moralniejsze.

Quand est-ce que vous êtes arrivé, hier ou aujourd'hui? j'arrivai hier, et je partirai après demain à midi, et j'espère de venir chez mon père à minuit. Ainsi vous viendrez à l'improviste, mais mal à propos, car tout le monde dort à ce temps. Vous avez raison; ainsi je partirai sans délai, pour arriver à temps.

Est-ce qu'il y a loin d'ici à N? Par où faut-il passer, par ici ou par là? D'ou venez-vous Mr? je viens de Varsovie. Je croyais que vous veniez d'ailleurs. Ainsi vous avez été à Varsovie? pardon Mr. j'ai été ailleurs; j'ai été à Petersbourg. Vous venez de loin.

Voilà une maison, qui est assez jolie en dehors, mais qui sait, comme elle est en dedans; elle est située haut; derrière elle est un lac, à main gauche est une petite forêt, et à main droite de grandes plaines, qui sont partout fertiles. On peut y vivre à l'abri de tous les malheurs: nulle part on ne pourrait vivre si commodément.

Entendez-vous le français? très-peu; mais j'espère de l'apprendre peu à peu; cependant je crois que je ne le saurais jamais tout à fait.

Comment écrit-il? mal, de pis en pis; mais mon frère écrit passablement. Fait-il cela volontiers? contre cœur, de force. L'a-t-il prit avec

Kiedy Wac Pan przyjechał, wczoraj czy dziś? przyjechałem przed wczoraj, i pojadę pojutrze w południe, i spodziewam się przyjechać do mego oycy o północy. Więc Wac Pan przyedziesz niespodzianie, ale nie w czas, bo wszyscy śpią o tym czasie. Prawdę Wac Pan mówisz; więc ja pojadę niezwłocznie, abym przyjechał wczas.

Czy jest daleko z tą do N? Którędy trzeba iechać, tędy czy tamtędy? Zkąd Wac Pan przyjeżdżasz? iadę z Warszawy. Myślałem że Wac Pan iedziesz z kądinąd. Więc Wac Pan byłeś w Warszawie? Przepraszam Wac Pana, ja byłem gdzieindziej; byłem w Petersburgu. Wac Pan przyjeżdżasz z daleka.

O to jest dom, który jest dość piękny zewnątrz, ale kto wie, iak on jest wewnątrz; leży on wysoko; z tyłu za nim jest jezioro, po lewey ręce jest mały gay a po prawey obszerne równiny, które są wszędzie żyźne. Można tam żyć bezpiecznie od wszystkich nieszczęść i nigdzie nie możnaby żyć tak wygodnie.

Rozumiesz Wac Pan po francuzku? bardzo mało; ale spodziewam się nauczyć po mału; iednak myślę, że nie będę nigdy umiał zupełnie.

Jak on pisze? źle, co raz gorzej; ale mój brat pisze iako tako. Czyni on to chętnie? nie chętnie, z przymusu. Wziął on to sprawiedliwie?

raison? à tort. Dit-il cela à dessein? non, à l'étourdi.

Qui a plus d'argent; moi ou toi? j'en ai autant que toi.

Premièrement nous sommes allés en ordre, en suite pélemêle. Combien de fois mangez-vous par jour? je mange continuellement.

Depuis quand Mr. votre père est-il parti pour Paris? il y a déjà long-temps. Quand reviendra-t-il? ma foi, je n'en sais rien; on dit qu'il doit venir infalliblement à Pâques, mais apparemment il ne reviendra pas à ce temps là. Ainsi vous croyez qu'il ne viendra pas si tôt? vraiment, je n'en sais rien. Peut-être viendra-t-il encore avant Pâques, mais difficilement, car il y a beaucoup d'affaires.

niestusownie. Mówi on to umyślnie? nie, przez, nierozstronność.

Kto na więcej pieniędzy, ja czy ty? ja mam ich tyle jak ty.

Najprzod szliśmy w porządku, potem pomieszanie. Ile razy Wać Pan iesz na dzień? ja iem wciąż.

Dawno już oyciec Wac Pana pojechał do Paryża? namoia ucziwość, nic otem nie wiem; mówią że ma przyjechać nieomylnie na Wielkanoc, ale podobno że nie powróci na ten czas. Więc Wać Pan myślisz że on tak prędko nie powróci? Prawdziwie ja o tem nic nie wiem. Może bydy że on przyedzie ieszcze przed Wielkanocą, ale trudno, ponieważ on ma tam wiele interesów.

Zadanie. Robiemy to co drugi dzień. Skończemy to w krótko. Przed tym robiliśmy tylko przed południem; na przyszłość będziemy robić ustawicznie, we dnie i w nocy; wtedy zarobiemy 1) wiele pieniędzy. Lepiej jest robić z rana niż wieczorem. Przystędi na czas naznaczony. Jak daleko mam 2) iść? odtąd aż tam. To jest daleko.

A co tam jest wewnątrz? Kto jest tam na górze? studenci; oni grają i biegają, oprócz tego nic złego nie robią. Nie znam żadnego z nich w szczególności. Mamy dostatecznie chleba i piwa, ale mało mięsa, a drzewa nazbyt. Tym gorzej, Graymy o zakład. Wszystko idzie pomyślnie wygodnie i darmo. Jak wiele Wac Pan chceś mieć za to? trzy talary. To za wiele, dam tylko ieden talar, naywięcej dwa talary, bo ledwo jest tyle wart 3).

Idźmy wesoł, krok po kroku. Prawdziwie, to jest pierwszy raz, że ja dziś iem, iakem poczzyw, ale ja iem mało; owszem Wac Pan iesz bardzo wiele, bo się nic nie zostało 4).

1) gagner. 2) dois-je. 3) il vaut. 4) rester.

C. Du Régime des Prépositions.

§. 1. Les Prépositions régissent divers cas, ou elles exigent que le Substantif, qui les

C. O rządzie Przedimków.

§. 1. Przedimki rządzą rozmaitemi przypadkami, czyli wymagają, żeby Rzeczownik

suit, soit mis dans tel ou tel cas, p. e. la Préposition à côté, exige le Génitif, p. e. ma maison est à côté du palais royal. Ici on ne peut pas dire: à côté le palais ni au palais royal.

§. 2. Les Prépositions suivantes régissent le Génitif:

à côté, p. e. Mon jardin est à côté de l'église.

vis à vis, p. e. Nous logeons vis à vis de la maison de ville.

auprès, p. e. j' étais assis auprès du Roi.

près, p. e. je loge près de la place.

autour, p. e. il court autour de la table.

à l'égard, p. e. j' ai parlé à l'égard de votre affaire.

à cause, p. e. Il était puni à cause de votre soeur.

à l'insu, p. e. il est parti à l'insu de son père.

en - deçà, p. e. c' est situé en - deçà du Rhin.

au - delà, p. e. Je demeure au - delà du Danube.

au - dessus, p. e. Il pende au - dessus de la table.

autour, p. e. Il rode autour du jardin.

faute, manque, p. e. Manque de prudence et faute d'argent, on est difficilement heureux.

§. 3. Les Prépositions de,

przy nich będący był w tym a nie innym przypadku, n. p. à côté, podle, rządzi przypadkiem drugim, n. p. ma maison est à côté du palais royal, moy dom iest podle pałacu królewskiego. Tu nie można powiedzieć à côté le palais albo au palais royal.

§. 2. Następujące Przedimki rządzą przypadkiem drugim.

podle, n. p. mój ogrod iest podle kościoła.

naprzeciwko, n. p. mieszkamy naprzeciwko ratuszowi.

przy, n. p. siedziałem przy królu.

blisko, n. p. mieszkam blisko rynku.

około, n. p. biega około stołu.

względem, n. p. mówiłem względem interesu Wać Pana

dla, n. p. był ukarany dla siostry Wać Pana.

bez wiedzy, n. p. odiechał bez wiedzy swego oycy.

z tey strony, n. p. to leży z tey strony Renu.

z tamtey strony, n. p. mieszkam z tamtey strony Dunaiu.

po nad, n. p. wisi po nad stołem.

na około, n. p. kopie około ogrodu.

bez, n. p. bez rostopności, bez pieniędzy, trudno być szczęśliwym.

§. 3. Przyimki de, du;

du, des, qui sont aussi des Articles, marquent le Génitif, mais quand elles sont suivies d' un Substantif et quand elles répondent à la question: de qui? de quoi? *)

Une table de marbre ou de bois, un pont de pierre; la ville de Londres; la bataille de Marengo; un homme de coeur, une femme d'esprit; une abondance de fruits; le manque d' argent; une bouteille de vin de France. Une allée de tilleuls; l' horreur du vice; la crainte du danger; le désir du repos; la disette des vivres, la soif de richesses.

§. 4. Les Prépositions à, au, aux, qui sont aussi des Articles, marquent le Datif; mais elles se traduisent de plusieurs manières dans la langue polonoise, ce qu' on ne peut apprendre, que par l' usage, et c' est pourquoi nous en donnons ici plusieurs exemples:

Je suis à pied; j' ai fait la route à cheval;

à la tête de ce bataillon;

à la faveur de la nuit;

à travers les champs;

à la lueur des flammes;

à deux portées de fusil;

à pas redoublés;

à la pluralité de voix;

*) Voyez le 6ème § de ce - même Chapitre.

des, które są razem częściami Artykułów oznaczają przypadek drugi, ale gdy przed nimi poprzedza jaki Rzeczownik, i gdy one od powiadają na pytanie czy? czego? z czego? od czego?*)

Stół marmurowy albo drewniany, most kamienny; miasto Londyn; bitwa pod Marengo; człowiek pełen odwagi, kobieta rozumna; obfitość w owoce; nie dostatek pieniędzy, butelka wina francuzkiego. Ulica lipami wysadzona; obrzydłość występku; bojaźń niebezpieczeństwa; pragnienie spożyczenia; brak żywności, pożądlivość bogactw.

§. 4. Przedimki à, au, aux, które razem są też częściami artykułów oznaczają przypadek trzeci, ale tłumaczą się bardzo wielu sposobami na polski język czego tylko z używania nauczyć się można, i dla tego tu wiele przykładów dajemy.

Jestem pieszo, odbywam drogę konno;

na czele tego batalionu;

za pomocą nocy;

przez pola;

przy świetle płomieni;

o dwa wystrzały karabinowe;

podwoynym krokiem;

przy większości głosów;

*) patrz §. 6ty tegoż Rozdziału.

à main armée; à bras ouverts;
à haute voix, à la mode;
à la parisienne; à l'épée,
à l'arme blanche;
à la bayonette;
à sa mine, à sa voix, à ses
gestes;
à l'abri de tout danger;
à l'épreuve; prendre à té-
moin, battre à mort;
des bas à trois fils; de l'or à
16 carats, rire à mourir,
courir à toutes jambes;
à dessein; à genoux; à l'envie;
à la honte;
à tant pour cent; à la fleur de
son âge;
à midi, à 6 heures; j'irai
jusqu'à Paris; je vous serai
fidèle jusqu'à la mort;
au soir, au sein de l'oisiveté;
au retour de la lumière, au
départ du courier; à revoir,
au plaisir;
cette affaire est remise au len-
demain; j'ai un procès au
Tribunal.
aux portes de la ville, aux
prises avec l'ennemi; aux
Indes;
la chose réussit aux voeux de
de tout le monde; aux en-
virons du château;
§. 5. Les Prépositions sui-
vantes régissent l'Accusativ:

zbroyną ręką; otwartemi rękami;
wyraźnym głosem; po nowo-
modnemu;
po paryzku; naszpady;
z dobytą szpadą;
na bagnety;
po iego minie, po iego gło-
sie; po iego gościach;
pewien od wszystkich nie-
bezpieczeństw;
na próbę; wziąć na świadka,
bić na śmierć;
pończochy trojnitne; ze zło-
ta 16 stokaratowego; sianiać
się do rozpuku, biedź całej-
mi siłami;
umyślnie, na kolanach o za-
kład; na wstyd;
po tyle od sta; w kwiecie
swego wieku;
w południe, o 6 godzinie,
poydę aż do Paryża; będę ci
wierny aż do śmierci;
na wieczor, na łonie leni-
stwa;
przy powrocie światła, przy
odjeździe kuryera, do za-
baczenia się; na ukonten-
towanie;
Ten interes jest odłożony na
poza jutro; mam sprawę w
Trybunale; w branach
miejskich, w pomieszaniu
z nieprzyjacielem; w Indy-
ach;
rzecz uda się podług życzeń
ka:dego;
w okolicach zamku.
§. 5. Następujące Przedim-
ki rządzą przypadkiem czwar-
tym.

chez, p. e. J' ai diné chez l' Evêque

de chez, p. e. Je viens de chez votre frère.

sur, sous, p. e. L' encrier est sur la table, et le canif est sous la chaise.

dans, en, p. e. Dans le camp; en ville.

devent, derrière, p. e. Il était devant moi, mais à présent il est derrière toi.

parmi, p. e. Parmi les brebis.

vers, p. e. Vers le soir.

à travers, p. e. A travers les dangers.

avant, après, p. e. Il est parti avant le courrier, et après le Colonel.

entre, p. e. Il n' y a rien de secret entre les bons amis.

depuis, p. e. Depuis le soir.

dès, p. e. Dès le berceau, dès ma jeunesse.

avec, pendant, p. e. Je me battais avec son frère pendant la guerre.

outré, p. e. outre ces qualités estimables, il est encore riche.

selon, p. e. Il faut agir selon la raison.

suivant, p. e. Suivant le mérite.

d' après, p. e. Ceci est peint d' après nature.

sans, p. e. sans peine.

hors, p. e. Les navigateurs ont tout perdu, hors l' honneur.

hormis, p. e. Tout sont perdus, hormis mon cousin.

u, n. p. iadłem obiad u Biskupa.

od, n. p. przychodzę od twego brata.

na, pod, n. p. kałamarz jest na stole, a scyzoryk pod stołkiem.

w, n. p. w obozie, w mieście.

przed, za, n. p. był przedemną, lecz teraz jest za tobą.

pomiędzy, n. p. pomiędzy owcami.

ku, n. p. ku wieczorowi.

przez, n. p. przez nieszczęścia.

przed, po, n. p. Wyjechał przed kuryerem a po Pułkowniku

między, n. p. Nic nie ma tajemnego między dobrymi przyjaciółmi.

od, n. p. od wieczora.

od, n. p. od kolebki, od moiej młodości.

z, podczas, n. p. biłem się z iego bratem podczas wojny.

oprócz, n. p. oprócz szacownych przymiotów jest jeszcze bogaty.

podług, n. p. trzeba czynić podług rozumu.

podług, n. p. podług zasługi.

podług, n. p. to jest malowano podług natury.

bez, n. p. bez trudności.

oprócz, n. p. żeglarze wszystko stracili oprócz honoru.

wyjąwszy, n. p. wszyscy zginęli, wyjąwszy mego kuzyna.

contre, p. e. On ne doit rien faire contre la loi.

malgré, p. e. Malgré tout ce que je lui ai dit contre son projet, il l'a pourtant exécuté.

Non obstant, p. e. Il s'en est allé non obstant ma défense.

pour, p. e. Tant d'argent pour une paire des bottes!

touchant, p. e. Touchant votre affaire.

envers, p. e. Il est charitable envers les pauvres.

par, p. e. L'armée passera par la ville.

moyennant, p. e. Moyennant votre recommandation.

attendu, p. e. Vous n'auriez pas dû partir attendu cette fâcheuse nouvelle.

§. 6. Le prepositions de, du, des, qui sont aussi des Articles, marquent l'Ablatif, mais quand elles sont précédées d'un Verbe ou d'un Participe, et quand elles répondent à la question: de quoi? avec quoi? en quoi? de combien? p. e. se nourrir de lait et de fruits; être content de peu; ne s'inquieter de rien; se mêler peu de politique; la fortune de ce marchand est augmentée de moitié; il est plus riche que moi de dix mille florins; fâché de cette nouvelle; si cette forêt était de ce côté; passons de l'autre côté; pleurer de joie, mourir de misère.

précis, n. p. nie powinno się czynić przeciw prawu.

pomimo, n. p. pomimo tego wszystkiego, co ja mu mówiłem przeciw jego przedsięwzięciu, przecie on je wykonał.

pomimo, n. p. wyszedł pomimo mego zakazu.

za, n. p. tyle pieniędzy za parę botów.

co do, n. p. co do twego interesu.

względem, n. p. jest litościwy względem ubogich.

przez, n. p. wojsko pójdzie przez miasto.

za pomocą, n. p. za pomocą twego zalecenia.

dla, n. p. nie powinienbyś był wyjechać dla takiej niepomysłiny nowiny.

§. 6. Przedimki de, du, des które są razem częściami Artykułów, oznaczają przypadek szósty, ale gdy stoi przed niemi Słowo albo Imięstów iaki, i gdy odpowiadają na pytanie czem? od czego? w czym? o iak wiele? n. p. Żywić się mlekiem i owocami; bydź content z niewiela; o nic się nie kłopotić, mało się w politykę mieszać; majątek tego kupca powiększył się o półowę; on jest bogatszy o dziesięć tysięcy Złotych; rozgniewany tą nowiną; gdyby ten gay był z tej strony; przydźmy na drugą stronę; płakać z radości; umierać z nędzy.

Remarques sur quelques
Prépositions.

§. 1. On prend la Préposition avant, quand on parle du temps, et on prend la Préposition devant, quand on parle d'un lieu ou de la présence de quelqu'un, p. e.

je suis venu avant vous,

je serai de retour avant le soir,

il doit paraître devant le Roi,

il est encore devant la porte.

§. 2. On prend la Préposition contre, quand on parle d'une inimitié ou d'une transgression, et on prend la Préposition envers en bonne signification, n. p.

il est fâché contre son frère,
mais il est honnête envers ses soeurs,

on me doit rien faire contre sa conscience.

§. 3. Les Prépositions dans, en, à, signifient en polonais w, mais dans désigne un lieu plus spacialement et ordinairement l'intérieur d'un lieu; en, à, designent des lieux plus étendus et d'une manière plus vague, p. e.

Il y a du vin dans cette bouteille,

On a mis tout le vin en bouteilles.

Les poissons sont dans la mer,
Les vaisseaux sont en mer.

Uwagi nad niektórymi
Przedimkami.

§. 1. Przedimek avant, przed, bierze się gdy się mówi o czasie, albo porządku, a devant, przed, gdy się mówi o miejscu, albo obecności n. p.

przyszedłem przed Wać Panem.

powrócę przed wieczorem.

powinien się stawić przed Króla.

jest jeszcze przed bramą.

§. 2. Przedimek contre, przeciw, bierze się gdy się mówi o jakimś nieprzyjaźnictwie albo przestępstwie. a envers, ku, dla, względem, bierze się w dobrym sensie, n. p.

gniewa się na swego brata,
ale jest dobry dla swoich siostr,

niewinno się nie robić przeciwko swemu sumniemu.

§. 3. Przedimki dans, en, à, wszystkie znaczą w, ale dans oznacza miejsce wyraźniej, albo wewnętrzność miejsca jakiego, en, à, biorą się zaś mówiąc o obszerniejszych miejscach i sposobem niepewniejszym, n. p.

jest wino w tej butelce,

w lano wszystko wino w butelki.

ryby są w morzu,
okręty są na morzu.

§. 4. Cependant dans les manières de parler: à la ville, en ville, à la campagne, en campagne, la Préposition à a une signification plus spéciale et en l' a plus étendue, p. e.

Mon père est à la ville, et il fait un tour en ville,

mon frère va demain à la campagne pour se promener en campagne.

§. 4. Jednak w sposobach mówienia: à la ville, en ville, à la campagne, en campagne, à ma znaczenie wyraźniejsze i ograniczeńsze, a en mniej oznaczone i obszerniejsze, n.

p. mój oyciec iest w mieście i przechadza się po mieście.

mój brat pojedzie jutro na wieś, aby się przechadzał po wsi.

Zadanie. Kościół iest podłe mego ogrodu. Siedzieliśmy przy Królach. Mówiliśmy względem interessów Was Pana. Pójdziemy na przechadzkę około miasta: pójdziemy z tey i z tamtey strony Dunaju. Bez roztropności nie można bydź szczęśliwym.

Idąc przez most drewniany widziałem stoł marmurowy. Po bitwie pod Eylau dałem dukata za iedną butelkę wina węgierskiego i za kawalek chleba, bo tam był wielki niedostatek żywności.

Maszerowałem razu iednego na czele iednego batalionu, przez pola i lasy 1), i przy pomocy nocy zbliżyłem się do obozu nieprzyjacielskiego 2); zaraz maszerowałem na bagnety. Gdy nieprzyjaciel był zwyciężony 3), upadł 4) na kolana i prosił o pardon. Weszliśmy potem do miasta, i w bramach mieyskich przyjęli nas obywatela z otwartymi rękami.

Przychodzimy od braci waszych; mówiliśmy z nimi przed ich domem. Ku wieczorowi, ieszcze przed szóstą godziną, będą oni u nas, bo iesteśmy dobrzy przyjaciele między nami, znamy się od kolebki. My nie możemy żyć ieden bez drugiego 5); nie czynimy nic złego ieden przeciw drugiemu; przeciwnie iesteśmy zawsze grzeczni ieden względem drugiego.

1) des bois, 2) s'approcher du camp d'ennemi, 3) vaincre, 4) se mettre, 5) l'un l'autre.

D. Du Régime des Substantifs.

§. 1. Quand deux Substantifs se suivent dans une phrase, et quand l'un détermine la signification de l'autre, alors le premier Substantif exige que cet autre soit mis au Génitif, p. e.

la tête de l'homme est ronde,
le temps de l'automne est fort variable.

D. O rządzie Rzeczowników.

§. 1. Zawsze gdy dwa Rzeczowniki w iednym okresie ieden po drugim zaraz następują, i z których ieden objaśnia drugiego, wtedy Rzeczownik pierwszy wymaga aby Rzeczownik drugi stał w drugim przypadku, n. p.

głowa człowieka iest okrągła,
pogoda iesienna iest bardzo odmienna,

§. 2. Quelques Substantifs régissent le Datif, p. e.

l'habileté à dessiner, à courir,
la difficulté à bâtir, à payer,
la facilité à dessiner.

Zadanie. Głowy ludzkie są okrągłe. Czasy letnie są odmienne. Mój brat nie ma zręczności ani do biegania ani do rysowania. Mówiliśmy o trudności budowania domów i zapłacenia długów.

E. Du Régime des Adjectifs.

§. 1. Quelques Adjectifs régissent le Génitif, p. e.

capable, p. e. il est capable de grandes choses,
digne, p. e. elle est digne d'éloges.
content, p. e. elle est contente de son sort.

§. 2. Quelques Adjectifs régissent le Datif, p. e.

facile, difficile, p. e. il est facile à critiquer, mais il est difficile à faire mieux.
enclin, p. e. elle est enclin à mal faire.

Zadanie. Nasze siostry są zdolne do wielkich rzeczy, dla tego są one godne pochwały. Mogą więc one być zadowolone z losu swego. Łatwo jest wam krytykować pismo; ale trudno jest lepiej pisać: wy zawsze jesteście skłonni do czynienia złego.

E. Du Régime des Verbes.

§. 1. Tout les Verbes actifs régissent l'Accusatif, comme dans toutes les langues, p. e.

J'ai acheté un cheval; il a vendu sa voiture. Nous avons vu le Roi et la Reine.

§. 2. Niekóre Rzeczowniki rządzą przypadkiem trzecim, n. p.

zręczność do rysowania, do biegania,
trudność do budowania, do płacenia,
łatwość do rysowania.

E. O rządzie Przymiotników.

§. 1. Niekóre Przymiotniki rządzą drugim przypadkiem, n. p.

zdolny, n. p. zdolny jest do wielkich rzeczy,
godny, n. p. ona jest godną pochwał.

kontent, n. p. kontentą jest z losu swego.

§. 2. Niekóre Przymiotniki rządzą trzecim przypadkiem, n. p.

łatwy, trudny, n. p. łatwa rzecz krytykować, ale trudna lepiej zrobić
skłonny, n. p. skłonną jest do czynienia złego.

F. O rządzie Słów.

§. 1. Wszystkie Słowa czynne rządzą czwartym Przypadkiem, iak we wszystkich językach, n. p.

Kupiłem konia, on sprzedał swój powóz. Widzieliśmy króla i królowę.

§. 2. La plupart des Verbes neutres ne régissent aucun cas; il n'y en a que peu, qui régissent le Datif, et quelques-uns l'Accusatif, p. e.

je dors, je cours, je crie;
je me plains au Roi; je passe une rue; je chante une chanson.

§. 3. Il y a pourtant plusieurs Verbes, qui régissent l'Ablatif, p. e.

douter, p. e. ne doutez pas de la vérité.

jouir, p. e. jouissez de tous les plaisirs, que la vertu permet.

profiter, p. e. profitez de cette occasion.

§. 4. Quelques Verbes exigent d'autres cas dans la langue française et d'autres dans la langue polonaise, p. e.

aider, p. e. aidez vos amis. (Accus.)

croire, croyez vous le menteur?

flatter, p. e. ne la flattez pas.

menacer, p. e. il le menaçait.

enseigner, apprendre, p. e. il enseigne la musique à mes soeurs. (Dat.)

remercier, p. e. Je le remerciai de la peine, qu'il avait prise.

suivre, p. e. je suivis la mère. (Accus.)

§. 5. Quelques Verbes régissent dans la langue française les mots sans aucune Préposition et dans la langue polonaise ils exigent encore une Préposition, p. e.

§. 2. Naywięcey Słow miakich nie rządzą żadnym przypadkiem; niektóre tylko rządzą przypadkiem trzecim a niektóre czwartym, n. p.

spię, biegam, krzyczę, skarżę się Królowi; omiłam ulicę; śpiewam piosnkę.

§. 3. Wiele iednak iest Słów niakich, które rządzą przypadkiem szóstym, n. p.

wątpić, n. p. nie wątp o prawdzie.

używać, n. p. używaj wszelkich roskosz, których cnota dozwala.

Korzystać, n. p. korzystaj z tey okoliczności.

§. 4. Niektóre Słowa rządzą inszym przypadkiem w francuzkim, a inszym w polskim ięzyku, n. p.

pomagać, n. p. pomagaj twym przyjaciółom. (Dat.)

wierzyć, n. p. wierzysz Wać Pan kłamcy?

podchlebiać, n. p. groził mu.

grozić, n. p. groził mu.

uczyć, n. p. uczy muzyki moją siostrę. (Accus.)

dziękować, n. p. dziękuję mu za tę fatygę którą miał.

isść za kim, n. p. szedłem za matką. (Ablat.)

§. 5. Niektóre Słowa rządzą w francuzkim tylko samym przypadkiem bez żadnego Przedimka, a w polskim zaś rządzą ieszcze i Przedimkiem iakim, n. p.

je vous suis obligé de toutes vos bontés.

il ne faut pas nous venger de nos ennemis.

§. 6. Quelques Verbes régissent divers cas, selon leur signification, p. e.

abuser, zwodzić, rządzi Accusativ, a abuser, na złe używać rządzi Ablativ.

approcher, przybliżać, mieć wolny przystęp, rządzi Accusativ, a s'approcher, przybliżyć się rządzi Ablativ, n. p.

il ne faut abuser personne.

n' abusez pas de ma patience.

approchez la table.

ne t'approche pas de la table.

Il approche le Prince.

ne t'approche pas de moi.

Demander, prosić, rządzi Dativ osoby, a Accusativ rzeczy, demander, pytać się, rządzi tylko Accusativ, n. p.

il demanda la plume à la soeur; demandez le livre au père; qui demandez vous? je demande la soeur.

jestem Wać Panu obowiązany za wszystkie łaski.

nie trzeba się mścić na naszych nieprzyjaciółach.

§. 6. Niektóre Słowa rządzą rozmaitemi przypadkami, według tego iakie znaczenie mają, n. p.

nie trzeba zwodzić nikogo.

nie używaj na złe moiej cierpliwości.

przybliź stół.

nie przybliżaj się do stołu, on przystępuje do Xięcia.

nie przystępuj do mnie.

Jouer, grać, rządzi Ablativ, gdy się mówi tylko o instrumencie; a rządzi Accusativ z Przedimkiem sur, gdy się dodaje sztuka, która się gra; a rządzi Dativ, gdy się mówi o grach do zabawy; a rzecz o którą się gra, kładzie się w Accusativ, n. p.

Mon frère joue du violon et de la flûte; et il jouera un air sur le clavecin; nous voulons jouer aux cartes,

Mój brat gra na skrzypcach i na flocerwersie; i on będzie grał aryę na klawikorcie; będziemy grałi w karty.

aux quilles; jouent un du-
cat.

§. 7. Quelques Verbes exigent, que le Verbe suivant soit a l' Infinitif avec l' Article de, p. e.

j'ai achevé de lire;
je conseille d'écrire;
je crains de parler.

Remarque.

Recueil des Verbes les plus usités, qui régissent la Préposition de:

affecter, appréhender, avertir,
s' aviser, s' abstenir, s' affliger,
s' attrister. Se chagriner, charger,
commender, convaincre, conjurer,
contraindre, convenir.
défendre, détourner, décharger,
dégouter. S' étonner, empêcher,
enjoindre, écrire, s' exempter,
s' excuser, s' efforcer, essayer,
entreprendre, s' empresser.
Feindre, finir, se flatter,

se garder, se hâter,
hésiter, juger,
s' ingérer. Mander, notifier,

négliger. Préscrire, présu-
mer,

promettre, proposer. Se rap-
peler,

recommander, refuser,

redouter. Reprocher.

Se souvenir, soupçonner, tâ-
cher.

ty, krągłe; graymy o du-
kata.

§. 7. Niektóre Słowa wymaga-
ją ażeby następujące Słowo
po nich było w drugim przy-
padku z Artykułem de, n. p.
przystałem czytać;
radzą pisać;
boję się mówić

Uwaga.

Zbiór Słów naużywanych
z Przedimkiem de:

afektować, obawiać się, u-
wiadomić,
wpaść na myśl, wstrzymać
się, zmartwić się,
zasmucić się. Kłopotić się,
nabijać,
rozkazać, przekonać, prosić
usilnie.
przymusić, zgodzić się.
zabronić, odwrócić, wyłado-
wać,
zbrzydzić sobie. Zadziwić
się, przeszkadzać,
przyłączyć, pisać, wyłączać się,
wymócwić się, wysilać się,
próbować,
przedsięwziąć, spieszać się.
Zmyślać, kończyć, podchle-
biać sobie.

Sirzedź się, spieszać się,
chwiać się, sądzić,
wnieszać się, uwiadomić, do-
nieść
zaniedbać. Przepisać, wno-
sić,
obietować, zaprojektować. Przy-
pominać sobie,
zalecić, odrzucić,
obawiać się, wyrzucać.
Pamiętać, domyslać się, sta-
rać się.

Exemples.

Il apprehende de mourir ;
 elle s' afflige de voir son amie
 morte ;
 commendez de faire cela ;
 nous sommes convenus de ne
 parler autrement que fran-
 çais ;
 il m' empêche d' écrire ;
 defendez lui de m' empêcher ;
 il s' exempte de jouer ;

vous essayez de travailler ;
 tu te flattes de le savoir ;

il néglige de remplir ses de-
 voirs ;
 je lui propose de venir chez
 moi ;
 il m' a promis de venir enco-
 re aujourd' hui ;
 je ne me rappelle pas de l' a-
 voir vu.

§. 8. Quelques Verbes exi-
 gent que le Verbes suivants soit
 mis à l' Infinitif avec l' article
 à, p. e.

il faut apprendre à écrire,
 il se prépare à partir.
 il s' accoutume à courir.

Remarque.

Recueil de Verbes les plus
 usités, qui régissent la Prépo-
 sition à :

avoir, accoutumer, s' accou-
 tumer,
 aider, aspirer, destiner, don-
 ner,
 disposer, déterminer,
 encourager, engager, exci-
 ter, être,
 exhorter, s' exercer, s' expo-
 ser,

Przykłady.

Boi się umierać ;
 smuci się że widzi swoią przy-
 iaciółkę umarłą ;
 rozkaż to zrobić ;
 zgodziliśmy się na to, aby nie
 mówić inaczey iak po fran-
 cuzku,
 przeszkadza mi pisać ;
 zakaż mu przeszkadzać ;
 wyłącza się od grania ;

Wac Pan probuiesz pracować ;
 podchlebiasz sobie że to wiesz ;

zaniedbuie wypełniać swe po-
 winności ;
 proiekuję mu aby przyszedł
 do mnie ;
 przyrzekł mi przyśdź ieszcze
 dziś ;
 nie przypominam sobie że bym
 go widział.

§. 8. Niektóre Słowa wyma-
 gają znowu żeby następujące
 Słowo po nich było w trzecim
 przypadku z Artykułem à, n.
 p.

trzeba uczyć się pisać ;
 gotuje się do odjazdu ;
 przyzwyczaia się do biegania.

Uwaga.

Zbiór Słów nazywanych,
 które rządzą Przedimkiem à :

mieć, przyzwyczaić, przy-
 zwyczaić się,
 pomagać, dążyć, przerna-
 czyć, dać,
 rozrządzić, odważyć,
 zachęcać, zaprosić, wzbu-
 dzić, bydź,
 napomnieć, ćwiczyć się, wy-
 stawić się,

s' habituer, inciter, incliner,

se mettre, penser, prétendre,
porter, se plaire, persister,
se resoudre, tarder, tendre.

Exemples.

J' ai trois lettres à écrire.

Aidez - moi à porter cette
pierre.

Donnez - nous à manger.

Il est disposés à pleurer.

On encourage les soldats à se
battre.

Cette maison est à vendre.

Vous exercez - vous à courir.

Elle se mit à crier.

Nous pensons à boire.

Tu es résolu à partir.

Ne tardez pas à venir chez
nous.

§. 9. Quelques Verbes exigent enfin que le Verbes suivant soit mis à l' Infinitif sans aucun Article, p. e.

j' aime mieux mourir que
de trahir;

je désire savoir cette chose,

je l' ai vu venir;

il a osé me dire.

Remarque.

Recueil de Verbes qui ne régissent aucune Préposition :

aller, assurer, affirmer,
appercevoir, croire, com-
pter,

considérer, déclarer, dire,
déposer, désirer, daigner,

przyzwyczaić się, wzbudzić
nakłonić,
zacząć, myślić, żądać,
nieść, podobać się,
postanowić, zwłóczyć.

Przykłady.

Mam trzy listy do pisania.

Pomóż mi nieść ten kamień.

Day nam ieść.

Skłonny jest do płakania.

Zachęcają żołnierzy do bicia
się.

Ten dom jest do przedania.

Wac Pan ćwiczyć się w bie-
ganin.

Zaczęła krzyżeć.

Myślemy pić.

Ty postanowiłeś iechać.

Nie opóźniaj się przyjdź do
nas.

§. 9. Niektóre Słowa wyma-
gają nakoniec żeby Słowo po
nich następujące, stało w try-
bie bezokolicznym bez żadne-
go Artykułu, n. p.

wolę umrzeć niż zdradzić;

pragnę wiedzieć tę rzecz;

widziałem że on przychodził;

smiał mi powiedzieć.

Uwaga.

Zbiór Słów nazywanych,
które nierządzą żadnym Przed-
imkiem:

ić, zapewnić, potwierdzić,
posłuchać, wierzyć, liczyć,

uważać, oświadczyć, mówić,
złożyć, żądać, raczyć,

envoyer, espérer, entendre,
écouter, s'imaginer, nier,
observer,
ouïr, publier, paraître, pré-
tendre,
soutenir, sembler, venir.

Exemples.

Je vais chercher mon camarade.

Je viens vous dire une nouvelle.

Envoyez chercher le Medecin.
Il affirme avoir dit ces mots.

Croyez-vous pouvoir faire cette machine?

Je l'ai considéré jouer.

J'ai déclaré vouloir vendre mes biens.

Il a dit approuver cette affaire.

Nous avons désiré vous parler.

Daignez accepter nos cadeaux.

J'ai entendu dire cette nouvelle.

J'espère vous voir chez moi.

Il s' imagine tout savoir.

Il ne sait cette chose.

Vous semblez mourir.

Remarque 1. On met la Préposition à particulièrement après les Verbes actifs, et la Préposition de après le passifs, p. e. la moral nous oblige à pardonner.

nous sommes obligés de pardonner.

Remarque 2. On met cependant quelquefois la Préposition de

przysłać, spodziewać się, słyszeć,
słuchać, przedstawiać sobie, przeczuc, uważać,
słyszeć, ogłosić, wydawać się, żądać,
utrzymywać, wydawać się, przychodzić.

Przykłady.

Idę szukać moiego kolegi.

Przychodzę Wac Panu powiadzić nowinę.

Poszliy po Doktora.

Potwierdza że mówił te Słowa.

Mysłisz Wac Pan że możesz zrobić tę machinę?

Uważałem go grającego.

Oświadczyłem że chcę przedać moje dobra.

Mówił że potwierdza ten interes.

Pragnęliśmy mówić z Wac Panem.

Racz przyjąć nasze podarunki.

Słyszałem że powiadali tę nowinę.

Spodziewam się Wac Pana widzieć u mnie.

Mysli sobie że wszystko umie.

Zapiera iż wie tę rzecz.

Wac Pan здаiesz się umierać.

Uwaga 1) Przedimek à kładzie się też szczególniej po Słowach czynnych, a Przedimek de po Słowach biernych, n. p. moralność obowiązuje nas, abyśmy przebaczaali. iesteśmy obowiązani przebaczać.

Uwaga 2. Kładzie się jednak czasem Przedimek de zamiast à, i

au lieu de à et réciproquement, pour éviter le concours des mêmes lettres, p. e.

on peut dire:

il commençait à demander de vos nouvelles,

au lieu de dire:

il commençait de demander de vos nouvelles.

On peut dire aussi:

il commençait de parler à ses alliés,

au lieu de dire:

il commençait à parler à ses alliés.

przeciwnie, a to dla uniknienia zbiegu iednakowych głosek, n. p.

można mówić:

zaczął pytać się o nowiny Wac Pana,

zamiast mówić:

zaczął pytać się o nowiny Wac Pana.

Można też mówić:

zaczął mówić o swoich związkowych,

zamiast mówić:

zaczął mówić o swoich związkowych.

Zadanie. Przedaliśmy powozy a kupiliśmy konie. Widzieliśmy Królów i Królowe. — Spiemy, biegamy, krzyczymy; — skarżemy się Królom; — przechodzimy przez ulice, śpiewamy piosnki. Nie wątpimy o prawdach. Używamy ukontentowania, którego cnota dozwala. Korzystamy z tej okoliczności.

Pomagaycie swym przyjaciółom; nie wierzcie kłamcom; nie podchlebiajcie Pannom; nie grozcie dzieciom. Nauczcie swych braci muzyki. Podziękuycie im za fatygi, które mieli. Idźcie za Rodzicami.

Nie zwódcie nikogo, i nie używajcie na złe cierpliwości Proffesorów. Przybliżmy stoły, ale nie zbliżajmy się do stołów. — Prosiemy oyców o książki. O kogo się oni pytała? — pytała się o siostry. Moi bracia grali na skrzypcach, a moje siostry grały iedną ary, na fortepianie; a stryjowie nasi grali w karty; grał oni o talara.

Skończyliśmy czytać: radziemy pisać: bojemy się mówić. Uczymy się pisać, gotujemy się do odiażd; przyzwyczajamy się do biegania. My wolimy umrzeć niż zdradzić. Pragniemy wiedzieć te rzeczy. Widzieliśmy że przychodzili. Oni śmieli nam mówić.

G. Du Régime des Participes.

§. 1. Les Participes régissent toujours les mêmes cas, que les Verbes dont ils viennent, p. e.

une fille apprenant à danser
(Dat.) tomba malade;

un homme avouant cette chose
(Acc.) se tua;

un pauvre demandant
l'aumone (Acc.) au riche,

(Dat.) tomba sur la terre
et murut dans le moment;

G. O rządzie Imiesłowów.

§. 1. Imiesłowy rządzą zawsze temi samemi Przypadkami, któremi ich Słowa, od których one pochodzą, n. p.

iedna dziewczyna nożąc się
tańczyć, zachorowała;

ieden mężczyzna wyznający
tę rzecz, zabił się;

ieden ubogi proszący o jałmużnę bogatego, upadł na ziemię i umarł w momencie;

un soldat convaincu du pillage (Abl.) a été fusilé;

un garçon achevant de lire (Abl.) un livre s'endormit.

le fils aimé de ses parens (Abl.) se trouve heureux.

une femme exposée au froid, à la faim, est bien malheureuse.

ieden żołnierz przekonany o rabunek, został rozstrzelany;

ieden chłopiec kończąc czytać książkę, zasnął;

Syn kochany od swych rodziców ma się za szczęśliwego;

Kobieta wystawiona na zimno i głód, jest bardzo nieszczęśliwą.

Zadanie. Moja siostra ucząca się tańczyć zachorowała. Żołnierz wyznający tę rzecz, zabił się. Synowie kochani od swych Rodziców mają się za szczęśliwych. Kobiety wystawione na głód i zimno, są nieszczęśliwe.

Chapitre cinquième.

De la Syntaxe de l'Infinitif.

§. 1. On met le Nominatif de l'Infinitif après quelques Verbes, p. e. après les Verbes:

declarer, p. e. j'ai déclaré aimer (Nom.) mieux mourir que de trahir,

entendre, p. e. j'ai entendu dire (Nom.) cette nouvelle,

désirer, p. e. il me semble désirer (Nom.) des richesses.

§. 2. On met le Génitif de l'Infinitif après quelques adjectifs ou Substantifs, p. e. après

capable, p. e. il n'est pas capable de faire cela,

l'art, p. e. l'art d'écrire.

§. 3. On met le Datif de l'Infinitif après quelques Adjectifs, Substantifs, et Verbes, p. e.

Rozdział piąty.

O Składni Trybu bezokolicznego.

§. 1. Przypadek pierwszy Trybu bezokolicznego kładzie się po niektórych Słowach, n. p. po Słowach:

oświadczyć, n. p. ia oświadczyłem że wolę umrzeć niż niż zdradzić,

słyszec, n. p. słyszałem że mówili tę nowinę,

żądać, n. p. zdaie mi się iż on żąda bogactw.

§. 2. Przypadek drugi kładzie się czasem po niektórych Przymiotnikach albo Rzeczownikach, n. p. po

zdolny, n. p. on nie jest zdolny do czynienia tego, sztuka, n. p. sztuka pisania.

§. 3. Przypadek trzeci kładzie się czasem po niektórych Przymiotnikach, Rzeczownikach, i Słowach, n. p.

ce projet est facile à exécuter,
il a un jardin à vendre, et du bois à bruler,
nous avons à travailler;
vous êtes à plaindre;
c'est à vous.

§. 4. On met l'Accusatif de l'Infinitif, quand on désigne le but ou la cause, p. e.

il faut des forces pour porter les armes;
les soldats marchent pour vaincre l'ennemi;
j'aime mieux manger que de boire;
comment oses-tu me faire ces reproches;

§. 5. On met l'Ablatif de l'Infinitif après quelques Verbes, p. e. après
promettre, p. e. je promets devenir;
cesser, p. e. il cesse de faire le mal.

Zadanie. Słyszeliśmy że powiadali te nowiny. Zdaie mi się iż żądasz bogactw. Nie iesteśmy zdolni to uczynić. Te proiekta są łatwe do wykonania. Trzeba ciebie żalować. To do mnie należy. Trzeba nog aby maszerować. Jak wy śmiecie czynić mi ten zarzut? My przyrzekamy przyiść do was, iezeli wy przestaniecie czynić źle.

ten proiekt iest łatwy do wykonania,
on ma ogród do sprzedania i drzewo do palenia,
my mamy do roboty;
Wac Pana trzeba żalować;
to do Wac Pana należy;

§. 4. Przypadek czwarty kładzie się, gdy się cel albo przyczyna oznacza czasem z Przedimkiem pour, a po Słowach czynnych bez żadnego Przedimka, n, p.

trzeba siły do noszenia bro- ni;
żołnierze maszerują dla zwyciężenia nieprzyaciela;
wolę iesć niż pić;

jak ty śmiesz czynić mi te zarzuty.

§. 5. Przypadek szósty kładzie się po rozmaitych Słowach, n. p. po
obiecywać, n. p. ia ci obieciuję przyiść;
przestać, n. p. przestaie czynić źle.

Chapitre sixième.

De la Syntaxe des Participes.

§. 1. Tous les deux Participes, actif et passif, quelquefois se changent par les genres et les nombres, et

Rozdział szósty.

O Składni Imięstwowów.

§. 1. Imięstwowy czynny, i bierny, czasem się odmieniają przez rodzaje i liczby, a czasem też nie odmieniają się,

quelquefois ils 'ne changent pas, c'est à dire: ils restent toujours au masculin.

§. 2. Tous les deux Participes se changent toujours, quand ils sont pris comme Adjectif, mais dans ce cas aucun Régime ne les suit, p. e.

voilà du feu brulant;
voilà une chandelle brulante;
voilà un homme mourant;
voilà une femme mourante;
voilà un homme courant;
voilà une monnaie courante;
C'est mon fils aimé;
C'est ma fille aimée;
As-tu du pain béni?
avez-vous de l'eau bénite?
cet ouvrage est fini,
cette affaire est finie;

§. 3. On sait que les Participes régissent les mêmes cas, que les Verbes dont ils viennent. Ainsi on change toujours le Participe passif par les genres et par les nombres, quand le mot, régit par le Participe, est mis dans une phrase avant ce Participe, et quand tout près du Participe est mis le Pronom relatif que, le, la, les, qui se rapporte au Substantif, régit par le Participe, qu'il soit avec le Verbe auxiliaire être ou avoir, p. e.

- a) Lucrece s'est donné la mort et a immortalisé son nom.
b) Lucrece s'est immortalisée par la mort, qu'elle s'est donnée.
a) Il y a long-temps qu'on a bâti ces villes.

to jest: została zawsze w rodzaju męzkim.

§. 2. Oba Imiesłowy zawsze się odmieniają, gdy są użyte jako Przymiotniki, ale wtedy żaden rząd po nich nie następuje, n. p.

oto ogień palący się;
oto świeca paląca się;
oto człowiek umierający;
oto kobieta umierająca;
oto człowiek biegnący;
oto moneta idąca;
to jest mój syn kochany;
to jest moja córka kochana;
masz ty chleb święcony?
masz wac Pan wody święconey?
to dzieło jest skończone;
ta czynność jest skończona.

§. 3. Wiadomo że Imiesłowy rządzą temiz Przymiotkami iak i Słowa, od których one pochodzą. Imiesłów bierny zawsze się odmienia przez liczby i rodzaje, kiedy wyraz rządzony przez tenże Imiesłów, stoi pierwiej niż Imiesłów, i kiedy zaraz przed Imiesłowem stoi Zaimek odzowny que, le, la, les, należący do wyraża rządzonego przez Imiesłów, czyto jest z Słowem posiłkowem avoir albo czy z être, n. p.

- a) Lukrecya sobie zadala śmierć, i uwieczniła swoje imię;
b) Lukrecya uwieczniła się przez śmierć, którą sobie zadala.
a) Już dawno jest iak budowano te miasta.

b) Les premières villes, qu'on a bâties, n'étaient pas si belles.

a) Le comerce a rendu cette ville florissante.

b) Cette ville, que le comerce a rendue florissant, est brûlée.

a) La famine a rendu les ennemis maîtres de la place.

b) Les ennemis, que la famine a rendus maîtres de la place, sont s'en allés.

a) J'ai lu votre lettre, et après avoir lu celle de votre ami, j'ai envoyée; l'une et l'autre à votre soeur.

b) Je ne plus votre lettre, je l'ai lue, et après l'avoir lue, je l'ai envoyée à votre soeur.

a) J'en ai prévenu votre soeur.

b) C'est votre soeur, que j'en ai prévenue.

a) La langue latine n'est à présent parfaitement connue, que de peu de savans.

b) La langue latine, qu'ont parlée, Virgile et Ciceron, n'est à présent parfaitement connue, que de peu de savans.

J'ai reçu les lettres, que vous m'avez écrites au sujet de l'affaire, que je vous avais proposée; et après les avoir lues avec attention, j'ai reconnu com-

b) pierwsze miasta, które budowano, nie były tak piękne.

a) Handel uczynił to miasto kwitnącem:

b) To miasto, które handel uczynił kwitnącem, spaliło się.

a) Głód uczynił nieprzyjaciół panami twierdzy.

b) Nieprzyjaciele, których głód uczynił panami twierdzy, odeszli.

a) Czytałem list Wac Pana, i przeczytawszy list przyjaciela Wac Pana, posłałem jeden i drugi siostrze Wac Pana.

b) Nie mam więcej listu Wac Pana; czytałem go, i przeczytawszy, odesłałem go siostrze Wac Pana.

a) Uwiadomiłem o tem siostrze Wac Pana.

b) To jest siostra Wac Pana, którą o tem uwiadomiłem.

a) Język łaciński jest teraz dokładnie znany tylko od mało uczonych.

b) Język łaciński, którym mówili Wirgiliusz i Ciceron, jest teraz dokładnie znany tylko od mało uczonych.

Odebrałem listy, które mi Wac Pan pisał względem intressu, który Wac Panu zaprojektowałem, i przeczytawszy je z uwagą, uznałem tak iak Wac Pan,

me vous, que, si l'avais entreprise, j'y aurais trouvé des obstacles, que je n'ais pas prévus.

Remarque. On voit que les Participes sont du genre masculin dans tous les exemples, devant lesquels est la lettre a), et ils sont du genre féminin dans les exemples, devant les quels est la lettre b).

§. 4. Cependant quand après le Participe suit l'Infinitif; alors il faut regarder, si le mot, a qui appartient que, le, la, les, est régit par le Participe ou par l'Infinitif (qui est quelquefois omis); dans ce cas on ne change pas le Participe, p. e.

la maison que j'ai fait bâtir, (pas faites) est brûlée;

la règle, que j'ai commencé d'expliquer, (pas commencée) est courte;

je leurs ai rendu tous les services, que j'ai pu et que j'ai du (c'est à dire: rendre), pas que j'ai pus et que j'ai dus.

§. 5. Les Participes, qui sont mis avec les Verbes impersonnels, sont toujours invariables, p. e.

Les chaleurs qu'il a fait cet été, ont causé ces maladies, (Impersonnel);

Les entreprises, que mon frère a faites, sont connues de tout le monde, (Personnel);

Les fruits, qu'il y a eu

ze, gdybym go był przedsięwziął, znalazłbym był w tem przeszkody, których nie przewidziałem.

Uwaga. Widać że we wszystkich przykładach, przed któremi stoi litera a) są Imiesłowy rodzaju męskiego, a są one rodzaju żeńskiego w tych przykładach, przed któremi stoi litera b).

§. 4. Kiedy iednak po Imiesłowie biernym zaraz następuje Infinitiv, wtedy trzeba rozważyć, czy wyraz, do którego należy que, le, la, les, jest rządony przez Imiesłów, albo przez Infinitiv (który bywa opuszczonym) wtedy Imiesłów nieodmienia się, n. p.

dóm, który kazałem budować, spalił się;
prawidło, które zacząłem tłumaczyć, iest krótkie;

wyświadczyłem im wszystkie usługi które mogłem i które winienem być (to iest: wyświadczyć), nie trzeba mówić: que j'ai pus et que j'ai dus.

§. 5. Imiesłowy stojące ze Słowami nieosobistemi są zawsze nieodmienne, a z osobistemi są odmienne, n. p.

upały, które były tego lata, sprawiły te choroby, (słowo nie osobiste);
przedsięwzięcia które mój brat wykonał, są znane każdemu, (słowa osobiste);

owoce, które były w tym

dans ce jardin, ont produit une grande somme, (Impersonnel);

Les fruits, que cet homme a eus dans son jardin, ont produit cette grande somme, (Personnel);

§. 6. Le Participe passif est toujours variable, quand il est mis avec le Verbe auxiliaire être; mais s'il est mis avec le Verbe avoir, et qu'il ne soit pas précédé de son régime direct, il ne se change jamais, p. e.

mon frère a parlé et il est tombé,

ma soeur a parlé et elle est tombée,

mes frères ont parlé et ils sont tombés,

mes soeurs ont parlé et elles sont tombées.

Remarque. Quand les Pronoms me, te, se, nous, vous, sont au Datif, et qu'ils sont mis avec les Verbes pronominaux; alors le Participe passif ne se change jamais, p. e.

Il s'est proposé.

Elle s'est proposé.

La soeur a dit: je me suis proposé d'aller au bal, et j'y irai.

§. 7. Le Participe actif ne se change jamais quand il est suivi d'un Régime direct ou indirect, p. e.

Je connais un père aimant son fils et une mère aimant sa fille.

J'ai vu des paysans batis-

ogrodzie wyniosły wielką sumę, (słowo nieosobiste);

owoce, które ten Człowiek miał w swym ogrodzie, wyniosły tę wielką sumę (słowo osobiste);

§. 6. Imiesłów bierny zawsze się odmienia, gdy stoi ze słowem posiłkowym être; ale jeśli stoi z słowem avoir i jeśli przed Imiesłowem nie poprzedza żaden wyraz przez niego rządzony; wtedy nigdy się nie odmienia, n. p.

mój brat mówił i upadł,

moja siostra mówiła i upadła,

moi bracia mówili i upadli,

moje siostry mówiły i upadły.

Uwaga. Kiedy zaimki me, te, se, se, nous, vous, są w Dativ i należą do Słów Zaimkowych, wtedy Imiesłów bierny nigdy się nie odmienia, n. p.

On sobie przedsięwziął.

Ona sobie przedsięwzięła.

Siostra mówiła: przedsięwzięłam sobie pójść na bal, pójdę tam.

§. 7. Imiesłów czynny nigdy się nie odmienia, kiedy ponim rząd iakikolwiek czy to prosty albo poboczny następuje, n. p.

Znam oycę który kocha swego syna i matkę, która kocha swoją córkę.

Wziąłem wieśniaków bu-

sant leurs maisons et des
paysannes recueillant
des fleurs.

J'ai vu une pauvre femme
partageant entre ses
enfans le reste du pain,
qu'elle avait reçu des gens
compassans.

żniących swe domy i wie-
śniaczki zbierające kwia-
ty.

Widziałem ubogą kobietę
dzielącą między swoje
dzieci resztę chleba, który
dostała była od ludzi miło-
siernych.

Zadanie. Widziałem żołnierzy umierających, obok których były
świece palące się. Czynności nie były jeszcze skończone, które kocha-
ni synowie tych żołnierzy przedsięwzięli byli.

Nie dawno jest iak nasze miasto budowano. To miasto, które
dawniej 1) budowano, nie było tak piękne, iak nasze. Język przodków
2) naszych jest teraz mało znany. Język, którym mówili przodkowie
nasi, jest teraz mało znany.

Odebrałem list, który mi Wac Pan pisałęs względem interressów,
które Wac Panu zaprojektowałem. Upađ, który był tego lata, sprawił
tę chorobę. Przedsięwzięcie, które mój brat wykonał, jest znane
każdemu.

Mój brat mówił, a moja siostra upadła. Twoi bracia upadli a
nasze siostry mówiły. Ciotka nasza przedsięwzięła sobie iść dziś
na bal. Znam żołnierzy lubiących wóynę a ty znasz wieśniaczki lu-
biące swych synów.

1) jadis. 2) ancêtres.

Chapitre septième.

De la Syntaxe des Gérondifs.

§. 1. Les Gérondifs sont
composés dans les Verbes
Actifs avec le Verbe auxiliaire
avoir, et dans les Verbes
neutres généralement avec
le Verbe être, p. e.

Mon ami ayant mangé (ou
après avoir mangé) s'en
alla.

Mon ami étant parti (ou
après être parti) revint.

§. 2. Chaque Gérondif ne
peut être mis, que quand il
se trouve deux Verbes dans
une phrase, soit qu'il n'y
ait qu'un Sujet pour tous les
deux Verbes, ou qu'il y ait

Rozdział siódmy.

O Składni Gerundyów.

§. 1. U Słów czynnych są
Gerundya złożone z słowem
posiłkowem avoir, a u
słów niakich pospolicie z
être, n. p.

Mój przyjaciel ziadłszy,
wyszedł.

Mój przyjaciel odiechawszy
powrócił.

§. 2. Każde Gerundium
może byćz tylko wtedy użyte,
kiedy w iednym okresie dwa
słowa znaydnią się, czy to do
obudwóch jest tylko ieden
Subiekt, albo czy każde Sło-

Sujet pour chaque Verbe à part, p. e.

- a) Mon domestique en allant à la ville, trouva un bourse pleine de ducats.
 a) Ma servante en travaillant s'endormit.
 a) Le Secrétaire après avoir écrit une lettre, s'endormit.
 a) Notre ami étant tombé malade, est mort.
 b) Le Secrétaire s'étant endormi, son maître l'éveilla.
 b) Notre ami étant mort, son père est parti.

Remarque. 1. Dans les exemples, avant lesquels est la lettre a) tous les deux Verbes appartiennent, à un Sujet, et dans les exemples, devant lesquels est la lettre b) chaque Verbe a son Sujet à part.

Remarque. 2. On omet souvent dans les Gérondifs la Préposition en et on prend seulement le Participe; et dans ce cas le Participe ne se change jamais, p. e.

au lieu de dire:

mon domestique en allant à la ville, trouva une bourse;
 on peu dire:
 mon domestique allant à la ville, ma servante trouva une bourse.

§. 3. Les Participes, dont les Gérondifs sont composés, observent les mêmes règles, à l'égard de leur changement, que lorsqu'ils sont seuls; et c'est pourquoi tantôt ils sont variables, tantôt

wó ma swój subiekt osobny, n. p.

- a) Mój służący idąc do miasta znalazł kieskę pełną dukatów.
 a) Moja służąca pracując zasnęła.
 a) Sekretarz gdy napisał list, zasnął.
 a) Nasz przyjaciel wpadłszy w chorobę, umarł.
 b) Sekretarz gdy zasnął jego pan go obudził.
 b) Gdy nasz przyjaciel umarł, jego oyciec odiechał.

Uwaga. 1. W przykładach pod a) będących należą oba słowa do jednego Subiekta a w przykładach pod b) będących ma każde Słowo swój własny subiekt pierwszy przypadek osobno.

Uwaga. 2. Często jednak w Gerundjach przedimek en opuszcza się i bierze się sam tylko Imiesłów, i wtedy też nigdy Imiesłów nie odmienia się ani przez rodzaj ani przez liczbę, n. p.

zamiast mówić:

mój służący idąc do miasta znalazł kieskę;
 można mówić:
 gdy mój służący szedł do miasta, moja służąca znalazła kieskę.

§. 3. Imiesłowy z których Gerundia są złożone mają te same prawidła względem ich odmiany, iak kiedy one są same osobno; i dla tego czasem się odmieniają podług prawideł wyżej danych

nvariables, d'après le règles données ci-dessus au Chapitre de la Syntaxe des Participes, p. e.

Le soldat en vainquant son ennemi devient célèbre.

L'armée en vainquant son ennemi, devient célébré.

Le frère ayant mangé (après avoir mangé) s'en alla.

La soeur ayant mangé (après avoir mangé) s'en alla.

Le frère étant tombé malade (après être tombé malade) est mort.

La soeur étant tombée malade (après être tombée malade) est morte.

Rome ayant été prise par les Gaulois, ils s'emparèrent de toutes les richesses, qu'elle renfermait.

Il m'a dit: m'étant levé à deux heures, je partis.

Elle m'a dit: m'étant levée à trois heures, je partis.

S'étant couchés après minuit, nos frères ne purent se lever aussi matin, que de coutume.

§. 4. Les Gérondifs servent pour exprimer une pensée de la manière plus courte, p. e.

Mon domestique en allant à la ville, trouva une bourse. Est au lieu de:

Mon domestique, lorsqu'il alla à la ville, trouva une bourse.

w Rozdziale o składni Imiesłówów, n. p.

Żołnierz zwyciężając swego nieprzyjaciela staie się sławnym.

Armia zwyciężając, swego nieprzyjaciela staie się sławną.

Brat ziadłszy, odszedł.

Siostra ziadłszy odszedła.

Brat wpadłszy w chorobę umarł.

Siostra wpadłszy w chorobę, umarła.

Gdym przybył wzięty przez Gallów, zabrali oni wszystkie bogactwa które on w sobie zawierał.

On mi mowił: wstawszy o drugiey godzinie odiechałem.

Ona mi mowiła: wstawszy o trzeciey godzinie odiechałam.

Położywszy się po poł nocy nie mogli nasi bracia wstać tak rano iak zwyczajnie.

§. 4. Gerundia służą do krótszego wyrażenia myśli, n. p.

Mój służący idąc do miasta znalazł kieskę.

Jest zamiast:

Gdy mój służący szedł do miasta znalazł kieskę.

Le frère ayant mangé s'en alla.

Est au lieu de:

Le frère, qui avait mangé, s'en alla.

La soeur, après être tombée malade, est morte.

Est au lieu de:

La soeur, qui était tombée malade, est morte.

Remarque. Quelquefois le second Gérondif (p. e. avoir mangé) est pris avec la Preposition pour, de, p. e.

Il est tombé malade, pour avoir trop mangé.

Il est convaincu d'avoir tué son frère.

Brat zjadłszy, odszedł.

Jest zamiast:

Brat, który zjadł, odszedł.

Siostra zachorowawszy umarła.

Jest zamiast:

Siostra, która zachorowała była, umarła.

Uwaga. Czasem Gerundium 2gie (n. p. avoir mangé) bywa użyte z Przedimkiem pour, de, n. p.

Zachorował że iadł zawiele;

Jest przekonany że zabił swego brata.

Zadanie. Moi przyjaciele zjadłszy odeszli. Jego bracia odiechawszy powrócili. Nasi służący idąc do miasta znaleźli kilka kiesek pełnych dukatów. Wasi sekretarze napisawszy listy, zasnęli. Nasi przyjaciele zachorowawszy umarli. Gdy twoi bracia umarli, rodzice ich odiechali. Gdy moje służące szły do miasta, moi służący znaleźli kieski. Żołnierze zwyciężając stają się sławnymi. Armie zwyciężając swych nieprzyjaciół stają się sławnymi. Nasze siostry zjadłszy odeszły, a nasi bracia zachorowawszy umarli. Położywszy się po północy nie mogły siostry nasze wstać tak rano iak zwyczajnie.

Chapitre huitième.

Des négations de la langue française.

§. 1. Les Français ont les négations suivantes, et ils s'en servent, comme on peut le voir dans les exemples suivans, p. e.

Je ne parle pas.

Je n'ai point d'argent.

Je ne lui dirai jamais.

Il n'a guères d'argent.

Je n'ai plus de plaisir au monde.

Rozdział osmy.

O przeczeniach języka francuzkiego.

§. 1. Francuzi mają następujące przeczenie, i tak je używają, iak to niżej w przykładach widzieć można, n. p.

Ja nie mówię.

Nie mam zgola pieniędzy.

Nie powiem mu nigdy.

Nie wiele ma pieniędzy.

Nie mam więcej ukontentowania na świecie.

Q 2

Je ne lui en avais donné au
cune occasion.

Je n'en sais rien.

Je ne vois personne.

Il ne boit ni ne mange.

Je n'ai que trois écus.

Je n'ai jamais aimé que
vous.

Il n'est que trop vrai.

Je n'ai de frère que celui-ci.

Je ne l'avais nullement
ordonné.

Je ne l'ai vu nulle part.

Ne croyez ni lui ni son
frère.

Il ne voit goutte.

Il ne dit mot.

§. 2. On omet souvent pas
et point des negations ne
pas, ne point, et on
met seulement ne, surtout
après les Verbes suivans,
p. e.

Cesser, oser, pouvoir, ne
desesperer, nier, apprehen-
der, craindre, avoir peur,
trembler, p. e.

Il ne cesse de pleurer.

Il n'ose plus parler.

Je ne peux ce-la comprendre.

Je ne doute pas qu'il ne
vienne.

Il ne desespere pas qu'il ne
revienne.

Je ne nie d'avoir dit.

Je crains que mon ami ne
meurt.

J'apprehende qu'il ne lui
soit arrivé quelque mal-
heur.

J'ai peur qu'il ne tombe.

Je tremble qu'il ne revienne.

Nie dałem mu do tego żadney
sposobności.

Nic o tem nie wiem.

Nie widzę nikogo.

Nie piję ani nie jem.

Mam tylko trzy złote.

Nigdy nie kochałem nikogo
iak tylkò Wac Pana.

To iest nadto prawda.

Mam tylko tego brata.

Wcale tego nie kazałem.

Nie widziałem go nigdzie.

Nie wierz ani iemu ani iego
bratu.

Nie widzi zgoła nic.

Nie mówi ani słowa.

§. 2. Często się opuszczà
pas i point od przecznì ne
pas, ne point, i kładzie
się samo tylko ne, s czegół-
niey po następujących Słowach,
n. p.

Przestać, śmiać, modz, nie
rozpaczać, zaprzeczać, oba-
wiać się, bać, mieć boiaźn,
drzeć, n. p.

Nie przestaie płakać.

Nie śmie więcej mówić.

Nie może tego rozumieć.

Nie wątpię aby przyszedł.

Nie rozpacza izby przy-
szedł.

Nie zaprzeczam żem powie-
dział.

Boję się aby mój przyiaciel
nie umarł.

Obawiam się aby mu się iakie
nieszczęście nie było stało.

Mam boiaźn aby nie upadł.

Drży aby nie powrócił.

Remarq. Cependant quand on souhaite qu'une chose arrive et on craint, qu'elle n'arrive pas alors on n'omet pas la Negation pas, p. e.

Je crains que mon père n'arrive pas, (je desire, qu'il arrive.

J'ai peur qu'il ne perde pas son procès (je desire qu'il perde).

§ 3. On omet aussi pas après diverses manières de parler et l'on prend le seul ne, p. e. après.

Depuis que, il y a long-temps, il y a un jour, un mois, un an, mais seulement dans les temps composés, et dans les autres on ne l'omet pas.

On omet aussi après les manières de parler:

Il ne tient pas à moi, — c'est autre chose que je ne, — il s'en faut peu que je ne, etc. p. e.

Comment se porte Mr. votre frère depuis que je ne l'ai vu? (temps composé).

Il y a long-temps que je ne le vois pas (temps simple).

Il ne tiendra pas à moi, que vous n'obteniez cette place.

Il s'en faut peu, que je ne parte aujourd'hui.

Zadanie. Nigdy nie będziemy mówili, że nie mamy zgoła pieniędzy. Kto jest bardzo chory, tak że ani je ani pić. Mamy tylko pięć złotych, i nie mamy żadnej sposobności zarobić i) więcej. Nigdzie nie widziałem tyle ubogich, iak tu: to jest nadto prawda.

Uwaga. Jednak kiedy się życzy, aby iaka rzecz stała, a obawia się, iż nie stanie się, wtedy przecznia pas nie opuszcza się, n. p.

Boię się aby oyciec mój nie przyjechał, pragnę, aby przyjechał).

Boię się aby nie przegrał swego processu (pragnę przegrał).

§. 3. Opuszcza się też pas po rozmaitych sposobach mówienia, a bierze się tylko samo ne, n. p. po.

Depuis que, il y a long-temps, il y a un jour, un mois, un an, ale tylko w czasach złożonych, a w innych czasach pas nie opuszcza się.

Jakoż po opuszcza się w sposobach mówienia:

Il ne tient pas à moi; — c'est autre chose que je ne, — il s'en faut peu que je ne, i t. d. n. p.

Jak się ma Panie brat W. Panz, odtąd gdy go nie widziałem? (czas złożony).

Już dawno jest iak go nie widzę (czas nie złożony).

Nie będzie zależeć odemnie, że Wac Pan nie otrzymasz tego miejsca.

Mało co brakuje że dziś nie odieżdżam.

Nie przestańmy uczyć się. Nie wątpimy, żebyśmy się nauczyli, chociaż 2) tego jeszcze rozumieć nie możemy. Boicie się, aby wasi Rodzice nie umarli; i obawiacie się iż może oni tu nie przyjadą.

Już jest miesiąc, iak mego brata nie widziałem. Jak się maia siostry Was Pana odtąd iak ich nie widziałem? Nie wiem nic o tem, bo ich nie widzę codzienn.

Chapitre neuvième.

De la Syntaxe des degrés de Comparaisons.

§. 1. Après le Comparatif il suit toujours que, et non pas comme, p. e.

Son chapeau est meilleur que le mien, (pas comme le mien).

Cette toile est meilleure que l'autre.

§. 2. Les Français forment le Comparatif non seulement par le mot plus, mais au si par les mots aussi, autant, bien, très, fort, p. e.

Il est plus jeune que vous.
Elle est aussi riche que sa cousine.

Nous avons autant de livres que lui.

Il est bien indolent.

Il est très paresseux.

Vous êtes fort diligens.

§. 3. Quand on fait une Comparaison, on prend alors dans les phrases affirmatives aussi, autant, et dans les négatives si, tant, p. e.

Le loup court aussi vite que le chien.

L'ours possède autant de force que le lion.

Le loup ne court pas si vite que le chien, et il ne possède pas tant de forces que le lion.

Rozdział dziewiąty.

O składni stopniów porównywania.

§. 1. Po wyższym stopniu zawsze następuje que nie comme, n. p.

Jego kapelusze jest lepszy niż mój, (nie iak mój).

To płótno jest lepsze niż drugie.

§. 2. Francuzi formią wyższy stopień nie tylko przez plus, ale też przez aussi, autant, bien, très, fort, n. p.

On jest młodszy niż wy.

Ona jest tak bogata iak iey kuzyna.

My mamy tyle książek iak on.

On jest bardzo opieszaly.

On jest bardzo leniwy.

Wy jesteście bardzo pilni.

§. 3. Gdy się czyni porównywanie iakie, w tedy w okresach twierdzących bierze się aussi, autant, a w okresach przeczących bierze się si, tant, n. p.

Wilk jest tak przędi iak pies.

Niedzwiedź posiada tyle siły iak lew.

Wilk nie biega tak przędko iak pies, i nie ma tyle sił iak lew.

§. 4. Pour former le Comparatif on met plus, quand il y a une comparaison, et quand il n'y en pas, on met davantage, p. e.

Je te battrai plus que mon ennemi.

Je te battrai davantage.

Je lui donnerai plus de pomme qu'à toi.

Je ne t'en donnerai davantage.

§. 5. Après plus peut suivre de ou que, p. e.

Il a plus de vingt chevaux.

Il a plus de cheveux que vous.

§. 6. Après Superlatif suit toujours de, p. e.

Votre caractère est le meilleur de tous.

La beauté est le moindre de tout les avantages.

§. 7. Quand ils se trouvent plusieurs Adjectifs dans une phrase, alors on répète les marques du Superlatif le plus, la plus, les plus, avant chaque Adjectif, qui doit être au Superlatif, p. e.

Ce viellard a le maintien le plus noble, le plus décent,

la figure la plus intéressante et la plus vénérable,

les enfans les plus aimables et le plus polis.

§. 8. Après le Superlatif on met le Verbe au Conjonctif, p. e.

C'est le meilleur poisson, qui soit au marché.

C'est la moindre récompense qu'on lui doive.

§. 4. Aby uformować wyższy stopień kładzie się plus, gdy następuje porównanie, a gdy tego nie ma, kładzie się davantage, n. p.

Będę cię bił bardziey niż mego nieprzyjaciela.

Będę cię bił bardziey.

Dam mu więcey iabtek niż tobie.

Nie dam ci ich więcey.

§. 5. Po plus może stać de albo que n. p.

Ma więcey niż dwadzieścia koni.

Ma więcey koni niż Wac Pan

§. 6. Po naywyższym stopniu następuje zawsze de, n. p.

Wasz charakter iest naylepszy ze wszystkich.

Piękność iest naymnieysza (korzyść) ze wszystkich korzyści.

§. 7. Gdy się w okresie kilku Przymiotników znajduje, wtedy znaki stopnia naywyższego, le plus, la plus, les plus, powtarzają się przed każdym Przymiotnikiem, który ma być w stopniu naywyższym, n. p.

Ten starzec ma postawę nayślachetnieyszą, nayprzystoynieyszą,

postać nayinterssownieyszą i nayszanownieyszą,

dzieci naymilszych i naygłecznieyszych.

§. 8. Po stopniu naywyższym kładzie się Słowo w trybie łączącym, n. p.

To iest naylepsza ryba, która iest na targu.

To iest naymnieysza nagroda, która mu się należy.

§. 9. Quand avant le Superlatif se trouve le Pronom possessif, alors on omet la marque du Superlatif le, la, les, et l'Adjectif a pourtant la signification du Superlatif, p. e.

On lui a pris son plus beau canif.

Elle a perdu sa plus belle évantaille.

§. 10. L'article le, qui est avant le Superlatif d'un Adjectif, quelquefois, conformément à son Adjectif, se change en la les, et quelquefois il reste toujours le. Il se change quand on compare une chose avec une autre; mais quand il n'y a aucune comparaison, il ne se change pas, p. e.

La femme, qui pleure moins que les autres, n'est pas toujours la moins affligée, (variable).

Nous ne pleurons pas, quand nous sommes le plus affligés, (invariable).

Lors de l'insurrection des habitans, on n'a puni que les plus coupables;

Tels sont les hommes dont les services etaient le plus utiles à notre patrie.

§. 11. Quand après les mots;

meilleur, pire, mieux, pis, moins, plus, plutôt, suit que, et que le Verbe est au Conjonctif, alors on met avant ce Verbe ne, quoiqu'il ne doit être négatif, p. e.

ce café est meilleur que je ne croyais;

§. 9. Kiedy przed stopniem najwyższym stoi Zaimek dzierżawczy, w tedy le, la, les, jako znaki stopnia najwyższego, opuszczają się, a Przymiotnik ma wszelako znaczenie stopnia najwyższego, n. p.

Wzięto mu iego najpiękniejszy scyzoryk.

Zgubiła swój najpiękniejszy wachlarz.

§. 10. Artykuł le, który stoi przed stopniem najwyższym jakiego Przymiotnika, czasem się, stosownie do swego Przymiotnika, zamienia na la, les, a czasem zawsze le zostaje. Zamienia się wtedy, gdy się porównywa jedną rzecz z drugą, gdy zaś nie ma żadnego porównania, wtedy nie zamienia się, n. p.

Kobieta, która płacze mniej niż inne, nie zawsze jest najmniej utrapioną, (odmienia się).

My nie płacemy, kiedy nawet iesteśmy najbardziej zasmuceni (nie odmienia się).

Podczas powstania mieszkańców, ukarano tylko najwinniojszych.

O to są ludzie, których usługi były najużyteczniejszymi oyczyźnie naszej.

§. 11. Kiedy po wyrazach:

lepszy, gorszy, lepiej, gorzej, mniej, więcej, prędzej, następuje que i Słowo jest w trybie oznajmującym, wtedy przed tym Słowem kładzie się ne, choć to Słowo nie ma być przeczące, n. p.

ta kawa jest lepszą niż rozumiałem;

la chose est pire que vous ne pensez;

la plupart des savans écrivant mieux qu'ils ne parlent.

C'est pire qu'on ne dit;

il est beaucoup moins riche qu'on ne pense;

il doit plus qu'il n'a;

j'y serai plutôt que vous ne croyez.

ta rzecz jest gorszą niż wy myślicie;

naywięcej uczonych piszą lepiej niż mówią;

To jest gorzej niż mówią;

jest daleko mniej bogatym niż myślą;

jest więcej dłużny niż ma;

będę tam prędzej niż wy rozumiecie.

Zadanie. Wasze kapelusze są lepsze niż nasze. Oni mają tyle xiążek jak my. Nasze siostry są bardzo leniwe. Wilcy biegają tak prędko jak psy, ale nie mają tyle siły jak lwy. Będziemy was więcej bili. Wasz charakter nie jest najlepszy ze wszystkich. Ci żołnierze mają postawę nayslachtetniejszą i nayprzystojniejszą; To są najmniejsze ryby które są na targu. Wzięto mu jego naypiękniejsze szczyryki. Uczniowie 1) którzy umieją 2) więcej niż drudzy, nie są zawsze naypilniejszych; ale nasze siostry są naypilniejsze. Jest tam więcej żołnierzy niż Wac Pan widzisz. To jest lepsza xiążka, niż on myśli.

1) un écolier. 2) savoir.

Chapitre dixième.

De l'usage du Conjonctif.

Nous avons déjà donné quelques règles importantes dans cette matière à la page 108 et 172; *) ainsi nous ne donnerons ici que celles qu'il ne convenait pas d'y donner.

§. 1. Parceque on prend le Conjonctif toujours, quand on ne veut ou ne peut pas dire avec certitude, ainsi on le prend après tous les Verbes et Pronoms, qui designent incertitude, p. e.

je ne puis croire que vous

*) il faut les repeter ici.

Rozdział dziesiąty.

O używaniu trybu łączącego.

Już daliśmy wyżej na k. 108 i na k. 172 niektóre ważne prawidła *) wtey materji; damy więc tu jeszcze te tylko, których tam dać nie wypadało.

§. 1. Ponieważ Tryb łączący używa się zawsze, gdy się albo nie chce albo nie może mówić z pewnością; więc używa się on też po wszystkich Słowach i Zaimkach, które niepewność oznaczają, n. p.

nie mogę wierzyć, abyś Wac

*) należy teraz tu je powtórzyć

ayez appris le francais en si peu de temps; je doute que vous le sachiez parfaitement.

A qui que ce soit que vous parliez, soyez toujours honnête. Quoi que ce soit que le monde dise ou pense, soyez honnête et vertueux.

Quelques grandes richesses que vous ayez, ne soyez pas vain.

§. 2. On met le Verbe au Conjonctif après le Pronoms relatifs qui, que, dont, lequel, laquelle, où, d'où, par où, personne, quand on parle avec incertitude, p. e.

qui est si insensé, qui tienne pour sûr, qu' il vivra jusqu' au soir?

C' est le seul livre, que j' aie;

Cherchez une demeure, où vous soyez tranquille;

Un homme qui n' a point d' amis, ne trouve personne, sur qui il puisse compter.

Remarque. Si l' on voulait dire avec certitude, on devrait dire: qui est si insensé, qui tient pour sûr, qu' il vivra jusqu' au soir.

§. 3. On met le Conjonctif après le Superlatif, et après les mots, qui ont le sens du Superlatif, quand on parle avec incertitude, p. e.

Pan nauczył się po francuzku w tak krótkim czasie; wątpię abyś Wac Pan to umiał dokładnie.

Z kimkolwiekbyś mówił, bądź zawsze grzeczny. Cokolwiekby świat mówił, albo myślił, bądź ucziwym i cnotliwym.

Jakiekolwiek bądź wielkie bogactwa miałbyś, nie bądź próżnym.

§. 2. Po Zaimkach Stosunkowych qui, que, dont, lequel, laquelle, où, d' où, par où, personne, kładą się też Słowa w trybie łączącym, kiedy, się mówi z niepewnością, n. p.

kto jest tak nierostropny, któryby trzymał z pewnością, że będzie żył aż do wieczora?

To jest iedna tylko książka, którąbym miał.

Szukay pomieszkania, gdziebyś był spokojnym.

Człowiek, który nie ma przyjaciół, nie znajdzie nikogo, na kogoby mógł spuścić się.

Uwaga. Gdyby chciano mówić: Kto jest tak nierostropny, który utrzyma z pewnością, że będzie żył aż do wieczora.

§. 3. Po stopniu naywyższym i po wyrazach, które mają znaczenie stopnia naywyższego n. p. seul, unique, premier, dernier i t. d. kładzie się tryb łączący, kiedy się mówi z niepewnością, n. p.

c' est le plus bel enfant que j' ai e vu;

c' est le seul ami, qui me soit resté fidèle;

le premier malheur, qui lui soit arrivé, c' est peut-être d' avoir perdu son fils.

Remarque. En parlant avec certitude on devrait dire:

c' est le plus bel enfant que j' ai vu.

§. 4. On prend le Conjonctif, quand on prend la Conjonction que au lieu de si, p. e.

si mon frère vient et que je je ne sois pas encore de retour, dites lui d'attendre.

On a mit ici: et que je ne sois pas revenu au lieu: et si je ne suis pas revenu.

§. 5. On prend le Conjonctif après plusieurs Verbes impersonnels, après lesquels suit la Conjonction que, p. e.

il faut que je parte demain;

il importe que vous y veniez avec moi.

Il vau mieux que vous y alliez seul.

il convient que vous leur fassiez une visite.

Il est inutile que vous m' en parliez.

§. 6. On prend le Conjonctif après les Verbes impersonnels suivans, quand ils sont négatifs ou interrogatifs, comme, p. e.

to iest naypięknieysze dziecko, które kiedykolwiek widziałem;

to iest ieden przyjaciel, który mi został wiernym;

naypierwsze nieszczęście, które mu się zdarzyło. to może iest, że stracił swego syna.

Uwaga. Mówiąc z pewnością trzeba by mówić:

to iest naypięknieysze dziecko, które widziałem.

§. 4. Używa się tryb łączący, kiedy Spójnik que bierze się zamiast si, n. p.

iesli mój brat przyidzie i iesli ia nie powrócę, powiedz mu żeby zaczekał.

Tu położono: et que je ne sois pas revenu, zamiast: et si je ne suis pas revenu.

§. 5. Tryb łączący używa się po wielu Słowach nieosobistych, po których que następuje, n. p.

trzeba żebyim iutro odiechał;

zawisło na tem, żebyście tam przvszli ze mną.

Lepiej iest żebyś Wac Pan tam szedł sam ieden;

wypada żebyś Wac Pan im oddał wizytę.

Nieużyteczną iest rzeczą, żebyś Wac Pan mi o tem mówił.

§. 6. Tryb łączący bierze się po następujących Słowach nieosobistych, kiedy one są przeczące, albo pytające, iako to po:

il n'est pas, il est peu, il n'est rien, il n'y a, il n'y a rien, il n'y a personne;

est-il? y a-il? n'est-il pas? n'y a-t-il pas? et après plusieurs autres Verbes impersonnels, p. e.

il n'est pas possible, qu' il revienne si vite.

Il est peu de personnes, qui soient totalement hereux;

il n'est rien si difficile, qu'on ne fasse pas avec le temps et avec la constance.

Il n'y a que deux écoliers, qui soient tout attentifs;

il n'y a rien, que je ne fasse pour vous.

il suffit que vous le disiez, pour que je le croie;

il est juste que vous' l' en dedommagiez;

il est impossible que vous fassiez ce voyage en deux jours.

Il est inoui qu' on ait fait le trajet en huit jours.

§. 7. On prend le Conjonctif, quand la phrase est jointe, et quand la phrase précédente est négative, p. e.

je ne connais aucun, qui ait tant d' argent que Mr. N.

Je ne trouve pas, qu' il fasse froid.

Je ne crois pas, qu' il puisse avoir tant d' amis.

Je ne me rappelle pas, qu' il me l' ait dit.

§. 8. On prend le Conjonctif dans les phrases jointes, quand

nie ma, mało iest, nie iest nic, nie ma, nie ma nic, nie ma ni ogo;

iest? iest że? nie ma? nie maszże? i po wielu innych Słowach nieosobistych, n. p.

nie podobną iest rzecz, żeby powrócił tak prędko.

Mało iest osob, któreby były zupełnie szczęśliwe;

nie iest tak trudno, czego by nie uczyniono z czasem i stałością.

Nie ma iak tylko dwaj uczniowie, którzyby byli zupełnie uważni;

nie ma nic, czego bym nie uczynił dla Was Pana,

dosyć iest abys Was Pan powiedział abym ia temu wierzył;

słusznie iest abys go za to wynadgrodził.

nie podobną iest, abys Was Pan odbył tę podróż w dwóch dniach.

Niesłychana iest, aby przepłyniono w jednym tygodniu.

§. 7. Tryb łączący używa się kiedy okres iest złożony i kiedy okres poprzedni iest przeczący, n. p.

nie znam nikogo, ktoby miał tyle pieniędzy iak Pan N.

Nie znajduję aby było zimno.

Nie rozumiem aby on mógł mieć tyle przyjaciół.

Nie przypominam sobie, aby mi to powiedział.

§. 8. Tryb łączący używa się w okresach ściągniętych, kie-

le Verbe de la phrase précédente est interrogatif, p. e.

trouvez - vous, qu' il fasse froid?

croyez - vous, que j' en devrais être offensé?

où chercher une retraite, où nous soyons sûrs.

Il n' y a personne, qui sache tout.

Est - il possible, qu' il revienne si vite?

Y a - t - il quelque chose, qui soit plus beau, que le ciel orné d' étoiles brillantes?

N' est - il pas vrai, que l' ennemi soit battu?

N' y a - t - il pas des fleurs qui soient plus belles que la rose?

§. 9. On met le Conjonctif dans les phrases jointes, quand la phrase précédente commence par si, et qu' après il suit encore que, p. e.

si j' étais sûr qu' il n' arrivât pas demain, je partirais aujourd'hui à la campagne;

si il est vrai, que je sache un secret, je vous assure, qu' il ne vous interesse point.

§. 10. On prend toujours le Conjonctif, quand dans la phrase jointe se trouve la Conjonction que, et quand on veut exprimer dans la phrase

crainte, approbation, louan-

dy Słowo okresu przedniego jest pytające, n. p.

znayduiesz Wac Pan iż jest zimno?

rozumiesz Wac Pan, że ia przez to powiniennem bydz obrażony?

gdzie szukać schronienia, gdziebyśmy byli pewni?

Nie ma nikogo, ktoby wiedział wszystko.

Możesz bydz aby powrócił tak prędko?

Jestże iaka rzecz, któraby tak piękną była, iak niebo ozdobione gwiazdami świetnymi?

Nie prawdaż, że nieprzyjaciel jest pobity?

Nie maszże kwiatów któreby były piękniejsze od róży?

§. 9. Tryb łączący używa się w okresach złożonych, gdy okres poprzedni zaczyna się od si i potem jeszcze que następuje, n. p.

gdybym był pewnym że nie przyedzie jutro, iechałbym dziś na wieś.

ieżeli jest prawda, żebym wiedział iakis sekret, zaręczam, że on Wac Pana nie interessuje bynajmniey.

§. 10. Tryb łączący używa się zawsze, kiady w okresie złożonym nayduie się Spojnik que i kiady ma się w okresie wyrazić iakąs:

obawę, żezwolenie, pocht-

ge, consentement, permission, l'exigeance, la peur, la precaution, l'empêchement, la négation, le désir, le mérite, la volonté, le souhait, le doute, p. e.

J'apprehende qu'il ne dise à mon père, que je ne fus pas aujourd'hui à l'école.

Je consens que vous aliciez patiner sur la Vistule;

J'approuve volontiers que vous parliez demain.

Permettez que je vous y conduise.

Il exige que je lui dise ce que je ne sais moi-même.

Je crains qu'il ne parle sans moi.

J'ai peur que vous ne tombiez.

Prenez garde qu'on ne vous voie; je ne souffrirai point que vous chantiez.

Elles nient que vous leur en ayez parlé;

mon oncle désire, que vous n'en parliez point.

Il mérite bien que vous l'en recompensiez.

On veut que j'y aille demain.

Je souhaite que vous réveniez bientôt.

Je doute que vous le trouviez chez lui.

§. II. En lisant les auteurs français il faut bien regarder, si le Verbe est au Conjonctif ou dans un autre mode, car de cela dépend le sens, com-

wałę, przystanie na co, pozwolenie, wymaganie, boiażń, strzerzenie się przeszkodę, zapieranie, żądanie, zaśługę, wolę, życzenie, wąpliwość, n. p.

Boię się, aby nie powiedział moiemu oycu, że nie byłem dziś w szkole.

Pozwalam abys szedł slizgać się na Wisłę.

zézwalam chętnie abys odiechał iutro.

Pozwol abym Wac Pana tam zaprowadził.

Wymaga abym mu powiedział to czego ia sam nie wiem.

Boię się aby nie iechał beze mnie.

Boię się abys nie upadł.

Strzeż się aby Wac Pana nie widziano; nie ścierpię cale abys spiewał.

Zapieraią, iżbys kim o tem miał mówić;

moy stryy żada, żebys Wac Pan o tem cale nie mówił.

Zasługacie bardzo, żebys go nadgrodził.

Chcą, żebym tam szedł iutro.

Życzę abys powrócił w krótcie.

Wąpię żebys go znalazł w domu.

§. II. Czytając książki francuzkie trzeba bardzo na to uważać, czy Słowo iest w łączącym albo w innym trybie, bo od tego bardzo sens zawisł, jak

me on peut le voir dans les exemples suivans, p. e.

j' ai un domestique qui sait le français, qui ma rendu plusieurs services, qui écrit très bien. (Indicatif).

Je cherche un domestique, qui sache le français, qui me rende les services dont j' ai besoin, et qui écrive bien; (Conjonctif).

Il est caché de maniere qu' il peut tout voir et tout entendre. (Indic).

Il saura se cacher de maniere qu' il puisse tout voir et tout entendre. (Conjonctif).

Remarque. Quand après les Verbes:

dire, empêcher, demander, permettre, se trouvent deux Pronoms, qui appartiennent à une personne, alors le second Verbe doit être à l' Infinitif, et non pas au Conjonctif, p. e. on ne peut pas dire:

dites - lui qu' il attende, permettez - moi que je prenne, mais il faut dire: dites - lui d' attendre, permettez - moi de prendre,

Zadanie. Nie możemy wierzyć, aby się nauczył po francuzku w tak krótkim czasie. Ludzie, którzy niemają przyjaciół, nie znajdą nikogo, na kogoby się spuścić nogli. To są najpiękniejsze dzieci, któreby kiedykolwiek widział. Jeśli moi bracia przyjdą, a jeśli moi rodzice jeszcze nie powrócą, powiedz im, żeby zaczekali. Zawisło na tem, żeby tam szedł ze mną. Nie ma nic, czego by nie zrobił dla mnie. Nie przypominamy sobie aby nam to powiedzieli. Znajduje on iż było zimno? Możeż byź abyście powrócili tak prędko? Jeżeli jest prawda, żebyśmy widzieli jakieś sekret, to zaręczamy was, że on was zgoła nie interesuje. Pozwalam aby szedł do szkoły, i chcę abyście go tam zaprowadzili.

to w następujących przykładach widać, n. p.

man służącego, który umie po francuzku, który mi uczynił wiele usług, który pisze dobrze. (tryb oznajmujący).

szukam służącego, któryby umiał po francuzku, któryby mi uczynił te usługi których potrzebuję, i któryby pisał dobrze. (tryb łączący).

Skryty jest tak że może wszystko widzieć i wszystko słyszeć. (tryb oznajm.).

Będzie umiał tak skryć się, aby mógł wszystko widzieć i wszystko słyszeć. (tryb łącz.).

Uwaga. Kiedy po Słowach:

mówić, przeszkadzać, pytać się, pozwolić, dwa Zaimki do iedney osoby należące, znajdując się, wtedy drugie Słowo musi stać w trybie bezokolicznym a nie w łączącym, n. p. nie można mówić:

powiedz mu żeby czekał, pozwól mi żebym wziął, lecz trzeba mówić, każ mu zaczekać, pozwól mi wziąć.

Chapitre onzième.

De la répétition de quelques mots.

§. 1. On répète l'Article avant chaque Substantif, quand il y a plusieurs un après l'autre, p. e.

la beauté, l'esprit et les grâces captivent bientôt nos coeurs.

la guerre fut bien funeste au père et au frère, à la mère et à la soeur de cet enfant;

les vieux et les nouveaux soldats sont déjà venus.

§. 2. Quand dans une phrase se trouvent plusieurs Substantifs, avant les quels doivent être mis les Préposition de, à, en, avec, sans etc.; on répète alors ces Prépositions avant chaque Substantif, si chacun a une différente signification, si non, on ne les répète pas, p. e.

cette dame a de la beauté, de l'esprit et de l'honnêteté;

on a conté cette nouvelle à mon père, à mon frère, et à moi-même;

j'ai voyagé en France, en Hollande et en Suisse.

(ici on a répété).

avec du zèle et de la patience on exécute bien de choses; un Prince sage ne condamne personne sans l'avoir entendu et examiné.

(ici on ne répète pas et on

Rozdział iedenasty.

O powtarzaniu niektórych wyrazów.

§. 1. Artykuły powtarzają się przed każdym Rzeczownikiem, gdy ich kilka ieden po drugim następuje, n. p.

piękność, rozum i wdzięki podbiiają zaraz nasze serca;

wojna była bardzo nieszczęśliwą dla oycy i dla brata, dla matki i dla siostry tego dziecka;

starzy i nowi żołnierze już przyszli.

§. 2. Kiedy w iednym okresie rozmaite Rzeczowniki znajdują się, przed któremi powinny stać Przedimki, de, à, en, avec, sans, i inne; wtedy Przedimki te powtarzają się przed każdym Rzeczownikiem, jeśli każdy ma cale inne znaczenie; a jeśli ma podobne znaczenie, w tedy nie powtarza się, n. p.

ta dama posiada piękność, rozum i zamię;

powiadano tę nowinę mojemu oycu, mojemu bratu, i mnie samemu;

odbyłem podróż we Francyi, w Hollandyi i w Szwaycaryi.

(tu powtórzone).

Z gorliwością i cierpliwością wykonywa się wiele rzeczy; książę mądry nie potępi nikogo nie wysłuchawszy i nie wyexaminowawszy go.

(Tu nie powtarza się i nie

ne dit pas: et avec de la patience, et on ne dit pas: et sans l' avoir examiné).

§. 3. On répète toujours le mot, duquel le sens dépend le plus, p. e.

humble avant son élévation,
humble dans la fortune,
humble dans les honneurs,
qu' on lui prodiga de toutes parts.

§. 4. On répète le Pronom personnel, quand la phrase est jointe, et quand le second verbe est séparé de la phrase précédente par une phrase incidente, p. e.

soyez vaillant, dit - il, et il l' embrassa.
(On ne pourrait pas dire: et l' embrassa).

§. 5. On répète les Pronoms personnels avant chaque Verbe, qui se trouve dans une phrase, si ces Verbes sont mis dans divers temps et dans diverses personnes, p. e.

je crois et je croirai toujours, que la vertu nous rendent plus heureux que les richesses; je pense et vous le penserez de même, que c' est vrai,

§. 6. On répète les Pronoms personnels après les Conjonctions, p. e.

votre ami se corrige, mais il se corrige fort lentement; vous irez à la comédie, ou

mówi się: et avec de la patience, i nie mówi się: et sans l' avoir examiné).

§. 3. Zawsze się powtarza ten wyraz, od którego najveicy sens zawisł, n. p.

skromny przed swym wyniesieniem, skromny w szczęściu, skromny w zaszczytach, które mu okazywano zewszec stron.

§. 4. Zaimek osobisty powtarza się zawsze, kiedy okres jest ściągnięty, a Słowo okresu posledniego jest odłączone od okresu przedniego przez jaki okres w trącony, n. p.

bądź walecznym, mówił on, i uściskał go.
(Nie możnaby mówić: et l' embrassa).

§. 5. Powtarzają się też Zaimki osobiste przed każdym Słowem, które się w okresie znajduje, jeżeli te Słowa są w rozmaitych czasach i osobach położone, n. p.

wierzę i zawsze będę wierzył że cnota nas czyni szczęśliwzemi niż bogactwa; ja myślę i Wac Pan też będziez myślał że to jest prawda.

§. 6. Powtarzają się też Zaimki osobiste po Spojnikach, n. p.

wasz przyjaciel poprawia się ale on się poprawia bardzo powoli; wy poydziecie na

vous resterez avec vos amis.

§. 7. On repète toujours la première et la seconde personne du Pluriel et le Pronom on, p. e.

nous irons à la campagne,
nous y verrons nos amis;
vous aimerez vos ennemis;
vous leur ferez du bien;
on court, on s'inquiète,
comme si la vie durait un siècle.

§. 8. On repète toujours les Pronoms, quand ils sont pris comme Régimes soit directs ou indirects, p. e.

il me prie, me conjure de l'accompagner; je ne voulais ni lui accorder cette faveur, ni la lui refuser.

§. 9. Quand la phrase est jointe, et que verbe dans la phrase précédente est affirmatif, et dans la conséquente est négatif; on repète alors le Verbe dans chaque phrase, p. e.

notre réputation dépend des actions louables, que nous faisons, mais elle ne dépend pas des louanges qu'on nous donne.

(On ne pourrait pas dire: mais pas des louanges qu'on nous donne).

§. 10. On repète le Verbe, quand on passe du Pluriel au Singulier, p. e.

komedya, albo wy się zostaniecie z waszemi przyjaciółmi.

§. 7. Powtarzają się zawsze pierwsza i druga osoba liczby mnogiej, iakoż on, n. p.

pojedziemy na wieś, będziemy tam widzieć naszych przyjaciół; wy będziecie kochać waszych nieprzyjaciół, wy będziecie im czynić dobrze; człowiek biega, kłopotci się, iakby życie trwało wiek.

§. 8. Powtarzają się zawsze Zaimki, kiedy są iako rzady, czy to proste albo poboczne, n. p.

prosi mię, zaklina mię abym mu towarzyszył; nie chciałem ani mu wywiadczyć tej laski, ani iey mu odmówić.

§. 9. Kiedy okres iest ściągnięty, i Słowo w okresie poprzednim iest twierdzące a w poslednim iest przeczące, wtedy to Słowo w każdym okresie powtarza się, n. p.

nasza sława zawisła od uczynków chwalebnych, które czyniemy, ale nie zawisła ona, od pochwał, które nam dają.

(Nie możnaby mówić: mais pas des louanges qu'on nous donne).

§. 10. Słowo się powtarza, kiedy się od liczby pojedynczej do mnogiej przechodzi, n. p.

ce n'est pas la raison, mais ce sont les passions, qui gouvernent la plupart des hommes.

(On ne pourrait pas dire: mais les passions, qui etc.)

§. 11. On repète le Verbe quand la phrase est étendue, et quand il se trouve une ou plusieurs phrases incidentes, p. e.

je vois, dit le père à son fils joueur, en jetant les yeux autour de lui dans cet appartement, où tout annonçait la richesse et le luxe, je vois que le vice est à son aise dans cette ville.

§. 12. On repète le Verbe quand la phrase est jointe, et quand le Verbe de la phrase précédente est actif, et celui de la consequente est passif où quand il est dans la précédente au Singulier, et dans la consequente au Pluriel, ou quand il est reciproque, p. 3.

je n'estime pas un enfant, qui n'obéit pas à ses parens; parce qu'on ne mérite pas d'être estimé, quand on manque au premier de devoirs.

Un mal-honnet trompe quelquefois un homme sage, mais les mal-honnets se trompent quelquefois les uns les autres.

to nie jest rozum, 'ale to są namiętności, które rządzą naywięcej ludźmi.

(nie możnaby mówić: mais les passions qui i t. d.

§. 11. Słowo powtarza się kiedy okres jest rozszerzony, i kiedy ieden lub więcej jest okresów wiraconych, n. p.

widzę, mówił oyciec doswego syna szulera, zwracając oczy około niego w tym pokoju, gdzie wszystko oznaczało bogactwa i zbytek, widzę że rozpusta ma się dobrze w tem mieście.

§. 12. Słowo się powtarza, kiedy okres jest ściągnięty, i kiedy Słowo w okresie poprzednim jest formy czynney a w poślednim formy bierney, albo kiedy w poprzednim jest w pojedynczey a w poślednim w mnogiej liczbie, albo kiedy jest Słowo zaimkową, n. p.

nie szacuję dziecka, które nie słucha swych rodziców, bo nie zasługuje bydź szacowanym, kiedy się nie wypełnia naypierwszych powinności.

Jeden nieuczciwy oszukuje czasem człowieka mądrego; ale ludzie nieuczciwi uszukują się czasem ieden drugiego.

Chapitre douzième.

De la dérivation des mots.

§. 1. Les hommes ont créé premièrement des mots pour marquer ou les choses, qu' ils ont reconnues ou faites, ou pour marquer les actions, qu' ils exécutoient les premières, p. e. sans doute ils ont créé les Substantifs terre, main, eau, avant les mots village, bière, gant; ils ont créé les Verbes: manger, boire, dormir, avant: compter, écrire, dessiner, etc.

§. 2. Quand les hommes avoient déjà beaucoup de mots, ils ne créaient plus un nouveau mot pour chaque chose, mais si elle avoit quelque vraisemblance avec la chose connue, alors ils changeoient ou le commencement ou la terminaison du nom créé pour marquer cette chose, afinqu' il leur fût plus facile à retenir dans la mémoire tous les mots créés, sur tout quand il n' y avoit pas encore d' écriture; ainsi on a créé, p. e. du mot terre, le mot terrestre, (tous ce qu' appartient à la terre) du ciel, céleste, de main, essuie-main, de manger, mangeur, de buver, buveur, de dormir, dormeur etc.

Rozdział dwónasty.

O pochodzeniu wyrazów iednych z drugich.

§. 1. Ludzie wprzód utworzyli wyrazy na oznaczenie albo tych rzeczy, które oni najprzód poznawali albo robili, albo dla oznaczenia tych czynności, które oni najprzód wykonywali, n. p. pewnie wprzód utworzyli Rzeczowniki: ziemia, ręka, woda, niż wieś, piwo, rękawiczka; pierwsey utworzyli oni Słowa: iedź, pić, spać, niż rachować, pisać, malować it. d.

§. 2. Gdy ludzie już wiele rozmaitych wyrazów mieli, nie tworzyli potem na każdą rzecz nowy wyraz, lecz jeżeli ona miała iakie podobieństwo z rzeczą im już znaną, odmieniali oni albo początek albo koniec tego wyrazu, które dawniey dla oznaczenia tey rzeczy utworzone było, aby im za pomocą podobieństwa tym łatwiey było spamiętać wszystkie utworzone wyrazy, osobliwie kiedy ieszcze pisma nie było; i tak, n. p. od ziemia, utworzyli ziemski, (wszystko co do ziemi należy), od niebo, niebieski, od ręka, ręcznik, bo jest zrobiony do użycia rąk, od iedź, iadacz, od pić, piałak, od spać, spioch it. d.

Les mots, qui d'après toute apparence ont été créés avant les autres, s'appellent primitifs, et ceux, qui en ont été créés, dérivatifs.

§. 3. On a observé dans toutes les langues certaines règles, d'après lesquelles on formait les mots les uns des autres; mais on observe ces règles dans quelques langues plus que dans les autres.

Celui qui saura les règles de la formation des mots français, pourra apprendre cette langue plus facilement que celui, qui ne les saura pas; car moyennant ces règles, quand on sait le mot primitif, on peut facilement retenir dans la mémoire les mots dérivatifs.

§. 4. En général on forme les mots dérivatifs par la prolongation des primitifs au commencement ou à la fin, p. e. battre, rabattre, riche, richesse.

§. 5. Les Interjections, les Conjonctions et les Prépositions ne se forment d'aucun autre mots; elles sont elles-mêmes des mots primitifs. On met quelquefois les Prépositions avant les Verbes pour les prolonger, et pour leur donner une nouvelle signification, mais qui a toujours une grande ressemblance avec le mot primitif. Les Français se ser-

Takie wyrazy, które podług wszelkiego podobieństwa najprzód były utworzone, nazywają się pierwotne, a te które później utworzono, nazywają się pochodne.

§. 3. We wszystkich językach zachowywano pewne prawidła, podług których formowano iedne wyrazy z drugich, ale w iednych językach zachowywano te prawidła mniej, w drugich więcej.

Kto prawidła formowania wyrazów francuzkich pozna, ten daleko prędzey może po francuzku nauczyć się, niż kto ich nie zna: bo za pomocą tych reguł, nauczywszy się iednego wyrazu pierwotnego, można bardzo łatwo spamiętać wszystkie inne, które od niego pochodzą.

§. 4. W ogólności wyrazy pochodne formują przedłużając pierwotne albo na początku, albo na końcu; n. p. battre, bić, rabattre, odbić, riche, bogaty, richesse, bogactwo.

§. 5. Wykrzykniki, Spojniki i Przedimki zniczego się nie formują, lecz są zródłostwa. Czasem niektóre Przedimki kładą się przed Słowami dla przedłużenia onych, i dla nadania im nowego znaczenia, ale te Słowa iednak mazawsze wielkie podobieństwo z znaczeniem pierwotnem. Francuzi używają następujących Przedimków i Syllab do prze-

vent des Prépositions suivantes et Particules, pour prolonger les Verbes et autres mots.

ra, p. e. battre, rabattre.
 ac, p. e. courir, accourir.
 ab, p. e. user, abuser,
 ad, p. e. juger, adjuger,
 an, p. e. noter, annoter,
 ap, p. e. pauvrir, appauvrir,
 ar, p. e. ranger, arranger,
 as, p. e. signer, assigner,
 at, p. e. tirer, attirer,
 co, p. e. operer, cooperer,
 con, p. e. citoyen, concitoyent,
 com, p. e. poser, composer,
 cor, p. e. rompre, corrompre,
 de, p. e. couvrir, decouvrir,
 des, p. e. habiller, deshabiller,
 dis, p. e. grace, disgrace,
 loquer, disloquer,
 dif, p. e. famer, diffamer,
 é, p. e. changer, échanger,
 em, p. e. porter, emporter,
 en, p. e. dormir, endormir,
 entre, p. e. couper, entre-
 couper,
 ex, p. e. poser, exposer,
 im, p. e. mortel, immortel,
 in, p. e. commode, incom-
 mode,
 inter, p. e. rompre, inter-
 rompre,
 ob, p. e. tenir, obtenir,
 par, p. e. courir, parcourir,
 per, p. e. mutation, permuta-
 tion.

dłużenia Słów i innych wyrazów:

bić, odbić,
 biedź, przybiedź,
 używać, nadużywać,
 sądzić, przysądzić,
 notować, zanotować,
 ubożec, zubożec,
 szykować, uszykować,
 znaczyć, naznaczyć,
 ciągnąć, przyciągnąć,
 działać, wspólnie działać,
 obywatel, współobywatel,

łożyć, złożyć,
 rwać, zerwać,
 kryć, odkryć,
 ubierać, rozbierać,
 łaska, nielaska,
 mieścić, pomieścić,
 sławić, zniesławić,
 mienić, wymienić,
 nieść, unieść,
 spać, zaspać,
 rznąć, przerznąć,

łożyć, wyłożyć,
 śmiertelny, nieśmiertelny,
 wygodny, niewygodny,

rwać, przerwać,

trzymać, otrzymać,
 biedź, przebiedź,
 zmiana, zamiana,

pro, p. e. mouvoir, promouvoir,
 voir,

re, p. e. connaitre, reconnaître,
 tre,

ren, p. e. verser, renverser,

res, p. e. sentir, ressentir,

sub; p. e. diviser, subdiviser,

suc, p. e. ceder, succeder,

sup, p. e. porter, supporter,

sur, p. e. venir, survenir,

sus, p. e. pendre, suspendre.

§. 6. Quelques Adverbes servent à former de nouveaux mots. p. e.

bien, bienfaire,

mal, malfaire,

satis, (mot latin) satisfaire,

§. 7. On forme les Adverbes des Adjectifs, en les prolongeant, p. e.

Adjectifs, Adverbes:

poli, poliment,

modeste, modestement,

sensé, sensément,

extrême, extrêmement,

petit, petitement,

franc, franchement,

doux, doucement,

hereux, hereusement,

naif, naïvement,

fol, follement,

nouvel, nouvellement,

savant, sagement,

prudent, prudemment,

§. 8. On forme aussi plu-

ruszyć, daley poruszać,

znać, poznać,

wrócić, wywrócić,

czuć, uczuć,

dzielić, podzielić,

stąpić, nastąpić,

nieść, znieść,

isnąć, nadeysnąć,

wiesić, zawiesić,

§. 6. Niektóre Przysłówki służą też do tworzenia nowych wyrazów, n. p.

dobrze, dobrze czynić,

złe, złe czynić,

dość, zadość uczynić.

§. 7. Przysłówki formują się z Przymiotników przedłużając onych, n. p.

Przymiotniki, Przysłówki:

greczny, grzecznie,

skromny, skromnie,

rostopny, rostopnie,

zbytni, zbytnie.

mały, mało,

wolny, wolno,

słodki, słodko,

szczęśliwy, szczęśliwie,

dowcipny, dowcipnie,

głupi, głupio,

nowy, nowo,

uczony, uczenie,

rostopny, rostopnie

§. 8. Wiele też Rzeczowni-

sieurs Substantifs des Adjectifs
en les prolongeant, p. e.

Adjectifs, Substantifs:
pauvre, pauvreté,
riche, richesse,
doux, douceur,
fol, folie,
prudent, prudence,

§. 9. Plusieurs Substantifs
servent aussi de primitifs à
d' autre mots, p. e.

Substantifs, Verbes,
la terre, enterrer,
la tête, entêter,

la bombe, bombarder.

§. 10. Plusieurs Verbes sont
formés des Adjectifs, et reci-
proquement, p. e.

Adjectifs, Verbes:
riche, enrichir,
franc, affranchir.

Verbes, Adjectifs:
vaincre, invincible,
estimer, estimable.

ków formują się też z Przy-
miotników przedłużając onych,
n. p.

Przymiotniki, Rzeczowniki:
ubogi, ubóstwo,
bogaty, bogactwo,
słodki, słodycz,
głupi, głupstwo,
rostopny, rostopność.

§. 9. Wiele też Rzeczowni-
ków służą jako Zródłostwa
dla innych wyrazów, n. p.

Rzeczowniki, Słowa:
ziemia, zagrzebać w ziemi,
głowa, whić sobie co w głowę,

bomba, bombardować.

§. 10. Wiele też Słów formu-
je się z Przymiotników i prze-
ciwnie, n. p.

Przymiotniki, Słowa:
bogaty, z bogacić,
wolny, uwolnić.

Słowa, Przymiotniki:
zwyciężyć, niezwyctęźny,
szacować, szacowny.

Przypiski.

Do karty 35. przed Rozdziałem 14tym.

Zadanie. Panny Ludowiki piszą dobrze. Te suknie są Pawłów. Dałem książkę Jozefom. Przyjeżdżam z Paryża. Piękna Ludowika umarła. Dałem konie Antonim. Znam Kazimierzów. Amalio, iakże iesteś okrutną! Mówię o Maryi.

Mam miechy do mąki i kosze do winogron. Widziałem łyżki do kawy i magazyny do siana.

Do karty 39. przed Rozdziałem 16tym.

Zadanie. Jeden Pan mię zapewnił, że tę nowinę odebrał od jedney Panny, i że on ją powiadał kupcom i xiężniczkom. Znamy też biednego żyda i żydowki, które mówią o tych nowinach. Była tam książka i stół. Uczony poświęca wiele czasu xiążkom. Wac Pan znasz jednego studenta, który nic nie umie.

Koniec Grammatyki.

Do not be afraid of the Lord's wrath
for he will not be angry with you
if you only turn away from your
iniquity. For the Lord is a
merciful God, and he will not
destroy you. He will only
punish you if you do not
repent. So turn away from
your sins, and the Lord will
be merciful to you.

The Lord is a God of
mercy and grace. He will
not punish you if you only
repent. He will only punish
you if you do not repent.
So turn away from your
sins, and the Lord will
be merciful to you.

V
R
T

m

Quadrante

de

100

li li li Qo 949 / 1-2

EA

